

gemeente Tynaarlo

Begroting 2024

Inhoudsopgave

ALGEMEEN	3
Voorwoord en inleiding	4
1. Van integrale voortgangsrapportage naar begroting	7
2. Begroting in één oogopslag	10
HOOFDSTUKKEN + 3 W-VRAGEN	11
3. Begroting hoofdstuk 0 t/m 8	12
PARAGRAFEN	52
4. Weerstandsvermogen en risicobeheersing	53
5. Financiering	62
6. Lokale heffingen	68
7. Verbonden partijen	75
8. Kapitaalgoederen	82
9. Grondbeleid	93
10. Duurzaamheid	100
11. Bedrijfsvoering	107
12. Wet Open Overheid	109
FINANCIËLE DETAILS	112
13. Meerjarenbegroting + balans meerjarig	113
14. Algemene dekkingsmiddelen	121
15. Incidentele baten en lasten	122
16. Reserves en voorzieningen	124
17. Mutaties in reserves	126
18. Onvoorzien	138
19. Kredietaanvragen	139
20. Subsidieplafonds	140
21. Structureel en reëel begrotingsevenwicht	141
BIJLAGEN	142
Bijlage 1: Begrippenlijst	143
Bijlage 2: Afkortingenlijst	152

Algemeen

Voorwoord en inleiding

Geachte raadsleden,

Voor u ligt de begroting 2024. Deze begroting is het eerste product in de vernieuwde Planning & Control (P&C) cyclus die u op 19 september jl. heeft vastgesteld. De opzet van deze begroting is dan ook anders dan u in het verleden van ons gewend bent. Het belangrijkste doel van de vernieuwing van de P&C cyclus is betere sturing door de gemeenteraad én dit tevens eerder in het jaar te kunnen doen. Ook is de begroting aangepakt om de leesbaarheid te bevorderen. De drie onderdelen in het hoofdstuk “Algemeen”, met als nieuw onderdeel de begroting in één oogopslag, geven de kern weer van deze begroting. Verplichte BBV-onderdelen, die veelal technisch van aard zijn, hebben we opgenomen als onderdelen van het hoofdstuk “Financiële details”. Net als bij de integrale voortgangsrapportage 2023 treft u ook nu een begrippenlijst en afkortingenlijst aan ter verduidelijking en ter bevordering van de leesbaarheid.

Fundament = integrale voortgangsrapportage

In de integrale voortgangsrapportage 2023 hebben we al vermeld dat deze rapportage, meer dan ooit, het fundament is voor deze begroting 2024. Deze begroting is daarmee dan ook gebaseerd op de budgettaire kaders uit de integrale voortgangsrapportage 2023 die u heeft meegegeven en de daarin opgenomen voorstellen voor nieuw beleid.

De afwijkingen in deze begroting ten opzichte van de integrale voortgangsrapportage zijn het gevolg van:

- (Nieuwe) ontwikkelingen die we nog onvoldoende scherp en/of niet in beeld hadden bij de integrale voortgangsrapportage 2023;
- Structurele bijstellingen uit de najaarsbrief 2023;
- De financiële verwerking van de septembercirculaire 2023;
- Doorrekening meerjarenbegroting als gevolg van de meicirculaire.

Onzekerheid ‘ravijnjaren’

Zoals bij alle gemeenten is ook in Tynaarlo sprake van een ‘ravijn’ vanaf het jaar 2026. De forse uitname uit het gemeentefonds betekent voor onze gemeente een verlaging van de inkomsten van rond € 4,5 miljoen. Daar bovenop pakt ook de herverdeling van het gemeentefonds voor ons nadelig uit (vooralsnog ca. € 1,5 miljoen). De VNG is nog steeds in gesprek met het kabinet om de scherpe randjes van de bezuiniging af te halen. Het Rijk overweegt om met ingang van het jaar 2027 een nieuwe gemeentelijke belasting, waarschijnlijk een ingezetenenheffing, te introduceren die een fors deel van de vervallen inkomsten van het Rijk moet compenseren. Daar waar het Rijk de belastingen niet verlaagt, leidt dit onvermijdelijk tot lastenverzwaring voor de inwoner, waar we zeer terughoudend in willen zijn.

Zoals afgesproken in VNG-verband zijn de jaren 2026 en 2027 niet sluitend gemaakt. We hebben voor de jaren 2024 en 2025 ‘normaal’ begroot en laten in de jaren erna het reële tekort zien. Hiermee laten we het Rijk zien dat de opgaven waar we gezamenlijk voor staan (onder meer in het kader van migratie, wonen en klimaat) niet kunnen worden uitgevoerd zonder een adequaat budgettair kader. Welke koers het Rijk gaat varen is op dit moment, met de val van het kabinet Rutte IV en de verkiezingen die pas in de derde week van november worden gehouden, nog onduidelijk. Vooralsnog houden we vast aan onze ingezette koers.

Speerpunten 2024

In deze begroting hebben we weer tal van activiteiten opgenomen waarmee we onze doelstellingen in de komende jaren willen gaan bereiken. Hierna treft u enkele speerpunten voor het komende jaar aan.

MENS EN MAATSCHAPPIJ

In de begroting van 2023 hadden we een zelfopgelegde taakstelling van € 1,6 miljoen opgenomen voor de taken binnen het sociaal domein. Deze wordt in 2023 gerealiseerd, waardoor we in 2024 de overstap gaan maken naar realistisch begroten. We kennen onze uitgaven goed, zijn hier kritisch op, maar doen datgene wat nodig is om onze inwoners de ondersteuning te bieden die nodig is.

Voor 2024 e.v. jaren komen er grote veranderingen en uitdagingen op ons af in het sociaal domein. Binnen Jeugd speelt de hervormingsagenda een grote rol, op grond waarvan wij onze uitvoeringsorganisatie en subsidies/ inkoop moeten herijken. De hervormingsagenda benadrukt wederom het belang van een stevige sociale basis waarbinnen meer kinderen zonder professionele hulp gezond en veilig opgroeien. Sport/ beweging, cultuur, onderwijs e.d. spelen daarbij een belangrijke rol, maar ook het maatschappelijke accommodatiebeleid 'Bouwstenen voor de samenleving' dat onderdeel uitmaakt van de sociale basis.

We zijn trots op de inzet van de vele vrijwilligers, zoals bijvoorbeeld het buurtteam de Vledders. De inzet van al deze vrijwilligers is cruciaal voor onze samenleving.

Bij de Wmo vormt de vergrijzing en het daarmee gepaarde stijgend beroep op maatwerkvoorzieningen een grote uitdaging. Landelijk spelen er ontwikkelingen om die stijging te beteugelen, bijvoorbeeld de eigen inkomensafhankelijke bijdrage, maar de ontwikkelingen duren lang.

Op gebied van Werk & Inkomen blijft voorlopig de arbeidsmarkt dusdanig dat we een blijvend relatief laag aantal uitkeringen verwachten. Ondanks de goede arbeidsmarkt is bestaanszekerheid een groter thema dan ooit. Ook het hebben van werk of een inkomen net boven het minimumloon betekent niet automatisch dat onze inwoners het financieel kunnen redden. In de nieuwe kadernota 'werk, inkomen & meedoen' en bij de herijking van het armoede- en schuldenbeleid (medio 2024) voert maatwerk de boventoon in het afwegingskader. De inzet van het crisisfonds continueren we in 2024.

Concreet hebben wij binnen Mens en Maatschappij 3 grote projecten:

- Sociale vernieuwing: impuls geven aan stevige sociale basis via 'Meer Welzijn, Minder zorg' en de ontwikkeling van een nieuwe toegangspoort met voor de inwoner betere toeleiding richting sociale basis;
- Herinrichting uitvoeringsorganisatie: o.a. de hervormingsagenda jeugd en het coalitieakkoord, alsook de gewenste sociale vernieuwing vragen om een passender inrichting van onze "toegangsorganisatie";
- Datagedreven werken: beleids- en bedrijfsvoeringsinformatie op orde en beter toegankelijk zodat we effecten van beleid en inhoud kunnen volgen en bijsturen.

FYSIEK

In 2024 komen naast alle reguliere werkzaamheden een aantal projecten fysiek in de uitvoering die langer op de planning staan, denk daarbij aan de Hoofdweg in Eelde en het aanpakken van de wijk Westlaren in Zuidlaren. Daarnaast wordt nog een aantal bruggen vervangen in Zuidlaren en wordt een start gemaakt met de voorbereiding van de vervanging van een aantal andere bruggen in de gemeente.

Er wordt verder gewerkt aan een permanent AZC.

Wij zetten actief in op de verdere realisatie van de woningbouwlocaties Vries-Zuid en Ter Borch, de realisatie van de wijk Laarhove (het bestemmingsplan Laarhove wordt in 2024 ter vaststelling aan de raad voorgelegd) en de ontwikkeling van de locaties (voormalige) Bladergroenschool en De Kooi in Eelde-Paterswolde. Ook pakken wij in 2024 de planvorming op voor de locatie aan de Hoofdweg in Eelde-Paterswolde waarop het voorkeursrecht is gevestigd. Dit allemaal met als doel om in deze bestuursperiode minimaal 450 woningen te bouwen.

Daarnaast wordt gekeken hoe we een versnelling aan (sociale) woningbouw kunnen geven, hetzij tijdelijk, hetzij permanent. Met name om de druk te verlichten die op dit deel van de woningmarkt is ontstaan, door onder andere de verhoogde taakstellingen voor het huisvesten van statushouders.

Ook staat in 2024 de uitvoering van de Omgevingswet op stapel en geven we uitvoering aan de Omgevingsvisie. Het klimaatadaptatieplan is in 2023 vastgesteld en we gaan volop bezig met het uitvoeringsplan Klimaat.

We gaan in 2024 het Fietspaden en Wegen Knelpunten-plan herijken. Het FWK-plan wordt vervangen door het SPV, het Strategisch Plan Verkeersveiligheid. Hierbij gaan we meer sturen op het verbeteren van de verkeersveiligheid en het aanpakken/ verbeteren van de risico's. Daarnaast gaan we opnieuw lobbyen voor een treinstation en een beter openbaar vervoer in onze regio om de bereikbaarheid van en naar het platteland te verbeteren.

Met betrekking tot de afvalinzameling wordt in het komende jaar gekeken naar de effectiviteit van het huidige beleid. Hierbij wordt onderzocht of er mogelijk een omslag moet plaatsvinden van een systeem met voorscheiding (bronscheiding) naar een systeem met nascheiding van afval.

Wat betreft de centrumontwikkelingen wordt het Masterplan centrum Eelde opgeleverd en wordt in 2024 verder uitgewerkt om te komen tot de uitvoering van het Masterplan. De centrumontwikkeling van Zuidlaren en de voorzijde van het PBH-terrein wordt in 2024 vastgesteld door de raad.

De Regionale Energie Strategie (RES) komt in uitvoering en beleidskader Zon wordt vastgesteld.

Tevens krijgen we in Tynaarlo te maken met de uitwerking van Maatregel 29 uit de kabinetsreactie 'Nij Begun' op het rapport 'Groningers boven gas'. Maatregel 29 betreft een extra impuls aan het isoleren van woningen in alle gemeenten in de provincie Groningen en de gemeenten Aa en Hunze, Noordenveld en Tynaarlo in de provincie Drenthe (t/m 2035). Er wordt gewerkt aan een aanpak hiervoor.

Het eigen wagenpark wordt in 2024 verder verduurzaamd en op de gemeentewerf, het gemeentehuis en de MFA's worden in het kader van de verduurzaming van het gemeentelijk vastgoed zonnepanelen geplaatst. Daarnaast staat 2024 in het teken van de voorbereiding om de gebouwen op de gemeentewerf te vervangen, zodat deze weer voldoen aan de eisen van deze tijd en energieneutraal zijn. Ditzelfde geldt voor de nieuwbouw van de binnensportaccommodaties in Zuidlaren, te weten de gymzaal in Westlaren en de sporthal in de Zuid-Es. Met de verdergaande verduurzaming nemen de zorgen toe over de netcongestie, of te wel de beperkte capaciteit van het elektriciteitsnetwerk.

DIENSTVERLENING

Het gemeentehuis vraagt na ongeveer 20 jaar gebruik om een revitalisering. We verwachten in het eerste kwartaal 2024 van start te kunnen met het maken van een ontwerp en programma van eisen. We willen enkele scenario's laten uitwerken en op geld zetten, zodat het college van B&W de gemeenteraad een onderbouwd voorstel kan doen. Hierin zijn goed werkgeverschap voor onze medewerkers en gastheerschap voor onze inwoners de belangrijkste argumenten.

De inhaalslag die in 2023 is ingezet om de onrechtmatige inkoop fors te verminderen zetten we door in 2024. Ook in 2024 wordt een aantal aanbestedingen voorbereid en uitgevoerd; dit dient niet alleen om onrechtmatigheden te elimineren, maar zorgt ook voor een kwaliteitsimpuls in de bedrijfsvoering. Voorbeelden hiervan zijn de aanbesteding van een nieuw financieel systeem en rapportagetool en de aanbesteding inhuur personeel van derden.

Nieuwe wetgeving, zoals de Wet dubbele geslachtsnaam en de Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer geven extra aanvragen en/of meer werkdruk en vragen het nodige van burgerzaken. We stellen een overall opleidingsplan op waarin zowel voor de nieuwe als de bestaande medewerkers aandacht is om hun kennis en vaardigheden up-to-date te krijgen en te houden.

In 2024 wordt een nieuwe visie op de dienstverlening opgesteld. Deze visie dient onder andere als kapstok voor de verdere ontwikkeling van de bedrijfsvoering en dienstverlening van de gemeente. De nog vast te stellen I-visie (Informatievisie) is de kapstok voor de doorontwikkeling van de afdeling I&A; uitwerking van deze visie in strategische plannen en actieplannen volgt.

Ten slotte

We hebben voor 2024 wederom een 'volle agenda' met veel mooie speerpunten die we met en voor onze samenleving willen realiseren. Tegelijkertijd is er ook sprake van onzekerheden, zoals: wat is de impact van de Hervormingsagenda jeugd voor onze gemeente? Welke koers gaat het nieuwe kabinet varen en wat betekent die koers voor onze inhoudelijke opgaven, zoals de woningbouw, en onze financiële positie? Op deze onzekerheden hebben we op dit moment geen antwoorden. Dit betekent niet dat we een afwachtende positie innemen, echter enige behoudendheid is op zijn plaats.

Met vriendelijke groet,

Het college van burgemeester en wethouders

1. Van integrale voortgangsrapportage naar begroting

Het inhoudelijke, maar ook het financiële fundament voor deze begroting is gelegd bij de integrale voortgangsrapportage 2023 (IVR 2023). Dat betekent concreet dat alle voorstellen voor nieuw beleid die waren opgenomen in de integrale voortgangsrapportage 2023 onverkort zijn opgenomen in deze begroting. De enige afwijkingen in deze begroting komen door het financiële effect van de septembercirculaire 2023, doorrekeningen van de meerjarenbegroting als gevolg van de circulaires, (nieuwe) ontwikkelingen die nog onvoldoende scherp waren, danwel niet in beeld waren bij de integrale voortgangsrapportage en structurele bijstellingen uit de najaarsbrief 2023.

Dit heeft geleid tot onderstaande actualisatie van het meerjarig begrotingsresultaat:

Overzicht ontwikkeling begrotingsresultaat 2024-2027		(bedragen x € 1.000)			
Omschrijving	2024	2025	2026	2027	
1 Begrotingssaldi IVR 2023	1.559	1.971	-3.049	-3.278	
2 Indexeringen en doorrekening begroting	78	222	27	-581	
3 Gemeenschappelijke regelingen	-1.321	-1.431	-1.469	-1.579	
4 Kapitaallasten en rente	866	18	-555	-938	
5 Legesverordening titel 1	127	127	127	137	
6 Legesverordening titel 2	-247	pm	pm	pm	
	1.062	907	-4.919	-6.239	
7 Effect septembercirculaire 2023	769	503	753	1.618	
8 loonindex sept.circulaire	-252	-331	-364	-386	
8 prijsindex sept.circulaire	-101	-105	-108	-109	
Saldo primitieve begroting 2024 *	1.478	974	-4.638	-5.116	
Nog niet cijfermatig in de begroting verwerkte mutaties					
9 (Nieuwe) ontwikkelingen na IVR 2023	-232	-252	-252	-252	
10 Structurele bijstellingen uit najaarsbrief 2023	134	134	133	133	
Actuele begrotingssaldi	1.380	856	-4.757	-5.235	

*Dit saldo sluit aan met de meerjarenbegroting in hoofdstuk 13.

Toelichting op de hiervoor genoemde onderdelen

1. *Begrotingsresultaat integrale voortgangsrapportage 2023*

Het meerjarig begrotingsresultaat zoals opgenomen op pagina 8 van de IVR 2023 is het vertrekpunt van de actualisatie van het financieel meerjarenperspectief 2024 – 2027 in deze begroting.

2. *Indexeringen en doorrekening begroting*

Bij het daadwerkelijk doorrekenen van de begroting pakken de bijstellingen uit de meicirculaire 2023 iets anders dan waarmee in de IVR 2023 is rekening gehouden. Het nieuwe begrotingsjaar 2027 is nu ook doorgerekend en niet langer een duplicering van 2026.

3. *Gemeenschappelijke regelingen*

De begrotingen 2024 van onze gemeenschappelijke regelingen leiden tot significant hogere gemeentelijke bijdragen voor 2024 en latere jaren. De behandeling van deze begrotingen heeft plaatsgevonden in de raadsvergadering van 20 juni jl.. De stijging heeft betrekking op een toename van de bedrijfsvoeringslasten door nieuwe CAO's en prijsstijgingen bij de gemeenschappelijke regelingen, maar ook op de herziene begroting van de BUIG en het re-integratiebudget van WPDA die een significant nadeel laten zien.

4. Kapitaallasten en rente

Deze post laat een voordeel zien in 2024, doordat een aantal investeringen later is afgerond. De raming van de kapitaallasten is hierdoor lager. Dit geldt ook voor de rente, omdat er geen nieuwe lening hoeft te worden aangetrokken. Vanaf 2025 is sprake van een oplopend nadeel door hogere rentelasten vanwege hogere rentetarieven (voor lang geld wordt nu rekening gehouden met 3,5% rente).

5. Legesverordening titel 1

Vanaf 2024 worden extra legesopbrengsten verwacht door hogere aantallen aanvragen voor reisdocumenten. Dan is het namelijk tien jaar geleden dat de eerste paspoorten met een geldigheidsduur van tien jaar zijn uitgegeven. Het aantal aanvragen zal waarschijnlijk verdubbelen ten opzichte van 2023.

6. Legesverordening titel 2

De Omgevingswet stelt andere regels omtrent de berekening van de leges omgevingsvergunningen en de kostendekkendheid. Dit heeft een nadelig effect op het begrotingsresultaat. Omdat het gaat om een eerste berekening waarbij nog veel onduidelijk is, is dit effect vooralsnog incidenteel opgenomen in 2024.

7. Effect septembercirculaire 2023

De ontwikkeling van de algemene uitkering wordt voor een belangrijk deel bepaald door de ontwikkeling van het accres. Het voordelige effect van de septembercirculaire is vooral het gevolg van de nieuwe accresraming voor het jaar 2024 en verder.

8. Nog te verwerken loon- en prijsindex septembercirculaire

Op basis van de in de septembercirculaire gepresenteerde indicatoren zijn de loon- en prijsindexeringen in de (meerjaren)begroting aangepast (de huidige CAO heeft een looptijd tot 31 december 2023).

9. (Nieuwe) ontwikkelingen na IVR 2023

Er is sprake van een aantal (nieuwe) ontwikkelingen ten opzichte van de integrale voortgangsrapportage 2023, zie hiervoor onderstaande tabel. De incidentele ontwikkelingen worden gedekt uit de ARG1.

Bedragen x € 1.000	I/S	2024	2025	2026	2027
Wijziging vergaderstructuur gemeenteraad	S	-20	-20	-20	-20
Effect invoering HR21	S	-83	-83	-83	-83
Meerkosten voor- en vroegschoolse educatie	I	-90	-90	-90	
Onderzoek toekomstscenario's zwembaden	I	-40			
Exploitatiebijdrage museum De Buitenplaats	I	-310			
Zwerfafval (2 fte + kapitaallasten)	I/S	-139	-149	-149	-149
Dekking incidentele mutaties uit ARG1	I	450	90	90	
Totaal ontwikkelingen		-232	-252	-252	-252

Wijziging vergaderstructuur gemeenteraad

De gemeenteraad heeft in haar vergadering van 19 september de gewijzigde vergaderstructuur vastgesteld. Om de nieuwe structuur met de toevoeging van commissievergaderingen adequaat te kunnen ondersteunen is een urenuitbreiding nodig bij de griffie van acht uur per week. Dat betekent een structurele verhoging van de lasten met € 20.000 per jaar.

Effect invoering HR21

Met het project HR21 wordt het huidige functieboek geactualiseerd. Aan de hand van de kerntaken per functie wordt vastgesteld wat voor functies en bijbehorende salarisschalen er in de gemeente zijn. De lijst met functies en inschaling leidt per saldo tot een uitzetting van de personeelslasten met € 83.000.

Meerkosten voor- en vroegschoolse educatie

De rijksbijdrage die we ontvangen voor voor- en vroegschoolse educatie (VVE) is niet voldoende om alle peuters die hierbij baat hebben te kunnen bekostigen. In de Integrale Voortgangsrapportage 2023 is incidenteel € 64.000 extra opgenomen. Op basis van het VVE-beleidsplan met een meerjarige doorkijk is aanvullend € 90.000 nodig voor de resterende jaren van de planperiode 2003-2026.

Onderzoek toekomstscenario's zwembaden

Op 1 januari 2030 eindigt de exploitatie-overeenkomst met de Stichting Recreatiebaden gemeente Tynaarlo. We hebben in het collegeprogramma 2022-2026 aangekondigd de scenario's te verkennen: "hoe verder met de zwembaden na 2030?". Het is – gelet op lange termijn investeringen die gedaan worden in de baden – van belang om al vroegtijdig antwoord en daarmee grip te krijgen op deze vraag. We pakken deze verkenning in 2024 op en hebben hiervoor een budget van € 40.000 gereserveerd.

Exploitatiebijdrage Drents museum De Buitenplaats

De onderhandelingen over de toekomst van Drents museum de Buitenplaats nadert de afronding. De financiële uitkomst ervan leidt voor de gemeente Tynaarlo tot een extra bijdrage in 2024 voor de exploitatie van het nieuw te realiseren Drents Museum De Buitenplaats voor de komende vijf jaren. Deze bijdrage wordt gedekt uit de ARG1.

Aanpak zwerfafval

In de integrale voortgangsrapportage 2023 is een p.m.-raming opgenomen voor zwerfafval. Naar aanleiding van de vele meldingen en klachten over zwerfafval en hondenpoep heeft Antea gewerkt aan een notitie "Optimalisatie afvalbakken 2023". Voor het plaatsen, vervangen en legen van zwerfafvalbakken en het plaatsen van dispensers met hondenpoepzakjes is structurele uitbreiding van het personeel met 2 fte voorzien. Daarnaast gaat het om de kosten van aanschaf en plaatsing van dispensers (incidenteel € 10.000 in 2024), hondenpoepzakjes en de kapitaallasten van investeringen in 200 afvalbakken en een elektrische auto.

10. Structurele bijstellingen uit najaarsbrief 2023

De structurele bijstellingen uit de najaarsbrief 2023 laten per saldo een voordeel zien van € 134.000 in 2024 en 2025 en van € 133.000 in 2026 en 2027. De bijstellingen hebben vooral betrekking op hoofdstuk 6 sociaal domein.

Conclusie – financiële koers

In de integrale voortgangsrapportage 2023 hebben we als conclusie getrokken dat we het realistisch achten om de huidige behouden koers voort te kunnen zetten. Belangrijke basis daarbij was dat we binnen de begrotingsruimte blijven in 2024 en 2025. Dit is in de voorliggende begroting 2024 nog steeds het geval. De saldi in deze jaren en ook in de jaren erna zijn echter negatiever dan in de integrale voortgangsrapportage het geval was. Dit is vooral het gevolg van de loon- en prijsstijgingen bij onze gemeenschappelijke regelingen die niet opgevangen kunnen worden binnen de begrotingen. Ditzelfde heeft ook bij onze eigen begroting al voor een aanzienlijk nadeel gezorgd, aangezien de compensatie van het rijk voor deze hogere lonen en prijzen niet afdoende is.

De boodschap richting Den Haag blijft hetzelfde als die bij de integrale voortgangsrapportage 2023 het geval was: "Kom over de brug met voldoende middelen voor de uitvoering van onze gemeentelijke taken".

2. Begroting in één oogopslag

Begroting 2024 in één oogopslag

De gemeenteraad van Tynaarlo behandelt op dinsdag 7 november de gemeentelijke begroting voor 2024. Het komende kalenderjaar verwachten burgemeester en wethouders een begrotingsoverschot van € 1,38 miljoen.

Inkomsten 2024

	Inkomsten vanuit het rijk	€ 69.093.000
	Grondexploitaties	€ 7.066.000
	Rioolheffing	€ 3.218.000
	Afvalstoffenheffing	€ 3.388.000
	OZB	€ 6.509.000
	Overig onder andere huren, overige leges, rente, dividend	€ 6.890.000

Totaal inkomsten 2024 **€ 96.164.000**

Uitgaven 2024

	Bestuur en ondersteuning	€ 3.255.000
	Veiligheid	€ 2.938.000
	Verkeer, vervoer en waterstaat	€ 5.087.000
	Economie	€ 2.656.000
	Onderwijs	€ 5.366.000
	Sport, cultuur en recreatie	€ 10.096.000
	Overhead	€ 13.705.000
	Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	€ 8.607.000
	Volksgesondheid en milieu	€ 9.412.000
	Sociaal domein	€ 34.722.000
	Overig inclusief mutaties in de reserves	- € 1.060.000

Totaal uitgaven 2024 **€ 94.784.000**

Resultaat **+ € 1.380.000**

Genoemde bedragen zijn afgerond op duizendtallen

Hans de Graaf
wethouder Financiën

"Het begrotingsoverschot is hard nodig voor de toekomst. We hebben voor 2024 een volle agenda met mooie speerpunten. Tegelijkertijd hebben we te maken met onzekerheden zoals de koers van het nieuwe kabinet en de impact van de hervormingsagenda Jeugd. Dit betekent dat enige behoudendheid gewenst is."

Jurryt Vellinga
wethouder
Ruimtelijke Ordening

"Voor ruimtelijke ontwikkeling is voor komend jaar extra geld gereserveerd. Dit is bedoeld voor de ontwikkeling van (sociale) woningbouw in onder andere Vries-Zuid en Ter Borch. Op bestaande locaties als de Bladergroenschool en De Kooi in Eelde-Paterswolde wordt woningbouw gerealiseerd. Dit met als doel om minimaal 450 woningen te bouwen in de huidige bestuursperiode. Het college boekt vooruitgang met de centrumplannen voor Eelde en Zuidlaren. In 2024 werken we verder aan concrete plannen voor bruisende dorpscentra. Op het gebied van fysieke uitvoering wordt in het eerste semester van 2024 gestart met de werkzaamheden in de wijk Westlaren en aan de Hoofdweg in Eelde."

Jelbrich Peters
wethouder Duurzaamheid
en hernieuwbare energie

"Duurzaamheid en klimaatadaptatie staan hoog op de agenda van onze gemeente. Zeker in deze tijd is het van belang om inwoners te ondersteunen in het verduurzamen van hun huizen en omgeving, door bijvoorbeeld de inzet van energiecoaches. Daarnaast is het noodzaak om te investeren in een klimaatadaptatie, ofwel: het aanpassen van de leefomgeving aan het veranderende klimaat, om zo de gevolgen van extreem weer te beperken. De gemeente zit zich samen met partners in om gevolgen van klimaatverandering tegen te gaan. Daarnaast werkt de gemeente aan haar eigen klimaatdoelen door het wagenpark en het vastgoed te verduurzamen."

Miguel Ririhena
wethouder
Mens en Maatschappij

"Als college maken we stappen op het terrein van sociale vernieuwing, onder het mom 'meer welzijn, minder zorg'. De hervormingsagenda Jeugd zorgt voor grote uitdagingen, niet alleen in de uitvoering maar ook financieel. Door vergrijzing en de toenemende vraag naar maatwerk in de zorg neemt de druk verder toe. Dit benadrukt het belang van een stevige sociale basis. Het college volgt daarom in 2024 de eerder ingeslagen weg waarop wordt ingezet op gezond en veilig opgroeien. Sport, cultuur en onderwijs spelen hierin een belangrijke rol. Daarom investeert het college ook het komende jaar fors in gedegen accommodaties."

Hoofdstukken + 3 W-vragen

3. Begroting hoofdstuk 0 t/m 8

- 0 Bestuur en ondersteuning
- 1 Veiligheid
- 2 Verkeer en vervoer en waterstaat
- 3 Economie
- 4 Onderwijs
- 5 Sport, cultuur en recreatie
- 6 Sociaal domein
- 7 Volksgezondheid en milieu
- 8 Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing

Hoofdstuk 0 || Bestuur en ondersteuning

Inleiding

Dit college staat voor een verbindend, daadkrachtig en open bestuur. In deze collegeperiode willen wij nog nadrukkelijker dan voorheen met onze inwoners, ketenpartners en instellingen beleid en uitvoering vormgeven. De basis van samenwerken is in onze ogen vertrouwen. Wij willen een overheid zijn die vertrouwen verdient, en we willen in vertrouwen steunen op kennis en expertise van anderen.

Om goed in te kunnen spelen op ontwikkelingen, kansen en bedreigingen in en voor onze samenleving zijn wij onze organisatie verder aan het ontwikkelen. Dit doen we aan de hand van de in de organisatievisie “voor de duidelijkheid” genoemde waarden; open, toegankelijk, duidelijk, slagvaardig en betrouwbaar. Waar gemak, transparantie en snelheid worden gevraagd bieden wij dit veelal ondersteund door digitale mogelijkheden. Plek en tijd onafhankelijk digitaal ontsluiten van informatie is daarbij het uitgangspunt. Daarmee bedoelen we niet alleen de gemeentelijke website, maar ook het gebruik van innovatieve ontwikkelingen.

Wij vinden het belangrijk inwoners, ondernemers, instellingen actief te betrekken bij ontwikkelingen in hun gemeente. Deze werkwijze past bij een naar buiten gekeerde organisatie die stuurt op vertrouwen en eigen kracht van inwoners.

Hoewel bedrijfsvoering onderdeel is van hoofdstuk 0 wordt dit beschreven in de aparte (verplichte) paragraaf ‘Bedrijfsvoering’. In die paragraaf wordt ingegaan op de doelen en ontwikkelingen ten aanzien van de bedrijfsvoering in het jaar 2024.

Wat willen we bereiken

Toename aanvragen burgerzaken

Per 1 januari 2024 treedt de Wet dubbele geslachtsnaam in werking. Hiermee krijgen ouders de mogelijkheid om een dubbele gecombineerde geslachtsnaam te kiezen voor hun eerstgeboren kind. Door de overgangsregeling kunnen ook de namen van al geboren kinderen worden gewijzigd. Hierdoor verwachten we een toename van aanvragen en afspraken aan de balie. De gewijzigde geslachtsnamen zorgen ook voor een toename van aanvragen nieuwe reisdocumenten. Die extra aanvragen komen bovenop de reisdocumentenpiek die vanaf 2024 wordt verwacht. Dan is het namelijk tien jaar geleden dat de eerste paspoorten met een geldigheidsduur van tien jaar zijn uitgegeven. Het aantal aanvragen zal waarschijnlijk verdubbelen ten opzichte van het aantal aanvragen in 2023. We bereiden ons hierop voor door extra (tijdelijk) personeel in te zetten en op te leiden.

Opleidingsplan

De nieuwe medewerkers vervolgen hun geplande opleidingen en de oudgedienden gaan ook weer opleidingen volgen om hun kennis en vaardigheden up-to-date te houden en de geldigheid van hun certificaten te verlengen. Hiervoor stellen wij een opleidingsplan op dat moet helpen in de ontwikkeling van het team, zodat de medewerkers opgewassen zijn tegen de verdergaande digitalisering, de complexere aanvragen en de mondigere en kritischere burgers.

Aansluiting MijnOverheid

De Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer (MEBV) is in 2023 wederom uitgesteld en treedt nu op 1 juli 2024 in werking. Deze wet geeft de burger het recht om elektronisch berichten aan een bestuursorgaan te zenden op een door het bestuursorgaan te bepalen wijze. De gemeente moet voor schriftelijke officiële berichten verplicht een elektronische wijze van verzenden inrichten. Een projectgroep houdt zich bezig met de gevolgen van deze wet voor de hele gemeente. Als er wordt besloten om voor het verzenden van berichten ook gebruik te maken van de koppeling via MijnOverheid, dan moet het koppelvlak met de burgerzakensoftware worden aangeschaft en ingericht.

Identiteit

Een juiste identiteitsvaststelling is van groot belang. In 2024 werken we aan het oplossen van de aandachtspunten die eind 2023 uit de reisdocumentencontroles naar voren zijn gekomen. Daarmee willen wij voldoen aan de ‘circulaire identiteitsvaststelling 1 juni 2022’, vastgesteld door het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) en de landelijke Werkgroep Tegengaan Identiteitsfraude (WTI).

Correcte gegevens

We werken continu aan een correcte Basisregistratie Personen door middel van een juiste persoonsregistratie, fraudeonderzoeken en adresonderzoeken. We voeren kwaliteitscontroles uit, zodat we de kwaliteit van de gegevens in de BRP en de Reisdocumentenmodule kunnen volgen en waar nodig verhogen. Dit moet er mede voor zorgen dat we ook in 2024 weer goed scoren op de jaarlijkse zelfevaluatie Basisregistratie Personen en Reisdocumenten.

Europese aanbesteding

Het huidige contract voor onze burgerzakensoftware loopt af in januari 2025. We gaan in 2024 een Europese aanbesteding organiseren en uitvoeren, die voldoet aan alle wettelijke vereisten en die resulteert in de selectie van een softwareleverancier die de behoeften van onze organisatie op lange termijn kan ondersteunen. De nadruk ligt op het identificeren van nieuwe functionaliteiten en verbeteringen die nodig zijn om onze dienstverlening aan burgers te verbeteren, en ervoor te zorgen dat deze worden opgenomen in het aanbestedingsproces. Daarnaast streven we naar kostenefficiëntie door middel van concurrentie in de aanbesteding, zonder concessies te doen aan kwaliteit en prestaties.

Verkiezingen

In juni 2024 vinden de verkiezingen plaats van het Europees Parlement. We willen de verkiezingen goed en efficiënt organiseren. Om dit te kunnen doen zorgen we voor voldoende capaciteit binnen het projectteam Verkiezingen. We streven ernaar op de verkiezingsdagen met zo veel mogelijk externe vrijwilligers te werken en daarmee de druk op de interne organisatie te beperken.

Effect Europese aanbesteding schoonmaak

De schoonmaak van het gemeentehuis, de gemeentewerf, de directieket in Ter Borch, binnensportaccommodaties (die niet bij een MFA horen) en de buitenschoonmaak van de dorpshuizen wordt momenteel in één bestek Europees aanbesteed.

We zetten met deze aanbesteding in op kwaliteitsverbetering en goed opdrachtgeverschap (denk aan arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden, maar ook aan inclusiviteit ofwel de inzet van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt). Het effect van deze aanbesteding op de kosten is nu nog niet goed in te schatten.

Ondanks het verwachte inkoopvoordeel dat je normaal gesproken zou verwachten vanwege het uitbreiden van de opdracht met de sportaccommodaties en dorpshuizen (minder regiewerk), is het niet uit te sluiten dat de schoonmaak meer geld gaat kosten. Enerzijds vanwege de aard van de opdracht, anderzijds vanwege de indexeringen waarmee de schoonmaaksector momenteel werkt vanwege loonstijgingen.

In de integrale voortgangsrapportage verwerken we de financiële effecten van de aanbesteding.

Renovatie gemeentehuis

De gemeenteraad heeft middels het bestemmingsresultaat van de jaarrekening 2022 een bedrag van € 150.000 beschikbaar gesteld voor de planvorming voor de renovatie van het gemeentehuis.

De vijf pijlers onder deze renovatie zijn (1) een beter binnenklimaat, (2) verduurzaming van het gebouw, (3) een indeling die past bij de veranderende manier van werken, (4) een dito kantoorinrichting en (5) vernieuwing van de raadszaal.

Op dit moment is de aanbesteding van de planvorming in voorbereiding. Deze aanbesteding verwachten we in de loop van het vierde kwartaal 2023 in de markt te kunnen zetten, waarna we halverwege het eerste kwartaal 2024 van start kunnen met het maken van een ontwerp en programma van eisen (PvE). We willen enkele scenario's laten uitwerken en op geld zetten, zodat het college van B&W de gemeenteraad een onderbouwd voorstel kan doen. Hierin zijn goed werkgeverschap voor onze medewerkers en gastheerschap voor onze inwoners de belangrijkste argumenten.

Op dit moment lopen de schattingen qua kosten te ver uiteen om in deze begroting een bedrag op te nemen. Daarom staat de renovatie van het gemeentehuis voorlopig nog op PM. We willen geen verwachtingen wekken waar we later op terug moeten komen door nu een bedrag of bedragen te noemen. De kosten zijn namelijk sterk afhankelijk van de keuzes die in de verschillende scenario's rondom het ontwerp en het PvE voorgesteld gaan worden. De grootste variabele hierin is tegelijkertijd ook de pijler waarbij de grootste urgentie wordt gevoeld, namelijk de verbetering van het binnenklimaat.

Nij Begun

Op 24 februari 2023 heeft de parlementaire enquêtecommissie Aardgaswinning Groningen het rapport Groningers boven Gas gepresenteerd. Het kabinet heeft op 25 april op het rapport gereageerd met een

uitgebreide brief getiteld Nij Begun. In deze brief kondigde het kabinet tal van maatregelen en vooral ook veel geld aan ter compensatie voor de regio die getroffen is door aardbevingsschade door. In de tussentijd is er dit jaar een lobby gevoerd vanuit de gemeenten Aa en Hunze, Noordenveld en Tynaarlo voor gelijke behandeling ten opzichte van de Groninger gemeenten. De lobby was succesvol en Nij Begun was dan ook gericht aan de regio Groningen en Noord-Drenthe. De uitvoering van de verschillende maatregelen waaronder verduurzaming, een Sociale Agenda en een Economische Agenda is momenteel nog met veel onzekerheden omkleed, maar wij blijven nauw met onze buurgemeenten samen te werken om beschikbaar komende middelen zo goed mogelijk besteed te krijgen voor onze inwoners. De Noord-Drentse gemeenten focussen zich daarbij op versterking van de leefbaarheid in onze gemeenten.

Wat gaan we ervoor doen

Ambitie/accenten	Actie 2024	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed
Opleidingsplan	Opstellen meerjarenplan, afstemming HRM, aanbesteding opleiders.	Borgen kwaliteit, efficiënter werken, kennis en vaardigheden up-to-date.	Gemeente	Q1 2024
Koppeling met MijnOverheid.	Inrichting software, aanpassen werkprocessen, afstemming met derden, communicatie, kennis/opleiding medewerkers.	Voldoen aan de wet MEBV, verbeteren dienstverlening.	Gemeente	Q3 2024
Identiteitsvaststelling	Opleiding medewerkers en actualiseren werkprocessen.	Voorkomen fraude, juiste vaststelling identiteit.	Gemeente	Q2 2024
Correcte gegevens	Kwaliteitscontroles uitvoeren en communicatie medewerkers.	Borging kwaliteit processen burgerzaken en BRP.	Gemeente	Q3 2024
Europese aanbesteding	Vorbereiden en organiseren aanbesteding, marktconsultaties, opstellen. Programma van eisen.	Rechtmatig inkopen software, borging en verbetering kwaliteit dienstverlening burgers, kostenbesparing.	Gemeente	Q4 2024
Organisatie verkiezingen Europees Parlement.	Vorbereiden en organiseren van de verkiezingen.	Uitvoering verkiezingen volgens de Kieswet, betrouwbare uitslag borgen.	Gemeente	Q2 2024

Indicatoren

Onderstaande indicatoren zijn overgenomen uit het Besluit begroting en verantwoording. Meer informatie en meer gegevens zijn te vinden op www.waarstaatjegemeente.nl.

Verplichte indicatoren (Besluit begroting en verantwoording)	Norm	Tynaarlo			
		2021	2022	2023	2024
Formatie	Fte per 1.000 inwoners (2020)	7,7	8	8,06	8,35
Bezetting	Fte per 1.000 inwoners (2020)	6,9	7,2	7,30	7,58
Apparaatskosten	Kosten per inwoner (2020)	€ 600	€ 647	€ 752	€ 863
Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen (2020)	12,1%	12,6%	2,17%	11,73%
Overhead	% van totale lasten (2020)	12,4%	12,2%	13,70%	14,02%

Gemeente specifiek	Norm	Tynaarlo	
		2021	2022
Betaaldiscipline	Percentage betalingen waarbij wettelijke betaaltermijn (30 dagen) is behaald	89,96%	91,70%
Betalingstermijn	Gemiddelde betalingstermijn	19 dagen	17 dagen

Financiële gegevens (Wat mag het kosten)

Lasten

Taak- veld	Omschrijving	Rekening 2022	Actuele		Meerjaren		
			Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
0.1	Bestuur	2.070.426	1.538.468	1.637.379	1.718.308	1.789.934	1.855.631
0.2	Burgerzaken	1.486.557	1.582.979	1.742.210	1.696.552	1.715.559	1.770.476
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	535.117	436.104	530.004	551.851	571.306	590.543
0.4	Overhead	10.804.315	13.265.489	13.705.411	14.520.020	15.007.963	15.335.325
0.5	Treasury	13.554	-50.394	-27.104	488.365	777.797	1.084.674
0.61	OZB woningen	263.334	289.074	296.433	303.894	311.527	311.977
0.62	OZB niet-woningen	17.500	19.306	19.789	20.283	20.790	20.790
0.64	Belastingen overig	5.500	5.678	5.820	5.965	6.115	6.115
0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds	0	500.000	500.000	500.000	500.000	500.000
0.8	Overige baten en lasten	212.188	288.615	295.992	303.310	310.592	317.503
0.9	Vennootschapsbelasting (VpB)	802.580	64.673	66.810	68.676	70.533	72.295
0.11	Resultaat van de rekening van baten en lasten	0	136.548	0	0	0	0
Totaal lasten		16.211.069	18.076.540	18.772.743	20.177.223	21.082.115	21.865.329

Baten

Taak- veld	Omschrijving	Rekening 2022	Actuele		Meerjaren		
			Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
0.1	Bestuur	1.072	3.103	3.205	3.295	3.384	3.469
0.2	Burgerzaken	416.174	417.358	632.533	632.533	632.533	632.533
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	421.346	243.594	251.816	259.025	266.182	272.833
0.4	Overhead	1.177.220	1.071.106	1.166.152	1.194.658	1.226.912	1.257.585
0.5	Treasury	731.485	864.369	745.490	725.279	705.068	684.856
0.61	OZB woningen	4.867.768	4.971.469	5.058.075	5.159.865	5.263.634	5.369.324
0.62	OZB niet-woningen	1.423.655	1.521.047	1.530.447	1.561.056	1.592.277	1.624.123
0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds	57.191.939	57.686.244	61.771.154	64.780.272	62.200.032	64.539.267
0.8	Overige baten en lasten	1.233	31.075	32.102	32.998	33.891	34.737
Totaal baten		66.231.892	66.809.366	71.190.974	74.348.981	71.923.913	74.418.727

Resultaat voor bestemming	50.020.823	48.732.826	52.418.231	54.171.758	50.841.798	52.553.397
----------------------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Reserves	Rekening 2022	Actuele		Meerjaren		
		Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Toevoegingen aan reserves	5.493.222	2.355.749	1.449.937	1.622.598	1.794.098	1.960.916
Onttrekkingen aan reserves	4.622.322	7.178.372	4.420.528	3.469.632	3.050.437	2.615.422

Saldo hoofdstuk	49.149.923	53.555.448	55.388.821	56.018.792	52.098.137	53.207.903
------------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Hoofdstuk 1 || Veiligheid

Inleiding

De gemeente Tynaarlo is een veilige gemeente. Dit willen wij uiteraard behouden. Wij geven het huidige veiligheidsbeleid dan ook een vervolg. De geformuleerde visie en prioriteiten houden we onverkort vast. Onze aanpak richt zich de komende jaren op: overlast door personen met verward gedrag, ondermijning, jeugdproblematiek, cybercrime en incident- & rampbestrijding.

Hierin is ook voor inwoners, instellingen, ondernemers een actieve rol weggelegd. Veiligheid begint in de eigen straat of wijk. We benutten hun kennis en energie om de eigen omgeving schoon en leefbaar te houden, zodat de kans op vandalisme en criminaliteit kleiner wordt. Voorbeelden hiervan zijn de inzet van Burgernet, Meld Misdaad Anoniem en het preventief signaleren van onveilige situaties.

Werken aan een veilige leefomgeving betekent ook dat we moeten handhaven. Dat doen we informatiegestuurd door gebruik te maken van signalen uit de buurt, meldingen van de politie en de kennis en expertise van onze BOA's.

Wat willen we bereiken

Verbinding zorg en veiligheid

Overlast personen met verward gedrag

Personen met verward gedrag zijn mensen die de grip op hun leven (dreigen te) verliezen, waardoor het risico aanwezig is dat zij zichzelf of anderen schade berokkenen. Meestal is er sprake van wanhoop door sociale problemen in combinatie met psychiatrische of verslavingsproblematiek, dementie of een (licht) verstandelijke handicap. Deze mensen leven steeds vaker en langer zelfstandig of onder begeleiding in de wijk. De meeste mensen met verward gedrag lijden in stilte. Ze kunnen op eigen kracht niet (meer) meedoen in de maatschappij of om hulp vragen. Het onderwerp is primair belegd bij het sociale domein maar is tevens onderdeel van de verbinding zorg en veiligheid.

We focussen op het terugdringen van buurtproblematiek door samen met inwoners naar een duurzame oplossing toe te werken. De eigen verantwoordelijkheid van inwoners staat hierin centraal. We verbeteren de aanpak van personen met verward gedrag door de bestaande samenwerking met het sociaal domein en de ketenpartners uit te bouwen.

Ons doel is een sluitende aanpak voor personen met verward gedrag. Mensen die om uiteenlopende redenen, aandoeningen of beperkingen, vaak in combinatie met andere levensproblemen, niet in een standaard hulpaanbod passen. En daarom juist geholpen zijn met goed samenwerkende instellingen en overheden, die een sluitende keten vormen.

Ondermijning

De aanpak van ondermijnende criminaliteit heeft prioriteit in Noord-Nederland, zowel lokaal als regionaal. Het besef is doorgedrongen dat deze ondermijning weliswaar minder zichtbaar is dan andere criminaliteitsvormen, maar niet minder schadelijk. Directe slachtoffers zijn soms minder zichtbaar dan bij andere delicten. De criminele netwerken zijn actief in bijvoorbeeld georganiseerde hennepcultuur en de handel in (automatische) wapens en gebruiken zware geweldsmiddelen. Omdat zij daarbij gebruikmaken van legale structuren, hebben deze netwerken een corrumperende werking en ontwrichtende effecten voor de samenleving, waardoor ondermijnende criminaliteit een groot gevaar is voor onze rechtstaat

Jeugdproblematiek

We verbeteren de vroegtijdige signalering en preventie van jeugdproblematiek. We handelen preventief als het kan, maar repressief als het moet. We verbeteren de samenwerking tussen jongerenwerk, de jeugdagent, het Centrum voor Jeugd en Gezin en andere partners en we zorgen voor een goede opvolging van zorgelijke signalen.

Weerbaarheid digitaal gebied

We investeren in digitale weerbaarheid van overheid, bedrijven en inwoners. Binnen het domein Privacy en Informatieveiligheid wordt hiertoe nadrukkelijk samenwerking gezocht met specialisten binnen onze ketenpartners. Omdat dit landelijk een actueel thema is, sluiten we zoveel mogelijk aan bij bestaande projecten en initiatieven.

Incident- en rampenbestrijding

Belangrijke voorwaarden voor een veilig Tynaarlo zijn de bereikbaarheid, beschikbaarheid en inzetbaarheid van de hulpdiensten tijdens het bestrijden van rampen en crises. Vanuit onze regierol zien we hierop toe. Indien nodig sturen we bij. Daarnaast dragen we zorg voor een adequate rampenbestrijding en crisismanagement. Samen met brandweer en politie geven we voorlichting aan onze inwoners. En we houden onze interne organisatie scherp en getraind, bijvoorbeeld door het organiseren van crisisoefeningen voor de ambtelijke organisatie.

Extra inzet op het aardbevingendossier

Onze inwoners worden geconfronteerd met de gevolgen van de aardbevingen. Door het meemaken van een aardbeving of door de schade die deze bevingen aan de huizen veroorzaken. We blijven ons inzetten voor veiligheid en compensatie. In verband met lopende en verwachte (beroeps)procedures tegen de winningsplannen is extra juridische inzet noodzakelijk.

Wat gaan we ervoor doen

Ambitie/accnten	Actie 2024	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed
De gemeente Tynaarlo is een Veilige gemeente. Onze inwoners voelen zich veilig.	Op basis van het uitvoeringsprogramma veiligheid uitvoering geven aan de gestelde prioriteiten.	Een veilige gemeente in cijfers en in beleving.	Gemeente en ketenpartners.	Doorlopend. Zie Uitvoeringsprogramma.
Overlast personen met verward gedrag.	Integrale aanpak van de grootste overlastgevers.	Vroegtijdig signaleren en onder regie van de gemeente een effectieve integrale aanpak van casuïstiek rond dit thema opstarten.	Gemeente, politie, Zorg- en Veiligheidshuis Drenthe (ZVHD), OGGz, Sociaal domein, ggz-partners.	Doorlopend
Ondermijnende criminaliteit en bestuurlijk weerbaarheid.	- uitvoeren PVA a.h.v. preventie, bewustwording, trainingen, meldpunt en integraal oppakken van signalen - Beleid rond mensenhandel verder uitwerken.	- Weerbaarheid van de gemeente vergroten. - Op deze manier kunnen inwoners eenvoudiger en anoniem melding doen van ondermijnende criminaliteit.	Gemeente en RIEC	Eind 2024
Cybercrime	- Plan van aanpak cybercrime. - Problematieken netwerk in kaart brengen. - Prioriteiten en doelgroepen bepalen.	Kennis en daardoor weerbaarheid vergroten van onze inwoners m.b.t. cybercrime.	Gemeente en politie	Doorlopend
Weerbaarheid digitaal gebied.	Bewustwording - Koppeling met incident- en rampenbestrijding vergroten.	Eigen organisatie bewust maken van en beveiligen tegen cybercrime.	Gemeente (OOV en team I&A)	Eind 2024

Ambitie/accenten	Actie 2024	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed
Incident- en rampenbestrijding.	Oefening doen met de volledige crisisstructuur op het gebied van digitale weerbaarheid. - Ontwikkelingen uitvoeren van het project bevolkingszorg.	Succesvol doorlopen van een crisisoefening en kennis en ervaring op digitaal gebied verbeteren. Professionalisering bevolkingszorg.	VRD, Gemeente (OOV en team I&A)	Eind 2024
Jeugdoverlast en middelen gebruik.	- Voorkomen en bestrijden van jeugdoverlast door integrale aanpak met ketenpartners onder regie van de gemeente. - Voorlichting aan jongeren over drank en drugsgebruik. - Intensieve Samenwerking tussen zorg en veiligheid.	- Integrale aanpak jeugdoverlast onder regie gemeente op orde door effectieve overlegstructuur. - Samenwerking Zorg en Veiligheid op orde.	Gemeente, politie, O.M., VNN en diverse ketenpartners.	Doorlopend

Indicatoren

Onderstaande indicatoren zijn overgenomen uit het Besluit begroting en verantwoording. Meer informatie en meer gegevens zijn te vinden op www.waarstaatjegemeente.nl.

Verplichte indicatoren	Norm	Tynaarlo		
		2021	2022	2023
Verwijzingen Halt	Aantal per 10.000 jongeren	30	30	N.n.b.
Winkeldiefstallen	Aantal per 1.000 inwoners	0,7	0,4	N.n.b.
Geweldsmisdrijven	Aantal per 1.000 inwoners	2,4	2,5	N.n.b.
Diefstallen uit woning	Aantal per 1.000 inwoners	1,3	0,9	N.n.b.
Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)	Aantal per 1.000 inwoners	5,7	5,0	N.n.b.

Meetdatum 19-09-2023

N.n.b.: Waarde van indicator is nog niet bekend

Financiële gegevens (Wat mag het kosten)

Lasten

Taak- veld	Omschrijving	Rekening 2022	Actuele		Meerjaren		
			Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	1.653.590	1.975.497	2.167.249	2.293.788	2.351.362	2.432.498
1.2	Openbare orde en veiligheid	739.943	707.536	770.628	807.560	830.413	886.581
Totaal lasten		2.393.533	2.683.033	2.937.876	3.101.348	3.181.775	3.319.079

Baten

Taak- veld	Omschrijving	Rekening 2022	Actuele		Meerjaren		
			Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	1.868	234	317	326	334	343
1.2	Openbare orde en veiligheid	64.142	28.563	28.563	28.563	28.563	28.563
Totaal baten		66.009	28.797	28.880	28.889	28.897	28.906

Resultaat voor bestemming	-2.327.523	-2.654.236	-2.908.997	-3.072.459	-3.152.878	-3.290.173
----------------------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Reserves	Rekening 2022	Actuele		Meerjaren		
		Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	0	0	0	0	0	0

Saldo hoofdstuk	-2.327.523	-2.654.236	-2.908.997	-3.072.459	-3.152.878	-3.290.173
------------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Hoofdstuk 2 || Verkeer en vervoer en waterstaat

Inleiding

Tynaarlo is een plattelandsgemeente met een aantal grotere dorpen en meerdere kleinere kernen. Wij vinden het belangrijk dat voorzieningen voor iedereen goed bereikbaar zijn. Door demografische ontwikkelingen kunnen voorzieningen in onze dorpen onder druk komen te staan. Daarom is een fijnmazig vervoersnetwerk voor openbaar vervoer, auto's en fietsers van groot belang. Zij zijn met elkaar verbonden op verschillende gebieden zoals leefbaarheid, veiligheid, duurzaamheid én recreatie.

We willen op een duurzame manier de basis op orde hebben. Dat betekent dat we een onderhoudsniveau hebben dat passend voor deze gemeente, de basis op orde houdt. Voor wat betreft het onderhoud blijven wij zoeken naar efficiënte en bedrijfsmatige manieren waarbinnen ook aandacht is voor veiligheid, duurzaamheid en energieverbruik.

Wat willen we bereiken

Veilige en goed onderhouden wegen

De afgelopen jaren zijn wegen en paden naar een onderhoudsniveau gebracht op basis van 'veilig en heel' (BOR-basis: beheer openbare ruimte). Wij blijven zoeken naar manieren om het onderhoud op een zo bedrijfsmatige en efficiënt mogelijke manier uit te voeren.

SPV, Strategisch Plan Verkeersveiligheid (voorheen FWK-plan)

Zoals in eerdere SPV's, waarin we met name keken naar verkeersonveiligheid op basis van incidenten en eigen inzichten, al aangegeven gaan we vanaf nu verder met het Strategisch Plan Verkeersveiligheid, het SPV.

Op basis van de risico-inventarisatie van onze gemeente en van onze eigen kennis uit het FWK plan is het SPV opgesteld. In het SPV is het FWK dan ook opgenomen. Uit deze exercitie volgt het uitvoeringsprogramma.

Risico-inventarisatie.

Bij verkeersveiligheidsbeleid is een verschuiving zichtbaar van beleid op basis van ongevals cijfers (reactief) naar een risico gestuurd verkeersveiligheidsbeleid (proactief). Proactief werken aan verkeersveiligheid helpt wegbeheerders om vroegtijdig risico's in het verkeerssysteem te detecteren en gericht effectieve maatregelen te nemen om de risico's te verkleinen of weg te nemen. Hierdoor zullen er uiteindelijk ook minder slachtoffers vallen.

Dit alles onder het motto 'voorkomen is beter dan genezen'.

In 2023 bereiden we tevens een voorstel voor een meerjarenplanning SPV inclusief benodigde investeringsbedragen en personele capaciteit.

Beheerplannen

In de openbare ruimte werken we met beheerplannen. Deze plannen kennen vier hoofdgroepen, te weten groen, wegen, openbare verlichting en beschoeiingen en kunstwerken. De plannen kennen een aantal vaste onderdelen. Dat is ten eerste de beschrijvende manier van beheren, bijvoorbeeld wat we doen aan onderhoud. Ten tweede leggen verantwoording af. Dat doen we door middel van inspecties. Ten derde wordt het areaal en het benodigde onderhoud vertaald in een financiële doorkijk voor de komende tien jaren.

We werken aan nieuwe beheerplannen voor de onderdelen, weg- en groenonderhoud, kunstwerken en verlichting. Zo het nu lijkt worden de stukken in het 1^e kwartaal van 2024 aan uw raad aangeboden. Hoewel deze plannen nog niet zijn afgerond en vastgesteld vormen ze met de vastgestelde kwaliteit in de BOR stukken en de bekende hoeveelheden de basis voor de begroting. De beheerplannen geven in hoofdzaak aan, wat beheren we buiten, wat zijn idealiter de beheerkosten per onderdeel en hoeveel budget is er beschikbaar. Dit gezien in een langjarige periode. Daarna worden de plannen jaarlijks herzien en hierover wordt verantwoording afgelegd. Zo ontstaat een cyclisch systeem. De financiële verantwoording wordt afgelegd bij de jaarrekening.

Verkeersveiligheid

Samen met de provincie werken we aan zo veilig mogelijke wegen en een goede bereikbaarheid per fiets, via het openbaar vervoer en met de auto. Waar we nu op basis van ongevallen en klachten de infrastructuur aanpassen en veiliger maken, gaan we dat vaker risicogestuurd doen. Op voorhand kijken we waar de risico's zitten en proberen op die manier ongevallen te voorkomen. Dit laat onverlet dat het gedrag van de weggebruiker in 80 – 90% van de gevallen de oorzaak is van het ongeval. Daarom gaan wij door middel van voorlichtingen ook de komende jaren inzetten op gedragsveranderingen.

Voor infrastructurele werken die bijdragen aan de verkeersveiligheid, bereikbaarheid en openbaar vervoer is vanuit de provincie een financiële bijdrage tussen de 25% en 50% mogelijk, de zogeheten Brede Doel Uitkering (BDU). Voorwaarde is dat wij € 1 per inwoner beschikbaar stellen aan educatieve en gedragbeïnvloedende maatregelen die de verkeersveiligheid bevorderen. Hier voldoen wij aan.

Aanleg doorfietsroute krijgt vervolg

Wij werken mee aan het aanleggen van de doorfietsroute tussen Groningen en Assen. We zorgen daarbij voor een goede aansluiting met de andere fietspaden in de gemeente. In 2019 is de eerste fase van de doorfietsroute in onze gemeente aangelegd. De raad heeft op basis van een variantenstudie langs bedrijventerrein Vriezerbrug gekozen voor een tunnelvariant langs het Noordwillemskanaal. De uitvoering hiervan is in 2022 opgepakt maar nog niet afgerond.

Openbaar Vervoer (OV)

Wij willen dat onze gemeente goed met het openbaar vervoer ontsloten is. Hiertoe hebben we gesprekken met het OV-bureau Groningen-Drenthe. In de komende jaren streven we naar een versterking van het openbaar vervoer in onze regio om de bereikbaarheid van en naar het platteland te verbeteren. Denk daarbij onder andere aan de voorgestelde opwaardering van Lijn 9 (Eelde – Paterswolde) van streeklijn tot 'Q-link', waarbij deze lijn over de Hoofdweg in Eelde gaat rijden. Daarnaast gaan we opnieuw lobbyen voor een treinstation.

Transferia voor een goede aansluiting van auto naar fiets en openbaar vervoer

Wij willen als gemeente bijdragen aan een goede aansluiting van verschillende verkeersvormen, zodat gemakkelijk overstapt kan worden van de auto naar de fiets en het openbaar vervoer. Er waren plannen voor de aanleg van een transferium bij De Punt. Dat gaat niet door. In overleg met de provincie wordt nu een rotonde gerealiseerd, zodat het verkeer beter kan doorstromen.

Herinrichting Esweg Eelde

De Esweg kent net als de Hoofdweg in Eelde een onduidelijke en soms onveilige wegstructuur. Om die reden gaan we de Esweg herinrichten. Dat doen we in samenspraak met de inwoners. We starten het proces aansluitend aan de herinrichting van de Hoofdweg.

Aansluiting Esweg – Legroweg

Hier realiseren wij een rotonde. Een rotonde op deze plek vergroot de veiligheid doordat het verkeer afgeremd wordt. De rotonde markeert tevens het begin van de komgrens. We starten het proces aansluitend aan de herinrichting van de Hoofdweg.

Aanleg fietspad over de Oude Tolweg Zuidlaren

In 2015 is een betonnen fietspad aangelegd van de scholen in Zuidlaren naar Westlaren. Het laatste stukje van deze route gaat door een woonwijk, met alle gevaren van dien. Denk hierbij aan auto's die uit inritten draaien. Dit project voorziet in het doortrekken van het fietspad om de woonwijk Oude Tolweg naar Westlaren. Er wordt op dit moment onderzocht hoe het fietspad goed ingepast kan worden in de omgeving.

Vervanging bruggen Zuidlaren en Bunne

Tijdens de jaarlijkse constructieve inspectie is geconstateerd dat zes bruggen niet meer voldoen aan de gestelde eisen met betrekking tot draagkracht. Er zijn beperkingen ingesteld en de bruggen zijn aan het einde van hun levensduur. De brug 'Nieuwe Dijk' is inmiddels vervangen. De bruggen 'Zwetdijk' en 'Oude Dijk' worden vanaf september 2023 vervangen. De Brug 'De Knijpe' en Bunne staan daarna op de planning.

Wat gaan we ervoor doen

Ambitie/accenten	Actie 2024	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed
SPV	Updaten (jaarlijks) en opstellen van een meerjarenplanning.	Inzicht in benodigde investeringsbedrag en en personele capaciteit.	Gemeente	Begroting 2024
Beheerplannen	Updaten en laten vaststellen.	Inzicht in benodigd onderhoud en gelden, verantwoording geven van wat we hebben gedaan.	Gemeente	Doorlopende cyclus
Herinrichting Hoofdweg.	Herinrichten Hoofdweg tussen centrum Eelde en centrum Paterswolde.	Toekomstbestendig afkoppelen regenwater, veiligheid fietsers, parkeren, goede busverbinding, oplossen slechtste fietspad van Drenthe.	Gemeente	Start 2024
Fietspad Oude Tolweg Zuidlaren.	Aanleg ontbrekende schakel tussen woonwijk en centrum Zuidlaren.	Realisatie goede verbinding voor fietsers.	Gemeente	2024, afhankelijk van eventuele procedures.
Herinrichting Esweg en aansluiting Esweg-Legroweg.	Afstemmen met inwoners en komen tot een gedragen plan.	Toekomstbestendig , veiligheid.	Gemeente	2024, afhankelijk van de start.
Doorfietsroute	Aanleg doorfietsroute tussen Zuidlaren en Haren.	Snelle comfortabele fietsverbinding.	Provincie Drenthe en Groningen in samenwerking met gemeente.	Afhankelijk van de start.
Herstel bruggen Waterwijk.	Uitvoering herstelwerkzaamheden brug Woltsingel (1 ^e helft van 2024).	Tekortkomingen oplossen.	Gemeente	Medio 2024
Vervanging bruggen De Knijpe en Nieuwe Dijk.	Aanbesteden, start werkzaamheden.	Veilige bruggen en goede verkeersverbinding.	Gemeente	Brug De Knijpe 2024 Brug Nieuwe Dijk is gereed
Vervanging bruggen Oude Dijk en Zwetdijk.	Aanbesteden, start werkzaamheden.	Veilige bruggen en goede verkeersverbinding.	Gemeente	December 2024
Vervanging bruggen Kibbelslaglaan en Bunnerveenseweg.	Aanbesteden, start werkzaamheden.	Veilige bruggen en goede verkeersverbinding.	Gemeente	Start na augustus 2024
Beleidsplan openbare verlichting.		Licht waar nodig, donker waar kan.	Gemeente	2024

Financiële gegevens (Wat mag het kosten)

Lasten

Taak- veld	Omschrijving	Rekening 2022	Actuele		Meerjaren		
			Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
2.1	Verkeer en Vervoer	4.022.930	4.677.517	5.029.276	5.174.007	5.306.200	5.478.917
2.5	Openbaar vervoer	10.024	9.947	57.954	57.896	57.838	107.780
Totaal lasten		4.032.953	4.687.464	5.087.230	5.231.903	5.364.038	5.586.697

Baten

Taak- veld	Omschrijving	Rekening 2022	Actuele		Meerjaren		
			Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
2.1	Verkeer en Vervoer	122.998	82.155	83.339	85.431	87.469	89.004
Totaal baten		122.998	82.155	83.339	85.431	87.469	89.004

Resultaat voor bestemming	-3.909.956	-4.605.309	-5.003.891	-5.146.473	-5.276.569	-5.497.693
----------------------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Reserves	Rekening 2022	Actuele			Meerjaren	
		Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo hoofdstuk	-3.909.956	-4.605.309	-5.003.891	-5.146.473	-5.276.569	-5.497.693

Hoofdstuk 3 || Economie

Inleiding

In onze samenleving spelen ondernemers een belangrijke rol. We hebben grote bedrijven, Midden en Klein Bedrijven (MKB) en zelfstandigen zonder personeel (ZZP'ers). Van horeca tot detailhandel, van recreatie en toerisme tot landbouw, van zorg tot culturele sector, enzovoorts. We willen als gemeente samenwerken met ondernemers omdat we met hen de samenleving vormgeven. Op veel gebieden zijn ondernemers belangrijk voor de leefbaarheid in onze gemeente. Wij koesteren ondernemerschap en ondernemerszin. We werken rolbewust aan de thema's binnen dit beleidsveld, waarbij we op een bij onze rol passende manier willen participeren en samenwerken.

Het contact met ondernemers vinden we belangrijk. Met een bereikbaar en duidelijk loket willen we de komende jaren verder aansluiten en meedoen op de bestaande structuren die ondernemers hebben.

Centrumontwikkelingen zijn nadrukkelijk veel meer dan alleen het verbeteren van straatmeubilair en wegkwaliteit. Het gaat om het verbeteren en behouden van mogelijkheden voor alle ondernemers die belangrijk zijn voor bruisende kernen. Omdat een centrumplan veel betrokkenen kent is het ontwikkelen vaak complex. De afgelopen periode is hard gewerkt aan de verdere planuitwerking van Centrumontwikkeling Zuidlaren met als resultaat dat wij in 2024 concrete plannen ter finale besluitvorming aan uw raad kunnen voorleggen.

Op basis van het Masterplan centrum Eelde hebben we een van de belangrijkste bouwstenen om te komen tot nieuwe ruimtelijke kaders voor het centrum van Eelde gereed. In 2024 zal (mede) op basis hiervan overgegaan worden tot concrete planuitwerking en realisatie.

Wat willen we bereiken

Uitvoeringsagenda (Vrijetijds) Economie

De Uitvoeringsagenda (Vrijetijds) Economie is in november 2021 vastgesteld. Deze is opgebouwd uit twee delen: economische zaken (EZ) en vrijetijdseconomie (VTE). Het onderdeel EZ richt zich grotendeels op MKB-bedrijven, bedrijventerreinen en bereikbaarheid. De Vrijetijdseconomie is gestoeld op de pijlers gastvrijheid, vitale vakantieparken en regiopromotie. De in de agenda opgenomen acties zetten wij in voor behoud en versterking van het ondernemersklimaat in onze gemeente. Dat doen we onder andere door onze ondernemers te (leren) kennen en met hen samen te werken.

In 2024 zullen wij overgaan tot uitvoering van de acties en maatregelen zoals opgenomen in de eind 2023 opgeleverde Visie Verblijfsrecreatie.

Ondernemersloket

Via het ondernemersloket zijn wij zichtbaar en bereikbaar voor ondernemers en bieden we ondersteuning. Met één goed bereikbaar loket zorgen wij voor een goede informatievoorziening voor ondernemers.

Regiovisie Groningen – Assen (RGA)

Regio Groningen - Assen is een sinds 1996 bestaand vrijwillig samenwerkingsverband tussen de provincies Drenthe en Groningen en (na diverse gemeentelijke herindelingen) de gemeenten Assen, Groningen, Het Hogeland, Midden-Groningen, Noordenveld, Tynaarlo en Westerkwartier. In de samenwerking wordt zo veel mogelijk samengetrokken om de mobiliteit, de economie, wonen en ruimtelijke kwaliteit te versterken. Dit zorgt voor betere interne afstemming en sterke profilering naar buiten toe. Er wordt ingezet op versterking van de economie, bijvoorbeeld door goede afstemming met betrekking tot (boven)regionale bedrijvenlocaties. Ter voorbereiding op de periode volgende 5 jaars periode van samenwerking na 2025 starten wij in 2024 een evaluatie en komen wij met onze visie op deelname aan deze samenwerking en de financiële doorvertaling daarvan.

Regionale Samenwerking

Wij zijn actief betrokken bij het Recreatieschap, Geopark de Hondsrug, Drentsche Aa en ontwikkeling van het Zuidlaardermeer.

De Kop van Drenthe is een recreatief en toeristisch gezien een boeiende regio. Om deze regio stevig op de kaart zetten werken wij samen met de gemeenten Assen en Noordenveld.

Onze uitvoeringsorganisatie op het gebied van regiopromotie is de Stichting Kop van Drenthe. Kop van Drenthe maakt haar rol goed als uitvoerder waar. Voor veel organisaties is regiocoördinator gesprekspartner en ontwikkelaar, de spil in het web. De Kop van Drenthe zorgt voor zowel online en offline promotie via social media en drukwerk van kaarten, routes en gidsen. Ze versturen maandelijks nieuwsbrieven en evenementenkalenders. Komend jaar staan een aantal nieuwe productontwikkelingen op het programma.

In 2024 zullen wij de deelname en bijdrage aan de Stichting evalueren en komen met een voorstel voor de regiopromotie vanaf 2025 en verder.

Groningen Airport Eelde (GAE)

De luchthaven heeft in de hoofdinfrastructuur toegevoegde waarde voor Noord-Nederland. Op basis van de toekomstvisie van de luchthaven (inclusief plannen voor doorontwikkeling van hun bedrijvigheid en overige luchthaven gerelateerde bedrijvigheid) en de analyse daaromtrent van het onafhankelijk onderzoeksbureau dat wij in 2023 hebben gevraagd deze plannen te beoordelen kijken wij naar onze rol van aandeelhouder, maar ook als vestigingsgemeente van de luchthaven, naar continuïteit, veiligheid, maar ook naar de mogelijke gevolgen van keuzes en ontwikkelingen voor onze inwoners en onze economie.

Ons uitgangspunt hierbij, dat de financiering van de luchthaven geen taak is voor de gemeente, blijft daarbij leidend.

Goede bedrijventerreinen

Wij bieden goede vestigingsmogelijkheden voor lokale bedrijven. Voor een leefbare omgeving is het wenselijk dat bedrijven (horeca en detailhandel) zich vestigen in een centrum of op een gemeenschappelijk terrein. Deze moeten goed bereikbaar zijn. Wij staan positief tegenover acties en initiatieven voor inbreiding, verduurzamen en revitaliseren van bedrijvenlocaties. Voor het ontwikkelen van nieuwe bedrijvenlocaties zien wij geen aanleiding.

De (boven) regionale bedrijvenlocaties GAE en het Businesspark Ter Borch zijn in ontwikkeling.

Centrumontwikkelingen

Centrum Eelde

Met de verwachte oplevering van het Masterplan centrum Eelde eind 2023 hebben we een van de belangrijkste bouwstenen om te komen tot nieuwe ruimtelijke kaders voor bouwplan(initiatieven) en –ontwikkelingen, inclusief de eventuele vestigingsmogelijkheden van maatschappelijke functies, in het centrum van Eelde gereed en zullen wij zo mogelijk uitvoering daarvan faciliteren of initiëren.

Centrum Zuidlaren

Op basis van de raadsbesluitvorming van 3 december 2019 en 21 december 2021 is het project onder te verdelen deelprojecten, te weten:

1. Ontwikkelen en invoeren diverse stimuleringsregelingen privaat vastgoed' (o.a. gevefonds, verplaatsingsfonds, ca.);
2. De herinrichting van de openbare ruimte, met name het kernwinkelgebied en de brinken;
3. De herontwikkeling van het PBH-terrein, met verkavelingsplan, beeldkwaliteitsplan, uitwerking van landschap en infrastructuur en het beoogde programma.
4. Mogelijke herontwikkeling van eventueel achterblijvende supermarklocaties, met publiekstrekkende functies.

In 2024 verwachten wij voortgang te kunnen maken met onderstaande procesonderdelen:

Ad 1. Komen wij met een voorstel bij uw raad voor de stimuleringsregeling;

Ad 2. Het afronden opstellen herinrichtingsplan en voorstel ter vaststelling aan de raad;

Ad 3. Herontwikkeling voorzijde PBH-terrein op basis van de raadsbesluitvorming in 2023 omtrent de omtrent de programmatische invulling/stedenbouwkundig plan (uitwerking volumestudie). In 2024 zal een omgevingsplan (voorheen bestemmingsplan) voor de voorzijde van het PBH-terrein worden voorgelegd aan de raad;

Ad 4. Op basis van raadsbesluitvorming stedenbouwkundig plan voorzijde, en afhankelijk van uitkomst tender, zal medewerking kunnen worden verleend aan evt. herontwikkeling.

Wat gaan we ervoor doen

Ambitie/accnten	Actie 2024	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed
Zichtbaar, bereikbaar en ondersteunend loket door onderhouden contacten, organiseren en/of deelnemen aan bijeenkomsten en afleggen bedrijfsbezoeken en netwerk-bijeenkomsten.	Afleggen bedrijfsbezoeken en organiseren netwerk-bijeenkomsten.	Zichtbaar zijn, bereikbaar zijn en ondersteunend waar mogelijk.	Gemeente	1. Elke maand gaat BenW op bezoek bij een ondernemer 2. Elk kwartaal is er overleg tussen de ondernemersverenigingen en de wethouder economie. 3. Om de twee week is er een bezoek van de wethouder bedrijfscontacten aan een ondernemer. 4. Elk half jaar is er een gezamenlijke bijeenkomst met een economisch thema.
Verbeteren Ondernemersklimaat door het toepassen en uitvoeren van het uitvoeringsprogramma economie 2020 - 2024.	Uitvoeren activiteiten volgens actielijst Uitvoeringsagenda.	Het kennen van onze ondernemers en gevraagd en ongevraagd adviseren bij het ontwikkelen van plannen en initiatieven en de promotie ervan.	Gemeente	Meerjarig
Continueren samenwerkingen zoals Kop van Drenthe en het Recreatieschap.	Toeziën op en uitvoeren van activiteiten volgens o.a. merkactivatieplan en jaarprogramma.	Ondersteunen van ondernemers in innovatieve ontwikkelingen en/of helpen hun recreatieve ondernemerschap te versterken.	Gemeente	Meerjarig
Samenwerking Regio Groningen – Assen.	Evalueren en visie op deelname na 2025 ontwikkelen.	Samen optrekken op diverse thema's waaronder regionale economie.	Gemeente	Evaluatie gereed zomer 2024.
Revitaliseringsplan Centrum Eelde en ontwikkelen ruimtelijke (afwegings)kaders.	Uitvoeren verkeers en parkeer onderzoek. En afhankelijk uitkomsten en besluitvorming Masterplan opstellen. Projectplan en/of faciliteren bouwplan-initiatieven.	Versterken aantrekkelijkheid en economische functie van het centrum van Eelde.	Gemeente	Medio 2024 projectopzet en kredietaanvraag gereed.

Ambitie/accnten	Actie 2024	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed
Goede Bedrijvenlocaties.	Voeren besprekingen met ondernemersverenigingen en horeca voor revitaliserings en verduurzaamingsmogelijkheden bestaande bedrijvenlocaties.	Toekomstbestendige Bedrijvenlocaties en vergroten toeristische aantrekkelijkheid.	Gemeente, Bedrijvenverenigingen en horeca.	Verkenningssacties, initiatieven op bedrijvenlocaties.
Stimuleren recreatie en toerisme.	Evalueren samenwerking Kop van Drenthe.		Gemeente	Q4 2024

Indicatoren

Onderstaande indicatoren zijn overgenomen uit het Besluit begroting en verantwoording. Meer informatie en meer gegevens zijn te vinden op www.waarstaatjegemeente.nl.

Verplichte indicatoren	Norm	Tynaarlo		
		2021	2022	2023
Funciemenging	%	46,9%	47,5%	N.n.b.
Vestigingen (van bedrijven)	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar	182,7	192,9	N.n.b.

Meetdatum 19-09-2023

N.n.b.: Waarde van indicator is nog niet bekend

Financiële gegevens (Wat mag het kosten)

Lasten

Taakveld	Omschrijving	Rekening 2022	Actuele		Meerjaren		
			Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
3.1	Economische ontwikkeling	696.606	556.165	439.136	403.873	408.032	411.878
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	608.209	2.030.187	1.545.527	1.525.707	1.525.866	1.526.011
3.3	Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	284.237	333.391	316.755	326.789	336.297	345.828
3.4	Economische promotie	242.582	266.162	354.352	367.205	379.039	339.958
Totaal lasten		1.831.634	3.185.905	2.655.771	2.623.575	2.649.234	2.623.675

Baten

Taakveld	Omschrijving	Rekening 2022	Actuele		Meerjaren		
			Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
3.1	Economische ontwikkeling	12	0	0	0	0	0
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	592.591	1.894.834	1.522.412	1.522.412	1.522.412	1.522.412
3.3	Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	213.950	248.923	248.923	248.923	248.923	248.923
3.4	Economische promotie	485.363	486.607	488.004	489.429	490.884	490.884
Totaal baten		1.291.916	2.630.363	2.259.340	2.260.764	2.262.219	2.262.219

Resultaat voor bestemming	-539.719	-555.542	-396.431	-362.811	-387.015	-361.456
----------------------------------	-----------------	-----------------	-----------------	-----------------	-----------------	-----------------

Reserves	Rekening 2022	Actuele		Meerjaren		
		Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	0	0	0	0	0	0

Saldo hoofdstuk	-539.719	-555.542	-396.431	-362.811	-387.015	-361.456
------------------------	-----------------	-----------------	-----------------	-----------------	-----------------	-----------------

Hoofdstuk 4 || Onderwijs

Inleiding

Onderwijs is een belangrijke basis voor ieders ontwikkeling. De kwaliteit van het onderwijs ligt bij het onderwijsveld zelf. Vanuit de gemeente dragen we via goede huisvesting en een passende zorgstructuur bij aan goed onderwijs. Daarom is het accommodatiebeleid een belangrijk onderwerp voor ons om goed onderwijs mogelijk te maken.

We hechten veel waarde aan een goede zorgstructuur op scholen en aan brede ontwikkelmogelijkheden. Voor de zorgstructuur ligt ons accent op het vroegtijdig signaleren, zodat leerlingen niet buiten de boot vallen. Hier kan ook een sterk preventieve werking van uitgaan. Bijvoorbeeld door minder schooluitval en/of minder snel een beroep doen op zwaardere zorg. Maar tegelijkertijd zijn we voorzichtig om niet alles wat een probleem lijkt direct als probleem te zien. We hebben een sterk sociale opvatting, maar vinden dat kinderen en ouders ook een eigen verantwoordelijkheid hebben.

Waar we moeten ondersteunen zijn we er: om iedereen kansen bieden en in aanraking laten komen bij brede ontwikkelmogelijkheden. En we willen graag erop tijd bij zijn waar dat nodig is. Het onderwijs, zowel basis als voortgezet, moet zodanig zijn georganiseerd dat alle kinderen/jongeren dezelfde ontwikkelkansen krijgen en dezelfde kansen op weg naar zelfredzaamheid.

Onderwijshuisvesting

Gemeenten hebben een wettelijke zorgplicht voor de huisvesting van het primair en voortgezet onderwijs. Dit maakt integraal onderdeel uit van ons gemeentelijk accommodatiebeleid. Dit beleid bestaat uit het onderhouden en vervangen van (bijna) alle onderwijs- en sportaccommodaties. Afgelopen jaren hebben wij de huisvesting van onderwijs in onze kernen al verbeterd en vernieuwd. Daarmee zijn alle onderwijslocaties op dit moment van een kwalitatief goed niveau.

Onderwijs

Op het gebied van onderwijs voeren wij o.a. de Leerplichtwet uit. Met onze externe partners willen we dat alle kinderen naar een school kunnen gaan die bij hen past. Daarnaast is het VVE beleid (Voor- en Vroegschoolse Educatie) een wettelijke taak. Wij ontvangen hiervoor sinds 2019 (geormerkte) middelen van het Rijk. De gemeente heeft ook een rol binnen het passend onderwijs. De onderwijsbesturen, hun scholen en de kinderopvangorganisaties zijn belangrijke partners. Het tegengaan van laaggeletterdheid en het organiseren van volwasseneducatie zijn ook gemeentelijke taken die vallen onder het hoofdstuk Onderwijs.

Onderstaand schetsen wij enkele ontwikkelingen die van invloed zijn op onze acties in 2024 e.v.

Ontwikkelingen binnen onderwijs

Vanwege de coronapandemie hebben de gemeenten middelen ontvangen voor het wegwerken van achterstanden: de NPO gelden, Nationaal Programma Onderwijs. De gemeente heeft hiervoor een overzicht gemaakt met een aantal vaste onderdelen die we hiervoor willen gaan doen: o.a. Vroeg Erbij en School als Wijk. Daarnaast is er een keuzemenu waar scholen zelf kunnen aangeven waar ze gebruik van willen maken.

Onderwijs, Accommodatiebeleid Zuidlaren

De uitvoering van het accommodatiebeleid Zuidlaren is in volle gang. De sterk gestegen bouwkosten zijn nog steeds een risico en daarmee een aandachtspunt. Het krediet is weliswaar hierop aangepast in het voorjaar van 2022 maar daarmee kunnen wij uiteraard niet verzekeren dat ook in de toekomst, voor de projecten waarvan realisatie in 2024 e.v. gepland staat, het krediet toereikend is. In 2023 is gewerkt aan het ontwerp van de nieuwbouw van de scholen De Tol, De Zuidwester en De Schuthoek. Als alles volgens planning verloopt worden deze in 2024 aanbesteed en zal de uitvoering starten. Op dat moment zal ook duidelijk worden of de huidige bijgestelde kredieten voldoende zijn. Datzelfde geldt voor de sportaccommodaties welke in 2024 en verder binnen het Accommodatiebeleid Zuidlaren worden gerealiseerd (zie hiervoor Hoofdstuk 5 van de begroting). Realisatie van Jonglaren als laatste school van het accommodatiebeleid Zuidlaren vindt in 2025/26 plaats.

Wat willen we bereiken

Op het gebied van onderwijs willen wij de volgende doelstellingen bereiken:

1. Sluitende ketensamenwerking met onze onderwijspartners, kinderopvang en jeugd-gezondheidszorg rondom jeugdhulp en preventie.
2. Passende, duurzame en kwalitatief hoge huisvesting voor het onderwijs.
3. Vermindering van laaggeletterdheid en een goede beheersing van de Nederlandse taal, reken- en digitale vaardigheden door onze inwoners.

Deze doelstellingen dragen bij aan onze bovenliggende ambitie: voor elke jeugdige in onze gemeente een goede start in de maatschappij en voor kwetsbare volwassen doelgroepen extra onderwijsinzet om hen in staat te stellen 'mee te doen'.

Wat gaan we ervoor doen

Ambitie/accenten	Actie 2024	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed
Opstellen Integraal Huisvestingsplan (IHP) Onderwijs.	Samen met de schoolbesturen opstellen van het IHP, waarin is opgenomen hoe binnen de gemeente op lange termijn wordt omgegaan met de onderwijs-huisvesting.	Voldoende en kwalitatief goede huisvesting voor het onderwijs.	Beleidsadviseur Onderwijshuisvesting.	Medio 2024
Nationaal Programma Onderwijs.	In 2023 hebben scholen aangegeven waar ze op willen inzetten. De uitvoering daarvan start in begin schooljaar 2023-2024.	Kinderen een "boost" geven wat betreft hun sociaal emotionele ontwikkeling ook op het gebied van sport en cultuur.	Betrokken medewerkers onderwijs, cultuur en sport en de scholen zelf.	Medio 2025. Dan stoppen de NPO gelden.
Zorgstructuur onderwijs en opvang.	De zorgstructuur voor kinderopvang is in concept compleet, we gaan dit implementeren.	Een goede zorgstructuur die voor de interne en externe partners duidelijk is waardoor we elkaar goed weten te vinden en de zorg voor het kind zo goed mogelijk geregeld kan worden.	Betrokken medewerkers jeugd en onderwijs. Externe partners onderwijs en kinderopvang.	2024
VVE beleid	Uitvoering van het beleid planperiode 2023-2026.	Alle peuters die dat nodig hebben maken gebruik van voor- en vroeg-schoolse educatie.	Beleidsadviseur Onderwijs met alle partners onderwijs en kinderopvang en interne collega's.	In 2023 is het beleid besproken. Uitvoering is planperiode 2023-2026.
Uitvoering Accommodatieplan Zuidlaren.	De uitvoering verder vormgeven.	In 2025 hebben alle scholen in Zuidlaren nieuwe schoolgebouwen.	Projectgroep Accommodatiebeleid.	2025

Indicatoren

Onderstaande indicatoren zijn overgenomen uit het Besluit begroting en verantwoording. Meer informatie en meer gegevens zijn te vinden op www.waarstaatjegemeente.nl.

Verplichte indicatoren	Norm	Tynaarlo		
		2021	2022	2023
Absoluut verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	1,0	N.n.b.	N.n.b.
Relatief verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	11	16	N.n.b.
Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie(vsv-ers)	% deelnemers aan het VO en MBO onderwijs	1,2%	N.n.b.	N.n.b.

Meetdatum 19-09-2023

N.n.b.: Waarde van indicator is nog niet bekend

Financiële gegevens (Wat mag het kosten)

Lasten

Taakveld	Omschrijving	Rekening 2022	Actuele		Meerjaren		
			Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
4.1	Openbaar basisonderwijs	114.294	116.834	121.187	124.759	128.271	131.593
4.2	Onderwijshuisvesting	2.709.093	4.017.643	4.369.162	4.735.848	4.898.632	5.074.863
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	901.572	827.943	875.834	843.056	868.019	892.236
Totaal lasten		3.724.959	4.962.420	5.366.182	5.703.663	5.894.921	6.098.692

Baten

Taakveld	Omschrijving	Rekening 2022	Actuele		Meerjaren		
			Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
4.1	Openbaar basisonderwijs	0	4.626	4.779	4.912	5.045	5.171
4.2	Onderwijshuisvesting	268.026	204.904	204.655	204.443	204.204	203.715
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	305.385	244.723	246.977	189.298	190.613	191.861
Totaal baten		573.411	454.253	456.411	398.654	399.862	400.748

Resultaat voor bestemming	-3.151.548	-4.508.167	-4.909.772	-5.305.009	-5.495.059	-5.697.945
----------------------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Reserves	Rekening 2022	Actuele		Meerjaren		
		Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	0	0	0	0	0	0

Saldo hoofdstuk	-3.151.548	-4.508.167	-4.909.772	-5.305.009	-5.495.059	-5.697.945
------------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Hoofdstuk 5 || Sport, cultuur en recreatie

Inleiding

Sport, cultuur en recreatie

Sterke sociale en lokale structuren en verbanden zijn voor ons één van de hoekstenen in de samenleving en vormen de basis voor ons welzijnsbeleid. Of het nu gaat om sport, cultuur, buurtactiviteiten of dorpsfeesten. Het biedt alle mensen de mogelijkheid elkaar te ontmoeten, banden aan te gaan en zich te ontwikkelen op velerlei gebied. Daarom zetten wij bijvoorbeeld in op een cultuurhuis in Zuidlaren.

Daarom zetten we in op een fysieke, sociale en toegankelijke omgeving waarin mensen betrokken zijn en waarin ze kunnen genieten van contacten in de buurt, een actief verenigingsleven, culturele uitingen en een groene en verzorgde omgeving die uitnodigt tot bewegen. Voor ontmoeting en meedoen is het belangrijk dat de basis aan voorzieningen op het gebied van o.a. sport, cultuur, welzijn en onderwijs op peil blijft. Wij horen geluiden dat verenigingen en organisaties het lastig hebben met bemensing van bestuur en regeldruk. Wij gaan daarom in 2024 in gesprek om mogelijkheden voor ondersteuning te onderzoeken.

We hebben ook aandacht voor de omgeving waarin we wonen, werken en ontspannen; de gemeente Tynaarlo als Groene Long tussen Assen en Groningen. Beheer op orde en aandacht voor een vitaal platteland vinden wij belangrijk. Een goed en divers ingericht groen openbaar gebied heeft op veel manieren effect voor een houdbare flora en fauna en vergroot de biodiversiteit en kan plagen redelijkerwijs voorkomen.

Sport, Accommodatiebeleid Zuidlaren

Onderdeel van het accommodatiebeleid Zuidlaren is de nieuwbouw van de sporthallen op sportpark De Zwet. De voorbereiding door een consortium heeft in 2023 plaatsgevonden en zal begin 2024 worden afgerond. Daadwerkelijke realisatie staat voor 2024 e.v gepland. Ook worden de komende jaren nog 2 gymzalen gebouwd.

Wat willen we bereiken

Met onze inzet op het terrein van sport en beweging sluiten wij aan bij de 3 doelstellingen die staan opgenomen in het lokaal preventieakkoord:

1. Verantwoord middelengebruik
2. Gezond gewicht
3. Mentaal welbevinden

Het stimuleren van sport en beweging draagt bij aan de doelstellingen 2 en 3.

Cultuur krijgt komende jaren meer aandacht. Met de ophoging van het cultuurfonds maken we meer culturele uitingen mogelijk. In een nog op te stellen cultuurvisie werken wij onze doelstellingen uit. Deze nota wordt in 2024 aan de gemeenteraad voorgelegd.

Om recreatie mogelijk te maken, willen wij onze groene omgeving behouden; de gemeente Tynaarlo als Groene Long tussen Assen en Groningen. We streven een goed en divers ingericht groen openbaar gebied na. Dit heeft effect voor een houdbare flora en fauna, het vergroot de biodiversiteit en kan plagen voorkomen. Een vitaal platteland is een voorwaarde voor onze inwoners, de recreanten en toeristen.

Verhogen biodiversiteit

We geven uitvoering aan het beleidsplan en zetten daarvoor de in 2024 beschikbare middelen in. Om de huidige natuur/ecologische kwaliteit in de gemeente beter in beeld te krijgen wordt een inventarisatie uitgevoerd en wordt een natuurwaardenkaart opgesteld t.b.v. de Basiskwaliteit Natuur.

Daarnaast gaan we het huidige beleidsplan rondom biodiversiteit evalueren en waar nodig gaan we het beleidsplan actualiseren.

Invasieve exoten

Het beheerplan is klaar en middels een amendement is bij de begroting 2022 structureel € 15.000 beschikbaar gesteld. De problemen in de openbare ruimte nemen toe en op basis van de afspraak in

het beheerplan kiezen we voor beheren in plaats van verwijderen. De eikenprocessierups proberen we zoveel mogelijk te bestrijden op natuurlijke wijze met mezenkasten, aanleg vlindertuinen, bijenbosjes, insectenhôtels en vele kilometers ecologische berm en kruidenmengsels. De Japanse Duizendknoop wordt zoveel mogelijk gemaaid en er loopt een proef met een stroomlans.

Vitaal platteland/ Natuur & Landschap

Samen met gebiedspartners zoals waterschappen, natuurorganisaties en provincie werken we aan een vitaal platteland. Het Drents Programma Landelijk Gebied met de opgaven vanuit klimaat, natuur, stikstof, water en landbouw wordt op provinciaal niveau gezamenlijk verder uitgewerkt. Ook een onderdeel van de Leader projecten vallen in dit programma, nog niet helemaal duidelijk is wat de personele gevolgen zijn om deze programma's te kunnen uitvoeren.

Binnen de gebiedsprocessen van de Hunze, de Drentsche Aa en de Kop van Drenthe worden de opgaven middels maatregelen verder geïmplementeerd in de gebieden. Dit doen we onder meer door de landschappelijke kwaliteiten te behouden en versterken, de biodiversiteit te vergroten en een klimaat robuuste leefomgeving voor mens, dier en plant te creëren.

Soortenmanagementplan

Ten behoeve van ruimtelijke ontwikkelingen en verduurzamingsopgaven (zoals o.a. warmte-isolatie) wordt in het kader van de Wet Natuurbescherming een soortenmanagementplan opgesteld ter bescherming, behoud en versterking van populaties (beschermd) inheemse gebouw bewonende diersoorten. Met een SMP is het o.a. voor onze inwoners eenvoudiger om bijvoorbeeld isolatie in de spouwmuren aan te brengen omdat er niet meer voor elke ingreep een ontheffing hoeft te worden aangevraagd.

Hier staat tegen over dat gerichte natuur inclusieve maatregelen moeten worden genomen om schade aan beschermde soorten te voorkomen en geschikte verblijfplaatsen en leefgebied worden gewaarborgd. Tevens kan met dergelijke maatregelen de biodiversiteit worden verhoogd.

Archeologie

In 2019 is geld vrijgemaakt voor het updaten van de bestaande archeologische kaart (vastgesteld in mei 2013) met als doel om beleidsmatig weer helemaal bij onder de Omgevingswet. Op deze kaart zijn een tweetal nieuwe kaartlagen verwerkt, die zijn gebaseerd op door de provincie uitgevoerde inventarisaties. Het betreft archeologisch overblijfselen uit de Tweede wereldoorlog en de ligging van prehistorische karrensporen. Daarnaast zijn een flink aantal terreinen afgevoerd van de kaart. Een groot deel daarvan zijn mogelijke pingoruïnes, die in een onderzoek uit 2018 zijn afgewezen als pingo en dus ook van de kaart afgevoerd konden worden. Ook een groot deel van de terreinen waar sinds 2011 al archeologisch onderzoek heeft plaatsgevonden, is nu vrijgegeven op de nieuwe kaart.

Momenteel wordt bezien wat onder de Omgevingswet meest efficiënte juridisch procedure is om de nieuwe kaart door vaststelling door de gemeenteraad tot gemeentelijk beleid te verklaren en alle bestaande dubbelbestemmingen archeologie in de huidige bestemmingsplannen te vervangen door de nieuwe begrenzingen.

De verwachte planning hierbij is dat, afhankelijk van de gekozen procedure en samenloop met andere acties onder de Omgevingswet, besluitvorming in de tweede helft van 2024 of eerste helft 2025 kan plaatsvinden.

De Buitenplaats

Op verzoek van Museum De Buitenplaats is in 2023 door Drents Museum en Het Drentse Landschap een toekomstscenario voor behoud en toekomstig gebruik van ensemble De Buitenplaats in Eelde ontwikkeld. Het toekomstscenario bestaat uit twee delen. Allereerst is het scenario een plan voor duurzaam behoud van het ensemble voor het dorp, hiervoor is Het Drentse Landschap bereid het beheer van het ensemble over te nemen. Daarnaast omvat het scenario een plan voor een nieuw te realiseren 'Drents Museum De Buitenplaats' voor art-nouveau-kunst in ensemble De Buitenplaats. Gedurende de zomerperiode is er door zes partijen over het toekomstscenario onderhandeld en op moment van aanbieden van deze begroting nadert de onderhandeling de afrondende fase. Voor de realisatie van het plan dienen echter direct in 2024 middelen beschikbaar te zijn. Voor het behoud van het ensemble heeft de raad via de Integrale Voortgangsrapportage 2023 al € 1,2 miljoen gereserveerd. Voor het nieuw te realiseren Drents Museum De Buitenplaats is een proefperiode van vijf jaar vanaf 1 januari 2024 afgesproken. Om het nieuwe museum de eerste vijf jaar vanaf 1 januari 2024 direct goed op weg te helpen, is in die periode een extra bijdrage van €310.000 noodzakelijk. Dit bedrag is

gebaseerd op vijf jaar lang het gelijk trekken van de gemeentelijke structurele subsidie aan die van de provincie.

Wat gaan we ervoor doen

Ambitie/accenten	Actie 2024	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed
Positieve gezondheid	Integratie positieve gezondheidsmodel bij de programma's 'Gezond en Fit'.	Toename positieve gezondheid inwoners.	Buurtsportcoaches, Adviseur gezonde leefstijl + hun netwerk (lokaal en regionaal).	Doorlopend
Iedereen doet mee.	Inzet buurtsportcoaches en cultuurcoaches voor activiteiten gericht op integratie, drempelverlaging, gezonde leefstijl etc doelgroepen sociaal domein.	Toegankelijk aanbod voor kwetsbare groepen bv nieuwkomers, mensen met afstand tot de arbeidsmarkt, armoede en schuldhulpverlening etc.	Buurtsportcoaches, cultuurcoaches, adviseur gezonde leefstijl + hun netwerk (lokaal en regionaal).	Doorlopend
Aanpak bewegingsarmoede Uitvoering #een leven lang bewegen.	Bestendigen samenwerking binnen het lokaal sport-akkoord Tynaarlo.	Voorkomen dat inwoners een beroep moeten doen op (zwaardere) zorg.	Buurtsportcoaches, adviseur gezonde leefstijl + hun netwerk (lokaal en regionaal).	Doorlopend
Aanpak overgewicht.	Bestendigen samenwerking binnen het lokaal preventie-akkoord Tynaarlo.	Voorkomen dat inwoners een beroep moeten doen op (zwaardere) zorg.	Buurtsportcoaches, adviseur gezonde leefstijl + hun netwerk (lokaal en regionaal).	Doorlopend
Verenigingsondersteuning.	<ul style="list-style-type: none"> Maatwerkondersteuning van sport- en cultuur-aanbieders. Uitvoering herijkt lokaal sport-akkoord. Uitvoering motie 'ondersteuning verenigingen en stichtingen'. 	Sterke sportverenigingen die hun maatschappelijke rol kunnen vervullen.	Verenigingsadviseur + Cultuurcoaches + buurtsportcoaches .	doorlopend
Gezonde Leefomgeving.	Inzetten op bewegvriendelijke inrichting van de omgeving en initiatieven rondom beweegparken en speelplekken.	Een omgeving die (meer) uitnodigt tot gezond gedrag.	Adviseurs speelruimte, sportstimulering en gezonde leefstijl + hun netwerken.	Doorlopend
Sportbeleid; sportaccommodaties. Ondersteunen in de instandhouding en ontwikkeling van gemeentelijke en niet gemeentelijke Sportaccommodaties.	Begeleiden van sportvereniging en stichtingen bij accommodatie vraagstukken (en accommodaties Subsidieaanvragen).	Instandhouding en ontwikkeling van sportaccommodaties, die een voorwaarde zijn voor het beoefenen van sport.	Sportverenigingen en sportstichtingen.	Doorlopend

Ambitie/accenten	Actie 2024	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed
Verstevigen Drentse Samenwerking op sport, bewegen en gezondheid.	Samen met de Drentse partners Uitvoering geven aan het integraal meerjarenplan 'Drenthe Samen gezond in beweging'. Aandachtspunten 2022 zijn gericht op gezond gewicht, verantwoord middelengebruik, mentaal welbevinden en 'een leven lang bewegen'.	Bovenlokale samenwerking om lokale ambities te versterken.	Provincie, gemeenten en een breed scala aan samenwerkingspartners in de provincie Drenthe binnen het samenwerkingsverband 'Drenthe Samen Gezond in Beweging'.	Doorlopend
Cultuurvisie	Een cultuurvisie ontwikkelen met daarin zowel de zachte kant als de harde kant.	Een integrale culturele visie die zorgt voor een culturele omgeving die uitnodigend is voor inwoners en inwoners.	Gemeente	2023/2024
Revitalisering Museum De Buitenplaats.	Partners bij elkaar brengen en vanuit de verschillende invalshoeken afspraken maken over de revitalisering.	Een toekomstbestendig museum die bijdraagt aan een levendig hart in het centrum van Eelde.	Provincie, Gemeente, Fonds Beringer Hazewinkel, Museum De Buitenplaats.	2023/2024
Beleidsplan bibliotheekwerk 2020-2024.	Transformatie van het traditionele bibliotheekwerk naar een bredere voorziening.	Realisatie van huiskamerfuncties in de bibliotheken Eelde-Paterswolde, Vries en Zuidlaren. De ontwikkeling van een Inhoudelijk samenwerkingsprogramma.	Samenwerking tussen de Bibliotheekstichting; Neie Naaber; cultuurinstellingen.	Doorlopend
Terugplaatsen en vervangen Hooge Holtjes Midlaren.	Subsidie aanvragen, laten ontwerpen en maken van 2 hoge holtjes, plaatsing icm uitvoering Noordma	Realisatie van een fiets- en wandelverbinding tussen Noordma en Tussenwater en dorpsommetjes.	Gemeente, Prolander/provincie Drenthe.	2024
Natuurwaardenkaart.	Laten uitvoeren van onderzoek naar de natuurwaarden in de gemeente.	Inzichtelijke maken waar beschermde natuurwaarden in de gemeente voorkomen tbv beheer en nieuwe ontwikkelingen.	Extern bureau, gemeente, natuurorganisaties, vrijwilligers.	2024

Ambitie/accenten	Actie 2024	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed
Soorten-managementplan.	Laten uitvoeren van onderzoek naar gebouwbewonende vleermuissoorten.	Soorten managementplan tbv gebouw-gerelateerde duurzaamheidsmaatregelen en andere nieuwe ontwikkelingen. Tevens doen we dit om onze bewoners bij hun isolatiemaatregelen tegemoet te komen.	Ecologisch onderzoeksbureau	2025
Drents Programma Landelijk Gebied.	Gebiedsgericht werken aan natuur, water en klimaat voor een toekomstbestendig landelijk gebied.	Deelname aan het proces (tot standkoming van gebiedsplan en maatregelenpakketten) heeft personele impact.	Provincie, gemeenten, gebiedspartners, landbouw.	2035
LEADER	Facilitering bewonersinitiatieven bij LEADER-subsidietrajecten en de uitvoering hiervan.	Projecten voor plattelandsonwikkeling van onderop waarmee wordt bijgedragen aan een leefbaar en toekomstbestendig platteland.	Provincie, gemeenten, bewoners.	2027
Vergroten Biodiversiteit	Evaluatie biodiversiteitsbeleid.	Aanpak biodiversiteit op orde.	Gemeente	2024
Duurzaamheidslening stichting de zwembaden.	Plan verduurzaming zwembad Aqualaren.	Terugdringen van het gasverbruik; zo mogelijk gasloos.	De stichting Recreatiebaden gemeente Tynaarlo.	2024/2025

Indicatoren

Onderstaande indicatoren zijn overgenomen uit het Besluit begroting en verantwoording. Meer informatie en meer gegevens zijn te vinden op www.waarstaatjegemeente.nl.

Verplichte indicatoren	Norm	Tynaarlo		
		2021	2022	2023
Niet-Sporters	%	N.n.b.	N.n.b.	N.n.b.

Meetdatum 19-09-2023

N.n.b.: Waarde van indicator is nog niet bekend

Financiële gegevens (Wat mag het kosten)

Lasten

Taak- veld	Omschrijving	Rekening 2022	Actuele		Meerjaren		
			Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
5.1	Sportbeleid en activering	518.122	748.514	735.849	728.120	746.631	766.530
5.2	Sportaccommodaties	2.646.336	3.135.177	3.038.164	3.254.045	3.348.531	3.418.682
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	427.086	698.039	562.414	586.828	610.202	630.727
5.4	Musea	56.100	263.677	1.064.943	65.908	67.690	69.382
5.5	Cultureel erfgoed	176.006	135.826	140.668	143.657	146.610	149.778
5.6	Media	585.030	622.286	680.856	656.331	672.108	689.372
5.7	Openbaar groen en (openlucht)recreatie	3.382.920	3.878.333	3.872.701	4.087.329	4.236.551	4.365.387
Totaal lasten		7.791.600	9.481.852	10.095.594	9.522.219	9.828.324	10.089.859

Baten

Taak- veld	Omschrijving	Rekening 2022	Actuele		Meerjaren		
			Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
5.1	Sportbeleid en activering	200.034	95.305	95.478	95.601	95.888	96.160
5.2	Sportaccommodaties	848.185	647.453	668.418	686.986	705.247	720.596
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	18.125	0	0	0	0	0
5.5	Cultureel erfgoed	45.622	17.042	17.564	17.997	18.427	18.836
5.6	Media	100.000	27.115	27.652	28.424	29.193	29.922
5.7	Openbaar groen en (openlucht)recreatie	32.271	43.460	12.637	12.872	13.103	13.300
Totaal baten		1.244.237	830.375	821.750	841.881	861.858	878.814

Resultaat voor bestemming	-6.547.364	-8.651.477	-9.273.845	-8.680.338	-8.966.466	-9.211.045
----------------------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Reserves	Rekening 2022	Actuele		Meerjaren		
		Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	0	0	0	0	0	0

Saldo hoofdstuk	-6.547.364	-8.651.477	-9.273.845	-8.680.338	-8.966.466	-9.211.045
------------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Hoofdstuk 6 || Sociaal domein

Inleiding

Het hoofdstuk sociaal domein heeft betrekking op de uitvoering van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), de Jeugdwet en de Participatiewet. De uitvoering van deze wetten gaat gepaard met de verstrekking van maatwerkvoorzieningen Wmo, Jeugdwet, inkomensregelingen e.a. voorzieningen gericht op de individuele inwoner. Onder programma 6 valt ook welzijnswerk, jongerenwerk en enkele andere preventieve activiteiten en voorzieningen voor het versterken van de sociale basisinfrastructuur. Ook op dit vlak hebben wij een wettelijke taak te vervullen ten aanzien van preventie (Jeugd) en bevordering van de sociale samenhang (Wmo). Hierbij ligt een sterke relatie met de hoofdstukken 4, 5 en 7. De organisaties en (inwoners-)initiatieven op gebied van onderwijs, sport, cultuur en (volks)gezondheid dragen bij aan de sociale basis in onze gemeente.

Onderstaand schetsen wij enkele ontwikkelingen in het sociaal domein die in 2024 e.v. van invloed gaan zijn op onze acties.

Ontwikkelingen

De komende periode staat in het teken van de landelijke Hervormingsagenda Jeugd. De komende jaren zullen de kosten van Jeugdhulp beheerst moeten worden. Dit heeft gevolgen voor lokale beleidsontwikkeling. Concreet kan bijvoorbeeld gedacht worden aan het verminderen van geïndiceerde Jeugdhulp door meer inzet op preventie bijvoorbeeld middels de POH Jeugd en het ontwikkelen van een Kindvisie.

Het Integraal Zorg Akkoord (IZA) en het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) hebben tot doel om de toegankelijkheid en betaalbaarheid van ondersteuning en zorg, ook in de toekomst, te waarborgen. Als gemeente participeren wij in de regionale opgaven die afgesproken zijn in het IZA. Dit zijn onder andere de ketenaanpak valpreventie, overgewicht en kansrijke start. De opdrachten uit het GALA hebben wij op lokaal niveau vertaald in het convenant Door Meer Welzijn, Minder Zorg. Hierin zetten wij ons, samen met onze lokale partners, voor een sterke sociale basis ter bevordering van het welbevinden (positieve gezondheid) en de leefbaarheid.

Een belangrijke interne ontwikkeling is de benodigde vertaling van de transformatie die in 2015 werd voorgenomen in de gemeentelijke bedrijfsvoering en de activiteiten van onze maatschappelijke partners in de samenleving. Binnen de gemeentelijke organisatie gaan wij aan de slag met het plan 'Vakmanschap binnen Mens & Maatschappij', de herstructurering van de toegang speelt daarin een belangrijke rol. De sociale basis, waarbinnen ondersteuningsvragen van inwoners zonder individuele beschikking of maatwerkvoorziening worden opgelost, vraagt om versterking. Hierbij willen wij uitbreiding van groepsgerichte interventies.

De doordecentralisatie van Beschermd Wonen is voorlopig uitgesteld tot 1 januari 2025. Dit onderwerp heeft geen invloed op de begroting van het jaar 2024. Wij blijven de ontwikkelingen op dit terrein volgen.

De programmalijnen waaraan wij komende jaren werken zijn:

1. Maatschappij (sociale basisinfrastructuur): een sterke sociale basis in onze dorpen en kernen waarbinnen onze inwoners elkaar ontmoeten, bewegen, veilig ontwikkelen, naar vermogen werken enz.
2. Mens (maatwerk/individu op grond van Wmo, Jeugdwet en Participatiewet): maatwerk aansluitend bij de eigen mogelijkheden en regie van de inwoner/het gezin, het sociaal netwerk en de sociale basis.

Wat willen we bereiken

Binnen de 2 programmalijnen willen wij in de huidige bestuursperiode de volgende (sub)doelstellingen bereiken:

1. Maatschappij

1. In onze dorpen en kernen ontmoeten en ondersteunen inwoners elkaar en wordt ondersteuning zoveel als mogelijk groepsgericht zonder indicatie geboden.

2. Een sluitende ketensamenwerking met partners op het gebied van jeugd in de sociale basis, o.a. gericht op preventie rondom gezondheid, ontwikkeling en opvoeding.
3. Een sluitende ketensamenwerking met partners bij problematiek van volwassenen en ouderen, zoals op gebied van GGZ en eenzaamheid.

2. Mens

1. Ieder kind in onze gemeente groeit veilig en gezond op.
2. Iedere inwoner doet naar vermogen mee.
3. Iedere inwoner heeft naar vermogen regie over opvoeding, financiën, huishouden en wonen.

Deze doelstellingen dragen bij aan onze bovenliggende ambitie: een sterke samenredzame en inclusieve samenleving in onze dorpen en kernen met passende ondersteuning voor wie dat (tijdelijk) nodig heeft, uitgaande van de mogelijkheden en vitaliteit van onze inwoners en omgeving.

Door onze inzet te baseren op de zes dimensies van het model Positieve Gezondheid geven wij invulling aan een integrale aanpak samen met onze partners.

De zes dimensies van Positieve Gezondheid zijn:

- Fysieke Gezondheid
- Mentale Gezondheid
- Zingeving
- Kwaliteit van leven, bestaanszekerheid
- Meedoen
- Dagelijks Leven

Concrete doelstellingen:

- Beheersen van de (groei van de) kosten voor maatwerkvoorzieningen Wmo en Jeugdhulp.
- Het verminderen van de eenzaamheid onder kwetsbare inwoners.
- Het stimuleren en faciliteren van burgerinitiatieven op het gebied van onderlinge ondersteuning en sociale cohesie.
- Het realiseren van een aantal voorliggende collectieve voorzieningen.
- Het verminderen van het aantal inwoners dat in armoede leeft.

Wat gaan we ervoor doen

Ambitie/accnten	Actie 2024	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed
Meer Welzijn, Minder Zorg.	Uitvoering geven aan convenant Meer Welzijn, Minder Zorg.	Minder indiceren meer gebruik van algemene voorzieningen.	Team Beleid, Team Toegang, Stakeholders.	2024
Opstellen Woon-Zorgvisie.	Visie op snijvlak van wonen en zorg opstellen.	Kaders vaststellen voor de huisvestingen van kwetsbare groepen.	Team Beleid en Volkshuisvesting Samen met stakeholders.	Februari 2024
Cliëntervarings onderzoek Wmo en Jeugd.	CEO uitvoeren en toewerken naar continuïteitsmeting.	Verbeteren dienstverlening aan onze cliënten Wmo en Jeugd.	Team Beleid	Juni 2024
Inclusiebeleid / Lokale inclusie agenda.	Opstellen Lokale inclusie agenda.	Beheer en uitvoering lokale inclusie agenda.	Team Beleid, Adviesraad Sociaal Domein Tynaarlo.	Juli 2024
Hervormings-agenda Jeugd.	Kindvisie opstellen Regionale aanpak ontwikkelen.	Voldoende aan de bepalingen van de hervormingsagenda Jeugd.	Beleid Jeugd	Periode 2024-2028

Ambitie/accenten	Actie 2024	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed
Uitvoering IZA & GALA	Uitvoering IZA en GALA plan.	Versterken voorliggend veld door professionalisering, regionalisering en samenwerking.	Beleidsadviseurs	2023-2026
Inburgering	Obv de evaluatie beleid bijstellen.	Betere resultaten op de gestelde doelen in het beleidskader.	Team Beleid en Team Inburgering.	2024
Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming.	Aanstellen aandachtsfunctionarissen; starten met implementatie plan van aanpak.	Minder huiselijk geweld en kindermishandeling ; goede begeleiding slachtoffers.	Team Beleid met sociale teams en jeugd.	2024
Opvang Oekraïners	Afschalen begeleiding.	Meer zelfstandige deelname aan de samenleving.	Team Beleid en Team Opvang Oekraïners.	2024
Oekraïne	Faciliteren Nederlandse les.	Jongeren stromen door naar regulier MBO, volwassenen vinden geschikt werk.	Team Beleid en team opvang Oekraïne.	2024
Opstellen kadernota werk, inkomen en meedoen.	Nieuwe kadernota opstellen.	Evalueren en eventueel bijstellen van vigerend beleid.	Team Beleid WPDA Gemeente Aa en Hunze Gemeente Assen.	Mei 2024
Armoede- en schuldenbeleid.	Kaders herijken en opstellen uitvoeringsprogramma.	Evalueren en eventueel bijstellen van vigerend beleid.	Team Beleid, Team Toegang.	Mei 2024
School als Wijk	Deelnemen in de preventieve voorziening School als Wijk.	Bijdrage leveren aan de voorziening School als Wijk.	Team Beleid	2024
Dorpsvisies	Realisatie 2 dorpsvisies	Faciliteren van van dorpsverenigingen/-raden.	Team Beleid	2024

Indicatoren

Onderstaande indicatoren zijn overgenomen uit het Besluit begroting en verantwoording. Meer informatie en meer gegevens zijn te vinden op www.waarstaatjegemeente.nl.

Verplichte indicatoren	Norm	Tynaario		
		2021	2022	2023
Banen	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15 – 64 jaar	650,9	666,5	N.n.b.
Netto arbeidsparticipatie	% van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking	70,1%	72,1%	N.n.b.
Personen met een bijstandsuitkering	Aantal per 10.000 inwoners	250,4	N.n.b.	N.n.b.
Lopende re-integratievoorziening en	Aantal per 10.000 inwoners van 15 – 64 jaar	151,4	145,7	N.n.b.
Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	12,3%	12,0%	N.n.b.
Jongeren met jeugdbescherming	% van alle jongeren tot 18 jaar	0,9%	0,7%	N.n.b.
Jongeren met jeugdreclassering	% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar	0,4%	0,3%	N.n.b.
Cliënten met een maatwerkarrangement WMO	Aantal per 10.000 inwoners	580,00	550,00	N.n.b.

Meetdatum 19-09-2023

N.n.b.: Waarde van indicator is nog niet bekend

Financiële gegevens (Wat mag het kosten)

Lasten

Taakveld	Omschrijving	Rekening 2022	Actuele		Meerjaren		
			Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	5.624.346	5.248.528	4.026.274	4.083.691	4.200.249	4.290.523
6.2	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	1.911.903	1.855.493	1.900.519	2.008.089	2.102.456	2.189.681
6.3	Inkomensregelingen	11.290.513	11.176.787	10.824.186	10.846.554	10.868.405	10.891.474
6.4	WSW en beschut werk	-268.508	-183.000	-225.000	-225.000	-225.000	-225.000
6.5	Arbeidsparticipatie	507.455	381.926	519.941	522.606	524.940	527.078
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	561.381	981.665	1.027.494	1.062.320	1.096.094	1.125.931
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	6.094.078	48.002	48.902	49.583	50.322	51.579
6.71a	Hulp bij het huishouden (WMO)	0	3.155.191	3.267.311	3.360.153	3.452.246	3.540.689
6.71b	Begeleiding (WMO)	0	968.148	1.011.507	1.044.584	1.077.066	1.107.658
6.71c	Dagbesteding (WMO)	0	1.013.148	1.054.133	1.085.105	1.115.525	1.144.578
6.71d	Overige maatwerkarrangementen (WMO)	0	1.276.976	1.326.448	1.364.389	1.404.055	1.442.192
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	9.241.685	0	0	0	0	0
6.72a	Jeugdhulp begeleiding	0	137.730	139.116	145.808	151.898	157.138
6.72b	Jeugdhulp behandeling	0	1.611.063	1.671.057	1.729.006	1.786.380	1.840.999
6.72c	Jeugdhulp dagbesteding	0	677.730	695.823	717.012	737.672	757.550
6.72d	Jeugdhulp zonder verblijf overig	0	601.063	617.131	636.773	655.876	674.123
6.73a	Pleegzorg	0	417.730	432.530	446.726	460.349	473.393
6.73b	Gezinsgericht	0	1.212.730	1.266.380	1.316.999	1.365.608	1.398.776
6.73c	Jeugdhulp met verblijf overig	0	1.312.500	1.363.920	1.408.476	1.453.292	1.498.664
6.74a	Jeugd behandeling GGZ zonder verblijf	0	1.166.329	1.204.584	1.237.861	1.271.257	1.304.376
6.74b	Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	0	1.385.000	1.427.864	1.465.063	1.499.400	1.536.867
6.81	Geëscaleerde zorg 18+	-1.800.474	27.950	0	0	0	0
6.81a	Beschermde wonen (WMO)	0	105.009	108.480	111.509	114.524	117.386
6.81b	Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	0	8.000	8.061	8.083	8.123	8.326
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	956.374	0	0	0	0	0
6.82b	Jeugdreclassering	0	371.271	334.010	352.159	368.267	382.689
6.82a	Jeugdbescherming	0	696.271	671.476	700.306	726.966	750.362
Totaal lasten		34.118.752	35.653.237	34.722.145	35.477.854	36.265.971	36.987.032

Baten

Taak- veld	Omschrijving	Rekening 2022	Actuele		Meerjaren		
			Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	4.805.280	684.743	201.727	210.333	218.190	224.813
6.2	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	82.716	70.000	0	0	0	0
6.3	Inkomensregelingen	6.608.580	6.828.000	6.418.000	6.418.000	6.418.000	6.418.000
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	9.580	10.317	10.317	10.317	10.317	10.317
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	229.114	0	0	0	0	0
6.71a	Hulp bij het huishouden (WMO)	0	198.014	203.796	208.727	213.701	219.041
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	-303	0	0	0	0	0
Totaal baten		11.734.967	7.791.074	6.833.840	6.847.377	6.860.208	6.872.171

Resultaat voor bestemming	-	-	-	-	-	-	-
	22.383.785	27.862.163	27.888.305	28.630.477	29.405.763	30.114.861	

Reserves	Rekening 2022	Actuele		Meerjaren		
		Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	0	0	0	0	0	0

Saldo hoofdstuk	-	-	-	-	-	-	-
	22.383.785	27.862.163	27.888.305	28.630.477	29.405.763	30.114.861	

Hoofdstuk 7 || Volksgezondheid en milieu

Inleiding

Een goede gezondheid levert veel op. Gezonde mensen hebben in het algemeen een betere kwaliteit van leven, kunnen beter voor zichzelf zorgen en doen minder beroep op zorg. Ook kunnen zij langer en beter participeren in de samenleving. Investeren in gezondheid loont aldus op vele fronten. Voor de uitvoering van ons gezondheidsbeleid richten we ons op positieve gezondheid. Dat is het vermogen van mensen zich aan te passen en een eigen regie te voeren, in het licht van de fysieke, emotionele en sociale uitdagingen van het leven. Het merendeel van onze inwoners is zelfredzaam en goed opgeleid. We zetten daarom, samen met onze netwerkpartners, prominent in op het ondersteunen van kwetsbare groepen en op preventie, onder meer door de inzet van buurtsportcoaches, het lokaal preventieakkoord en de inzet van AED's. In de uitvoering ligt hier een belangrijke relatie met de hoofdstukken 5 (sport en bewegen) en 6 (preventie, sociaal domein). Een en ander komt onder meer samen in het uitvoeringsplan GALA en Sportakkoord Tynaarlo 2024-2027.

Wij willen dat de generaties na ons kunnen leven en werken in een aantrekkelijke en gezonde leefomgeving. We zetten ons daarom in voor hergebruik, ontwikkeling van hernieuwbare energie, zuinig omgaan met fossiele brandstoffen maar ook afvalbeheer, waterbeheer en riolering spelen hierin een belangrijke rol.

Wat willen we bereiken

Volksgezondheid

Positieve gezondheid staat aan de basis van ons lokale gezondheidsbeleid. De inzet is gericht op een preventieve aanpak. We willen voorkomen dat mensen een beroep moeten doen op (zwaardere) zorg. Hiermee dragen we bij aan een reductie van de zorgkosten. Dit doen we door samen met onze netwerkpartners in te zetten op een gezonde leefstijl bij de jeugd en kwetsbare inwoners. We willen de gezonde keus makkelijker maken. De gemeente neemt deel aan het lokaal preventieakkoord Tynaarlo en aan het provinciale netwerk 'Drenthe Samen Gezond in Beweging'. Binnen het samenwerkingsverband 'Hartveilig Drenthe' werken we aan een betere dekking van AED's en burgerhulpverleners in Tynaarlo en Drenthe.

Afval gebruiken als grondstof

Hergebruik van grondstoffen vermindert de schaarste en heeft een economische waarde. In Tynaarlo zien we dat ook. We werken in Drents verband met andere gemeenten samen op het gebied van afval en grondstoffen: De Markerein. De Drentse gemeenten zetten daarbij in op het verder terugdringen van het huishoudelijk restafval en op een toename van hergebruik.

We voldoen aan de landelijke doelstelling voor afvalscheiding uit het programma Van Afval Naar Grondstof (VANG). Dit betekent minimaal 75% afvalscheiding en 100 kg restafval per inwoner. Deze doelstelling hebben we bereikt en we kijken waar we in de komende jaren milieuwinst kunnen behalen. Dat zal niet altijd winst in geld betekenen, omdat hergebruik en recyclen soms duurder is dan het verbranden van afval.

Met betrekking tot de afvalinzameling wordt in het komend jaar gekeken naar de effectiviteit van het huidige beleid. Waarbij gekeken gaat worden of er mogelijk een omslag moet plaats vinden van een systeem met voorscheiding naar een systeem met nascheiding.

Klimaatbestendige riolering in Tynaarlo

Onze riolering beheren we op een sober en doelmatig niveau. We zien dat het klimaat verandert. Buien worden intensiever, terwijl er ook meer en langere periodes van droogte voorkomen. Op enkele plekken in onze gemeente komt wateroverlast voor. Dit lossen we zoveel mogelijk bovengronds met infrastructurele maatregelen. In sommige gevallen doen we dat samen met andere grondeigenaren omdat de overlast niet vanaf onze eigendommen ontstaat. Eventuele maatregelen nemen we op in ons gemeentelijk rioleringsplan (GRP). Hierbij zoeken wij aansluiting bij de op te stellen Omgevingsvisie. In december 2022 heeft de raad het actuele GWRP vastgesteld.

Verduurzaming gemeentelijk wagenpark

Wij hebben een duurzaamheidsmissie. In 2030 wil de gemeente een voorbeeld zijn op gebied van duurzame mobiliteit en een volledig fossielvrij wagenpark realiseren. Met dit wagenpark voert gemeente Tynaarlo haar taken uit. Duurzaamheid mag de uitvoering van onze taken niet in de weg staan. Om dit te realiseren hebben we een transitieplan opgesteld.

Hernieuwbare energie

In de gemeentelijke Omgevingsvisie wordt op hoofdlijnen beschreven hoe hernieuwbare energie een plek kan krijgen in onze gemeente. Het ontwerp is in december ter inzage gelegd voor inspraak en kan naar verwachting in het najaar 2023 door de gemeenteraad worden vastgesteld. In 2024 wordt gestart met een participatietraject om het beleidskader verder uit te werken in een beleidskader zon-op-land.

Warmtetransitie

In juni 2022 is de Transitievisie warmte door de raad vastgesteld. De visie geeft ons richting bij de realisatie van warmtetransitie. De focus voor de warmtetransitie voor de komende jaren ligt vooral op het helder informeren en begeleiden van inwoners om in actie te komen. We willen ook aansluiten bij de inzet van lokale initiatieven (de lokale kracht), die gericht is op activiteiten rondom energiebesparing en verduurzaming. Daarnaast is het de wens om van een aantal kleine collectieve warmtekansen de haalbaarheid in kaart te gaan brengen, zoals het gebruik maken van warmte uit oppervlaktewater.

Voor 2023 t/m 2027 zijn extra rijksmiddelen beschikbaar gesteld. Voor een belangrijk deel zijn deze middelen bedoeld voor de aanpak van energiearmoede. Daarmee is in 2023 onder meer de ontwikkeling en uitvoering van een wijkgerichte aanpak ondersteund van de Energiecoöperatie Drentse Aa. Ook in 2024 besteden we aandacht aan de aanpak van energiearmoede.

Programma duurzaamheid

Voor een uitgebreidere toelichting op de uitvoering van de vijf pijlers van het programma duurzaamheid verwijzen wij u naar onderdeel 2 (Duurzaamheid) van de begroting.

Wat gaan we ervoor doen

Ambitie/accenten	Actie 2024	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed
Betere dekking AED's en burgerhulpverleners.	Campagne Hartveilig Drenthe, lokaal in Tynaarlo en regionaal in Drenthe.	Betere dekking AED's en burgerhulpverleners.	Stichting Hartveilig Drenthe + Werkgroep Hartveilig Drenthe (VDG) en inwoners.	doorlopend
Versterken aanpak lokaal gezondheidsbeleid gericht op gezondheidspreventie.	Bestendigen samenwerking op de thema's verantwoord middelengebruik en gezond gewicht.	Voorkomen dat inwoners een beroep moeten doen op (zwaardere) zorg.	Buurtsporcoaches, adviseur gezonde leefstijl + hun netwerk (lokaal en regionaal).	Doorlopend
Bovenlokale samenwerking op gezondheidspreventie.	Samen met de Drentse partners uitvoering geven aan het integraal meerjarenplan 'Drenthe Samen gezond in beweging'. Aandachtspunt en 2024 zijn gericht op gezond gewicht, verantwoord middelengebruik, mentaal welbevinden en 'een leven lang bewegen'.	Bovenlokale Samenwerking om lokale ambities te versterken.	Provincie, gemeenten en een breed scala aan samenwerkingspartners in de provincie Drenthe binnen het samenwerkingsverband 'Drenthe Samen Gezond in Beweging'.	Doorlopend

Ambitie/accnten	Actie 2024	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed
Integrale aanpak gezondheidspreventie.	Uitvoering PvA GALA en Sportakkoord.	Meer Welzijn en Minder Zorg.	Gemeente + stakeholders	2027
Verduurzamen gemeentelijk wagenpark.	Zoveel mogelijk het wagenpark verduurzamen.	Op termijn realiseren van een volledig fossielvrij wagenpark.	Gemeente	2030
Faciliteren sociaal zonnepark.	Verkennen haalbaarheid en mogelijkheden sociaal zonnepark.	Mensen met minder budget kunnen participeren in het zonnepark waarbij de opbrengsten ten goede komen aan diezelfde doelgroep.	Gemeente	2025
Faciliteren opzetten lokale energie coöperaties.	Continueren uitvoeringsregeling Ondersteuning bewonersinitiatieven duurzaamheid en uitvoeringsregeling Lokale Energie-initiatieven.	Nieuwe en bestaande initiatieven steunen zodat er meer verduurzaming gerealiseerd kan worden.	Gemeente	Doorlopend
Stimuleren afvalscheiding.	Inwoners helpen het afval in de juiste afvalbak aan te bieden.	Minder tot geen afkeur van de aangeleverde grondstofstromen (gescheiden afval) aan de verwerkers (recyclers).	Stakeholders	2025

Indicatoren

Onderstaande indicatoren zijn overgenomen uit het Besluit begroting en verantwoording. Meer informatie en meer gegevens zijn te vinden op www.waarstaatjegemeente.nl.

Verplichte indicatoren	Norm	Tynaarlo		
		2021	2022	2023
Omvang huishoudelijk restafval	Kg/inwoner	91,00	N.n.b.	N.n.b.
Hernieuwbare elektriciteit	%	49,6%	N.n.b.	N.n.b.

Meetdatum 19-09-2023

N.n.b.: Waarde van indicator is nog niet bekend

Financiële gegevens (Wat mag het kosten)

Lasten

Taak- veld	Omschrijving	Rekening 2022	Actuele		Meerjaren		
			Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
7.1	Volksgezondheid	1.457.528	1.577.724	1.596.598	1.659.087	1.717.913	1.772.343
7.2	Riolering	2.092.180	2.294.321	2.314.737	2.572.907	2.808.852	3.059.980
7.3	Afval	2.473.225	2.356.219	2.794.684	3.092.051	3.165.284	3.184.517
7.4	Milieubeheer	1.058.644	2.293.471	2.174.135	2.527.590	1.964.576	1.945.433
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	435.833	497.928	531.906	550.427	565.445	580.445
Totaal lasten		7.517.410	9.019.664	9.412.061	10.402.061	10.222.071	10.542.717

Baten

Taak- veld	Omschrijving	Rekening 2022	Actuele		Meerjaren		
			Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
7.1	Volksgezondheid	63.312	0	0	0	0	0
7.2	Riolering	2.747.197	2.979.403	3.245.495	3.528.764	3.797.477	4.054.970
7.3	Afval	3.184.333	3.143.823	3.713.752	4.026.370	4.107.104	4.123.913
7.4	Milieubeheer	0	628.859	628.859	628.859	0	0
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	384.733	374.108	410.914	422.927	433.767	433.812
Totaal baten		6.379.575	7.126.193	7.999.020	8.606.920	8.338.348	8.612.694

Resultaat voor bestemming	-1.137.835	-1.893.471	-1.413.041	-1.795.142	-1.883.723	-1.930.023
----------------------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Reserves	Rekening 2022	Actuele		Meerjaren		
		Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	0	0	0	0	0	0

Saldo hoofdstuk	-1.137.835	-1.893.471	-1.413.041	-1.795.142	-1.883.723	-1.930.023
------------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Hoofdstuk 8 || Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing

Inleiding

Tynaarlo is een gemeente waar het prettig wonen is. Zo scoort onze gemeente al jarenlang hoog in onderzoeken naar de “beste woongemeente”. Wij zijn trots op die hoge waardering voor ons woon- en leefklimaat. Wij werken er met onze ondernemers, corporaties en inwoners hard aan om ook in de toekomst een prettige woon- en leefomgeving te bieden aan onze inwoners.

Om Tynaarlo levendig te houden is het belangrijk dat ons woningbestand aantrekkelijk blijft voor jongeren, ouderen, starters en bijzondere doelgroepen. Vraag en aanbod dienen daarvoor zoveel mogelijk op elkaar te worden afgestemd. We constateren dat het aantal sociale woningen onder druk staat. Wij voeren actief het gesprek met corporaties om de sociale woningvoorraad uit te breiden en daarnaast een verduurzaming van in elk geval de bestaande woningvoorraad te bewerkstelligen. Dit vertalen we in meerjarige prestatieafspraken. Voorts zetten we in 2024 actief in op de verdere realisatie van woningbouwlocaties.

Wij nemen onze verantwoordelijkheid ten aanzien van de vluchtelingenproblematiek. Daarin opteren wij nog altijd voor een vorm van kleinschalige opvang. Samen en in afstemming met corporaties zorgen we eveneens voor adequate huisvesting van statushouders. Voor opvang van Oekraïners en enkele andere doelgroepen werken wij aan realisatie van tijdelijke huisvesting voor middellange termijn vanaf 2023.

Wat willen we bereiken

Regiovisie Groningen-Assen

Wij werken binnen Regio Groningen Assen (RGA) samen op het gebied van wonen en het versterken van ruimtelijke kwaliteit. We zetten in op het uitwerken van de Verstedelijkingsstrategie in uitvoeringsafspraken in het nog te sluiten verstedelijkingsakkoord tussen Rijk en regio.

Ter voorbereiding op de periode volgende 5 jaars periode van deze samenwerking in de periode na 2025 starten wij in 2024 een evaluatie en komen wij met onze visie op deelname aan deze samenwerking en de financiële doorvertaling daarvan.

Omgevingswet

Op 1 januari 2024 treedt de Omgevingswet in werking. De Omgevingswet bundelt een groot aantal wetten en regelingen over de leefomgeving. Doel is om het wetstelsel te vereenvoudigen en overzichtelijker te maken. Het moet makkelijker worden om te zien wat er wel en niet kan en procedures worden over het algemeen sneller. De wet staat ook een meer integrale benadering van het omgevingsbeleid voor en er wordt meer ruimte gegeven aan lokaal maatwerk. Die keuzes zijn vooral te maken in het Omgevingsplan.

Op 1 januari 2024 hebben we ‘automatisch’ een omgevingsplan van rechtswege. Dat houdt in dat het juridisch kader van de huidige bestemmingsplannen en beheerverordeningen van kracht blijft. Stap voor stap vormen we onze bestemmingsplannen en beheersverordeningen om naar een gemeentebreed Omgevingsplan, dat uiterlijk in 2032 gereed moet zijn. Daartoe starten we met een traject waarin we een handboek Omgevingsplan en een deelomgevingsplan ontwikkelen. Naar verwachting zijn deze producten in 2024 gereed. Het handboek en het eerste deelomgevingsplan geven ons houvast en richting om tot een gemeentebreed Omgevingsplan te komen. De in de Omgevingsvisie vastgelegde ruimtelijke visie en beleidsmatige keuzes worden in het Omgevingsplan uitgewerkt en juridisch verankerd.

Volkshuisvesting

Wij willen een gemeente zijn die ruimte biedt aan iedereen, dus ook aan mensen met een minder budget. Wij vinden het belangrijk dat ons woningbestand aantrekkelijk blijft voor starters, jongeren, ouderen en bijzondere doelgroepen. Vraag en aanbod dienen zoveel mogelijk op elkaar te worden afgestemd. De in 2023 geactualiseerde Woonvisie en Omgevingsvisie zijn daarbij leidend.

Met de woningcorporaties Stichting Woonborg en Stichting Eelder Woningbouw en hun huurdersorganisaties maken wij Prestatieafspraken op zeven thema's: beschikbaarheid, betaalbaarheid, duurzaamheid, bijzondere doelgroepen, wonen en zorg, kleine kernen en leefbaarheid. Sociale huurwoningen bouwen we naar behoefte. Om tegemoet te komen aan de toenemende vraag

en behoefte aan betaalbare woningen vinden wij dat het aantal sociale huurwoningen in onze gemeente vergroot moet worden. Wij voeren daarom actief het gesprek met woningcorporaties om de sociale woningvoorraad uit te breiden zodat goed kan worden ingespeeld op de woonbehoefte. Daarnaast willen wij verdere verduurzaming van de bestaande woningvoorraad, ook door de woningcorporaties, bewerkstelligen.

Wij zetten actief in op de verdere realisatie van woningbouwlocaties Vries Zuid en Ter Borch, realisatie van de wijk Laarhove en de ontwikkeling van de locaties vm. Bladergroenschool en De Kooi in Eelde-Paterswolde. Ook gaan wij in 2024 de planvorming oppakken voor de locatie aan de Hoofdweg in Eelde-Paterswolde waarop het Voorkeursrecht is gevestigd.

We zetten ons voor het bouwen van 450 woningen in de periode 2020 t/m 2025, zoals ook opgenomen in de verstedelijkingsstrategie en woondeal. Om deze woningbouwopgave te realiseren, zoeken wij de samenwerking met alle partijen in de woningbouwketen, met besef van ieders rol en verantwoordelijkheid. Wij stimuleren kwalitatief hoogwaardige, functioneel gedifferentieerde en duurzame bouw. Dat betekent dat wij hier zelf in onze planontwikkeling op inspelen en onze woningcorporaties en initiatiefnemers vragen hierin investeringen te doen.

Mits passend binnen ons ruimtelijk beleid (m.n. Omgevingsvisie en Woonvisie) faciliteren wij ruimtelijk planologisch particuliere bouwplaninitiatieven, waarbij onder andere de economische uitvoerbaarheid en het kostenverhaal via een anterieure overeenkomst wordt geborgd.

Wij nemen onze verantwoordelijkheid ten aanzien van de vluchtelingenproblematiek via huisvesting in het tijdelijk AZC in de Bladergroenschoollocatie en de zgn. Tuvo (tussenvoorziening).

Huisvesting statushouders

Samen met de woningcorporaties zorgen we voor adequate huisvesting van statushouders.

Het is op dit moment (nagenoeg) onmogelijk om binnen de bestaande afspraken met corporaties aan de taakstelling van huisvesting te voldoen, gezien de hoge taakstelling en het te lage aantal (vrijkomende) sociale huurwoningen.

Naast inzet op structurele woningbouw gaan wij daarom ook de mogelijkheden voor tijdelijke woningen verder oppakken.

Eén van de aanleidingen voor de Grasbrief van begin juni was het niet meer kunnen voldoen aan de taakstelling huisvesting statushouders. Zoals in die brief aangegeven hebben we sinds 2003 gemiddeld 30 statushouders per jaar in onze gemeente gehuisvest, maar steeg de taakstelling dit jaar naar het drievoudige, oftewel 94 personen.

Naast deze taakstelling voor 2023 hadden we nog een achterstand vanuit 2022 van 12 personen. Er wordt dagelijks gewerkt aan het vinden van huisvesting waardoor de getallen voortdurend wijzigen, maar op moment van schrijven van deze brief is de stand van zaken dat wij in 2023 tot nu toe voor 49 mensen een woning hebben gevonden en we voor dit jaar nog een taakstelling hebben te realiseren van 57 personen. Van de gehuisveste personen wachten 4 statushouders nog op hun in het buitenland verblijvende nareizigers (nog geen toestemming van de IND), in totaal 16 personen. Verder hebben we op dit moment nog 24 personen aan ons gekoppeld staan die nu in een AZC wachten op een woning, met aanvullend in totaal 15 nareizigers die in het buitenland nog wachten op toestemming van de IND. Voor deze in totaal 39 personen zijn 17 woningen nodig, variërend van 1-persoons- tot 5-persoons-woningen. Daarbij weten we dat de instroom weer toeneemt en de taakstelling voorlopig vooral nog hoog blijft om ontstane achterstanden weg te werken.

Grondbeleid en Grondinventarisatie

Op basis van de Omgevingsvisie waarin de ruimtelijke uitgangspunten omtrent “wonen” zijn opgenomen en de Woonvisie waarin de uitgangspunten zijn opgenomen omtrent de woningvoorraad binnen de gemeente en de wijze van sturing die de gemeente daarop toepast zullen wij in 2024 het gemeentelijk Grondbeleid actualiseren en ook grondpositie binnen het grondbedrijf tegen het licht houden via het opstellen van een nieuwe Nota Grondinventarisatie.

Wat gaan we ervoor doen

Ambitie/accenten	Actie 2024	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed
Implementatie Omgevingswet.	Opstellen handboek en uitvoeringsplan voor omzetting beheersverordeningen en bestemmingsplannen naar omgevingsplannen de komende jaren.	Voldoen aan de uit de Omgevingswet voortvloeiende wet en regelgeving en juridisch verankeren van de ruimtelijke visie en beleidskaders uit o.a. de omgevingsvisie.	Gemeente	Meerjarig, maar voor 2032.
Kwantitatief uitbreiden en kwalitatief op peil houden dan wel verbeteren van de sociale volkshuisvesting / woningvoorraad door onder andere jaarlijks de prestatieafspraken te herzien.	Maken van nieuwe prestatieafspraken.	De beschikbaarheid van sociale huurwoningen voldoende waarborgen en een kwaliteitsverbetering van de woningen te bevorderen.	Corporaties, huurdersverenigingen en gemeente.	Meerjarig
Op basis Omgevingsvisie nieuwe woningbouw mogelijkheden onderzoeken.	Haalbaarheid / uitvoerbaarheid diverse locaties verkennen (bijv. Hoofdweg Paterswolde) via ofwel actieve grondpolitiek, ofwel ruimtelijke- en doelgroepen kaders voor initiefnemers.	Inspelen op woningbehoefte.	Gemeente	Meerjarig
Opvang bijzondere doelgroepen.	Mogelijkheden verkennen en uitwerken om één of meerdere locaties in te zetten voor flexwonen.	Ruimtelijk de mogelijkheid bieden voor het realiseren van flex woonunits voor tijdelijke huisvesting van onder meer statushouders	Gemeente (mogelijk) i.c.m. corporaties en het Rijk/COA.	2024
Verdere planrealisatie Ter Borch en Vries Zuid.	Verdere gronduitgiftes.	Woningbouwontwikkeling.	Gemeente	Meerjarig project
Planontwikkeling Laarhove en Diverse vrijkomende locaties Eelde Paterswolde.	Uitwerken bestemmingsplan Laarhove, starten Omgevingsplan-procedure.	Komen tot planrealisatie.	Gemeente	Meerjarig
Op basis van de kaders Omgevingsvisie en Woonvisie actualiseren gemeentelijk Grondbeleid en Nota Grondinventarisatie.	Opstellen Nota Grondbeleid 2024 Opstellen Nota Grondinventarisatie	Actualiseren instrumenten ten behoeve van locatieontwikkeling en halen doelen van het woonbeleid. Doelmatige inzet gemeentelijke grondpositie.	Gemeente	2024

Indicatoren

Onderstaande indicatoren zijn overgenomen uit het Besluit begroting en verantwoording. Meer informatie en meer gegevens zijn te vinden op www.waarstaatjegemeente.nl.

Verplichte indicatoren	Norm	Tynaarlo		
		2021	2022	2023
Gemiddelde WOZ waarde	Duizend euro	€ 306	€ 341	€ 394
Demografische druk	%	91,1%	91,5%	91,6%
Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden	In Euro's	€ 621	€ 690	€ 698
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	In Euro's	€ 652	€ 726	€ 732

Meetdatum 19-09-2023

N.n.b.: Waarde van indicator is nog niet bekend

Financiële gegevens (Wat mag het kosten)

Lasten

Taakveld	Omschrijving	Rekening 2022	Actuele		Meerjaren		
			Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
8.1	Ruimte en leefomgeving	1.171.082	1.735.699	987.263	1.054.699	1.096.213	1.134.316
8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijfsterreinen)	8.054.612	7.523.445	5.613.237	5.673.485	5.902.649	5.902.881
8.3	Wonen en bouwen	1.775.669	1.960.654	2.006.473	2.102.065	1.948.206	1.965.565
Totaal lasten		11.001.363	11.219.798	8.606.973	8.830.249	8.947.068	9.002.762

Baten

Taakveld	Omschrijving	Rekening 2022	Actuele		Meerjaren		
			Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
8.1	Ruimte en leefomgeving	302.211	19.007	19.007	19.007	19.007	19.007
8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijfsterreinen)	10.264.443	7.183.188	5.564.420	5.564.420	5.564.420	5.564.420
8.3	Wonen en bouwen	1.543.089	1.192.520	906.791	1.194.405	1.195.298	1.198.251
Totaal baten		12.109.743	8.394.715	6.490.219	6.777.832	6.778.725	6.781.678

Resultaat voor bestemming	1.108.381	-2.825.084	-2.116.755	-2.052.416	-2.168.343	-2.221.084
----------------------------------	------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

	Rekening 2022	Actuele		Meerjaren		
		Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Reserves						
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	0	0	0	0	0	0

Saldo hoofdstuk	1.108.381	-2.825.084	-2.116.755	-2.052.416	-2.168.343	-2.221.084
------------------------	------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Paragrafen

4. Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Bij het opstellen van de begroting en jaarrekening dienen de voorzienbare en kwantificeerbare risico's zo goed mogelijk in beeld te worden gebracht. In de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing dient ten minste te worden opgenomen:

- Inventarisatie van de weerstandscapaciteit;
- Inventarisatie van de risico's;
- Het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico's;
- Een kengetal voor de: netto schuldquote, netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen, solvabiliteitsratio, grondexploitatie, structurele exploitatieruimte en belastingcapaciteit;
- Een beoordeling van de onderlinge verhouding tussen de kengetallen in relatie tot de financiële positie.

Beleid over weerstandsvermogen: weerstandscapaciteit en de risico's

De raad heeft op 28 oktober 2014 de nota weerstandsvermogen en risicomangement vastgesteld. De paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing bij deze begroting is een actualisatie van het inzicht dat in de jaarrekening 2022 (beoordeling: voorjaar 2023) is opgenomen.

De uitkomst van de actualisatie geeft een verhouding tussen de geïnventariseerde risico's en de beschikbare weerstandscapaciteit. Dit is gebaseerd op de inzichten die bij het opstellen van de jaarrekening beschikbaar zijn.

We richten we ons in de paragraaf weerstandsvermogen op de risico's na correctie met een omvang groter dan € 250.000. De kleine(re) risico's tellen wel mee voor de totale risico-omvang, maar zijn niet meer toegelicht. Hiermee komt de focus meer te liggen op de risico's die grote gevolgen kunnen hebben voor onze gemeente. De kleinere risico's zijn benoemd en worden intern beoordeeld en besproken.

Voor veel voorzienbare risico's worden beheersmaatregelen getroffen om het effect van het optreden van een risico zo klein of voorspelbaar mogelijk te maken. De 'bruto' risico's worden door het treffen van maatregelen daarom kleinere, zogenaamde 'netto' risico's. Deze 'netto' risico's dienen door het weerstandsvermogen volgens de eerdergenoemde verhouding opgevangen te kunnen worden.

De risico's worden tweemaal per jaar beoordeeld, namelijk bij het opstellen van de begroting en van de jaarstukken. Bij deze beoordeling geven we aan of het risico hoger of lager is geworden ten opzichte van de voorgaande beoordeling.

Weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt om niet begrote kosten te dekken.

Deze weerstandscapaciteit bestaat uit een tweetal elementen:

- 1) Weerstandscapaciteit in de exploitatiesfeer
 - onvoorzien incidenteel en structureel;
 - onbenutte belastingcapaciteit.
- 2) Weerstandscapaciteit in de vermogenssfeer
 - algemene reserve calamiteiten (ARCA);
 - algemene reserve grote investeringen (ARGI).

Tabel Weerstandscapaciteit Tynaarlo (bedragen in duizenden euro's)
(standen op basis van inzichten 01-09-2023)

Weerstandscapaciteit exploitatie (x € 1.000)

Hieronder de stand per 01-09-2023

Onvoorzien

Onvoorzien incidenteel 34

*Onbenutte belastingcapaciteit *1*

OZB tot normtarief (artikel 12) 4.861

Totaal weerstandscapaciteit exploitatie 4.895

Weerstandscapaciteit vermogen (01-09-2023)

Algemene Reserve Calamiteiten (ARCA) 9.542

Algemene Reserve Grote investeringen (ARGI) 14.921

Bestemmingsreserve Grondexploitaties 2.100

Totaal weerstandscapaciteit vermogen 26.563

Totale weerstandscapaciteit 31.458

*1 Het bedrag aan onbenutte belastingcapaciteit is berekend op basis van de tarieven OZB 2023 en de laatst bekende WOZ-waarde afgezet tegen het zogenaamde artikel-12-tarief.).

Beoordeling omvang van de risico's

Hoe komen we tot de benodigde weerstandscapaciteit?

Bij iedere begroting en jaarrekening beoordelen en actualiseren wij de risico's. We gaan eveneens na of er nieuwe risico's zijn bijgekomen en/of risico's vervallen. Van de risico's die we lopen vindt een inschatting plaats van de omvang en van de kans dat het risico zich voordoet. Bij het bepalen van de omvang is ook van belang of het om een structureel risico gaat of een incidenteel risico. Afhankelijk van de mogelijkheden om de risico's te beheersen vindt vervolgens een correctie naar beneden plaats. Alle risico's na correctie(s) tellen wij op. Het totaal daarvan vormt de benodigde weerstandscapaciteit.

De risicobeoordeling is gebaseerd op de inzichten die in het najaar van 2023 beschikbaar zijn en al gedane berekeningen bij het opstellen van de jaarrekening 2022 (beoordeling: voorjaar 2023). Voor de grondexploitaties maken we jaarlijks een actuele exploitatie opzet, die wordt voorzien van een risicoanalyse, conform het BBV. De informatie die uit deze risicoanalyse per grondexploitatie komt, bevat specifieke informatie per complex en past daardoor minder in de standaardmethode.

Toelichting op risico's (na demping door beheersmaatregelen) groter dan € 250.000

Grondexploitaties € 4.850.000
(risico inschatting is ongewijzigd t.o.v. jaarrekening 2022, voorjaar 2023)

Wij hanteren een methode van risicobeoordeling binnen grondexploitaties. De Commissie BBV heeft enkele jaren geleden ten aanzien van risico-inventarisatie en -afdekking voor grondexploitaties nieuwe richtlijnen opgesteld. Hierbij is het o.m. niet langer toegestaan algemene posten onvoorzien en risico's op te nemen in de grondexploitaties. Daarnaast dient de zogenaamde 'percentage of completion (PoC)-methode' te worden gehanteerd voor het nemen van winsten vanuit grondexploitaties.

Om het juiste bedrag aan te nemen winst te kunnen bepalen dienen de risico's bij deze methode van winstnemen te worden gesplitst in projectgebonden risico's en macro-economische risico's. De te nemen winsten dienen gecorrigeerd te worden met alleen de projectgebonden risico's de macro-economische risico's dienen te worden afgedekt binnen het weerstandstandsvermogen.

Bovenstaande heeft geleid tot het toepassen van een andere methodiek voor risico-inventarisatie en -afdekking voor grondexploitaties.

Vanaf het jaar 2017 hanteren wij de RISMAN-methode voor het bepalen van projectgebonden risico's teneinde op een verantwoorde manier winst te kunnen nemen. De macro-economische risico's worden vanaf dat moment bepaald met behulp van een Monte-Carlosimulatie van de geconsolideerde grondexploitaties.

Aanvullende bijdrage aan GR-en en samenwerkingsverbanden € 877.000
(risico inschatting gewijzigd t.o.v. jaarrekening 2022, voorjaar 2023)

Het is voorstelbaar en waarschijnlijk dat wij aanvullende bijdragen aan GR-en en samenwerkingsverbanden moeten voldoen. Het monitoren van GR-en en samenwerkingsverbanden is een belangrijk instrument om tijdig afwijkingen te signaleren en waar mogelijk bij te sturen. De uitkomsten uit de ontwikkelingen/kaderbrieven/concept begrotingen van de GR-en zijn verwerkt in de (meerjaren)begroting. De financiële risico's t.a.v. GR-en en samenwerkingsverbanden beperken zich daarmee uitsluitend tot de financiële consequenties van eventuele incidenten die zich kunnen voordoen.

Decentralisaties sociaal domein € 1.042.650
(risico inschatting ongewijzigd t.o.v. jaarrekening 2022, voorjaar 2023)

De opgenomen risico-inschatting is direct gerelateerd aan de in de begroting opgenomen taakstelling in het sociaal domein van € 1,655 miljoen. Als gevolg van de verschillende ontwikkelingen in het sociaal domein en het feit dat er sprake is van 'open einde regelingen' (zie hierna) bestaat de kans dat de taakstelling niet (volledig) wordt gerealiseerd.

Algemeen geldt dat er verschillen kunnen ontstaan als gevolg 'open einde regelingen', waardoor een toename van de vraag naar zorg, of de noodzaak voor duurdere zorg leidt tot hogere uitgaven. Daarnaast hebben we door ervaring geleerd dat het voor kan komen dat een inwoner met extreme zorgvraag (3 ton per jaar) plotseling een groot effect heeft op de uitgaven. De omvang van de risico's is daarmee niet direct en volledig te beïnvloeden. Daarnaast geldt dat veel indicaties en verwijzingen (circa 60%) via andere verwijzers gaan. Hier geldt nadrukkelijk niet, wie bepaalt, betaalt. Door de inzet van POH Jeugd hebben we beter zicht op de verwijzingen en afstemming met de huisartsen.

Gevolgen van een lokale ramp € 250.000
(risico inschatting ongewijzigd t.o.v. jaarrekening 2022, voorjaar 2023)

De kans op een lokale ramp is klein, maar kan wel grote gevolgen hebben. Het risico na correctie is niet gewijzigd en blijft € 250.000. Overigens is dit een zo specifiek en vaak uniek risico dat de daadwerkelijke omvang veel groter kan zijn en dat in die situaties bezien moet worden of ook op landelijke fondsen of steun gerekend kan worden.

Accommodatiebeleid € 630.000
(risico inschatting is ongewijzigd t.o.v. jaarrekening 2022, voorjaar 2023)

Bij de integrale voortgangsrapportage 2022 is geconstateerd dat de kredieten die voor het accommodatiebeleid Zuidlaren beschikbaar zijn gesteld niet meer toereikend zijn wegens significant gestegen materiaalprijzen. Deze kredieten zijn dan ook opgehoogd. Ook bij andere projecten speelt het risico van stijgende kosten voor materiaal en energiekosten. Zie hiervoor de paragraaf Grondbeleid.

De lopende projecten van het grondbedrijf (locatieontwikkelingen met bijbehorende grondexploitaties) kennen momenteel, op het project centrumontwikkeling Zuidlaren na, een goede bemensing/bezetting van de voor realisatie van het project benodigde disciplines. Voor diverse verwachte/beoogde locatieontwikkelingen (bijv. herontwikkeling Bladergroenschoollocatie) en andere, niet tot het grondbedrijf/ grondexploitaties horende (fysieke) projecten is de invulling van het projectteam een risico. Zonder andere taken en werkzaamheden te stoppen is het niet/ nauwelijks mogelijk voor de meeste disciplines die bij de projecten betrokken zijn interne capaciteit hiervoor beschikbaar te stellen. De marktomstandigheden zijn momenteel zodanig dat het ook een risico is dat die invulling via detachering plaats kan vinden. Dit kan betekenen dat het langer duurt voordat dit geregeld is, waardoor projectuitvoering vertraagd. Daarnaast gaat dit gepaard met hogere kosten voor inhuur.

Bij Grondbedrijf-projecten (grondexploitaties) geldt dat in de ramingen (kredietaanvragen/ grondexploitaties) ook de benodigde capaciteitsinzet op basis van marktconforme tarieven wordt meegenomen. Voor een aantal fysieke projecten waaronder het Accommodatiebeleid Zuidlaren geldt dat er sprake is van investeringen en dat daarbij ons uitgangspunt is dat er geen uren aan investeringen worden toegerekend. De beperkt aanwezige vacatureruimte binnen de bij dit project betrokken

afdelingen biedt onvoldoende dekkingmogelijkheden voor het dekken van de kosten van inzet. In 2023 e.v. zal bij dergelijke projecten worden bekeken of de post “onvoorzien” hiervoor opgehoogd en ingezet kan worden.

Schade ten gevolgen datalekken en cyber risico's € 450.000
(risico inschatting ongewijzigd t.o.v. jaarrekening 2022, voorjaar 2023)

Datalekken

Een relatief nieuw risico is de aansprakelijkheid die gemeenten hebben als het gaat om het beheer van (persoons) gegevens. De wet Datalekken is per 1 januari 2016 ingegaan. Vanuit de Wet Algemene Verordening Persoonsgegevens (AVG), ingegaan op 1 mei 2018, kunnen door de Autoriteit persoonsgegevens forse boetes worden opgelegd als persoonsgegevens ‘op straat komen te liggen’. Om dat te beheersen worden de standaarden van de BIO, de Baseline Informatiebeveiliging Overheden, gehanteerd.

Cyber risico's

Het kan gaan om schades door operationele systeemstoringen, maar ook om verlies van data, aansprakelijkheid en cybercrime door hacking, systeem-inbraak, gegevensdiefstal en DDoS-aanvallen. Financiële gevolgen daarvan kunnen bijvoorbeeld extra kosten voor herstel, aansprakelijkheid en boetes zijn.

Samen met de functionarissen voor Informatiebeveiliging en Privacy worden de risico's en de beheersmaatregelen telkens tegen elkaar afgewogen.

Omvang weerstandsvermogen

De omvang van het weerstandsvermogen wordt uitgedrukt in een ratio. Ratio's kunnen beschouwd worden als indicatie.

De ratio voor het weerstandsvermogen wordt aldus berekend:

		Beschikbare weerstandscapaciteit	31.458.000
Ratio	van	_____	oftewel: _____
weerstandsvermogen	het	=	
		Benodigde weerstandscapaciteit	9.541.650

De ratio van het weerstandsvermogen is 330%.

Het verloop van het weerstandsvermogen ziet er als volgt uit:

Verloop weerstandsvermogen Bedragen in € x 1.000	B 2022	JR 2022	B 2023	B 2024	B 2025	B 2026	B 2027
Stand Argi op 31-12	11.757	17.069	17.575	14.921	15.666	16.784	18.288
Stand Arca op 31-12	7.897	7.897	7.897	9.542	9.542	9.542	9.542
BR. Grondexploitatie 31-12	0	0	0	2.100	2.100	2.100	2.100
Onvoorzien incidenteel	33	34	34	34	34	34	34
Onbenutte belastingcapaciteit	3.608	4.190	4.190	4.861	4.861	4.861	4.861
Weerstandscapaciteit	23.295	29.190	29.696	31.458	32.203	33.321	34.825
Benodigde capaciteit	6.205	9.744	9.744	9.542	9.542	9.542	9.542
Ratio	375%	300%	304%	330%	337%	349%	365%
Ratio excl. onb. Belastingcap.	317%	257%	261%	279%	287%	298%	314%

De waarderingstabel uit de vastgestelde nota weerstandsvermogen en risicomanagement is als volgt:

Ratio	Betekenis
>200%	Uitstekend
140%-200%	Ruim voldoende
100%-140%	Voldoende
80%-100%	Matig
60%-80%	Onvoldoende
<60%	Ruim onvoldoende

Het weerstandsvermogen in deze begroting heeft een ratio van 330%. Inbegrepen in deze berekeningsmethodiek is het meetellen van de onbenutte belastingcapaciteit, zijnde € 4,9 miljoen, terwijl de totale OZB-opbrengsten in de huidige situatie ongeveer € 6,51 miljoen bedragen. Concreet gaat het dan dus om een verhoging van OZB van 75%. Het effectueren van deze ruimte is bovendien niet op korte termijn te realiseren. De ratio weerstandsvermogen zonder rekening te houden met de onbenutte belastingcapaciteit bedraagt 279%. Hiermee is de conclusie dat Tynaarlo op grond van de hierboven opgenomen waarderingstabel 'uitstekend' scoort op deze ratio.

Nog steeds constateren wij dat er sprake is van gestegen kosten op verschillende terreinen, wereldwijd heerst een tendens van stijgende inkooprijzen, onder meer ingegeven door globale schaarste. De Russische invasie van Oekraïne in februari 2022 werkt hierbij als versterkende factor. Het is en blijft nog de vraag in welke mate en voor welke periode dit financiële gevolgen voor ons heeft/zal hebben; wij zullen dit blijven monitoren.

*Naast de grotere risico's zoals eerder in deze paragraaf benoemd, is er ook nog een bedrag meegenomen voor kleinere risico's (< € 250.000). Samen zijn dit ongeveer een 20-tal risico's die zijn ingeschat op € 1,4 miljoen (ongewijzigd ten opzichte van de jaarrekening 2022, voorjaar 2023).

Kengetallen

We zijn verplicht tot het opnemen van een zestal kengetallen in de paragraaf weerstandsvermogen en deze kengetallen te beoordelen. In onderstaande tabel staan de kengetallen:

Kengetallen	B 2022	JR 2022	B 2023	B 2024	B 2025	B 2026	B 2027
Netto schuldquote	116%	36%	84%	87%	93%	107%	101%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	109%	35%	79%	83%	89%	103%	97%
Solvabiliteitsratio	30%	48%	36%	37%	33%	31%	31%
Structurele exploitatieruimte	0,5%	8%	2,72%	2,45%	1,78%	-5,22%	-5,22
Grondexploitaties	8%	10%	12%	0%	1%	1%	0%
Belastingcapaciteit	80%	81%	80%	78%	78%	78%	78%

Netto schuldquote

Een goed kengetal om de hoogte van de schuld te beoordelen is de netto schuld als aandeel van de baten: de netto schuldquote. Om goed inzicht te verkrijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote weergegeven zonder en met correctie voor verstrekte leningen. In de VNG-handreiking 'Houdbare Gemeentefinanciën' is aangegeven dat wanneer de schuld lager is dan het begrotingstotaal (<100%) dit als voldoende kan worden bestempeld en boven de 130% als onvoldoende. Onze netto schuldquote valt in deze begroting in de categorie voldoende.

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio wordt berekend door het eigen vermogen te delen door het balanstotaal. De solvabiliteitsratio geeft de mate aan waarmee het bezit gefinancierd is met eigen vermogen. In de VNG-handreiking 'Houdbare Gemeentefinanciën' is aangegeven dat wanneer een solvabiliteitsratio hoger is dan 30% dit als voldoende kan worden bestempeld en lager dan 20% als onvoldoende. Onze solvabiliteitsratio valt in deze begroting in de categorie voldoende. De afwijking ten opzichte van de jaarrekening is voornamelijk het gevolg van een afname van het eigen vermogen als gevolg van onttrekkingen aan reserves.

Structurele exploitatieruimte

De structurele exploitatieruimte is een maatstaf voor het verschil tussen structurele baten en lasten met in achtname van beperkingen en verruiming van de exploitatie door dotaties en onttrekkingen aan reserves. De maatstaf geeft aan welke structurele ruimte de gemeente heeft om de eigen lasten te dragen. Er is geen VNG-norm voor het niveau van dit kengetal. Een positief getal geeft aan dat er meer structurele baten dan lasten zijn. Dat duidt in de basis op houdbare financiën. Voor de jaren 2024 en 2025 is deze maatstaf positief, maar vanaf het "ravijnjaar" 2026 zien wij dit negatief worden.

Grondexploitaties

Dit percentage geeft informatie over de boekwaarde van bouwgronden in exploitatie (BIE) in verhouding tot de totale gemeentelijke baten. Er is geen VNG-norm voor de hoogte van deze ratio. Hoe lager de ratio hoe minder de relevantie van negatieve waardeontwikkeling van de niet in exploitatie genomen gronden (NIEGG) en BIE voor de begroting en daarmee een lager risico voor de gemeente. Wij hebben met name bij Vries en in Zuidlaren relatief grote grondposities. Dat komt terug in dit percentage. De afwijking ten opzichte van de jaarrekening is voornamelijk het gevolg van afnemende boekwaarden.

Belastingcapaciteit

Dit percentage geeft de hoogte van de gemiddelde lasten per meerpersoonshuishouden uit hoofde van OZB, rioolheffing en reinigingsheffing weer ten opzichte van het landelijk gemiddelde. We zitten onder het landelijke gemiddelde (100%).

Samenhang kengetallen

De relatief grote grondpositie zien we terugkomen in de verschillende kengetallen. We hebben relatief veel vreemd vermogen (leningen) om deze gronden te financieren. Een grote grondpositie maakt ons kwetsbaar(der) voor negatieve waardeontwikkelingen en rentestijgingen. Om nadelige schommelingen op gronden op te vangen en risico's af te dekken, nemen we dan ook een bedrag mee van € 4,85 miljoen (ongewijzigd ten opzichte van de jaarrekening 2022, beoordeling: voorjaar 2023) in de benodigde weerstandscapaciteit.

Risico's gerangschikt naar invalshoek	Kans	Risico-kans in %	Risico-omvang	Som	Beheersingsmaatregel	Correctie factor	Risico na correctie (Jaarrekening 2022)	Risico na correctie (Begroting 2024)
Grondexploitatie. Voor een toelichting op deze risico's wordt verwezen naar de paragraaf grondbeleid en de paragraaf Weerstandsvermogen.					Zie tekstuele toelichting. Risico afwijkend bepaald.		4.850.000	4.850.000
Aanvullende bijdragen aan gemeenschappelijke regelingen en samenwerkingsverbanden	Voorstelbaar en waarschijnlijk dat dit voorkomt.		Gebaseerd op inschattingen GR-en	**	Begrotingen van gemeenschappelijke regelingen worden na vaststelling door de raad in de begroting opgenomen. Tussentijds wordt de ontwikkeling van de resultaten van gemeenschappelijke regelingen gemonitord. Bij de voortgangsrapportage worden aanpassingen, indien noodzakelijk, opgevoerd.		630.000	877.000
Decentralisaties in het sociale domein met uitsluitend het risico van het niet realiseren van de taakstelling. Anderzijds de plotseling extra last van nieuwe cliënten met zware zorgvraag kunnen snel leiden tot significante onvoorziene kosten.	Mogelijk en voorstelbaar dat dit voorkomt.	70%	1.655.000	3.475.500 *	We hebben in deze begroting de best mogelijke inschatting gemaakt.	70%	1.042.650	1.042.650
De gevolgen van een lokale ramp.	Ongewoon en komt zelden voor.	10%	2.500.000	250.000		0%	250.000	250.000
Accommodatiebeleid; Toename in bouwkosten door stijgende prijzen.	Voorstelbaar en waarschijnlijk dat dit voorkomt.	70%	1.500.000	1.050.000	Keuzes te maken en in contracten uitgaan van aanneemsommen. Risico kan verkleind worden, maar voor Zuidlaren is de fase van bestekken aanbesteden nog niet gerealiseerd. Daar zit nog het risico.	40%	630.000	630.000

Risico's gerangschikt naar invalshoek	Kans	Risico-kans in %	Risico-omvang	Som	Beheersingsmaatregel	Correctie factor	Risico na correctie (Jaarrekening 2022)	Risico na correctie (Begroting 2024)
Cyber risico's	Mogelijk en voorstelbaar dat dit voorkomt.	30%	2.500.000	750.000	De systemen worden/zijn ingericht volgens uitgangspunten Baseline Informatieveiligheid Overheid (BIO) en Tynaarlo is aangesloten bij de Informatiebeveiligingsdienst (IBD). Daarbij hebben we met (cloud)leveranciers verwerkerovereenkomsten waarin harde afspraken staan opgenomen hoe veilig met onze gegevens om te gaan. Verder monitoren we diverse processen vanuit ICT, is onze firewall up to date en hebben applicatiebeheerders periodiek overleg met de leveranciers (ook omtrent veiligheid).	40%	450.000	450.000
Overige risico's na correctie met een omvang kleiner dan € 250.000							1.442.000	1.442.000
TOTAAL=benodigde weerstandscapaciteit							9.541.650	9.541.650

* Berekende risicosom = (risicokans x risico-omvang) x 3 als gevolg van het structurele karakter van het risico. Uitgangspunt hierbij is dat deze risico's maximaal drie jaar gedekt worden uit het weerstandsvermogen.

** Het risico is bepaald aan de hand van de risicoberekeningen van de afzonderlijke gemeenschappelijke regelingen.

5. Financiering

Inleiding

Deze paragraaf behandelt onderwerpen die behoren tot het treasurybeleid van onze gemeente. Treasury kan worden omschreven als het inzichtelijk hebben van de in- en uitgaande geldstromen en de beheersing van de hieraan verbonden risico's en het rapporteren hierover. De uitvoering van de treasuryfunctie dient op een prudente wijze de publieke taak en vindt plaats binnen de wettelijke kaders, zoals die in de wet Fido (Financiering decentrale overheden) zijn vastgelegd. In deze wet staan transparantie en risicobeheersing centraal.

Algemene ontwikkelingen

Liquiditeitenplanning

Aan de hand van de voorliggende begroting stellen we de meerjarige liquiditeitsplanning op, waarin dan ook de investeringsplanning en het nieuwe beleid uit deze begroting wordt meegenomen. Dit inzicht is nodig om de financieringsbehoefte zo goed mogelijk te kunnen bepalen.

Renteverwachtingen

De rente op de geld- en kapitaalmarkt wordt voornamelijk bepaald door het beleid van de Europese Centrale Bank (ECB). Naast het beleid van de ECB zijn ook andere macro-economische effecten van belang voor de renteontwikkeling. Zoals de oorlog in Oekraïne, de problemen in de leveringsketens als gevolg van Corona en de oorlog en de als gevolg daarvan zeer hoge inflatie, die bovendien langer aanhoudt dan verwacht. Vanaf juli 2022 is de ECB begonnen met het verhogen van de beleidsrentes. Daardoor gaan we in deze begroting uit van 3,5% rente voor langlopende leningen en 1% rente voor kortlopende leningen. Voor de langlopende leningen is dit 1,5% dan in de begroting van 2023.

Treasurybeheer

Renterisicobeheer

In de wet Fido is een kasgeldlimiet en een renterisiconorm gegeven om de invloed van (externe) rentewijzigingen op de financiële resultaten van de gemeente te beperken.

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet is opgenomen om een grens te stellen aan de korte financiering. Dit is financiering met een looptijd van één jaar en korter.

De kasgeldlimiet wordt berekend als een percentage (8,5%) van het totaal van de jaarbegroting van de gemeente bij aanvang van het jaar. Voor 2024 zijn de jaarlasten, voor mutaties met reserves, begroot op 97,7 miljoen.

Berekening kasgeldlimiet Begroting 2024

Begrotingstotaal	€ 97.700.000
Vastgesteld %	8,5%
Kasgeldlimiet	€ 8.305.000

We verwachten in 2024 binnen de kasgeldlimiet te blijven. Indien de kasgeldlimiet gedurende 3 kwartalen wordt overschreden, zal een langlopende lening moeten worden aangetrokken. Hieronder wordt een prognose gegeven voor de kasgeldlimiet per kwartaal.

Bedragen X 1.000		1e kw 2024	2e kw 2024	3e kw 2024	4e kw 2024
1	saldo vlottende passiva	14.000	14.000	14.000	14.000
2	saldo vlottende activa	8.000	8.000	8.000	8.000
3	Verskil (2-1)	-6.000	-6.000	-6.000	-6.000
4	Toegestane kasgeldlimiet	8.305	8.305	8.305	8.305
	ruimte (4-3)	2.305	2.305	2.305	2.305

Renterisiconorm

De renterisiconorm heeft tot doel het beheersen van de renterisico's op de vaste schuld (schuld met een rente typische looptijd van één jaar of langer) door o.a. het aanbrengen van spreiding in de looptijden in de leningenportefeuille. De gemeente loopt risico als nieuwe leningen worden aangetrokken, of als een renteherziening van toepassing is. De norm wordt berekend door een in de uitvoeringsregeling Fido vastgesteld rente-percentage van 20% te vermenigvuldigen met het begrotingstotaal.

In de volgende tabel wordt het renterisico voor de komende vier jaren bepaald, terwijl de renterisiconorm betrekking heeft op het jaar 2024.

Renterisico	2024	2025	2026	2027
Renteherziening	0	0	0	0
Betaalde aflossingen	12.795.000	808.000	5.822.000	836.000
Renterisico	12.795.000	808.000	5.822.000	836.000
Renterisiconorm:				
Begrotingstotaal per 1-1	97.700.000			
Door ministerie vastgesteld percentage	20%			
Renterisiconorm	19.540.000			
Onderschrijding	6.745.000			

Uit bovenstaande tabel blijkt dat onze gemeente voor 2024 binnen de renterisiconorm blijft.

Kredietrisicobeheer

De kredietrisico's doen zich voor bij de verstrekte geldleningen. In onderstaande tabel is aangegeven aan welke risicogroep leningen zijn verstrekt en welke zekerheden zijn overeengekomen.

Risicogroep	Met/zonder hypothecaire zekerheid	Restantschuld X € 1.000,--	%
Stichting Eelder Woningbouw	Zonder	4.913	85,1
Sport en overig	Zonder	608	10,5
Lening Glasvezel	Zonder	252	4,4
Totaal		5.773	100,0

Gemeentefinanciering

Schatkistbankieren

Schatkistbankieren beperkt de eigen beleggingsmogelijkheden van de gemeente. Hiervoor is een wettelijke limiet ingesteld van 2% van het begrotingstotaal. Als we meer geld hebben dan het drempelbedrag roomt het Rijk dit af en stroomt dit in de 'schatkist' van het Ministerie van Financiën. Voor de gemeente Tynaarlo komt 2% in 2024 neer op een drempel van € 1.955.000.

Financiering

De financiering van gemeentelijke activiteiten is gebaseerd op integrale financiering. De totale financieringsbehoefte van de gemeente is de graadmeter. Bij de huidige renteontwikkeling wordt eerst de ruimte die de kasgeldlimiet geeft optimaal benut om kort geld aan te trekken voor o.a. voorfinanciering van investeringen. Het moment van consolidatie van kort geld naar lang geld hangt onder meer af van de renteontwikkelingen op de korte en lange termijn en de ruimte binnen de kasgeldlimiet.

De looptijd van de geldlening wordt bepaald door de aard van de te financieren investeringen, de resterende looptijd van de bestaande leningen en de te betalen rentepercentages bij de verschillende termijnen van de leningen. Bij het aantrekken van geldleningen wordt bij tenminste 2 financiële instellingen een offerte gevraagd.

Relatiebeheer

Het totale betalingsverkeer vindt plaats via de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) en de Rabobank. Het betalingsverkeer tussen het rijk en de gemeente en de betalingen aan derden vindt geheel plaats via de BNG.

Saldi- en Kasbeheer

Elke dag worden de saldi van bankrekeningen geraadpleegd en indien nodig worden de saldi van de overige rekeningen afgeroomd ten gunste van de BNG rekening.

Daarnaast wordt debet-saldi bij de BNG weggewerkt middels het aantrekken van kasgeld. Uitgangspunt daarbij is het minimaliseren van de rentekosten en het maximaliseren van de rente-opbrengsten. Geldkassen worden aangetroffen bij de afdeling Publiekszaken, de sporthalen en bij de Zuidlaardermarkt. De gemeente voert een actief debiteuren- en crediteurenbeheer, gericht op het snel incasseren van vorderingen en een correct betalingsgedrag door het betalen op de uiterste vervaldag.

Informatievoorziening

In de jaarrekening wordt verslag gedaan van de treasuryfunctie.

De in deze Financieringsparagraaf aangehouden indeling zal hierbij worden aangehouden.

Toerekening van rente

Onderstaande overzicht geeft aan hoe het saldo van betaalde rente over externe financiering en ontvangen rente over externe financiering wordt toegerekend aan de grondexploitaties en de taakvelden.

<u>Geen rente over het eigen vermogen</u>		
Renteschema (x 1.000)		
Externe rentelasten over korte en lange financiering	€	967.350
Externe rentebaten	€	-15.957
		<hr/>
Totaal door te rekenen externe rente	€	951.393
Rente die aan grondexploitaties moet worden doorberekend	€	-21.654
Rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld toegerekend moet worden	€	-243.674
Rentebaat van doorverstrekte leningen indien daarvoor een specifieke lening is aangetrokken	€	243.674
		<hr/>
	€	-21.654
Saldo door te rekenen externe rente	€	929.739
Rente over eigen vermogen	€	-
Rente over voorzieningen	€	-
		<hr/>
	€	-
De aan taakvelden toe te rekenen rente	€	929.739
De werkelijk aan taakvelden toegerekende rente	€	1.106.680
		<hr/>
Rente resultaat op taakveld treasury	€	-176.941
		<hr/>

Bestaande opgenomen geldleningen

Staat van opgenomen geldleningen per 31 december 2024

Oorspronkelijk bedrag van de geldlening	Datum raadsbesluit	Lening nummer	O S R	Jaar van laatste aflossing	Rente percentage	Restantbedrag van de geldlening per 1/1/2024	Opgenomen geldleningen 2024	Rente 2024	Aflossing 2024	Restantbedrag van de geldlening per 31/12/2024
FINANCIERING ALGEMEEN										
15.000.000	B&W25-02-03	BNG 96734	s	2053	4.860	12.742.917		611.267	184.638	12.558.279
4.000.000	B&W29-11-05	BNG101002	s	2030	3.820	1.120.000		41.880	160.000	960.000
777.434		BNG 400090747		2029	5.940	455.343	0	23.951	65.377	389.966
19.777.434	Totaal					14.318.260		677.098	410.015	13.908.245
FINANCIERING WONINGBOUW										
11.560.187	B&W25-07-06	BNG 102047	s	2036	5.110	4.913.079		243.674	385.340	4.527.740
11.560.187	Totaal					4.913.079	0	243.674	385.340	4.527.740
FINANCIERING GRONDEXPLOITATIE										
6.000.000		bng 40108818		2024	2.750	6.000.000		166.352	6.000.000	0
6.000.000		bng.40109497		2024	1.290	6.000.000		77.400	6.000.000	0
5.000.000		bng 40112077		2028	990	5.000.000		49.500	0	5.000.000
5.000.000		bng 40113179		2026	-150	5.000.000		-7.500	0	5.000.000
5.000.000		bng 40113180		2029	90	5.000.000		4.500	0	5.000.000
27.000.000	Totaal					27.000.000	0	290.252	12.000.000	15.000.000
58.337.621	ALGHEEL TOTAAL					46.231.339	0	1.211.024	12.795.354	33.435.985

6. Lokale heffingen

Inleiding

Deze paragraaf gaat over de gemeentelijke belastingen, retributies/bestemmingsheffingen en het kwijscheldingsbeleid.

De lokale heffingen zijn, naast de doeluitkeringen van het rijk en de algemene uitkering van het gemeentefonds, een belangrijke bron van inkomsten. De lokale heffingen vallen in twee groepen uiteen: belastingen en retributies/bestemmingsheffingen.

Belastingen

Kenmerkend aan belastingen is dat er geen direct aanwijsbare tegenprestatie tegenover staat. Met andere woorden: de inwoner draagt bij aan de algemene middelen van de gemeente, waaruit een gedeelte van de uitgaven wordt betaald.

Retributies en bestemmingsheffingen

Bij retributies en bestemmingsheffingen is wel sprake van een indirecte relatie tussen de heffing en de gemeentelijke taak. De geraamde opbrengsten mogen niet hoger zijn dan de geraamde kosten voor de uitoefening van de taak van de gemeente. Voorbeelden van retributies zijn: leges, marktgelden, standplaatsgelden, begraafrechten en voor een deel van de gemeente (Bosgebied Zeegse) reinigingsrecht. Voorbeelden van bestemmingsheffingen zijn: de rioolheffing en de afvalstoffenheffing.

Besluit begroting en verantwoording

Het Besluit begroting en verantwoording (BBV) stelt eisen aan de inrichting van de paragraaf lokale heffingen. In het BBV is opgenomen dat wordt ingegaan op:

1. De geraamde inkomsten;
2. Het beleid ten aanzien van de lokale heffingen;
3. Een overzicht op hoofdlijnen van de diverse heffingen waarin inzichtelijk wordt gemaakt hoe bij de berekening van de tarieven en heffingen, die hoogstens kostendekkend mogen zijn, wordt bewerkstelligd dat de geraamde baten de ter zake geraamde lasten niet overschrijden, wat de beleidsuitgangspunten zijn die ten grondslag liggen aan de berekeningen en hoe deze uitgangspunten bij de tariefstelling worden gehanteerd;
4. Een aanduiding van de lokale lastendruk;
5. Een beschrijving van het kwijscheldingsbeleid.

Met de informatie in deze paragraaf wordt voldaan aan de eisen van het BBV.

Inkomsten

Omschrijving	Geraamde inkomsten 2024
OZB woningen	€ 4.978.901
OZB niet-woningen	€ 1.530.447
Afvalstoffenheffing	€ 3.388.092
Rioolheffing	€ 3.217.706
Forensenbelasting	€ 71.272
Toeristenbelasting	€ 416.732
Begraafrechten (lijkbezorgingsrechten)	€ 471.445
Omgevingsvergunningen	€ 799.476

Beleidsuitgangspunten

In het coalitieakkoord “Iedereen hoort erbij en doet ertoe!” zijn de hoofdlijnen van het beleid voor de periode 2022 tot en met 2026 uiteengezet. Ten aanzien van de verschillende heffingen worden de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- OZB: het streven is de lasten voor inwoners en ondernemers niet meer dan trendmatig te laten stijgen;
- Afvalstoffen- en rioolheffing: kostendekkend niveau;
- Leges: in principe kostendekkend;
- Heffingskorting gemeentelijke belastingen: er zal nagegaan worden of dit instrument, dat momenteel in 5 gemeenten wordt toegepast, ook voor onze gemeente ingevoerd kan worden.

Bij de integrale voortgangsrapportage 2023 zijn de volgende uitgangspunten voor de lokale heffingen in de begroting 2024 vastgelegd:

Omschrijving	Uitgangspunten 2024 en verder:
OZB tarief woningen	Trendmatige aanpassing van 2%
OZB tarief eigenaar niet-woning	Trendmatige aanpassing van 2%
OZB tarief gebruiker niet-woning	Trendmatige aanpassing van 2%
Forensenbelasting	Trendmatige aanpassing van 2%
Toeristenbelasting	Op basis van het advies aan de raad omtrent het vaststellen van de belastingverordeningen 2023 de tarieven voor 2024 niet wijzigen en vaststellen op € 1,15 per overnachting bij campings en groepsaccommodaties en € 1,50 voor overige overnachtingen.
Afvalstoffenheffing	Kostendekkend, met eventueel inzet voorziening
Rioolheffing	Kostendekkend, met eventueel inzet voorziening
Lijkbezorgingsrechten	Tarieven indexeren conform reguliere prijsindexatie van de gemeentelijke begroting.
Leges	Toewerken naar kostendekkend, consistent met voorgaande jaren, niet-gemaximeerde, niet-kostendekkende tarieven verhogen met 5%.

Bron: Integrale voortgangsrapportage 2023 gemeente Tynaarlo, p. 36.

Onroerendezaakbelasting (OZB)

De onroerendezaakbelasting is de belasting die inwoners betalen over hun eigen woning of over het bedrijfspand dat men huurt of bezit. De belasting geldt ook voor panden in aanbouw en voor (onbebouwde) grond. De inkomsten uit onroerendezaakbelasting gaan naar de algemene middelen van de gemeente en kunnen voor verschillende doeleinden worden gebruikt.

Vergelijking onroerendezaakbelasting gemeenten in Drenthe (op basis van tarieven voor 2023)

Gemeente	Gemiddelde WOZ waarde koopwoningen €	OZB tarief woningen %	OZB tarief eigenaren niet-woningen %	OZB tarief gebruiker niet-woningen %
Aa en Hunze	398.000	0,0926	0,2144	0,0993
Assen	335.000	0,1345	0,4428	0,3580
Borger-Odoorn	337.000	0,1574	0,1574	0,1311
Coevorden	339.000	0,1396	0,2184	0,1820
De Wolden	435.000	0,0884	0,2072	0,1676
Emmen	291.000	0,1419	0,3405	0,2837
Hoogeveen	310.000	0,1475	0,3598	0,2706
Meppel	361.000	0,1030	0,3970	0,2960
Midden-Drenthe	343.000	0,0979	0,2422	0,1939
Noordenveld	404.000	0,0950	0,0950	0,1416
Tynaarlo	441.000	0,0839	0,1728	0,1084
Westerveld	433.000	0,1010	0,1945	0,1287

Bron: www.coelo.nl: Atlas lokale lasten 2023

Leges en heffingen

Onder de naam retributies heft de gemeente tarieven voor diverse vormen van gemeentelijke dienstverlening. Bij retributies is sprake van een directe relatie tussen de heffing en de gemeentelijke taak. De geraamde opbrengsten mogen niet hoger zijn dan de geraamde kosten voor het uitvoeren van de taak. Belastingplichtig is de aanvrager van de dienst, dan wel degene voor wie de dienst is verleend. Bij bestemmingsheffingen is de relatie tussen dienst en heffing minder strak.

Gemeenten moeten bij het bepalen van de kostendeckende heffingen voldoen aan het BBV. Van belang is dat het gaat om de ramingen van baten en lasten ten tijde van het vaststellen van de verordeningen. Kruissubsidiëring tussen de verschillende belastbare feiten in de belastingverordening is mogelijk. Het is mogelijk dat de gemeenteraad een bepaald tarief hoger vaststelt dan de gemeentelijke kosten, om daarmee een ander tarief bewust lager te houden dan de gemeentelijke kosten. Een aldus bepaalde tariefstelling mag volgens de wetgever echter niet in strijd komen met algemene rechtsbeginselen en evenmin mag sprake zijn van willekeur of onredelijke heffing.

Daarnaast zijn de bepalingen in de financiële verordening gemeente Tynaarlo 2023 van toepassing. Hierin is opgenomen dat bij de toerekening van overheadkosten aan de leges en heffingen uitgegaan dient te worden van het aandeel in de totale overheadkosten op basis van urenbesteding.

Legesverordening

Het uitgangspunt is dat de tarieven van de gemeentelijke dienstverlening kostendeckend zijn. Er zijn tarieven (veelal burgerzaken) die wettelijk gemaximeerd zijn.

De bij de legesverordening behorende tarieventabel bestaat, aansluitend op de opzet van de nieuwe modelverordening van de VNG, uit drie hoofdstukken:

- Hoofdstuk 1 omvat de algemene dienstverlening zoals de burgerlijke stand, reisdocumenten, rijbewijzen, opvragen van gegevens uit de basisregistratie of stukken van het gemeentearchief.
- Hoofdstuk 2 heeft betrekking op de omgevingsvergunningen op basis van de met ingang van 1 januari 2024 inwerking tredende Omgevingswet.
- Hoofdstuk 3 bestaat uit vergunningen die onder de werking van de Europese Dienstenrichtlijn vallen, zoals drank- en horecavergunningen, evenementen, standplaatsen en registratie kinderopvang.

Voor de diensten die onder de Europese Dienstenrichtlijn vallen geldt dat ze per paragraaf niet meer dan kostendeckend mogen zijn. De kosten zijn inclusief overhead, waarbij de overhead verdeeld is op basis van het aantal uren dat aan de verschillende hoofdstukken besteed is.

De kostendeckendheid van de totale legesverordening is 69,05%. Onderstaand een overzicht van de kostendeckendheid van de verordening en de daarbij behorende hoofdstukken:

Totale legesverordening	Totale kosten	Opbrengsten	Kosten-dekking
Totaal	€ 2.346.686	€ 1.620.436	69,05%

Hoofdstuk 1

Per paragraaf in hoofdstuk 1 van de tarieventabel is sprake van de volgende kostendeckendheid:

Hoofdstuk 1 Algemene dienstverlening	Totale kosten	Opbrengsten	Kosten-dekking
Burgerlijke stand	€ 101.738	€ 51.765	50,88%
Reisdocumenten	€ 447.763	€ 440.592	98,40%
Rijbewijzen	€ 96.316	€ 94.082	97,68%
Basisregistratie personen	€ 10.122	€ 9.650	95,34%
Overige publiekszaken	€ 7.202	€ 7.089	98,43%
Gemeentearchief	€ 97	€ 70	72,16%
Muziek- en collectevergunningen	€ 1.176	€ 388	32,99%
Bijzondere wetten	€ 50.026	€ 32.849	65,66%
Diversen	€ 28.622	€ 15.246	53,27%
	€ 743.062	€ 651.731	87,71%

De geraamde lasten en baten met betrekking tot de verstrekte reisdocumenten zijn sterk gestegen ten opzichte van het voorgaande jaar (stijging in de geraamde baten en lasten van circa € 250.000). Dit wordt veroorzaakt doordat in 2014 de geldigheid van de reisdocumenten verlengd is van 5 naar 10 jaar, waardoor er in 2024 en daarna sprake is van een verhoogd aantal aanvragen voor vervanging.

Hoofdstuk 2

Bij de omgevingsvergunningen is sprake van de volgende mate van kostendekking:

Hoofdstuk 2 Dienstverlening in het kader van de Omgevingswet	Totale kosten	Opbrengsten	Kosten- dekking
Voorfase	€ 259.304	€ 22.990	8,87%
Activiteit bouwen	€ 756.985	€ 731.842	96,68%
Planologische wijziging	€ 203.325	€ 69.173	34,02%
Overige activiteiten (o.a. kappen, uitweg/uitritten, aanlegactiviteiten)	€ 205.921	€ 84.477	41,02%
Materiële kosten	€ 79.480	-	-
Milieubelastende activiteiten	€ 15.180	€ 15.180	100,00%
	€ 1.520.195	€ 651.731	60,76%

De invoering van de Omgevingswet per 1 januari 2024 heeft gevolgen voor de inrichting van de tarieventabel en de kosten die wel en niet toegerekend kunnen worden aan het onderdeel omgevingsvergunningen. Met behulp van een extern adviesbureau is een eerste voorlopige raming gemaakt van de kosten en baten die weergegeven is in bovenstaande tabel. Daarbij heeft tevens, op basis van de realisatiecijfers van afgelopen jaren, een kritische beoordeling van de kostendekkendheid plaats gevonden. De eerste resultaten geven aan dat er, uitgaande van de door de raad meegegeven kaders waarbij de tarieven voor leges maximaal 5% mogen stijgen, er naar alle waarschijnlijkheid geen sprake zal zijn van kostendekkende tarieven. Dit proces is nog niet geheel afgerond. Bovendien dienen als gevolg van de wetwijziging beleidsmatige keuzes gemaakt te worden ten aanzien van een aantal nieuwe onderdelen. Ten aanzien van bovenstaande tabel kunnen er derhalve nog wijzigingen doorgevoerd worden. Deze zullen, tezamen met de aangepaste tarieventabel en legesverordening, later dit jaar ter besluitvorming aan de gemeenteraad voorgelegd worden.

Hoofdstuk 3

Ten aanzien van titel 3 van de tarieventabel is tenslotte sprake van de volgende mate van kostendekking:

Hoofdstuk 3 Dienstenrichtlijn	Totale kosten	Opbrengsten	Kosten- dekking
Horeca	€ 17.861	€ 14.499	81,18%
Organiseren evenementen	€ 35.951	€ 14.064	39,12%
Landelijk Register	€ 29.617	€ 16.481	€ 55,65%
Kinderopvang	€ 83.429	€ 45.044	53,99%

Volgens de Europese Diensten Richtlijn (EDR) mogen de baten in de paragrafen van dit hoofdstuk niet hoger zijn dan de lasten. Wij voldoen hieraan.

Begraafrechten (lijkbezorgingsrechten)

Het oppervlak van de begraafplaatsen bestaat voor 28% uit graven voor onbepaalde tijd. In de op 11 juni 2019 door de gemeenteraad vastgestelde notitie "Begraven in Tynaarlo" is voorgesteld 28% van de lasten te corrigeren voor graven met rechten voor onbepaalde tijd. Dit percentage dient iedere vier jaar herijkt te worden.

Na de correctie bedragen de lasten € 550.744 en de baten € 410.914 (inclusief mutatie voorziening), waarmee de kostendekkendheid in 2024 uitkomt op 75%.

BEGRAAFRECHTEN								
	Totale lasten	Overhead	Correctie 28%	Eind totaal lasten	Opbrengsten rechten	Inzet voorziening	Overige opbrengsten	Kosten dekking
Begraafrechten	531.906	233.015	-214.178	550.744	471.445	-62.210	1.679	75%

Rioolheffing

Conform de uitgangspunten uit het eind 2022 vastgestelde Gemeentelijk water- en rioleringsplan (GWRP) 2023-2027 stijgen de tarieven jaarlijks met 5% (plus indexatie) naar een kostendekkend tarief (zonder inzet voorziening). Huishoudens betaalden in 2023 € 165,87 per jaar. Het tarief in 2024 zal (excl. indexatie) € 174,15 bedragen. De definitieve tarieven zullen bij het behandelen van de gemeentelijke belastingverordeningen eind 2023 vastgesteld worden.

RIOOLHEFFING							
	Totale lasten	Overhead	BCF BTW	Opbrengsten heffing	Eind totaal lasten	Overige opbrengsten	Kosten dekking
Rioolheffing	2.314.737	589.761	340.997	3.217.706	3.245.495	27.789	100%

De rioolheffing is 100% kostendekkend, met inzet van de voorziening riolering, voor een bedrag van € 753.036.

Afvalstoffenheffing

Voor 2024 worden de volgende tarieven voorzien:

Inzameling huishoudelijk afval:

- Kilotarief € 0,18 per kilo
- Aanbiedtarief € 3 per keer
- Vastrecht € 155

Ondergrondse containers:

- Kleine inworp (een bak van 30 liter) € 0,54 per keer
- Grote inworp (een bak van 60 liter) € 1,08 per keer
- Vastrecht € 155

Rolcontainers:

- Kilotarief € 0,18 per kilo
- Vastrecht € 155

Milieustraat:

- Kilotarief € 0,18 per kilo

Voor de rolcontainers wordt geen aanbiedtarief in rekening gebracht. Dit vanwege het feit dat de aanbieders in deze containers niet kunnen differentiëren in hun aanbodgedrag. Het restafval en de GFT-fractie kunnen niet gescheiden aangeboden worden.

In bovenstaande opstellingen blijven de variabele tarieven onveranderd ten opzichte van het vorige jaar. Voor het vastrecht stijgt het tarief van € 117 naar € 155 in 2023. Dit wordt met name veroorzaakt door de gestegen verwerkingskosten voor GFT, de prijsstijging van lonen en inkoop en voor stimulering van

afvalscheiding, die doorwerken in de vastrechtstarieven. Daarnaast kon in 2023 nog voor een bedrag van € 333.000 geput worden uit de voorziening reiniging als compensatie en dekking voor de gestegen kosten. De bodem van deze voorziening is inmiddels in zicht, waardoor in 2024 in deze voorziening slechts een bedrag van € 200.000 beschikbaar is.

De definitieve tarieven zullen bij het behandelen van de gemeentelijke belastingverordeningen eind 2023 vastgesteld worden.

AFVALSTOFFENHEFFING							
	Totale lasten	Overhead	BCF BTW	Opbrengsten heffing	Eind totaal lasten	Overige opbrengsten	Kosten dekking
Afvalstoffenheffing	2.794.684	503.341	415.728	3.388.092	3.713.752	325.661	100%

De afvalstoffenheffing is 100% kostendekkend met inzet van de voorziening reiniging van een bedrag van € 200.000.

Vergelijking woonlasten in de gemeenten in de provincie Drenthe

*Heffingen en woonlasten **meerpersoonshuishoudens** 2023 op basis van de gemiddelde woningwaarde van een koopwoning*

Gemeente	Afvalstoffenheffing €	Rioolheffing €	Woonlasten €
Aa en Hunze	250	161	779
Assen	265	173	888
Borger-Odoorn	234	268	1.032
Coevorden	306	223	1.002
De Wolden	219	234	838
Emmen	282	217	913
Hoogeveen	287	154	899
Meppel	212	177	761
Midden-Drenthe	229	239	803
Noordenveld	257	277	918
<i>Tynaarlo</i>	<i>186</i>	<i>176</i>	<i>732</i>
Westerveld	310	226	973

Bron: www.coelo.nl: Atlas lokale lasten 2023

*Heffingen en woonlasten **éénpersoonshuishoudens** 2023 op basis van de gemiddelde woningwaarde van een koopwoning*

Gemeente	Afvalstoffenheffing €	Rioolheffing €	Woonlasten €
Aa en Hunze	188	161	717
Assen	191	173	814
Borger-Odoorn	189	268	987
Coevorden	254	223	950
De Wolden	152	211	748
Emmen	251	217	882
Hoogeveen	204	154	816
Meppel	212	177	761
Midden-Drenthe	184	239	758
Noordenveld	216	277	877
<i>Tynaarlo</i>	<i>152</i>	<i>176</i>	<i>698</i>
Westerveld	204	226	867

Bron: www.coelo.nl: Atlas lokale lasten 2023.

Uit bovenstaande vergelijking kan worden afgeleid dat de woonlasten in de gemeente Tynaarlo tot de laagste in Drenthe behoren.

Kwijtscheldingsbeleid

Belastingplichtigen met een minimuminkomen kunnen kwijtschelding van gemeentelijke afvalstoffenheffing en rioolheffing aanvragen. Ook wordt de onroerendezaakbelasting kwijtgescholden. Door het wegvallen van de gebruikersbelasting voor woningen komt dit laatste maar in een beperkt aantal gevallen voor.

Kwijtschelding afvalstoffenheffing

Geschat wordt dat in 2024 voor € 50.000 aan afvalstoffenheffing wordt kwijtgescholden.

Kwijtschelding rioolheffing

Geschat wordt dat in 2024 voor € 60.000 aan rioolheffing wordt kwijtgescholden.

Kwijtschelding onroerende zaakbelasting

Geschat wordt dat in 2024 voor € 200 aan OZB wordt kwijtgescholden.

7. Verbonden partijen

Gemeenschappelijke regelingen

Werkplein Drentsche Aa, Veiligheidsregio Drenthe, Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst Drenthe, Regionale Uitvoeringsdienst Drenthe, Meerschop Paterswolde, Recreatieschap Drenthe en Publiek Vervoer.

Vennootschappen en coöperaties

Groningen Airport Eelde, NV Holding Enexis, Waterleidingmaatschappij Drenthe en Bank Nederlandse Gemeenten.

Verenigingen en stichtingen

Vereniging Drentse Gemeenten, Vereniging Nederlandse Gemeenten en Vereniging van gemeenten aandeelhouders Essent Noord-Nederland (VEGANN).

Overige verbonden partijen

Vrijwillig samenwerkingsverband Regio Groningen-Assen, Regeling zonder meer Noordmidden-Drentse samenwerking.

Gerelateerde partijen

Stichting Zwembaden Tynaarlo, Stichting Trias, Stichting Biblionet en Stichting Baasis.

Verbonden partij	Belang Tynaarlo op totale begroting	Bijdrage (-) / ontvangst (+) 2024	Bijdrage (-) / ontvangst (+) 2023
Gemeenschappelijke regelingen			
Werkplein Drentsche Aa (WPDA)	ca. 15 %	-3.747.000	-3.042.000 *
Veiligheidsregio Drenthe (VRD)	5,8 %	-1.826.389	-1.640.291 *
Gemeentelijke Gezondheidsdienst Drenthe (GGD), inclusief Veilig Thuis Drenthe	4,4 %	-1.341.068	-1.272.562 *
Regionale Uitvoeringsdienst Drenthe (RUD)	4,53 %	-979.436	-811.127 *
Meerschop Paterswolde	14,5 %	-118.464	-105.334 *
Recreatieschap Drenthe	6,25 %	-80.052	-74.316 *
Publiek Vervoer	2,31 %	-21.346	-20.521 *
Totaal Gemeenschappelijke regelingen		-€ 8.113.755	-€ 6.966.151
* Geactualiseerde begroting 2023			
Vennootschappen en coöperaties			
NV Groningen Airport Eelde	14 %	-120.000	-161.400
NV Holding Enexis	0,19 %	225.552	313.292
NV Waterleiding Maatschappij Drenthe	2,31 %	0	0
Bank Nederlandse Gemeenten NV	0,08 %	108.108	96.314
Totaal vennootschappen en coöperaties		€ 213.660	€ 248.206
Stichtingen en verenigingen			
Vereniging van Drentse gemeenten (VDG)	7,5 %	-26.000	-22.679
Vereniging van Nederlandse gemeenten (VNG)	0,08 %	-53.490	-52.250
Vereniging van gemeenten aandeelhouders Essent Noord-Nederland (VEGANN)	0,19 %	-340	-340
Totaal stichtingen en verenigingen		-€ 79.830	-€ 75.269
Overige verbonden partijen			
Regio Groningen-Assen	4,5 %	-300.003	-300.003
Noordmidden-Drentse samenwerking (NMD)	14 %	- 341.691	- 341.691
Totaal overige verbonden partijen		-€ 641.694	-€ 641.694
Totale bijdrage		-€ 8.621.619	-€ 7.434.908

Overzicht gemeenschappelijke regelingen

Werkplein Drentsche Aa (WPDA), GR					
Ontvangst (+) Bijdrage (-)	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Resultaat boekjaar
	1-jan	31-dec	1-jan	31-dec	
-€ 3.747.000	€ 895.000*	€ 590.000*	€ 13.891.000*	€ 13.111.000*	€ 0*
Doel	Uitvoeren van taken op het gebied van Werk en Inkomen, waaronder de Wet sociale werkvoorziening.				
Bestuurlijk belang	Collegeregeling met afvaardiging van de wethouders van de gemeenten Assen, Aa en Hunze en Tynaarlo.				
Financieel belang	Tynaarlo draagt in 2024 € 3.747.000 bij. Het belang van de gemeente Tynaarlo in WPDA is ca. 15 % van de totale begroting, die van Assen ca. 72 % en Aa en Hunze ca. 13 %.				
Ontwikkelingen/risico	De Participatiewet is beter in balans. Er is een verruiming van bijverdiengrenzen gerealiseerd en het ontvangen van extra's leidt niet direct meer tot een korting op de bijstand. Inwoners hebben meer invloed op hun eigen re-integratie richting werk. Het per ongeluk niet naleven van regelgeving wordt niet langer direct bestraft. Hiermee is er meer balans tussen vertrouwen en een rechtmatige uitvoering van de wet.				
Veranderingen in het belang	Nee				
Basis van de cijfers	De cijfers met een asterisk (*) zijn gebaseerd op de jaarrekening 2022 van de WPDA.				

Veiligheidsregio Drenthe, GR					
Ontvangst (+) Bijdrage (-)	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Resultaat boekjaar
	1-jan	31-dec	1-jan	31-dec	
-€ 1.826.389	€ 3.125.000*	€ 3.150.000*	€ 29.424.000*	€ 25.993.000*	-€ 170.263*
Doel	Uitvoeren van brandweerborging, rampenbestrijding en crisisbeheersing en geneeskundige hulpverlening.				
Bestuurlijk belang	Collegeregeling met afvaardiging van de burgemeesters van de twaalf Drentse gemeenten.				
Financieel belang	Tynaarlo draagt voor 5,8 % bij aan de begroting middels een jaarlijkse bijdrage voor 2024 € 1.826.389.				
Ontwikkelingen/risico	De bijdrage van de gemeente Tynaarlo stijgt in 2024 door de stijging van lonen en prijzen. Daarnaast wordt er met name incidenteel extra geld gevraagd voor het geven van een impuls aan de vakbekwaamheid van de brandweerborging en een doen van een verplichte inhaalslag voor de vaccinatie van brandweermensen.				
Veranderingen in het belang	Nee				
Basis van de cijfers	De cijfers met een asterisk (*) zijn gebaseerd op de jaarrekening 2022 van de VRD.				

Gemeentelijke Gezondheidsdienst Drenthe, GR					
Ontvangst (+) Bijdrage (-)	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Resultaat boekjaar
	1-jan	31-dec	1-jan	31-dec	
-€ 1.341.068	€ 2.956.000*	€ 3.801.000*	€ 11.208.000*	€ 7.230.000*	€ 617.821*
Doel	Bewaken, beschermen en bevorderen van de gezondheid van de inwoners van Drenthe.				
Bestuurlijk belang	Collegeregeling met afvaardiging van de wethouders van de Drentse gemeenten.				
Financieel belang	Het belang van Tynaarlo in de GGD bedraagt ca. 4,4%. In 2024 draagt de gemeente € 1.341.068 bij aan de GGD voor jeugdgezondheidszorg, overige programma's en Veilig Thuis Drenthe. De bijdrage 2024 voor VTD is € 382.003.				
Ontwikkelingen/risico	Zoals alle overheidsorganen is ook de GGD verplicht uitvoering te geven aan de Woo. Gemeenten hebben via het gemeentefonds compensatie ontvangen voor de kosten die zijn gemoeid met de invoering van de Woo. In deze compensatie is ook rekening gehouden met de implementatie en borging van de Woo bij de gemeenschappelijke regelingen waar de gemeenten aan deelnemen.				
Veranderingen in het belang	Nee				
Basis van de cijfers	De cijfers met een asterisk (*) zijn gebaseerd op de jaarrekening 2022 van de GGD.				

Regionale Uitvoeringsdienst Drenthe, GR					
Ontvangst (+) Bijdrage (-)	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Resultaat boekjaar
	1-jan	31-dec	1-jan	31-dec	
-€ 979.436	€ 335.000*	€ 155.000*	€ 5.214.000*	€ 5.787.000*	-€ 179.079*
Doel	Provinciale samenwerking (gemeente en provincie) ter behartigen van de belangen op het gebied van milieuvoorschriften.				
Bestuurlijk belang	College- Statenregeling met afvaardiging van wethouders uit de Drentse gemeenten en de gedeputeerde van de provincie Drenthe.				
Financieel belang	Tynaarlo draagt voor 4,5 % bij aan de begroting 2024 met een bijdrage van € 979.436.				
Ontwikkelingen/risico	In de ontwerp begroting 2024 heeft de RUD in eerste instantie 7% extra budget opgenomen voor extra formatie vanwege de omgevingswet. Naar aanleiding van zienswijzen van de deelnemers is de begroting 2024 neerwaarts bijgesteld met de afspraak dat niet de GR maar de deelnemende gemeenten extra budget reserveren voor de omgevingswet.				
Veranderingen in het belang	Nee				
Basis van de cijfers	De cijfers met een asterisk (*) zijn gebaseerd op de jaarrekening 2022 van de RUD.				

Meerschop Paterswolde, GR					
Ontvangst (+) Bijdrage (-)	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Resultaat boekjaar
	1-jan	31-dec	1-jan	31-dec	
-€ 118.464	€ 644.000*	€ 602.000*	€ 1.964.000*	€ 1.781.000*	-€ 36.260*
Doel	Behartigen van gemeenschappelijke belangen op het gebied van openluchtrecreatie.				
Bestuurlijk belang	Gecombineerde regeling met afvaardiging vanuit de raden en de colleges van de gemeenten Groningen en Tynaarlo.				
Financieel belang	Tynaarlo draagt voor 14,5% bij aan de begroting in 2024 met € 118.464..				
Ontwikkelingen/risico	Het Meerschop acht vrije toegang tot de voorzieningen essentieel. Dit moet worden bereikt door goed onderhoud en door aanleg van nieuwe voorzieningen. De kosten uit de exploitatiebegroting 2024 worden gedekt door commerciële inkomsten (verhuur en verpachtingen), incidentele verkoop van eigendommen en bijdragen van de deelnemende gemeenten.				
Veranderingen in het belang	Nee				
Basis van de cijfers	De cijfers met een asterisk (*) zijn gebaseerd op de jaarrekening 2022 van het Meerschop Paterswolde.				

Recreatieschap Drenthe, GR					
Ontvangst (+) Bijdrage (-)	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Resultaat boekjaar
	1-jan	31-dec	1-jan	31-dec	
-€ 80.052	€ 1.161.283*	€ 1.169.872*	€ 1.073.011*	€ 1.293.278*	€ 11.267*
Doel	Behartigen van gemeenschappelijke belangen op het gebied van recreatie en toerisme.				
Bestuurlijk belang	Gecombineerde regeling met afvaardiging van raden en colleges van de Drentse gemeenten en Ooststellingwerf.				
Financieel belang	Tynaarlo draagt in 2024 voor 6,25% bij aan de begroting met een bedrag van € 62.975 en aan het Stimuleringsfonds Recreatie en Toerisme met een bedrag van € 17.077.				
Ontwikkelingen/risico	De begroting kent een sterke stijging van lonen en prijzen in 2024. Anderzijds wordt ook een stijging van het aantal overnachtingen binnen de volle breedte van de sector verwacht.				
Veranderingen in het belang	Nee				
Basis van de cijfers	De cijfers met een asterisk (*) zijn gebaseerd op de jaarrekening 2022 van het Recreatieschap.				

Publiek Vervoer, GR					
Ontvangst (+) Bijdrage (-)	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Resultaat boekjaar
	1-jan	31-dec	1-jan	31-dec	
-€ 21.346	€ 165.000*	€ 430.000*	€ 191.000*	€ 228.000*	€ 264.734*
Doel	Vervoer van inwoners met een beperking in Groningen en Drenthe.				
Bestuurlijk belang	Samenwerkingsorganisatie van de gemeenten in de provincies Drenthe en Groningen en het dagelijks bestuur van het ov-bureau Groningen-Drenthe.				
Financieel belang	Tynaarlo draagt voor 2,31 % bij aan de begroting in 2024 met een bedrag van € 21.346.				
Ontwikkelingen/risico	In de komende jaren zijn er extra personeelslasten om uitvoering te geven aan speciale projecten (aanbesteding, stip op de horizon 2030). Deze incidentele lasten worden gedekt vanuit de bestemmingsreserves.				
Veranderingen in het belang	Nee				
Basis van de cijfers	De cijfers met een asterisk (*) zijn gebaseerd op de jaarrekening 2022 van Publiek Vervoer Groningen – Drenthe.				

Overzicht vennootschappen en coöperaties

NV Groningen Airport Eelde					
Ontvangst (+) Bijdrage (-)	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Resultaat boekjaar
	1-jan	31-dec	1-jan	31-dec	
-€ 120.000	€ 9.494.000*	€ 9.538.000*	€ 3.572.000*	€ 5.300.000*	€ 43.669*
Doel	Uitoefening van een luchtvaartbedrijf.				
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder				
Financieel belang	De gemeente Tynaarlo bezit 14% van het aandelenkapitaal. In april 2021 is het 10% aandelenbelang van de gemeente Assen over gegaan naar de gemeente Tynaarlo.				
Ontwikkelingen/risico	De luchthaven heeft in de hoofdinfrastructuur toegevoegde waarde voor Noord-Nederland. Als aandeelhouder volgen wij nauwlettend welke voorstellen en keuzes er omtrent de exploitatie van de luchthaven worden gemaakt. Wij kijken daarbij nadrukkelijk naar veiligheid, maar ook naar de mogelijke gevolgen van keuzes voor onze inwoners en onze economie. Wij vinden het geen kerntaak van de gemeente om aandeelhouder te zijn.				
Veranderingen in het belang	Nee				
Basis van de cijfers	De cijfers met een asterisk (*) zijn ontleend aan het jaarverslag 2022 van Groningen Airport Eelde.				

NV Holding Enexis					
Ontvangst (+) Bijdrage (-)	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Resultaat boekjaar
	1-jan	31-dec	1-jan	31-dec	
€ 225.552	€ 4,2 miljard*	€ 5,4 miljard*	€ 5,2 miljard*	€ 4,9 miljard*	€ 1,3 miljoen*
Doel	Netbeheerder voor gas- en elektriciteit.				
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder				
Financieel belang	0,19% van het aandelenkapitaal (285.485 aandelen). De gemeente Tynaarlo ontvangt dividend naar rato van het aantal aandelen.				
Ontwikkelingen/risico	De energietransitie heeft gevolgen voor de activiteiten en het investeringsniveau van het bedrijf. Netwerken moeten worden uitgebreid en verzaamd. Enexis heeft door middel van aandeelhoudersleningen haar eigen vermogen versterkt om de uitbreiding van het netwerk voor de energietransitie te kunnen financieren. Onze gemeente heeft daar geen bijdrage aan geleverd.				
Veranderingen in het belang	Nee				
Basis van de cijfers	De cijfers met een asterisk (*) zijn gebaseerd op de gepubliceerde resultaten uit het jaarverslag 2022 van Enexis Holding NV.				

NV Waterleidingmaatschappij Drenthe					
Ontvangst (+) Bijdrage (-)	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Resultaat boekjaar
	1-jan	31-dec	1-jan	31-dec	
€ 0	€ 52.108.000*	€ 53.254.000*	€ 145.087.000*	€ 165.750.000*	€ 1.146.000
Doel	Drinkwatervoorziening voor de inwoners van Drenthe.				
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder. 45 stemmen van de 1946 in totaal. Dus 2,31%.				
Financieel belang	De gemeente Tynaarlo bezit 45 (2,31%) van de in totaal 1946 aandelen. De aandelen hebben een nominale waarde van €2.250.				
Ontwikkelingen/risico	Het grondwater, waar WMD drinkwater van maakt, raakt meer en meer vervuild. Omdat deze stoffen moeilijk te verwijderen zijn moet het water aanvullend worden gezuiverd door middel van geavanceerde nieuwe zuiveringstechnieken om er drinkwater van te maken.				
Veranderingen in het belang	Nee				
Basis van de cijfers	De cijfers met een asterisk (*) zijn gebaseerd op de jaarrekening 2022 van de WMD.				

Bank Nederlandse Gemeenten NV					
Ontvangst (+) Bijdrage (-)	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Resultaat boekjaar
	1-jan	31-dec	1-jan	31-dec	
€ 108.108	€ 5 miljard*	€ 4,6 miljard*	€ 144 miljard*	€ 107 miljard *	€ 300 miljoen*
Doel	Met gespecialiseerde dienstverlening draagt de BNG bij aan zo laag mogelijke kosten van maatschappelijke voorzieningen.				
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder. De gemeente Tynaarlo bezit 43.243 aandelen (0,08%). Elk aandeel heeft een nominale waarde van € 2,50 per aandeel.				
Financieel belang	De gemeente Tynaarlo ontvangt dividend naar rato van het aantal aandelen.				
Ontwikkelingen/risico	Vanuit bancaire oogpunt was 2022 een goed jaar met gezonde financiële resultaten. BNG Bank heeft 12,3 miljard euro aan nieuwe langlopende leningen gerealiseerd.				
Veranderingen in het belang	Nee				
Basis van de cijfers	De cijfers met een asterisk (*) zijn gebaseerd op de jaarrekening 2022 van de BNG.				

Overzicht stichtingen en verenigingen

Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG)					
Ontvangst (+) Bijdrage (-)	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Resultaat boekjaar
	1-jan	31-dec	1-jan	31-dec	
-€ 53.490	€ 63.912.000*	€ 51.704.000*	€ 115.775.000*	€ 112.794.000*	-€ 4.219.000*
Doel	De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) is de organisatie die alle gemeenten in Nederland en de overzeese gebieden verbindt. De vereniging heeft als doel om de lokale overheid te versterken, zodat gemeenten haar inwoners optimaal kunnen bedienen.				
Bestuurlijk belang	De gemeente heeft stemrecht in de ledenvergaderingen van de VNG.				
Financieel belang	Voor 2024 wordt € 53.490 bijgedragen aan de VNG.				
Ontwikkelingen/risico	Geen				
Veranderingen in het belang	Nee				
Basis van de cijfers	De cijfers met een asterisk (*) zijn ontleend aan het financieel jaarverslag 2022 van de VNG.				

Vereniging Drentse Gemeenten (VDG)					
Ontvangst (+) Bijdrage (-)	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Resultaat boekjaar
	1-jan	31-dec	1-jan	31-dec	
-€ 26.000	€ 76.000*	€ 66.000*	€ 547.000*	€ 500.000*	€ 6.000*
Doel	De Vereniging van Drentse gemeenten (VDG) is een provinciale afdeling van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en is een belangrijk en gewaardeerd platform met vier functies: kennis en expertise, netwerken en ontmoeten, afstemmen en samenwerken, en interne en externe verbindingen realiseren.				
Bestuurlijk belang	De burgemeesters van de Drentse gemeenten zijn lid van het algemeen bestuur.				
Financieel belang	Voor 2024 draagt de gemeente € 0,67 per inwoner bij aan de VDG. Daarnaast voert de VDG nog andere projecten uit waarvoor ze apart een factuur versturen (o.a. veteranendag, onderwijsmonitor, procesbegeleiding Drents Zorglandschap).				
Ontwikkelingen/risico	Geen				
Veranderingen in het belang	Nee				
Basis van de cijfers	De cijfers met een asterisk (*) zijn gebaseerd op de jaarrekening 2022 van de VDG.				

Vereniging van gemeenten aandeelhouders Essent Noord-Nederland (VEGANN)					
Ontvangst (+) Bijdrage (-)	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Resultaat boekjaar
	1-jan	31-dec	1-jan	31-dec	
-€ 340	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Doel	Vertegenwoordigen van de belangen van de (kleine) aandeelhouders van Essent.				
Bestuurlijk belang	Een collegelid vertegenwoordigt de gemeente in de algemene ledenvergadering.				
Financieel belang	Het financiële belang in de vereniging is minimaal. Er wordt contributie aan de VEGANN betaald op basis van € 0,01 per inwoner.				
Ontwikkelingen/risico	Geen				
Veranderingen in het belang	Nee				
Basis van de cijfers	-				

Overzicht overige verbonden partijen

Convenant Regio Groningen-Assen					
Ontvangst (+) Bijdrage (-)	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Resultaat boekjaar
	1-jan	31-dec	1-jan	31-dec	
-€ 300.003	€ 7.147.000*	€ 4.726.000*	€ 4.050.000*	€ 4.871.000*	-€ 2.451.174*
Doel	Deelnemers onderschrijven de inzet op integrale ontwikkeling en versterking van de regio via inzet op de pijlers: Economie, Mobiliteit en Wonen.				
Bestuurlijk belang	Stuurgroep met bestuurlijke vertegenwoordiging vanuit de provincies en deelnemende gemeenten.				
Financieel belang	Tynaarlo draagt voor 4 % bij aan de begroting.				
Ontwikkelingen/risico	Geen				
Veranderingen in het belang	Nee				
Basis van de cijfers	De cijfers met een asterisk (*) zijn gebaseerd op de jaarrekening 2021 van Regio Groningen – Assen.				

Regeling zonder meer Noordmidden-Drentse samenwerking (NMD)					
Ontvangst (+) Bijdrage (-)	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Resultaat boekjaar
	1-jan	31-dec	1-jan	31-dec	
-€ 212.525	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Doel	De vijf gemeenten uit Noord- en Midden Drenthe (NMD) kopen samen ondersteuning in op basis van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) en Jeugdwet.				
Bestuurlijk belang	De 'regeling zonder meer' is een gemeenschappelijke regeling, een vorm van samenwerking die in de wet geregeld is. De vorm van deze regeling is een set afspraken over publiekrechtelijke samenwerking. De verantwoordelijkheden van de colleges en gemeenteraden veranderen niet en de medewerkers blijven in dienst van de eigen gemeente.				
Financieel belang	Tynaarlo draagt voor 14 % bij aan de begroting.				
Ontwikkelingen/risico	Geen				
Veranderingen in het belang	Nee				
Basis van de cijfers	-				

8. Kapitaalgoederen

In deze paragraaf geven wij u inzicht in het beheer en onderhoud van onze kapitaalgoederen. De kwaliteit van de kapitaalgoederen en het onderhoud daarvan is medebepalend voor het voorzieningenniveau en de uitstraling van de gemeente.

Algemene financiële kaders met betrekking tot kapitaalgoederen

Financiële verordening

Op 12 mei 2020 is onze financiële verordening door de raad vastgesteld. In deze verordening gaat artikel 15 specifiek in op kapitaalgoederen. Dit artikel draagt het college op ten minste eens in de vier jaar onderhoudsplannen openbare ruimte en onderhoud gebouwen, en een rioleringsplan aan de gemeenteraad ter vaststelling aan te bieden.

Nota activeren, waarderen en afschrijven 2020

De nota activeren, waarderen en afschrijven 2020 is vastgesteld door de raad op 12 mei 2020. In deze nota staat hoe we financieel omgaan met investeringen en met onderhoudslasten.

Beheer openbare ruimte (BOR)

verankering van de kwaliteit vindt plaats in het zogenaamde stuk Beheer Openbare Ruimte (BOR). Dit stuk is in februari 2002 door de raad vastgesteld en in 2015 geactualiseerd. Met de keuze van de raad voor het scenario "sober en degelijk" zijn toen voor de verschillende gebieden in de openbare ruimte kwaliteitsniveaus vastgelegd. Deze niveaus gelden nog steeds, maar worden geüpdatet en verwerkt in beheerplannen.

Jaarlijks wordt de staat van onderhoud van de kapitaalgoederen in de openbare ruimte (groen en wegen), door een externe partij, doorgelicht. De algemene conclusie is dat we de buitenruimte wat betreft groen en wegen op een afgesproken basisniveau wordt onderhouden.

Beheerplannen

We werken aan nieuwe beheerplannen voor de onderdelen, weg- en groenonderhoud, kunstwerken en verlichting. Zo het nu lijkt worden de stukken in het 1^e kwartaal van 2024 aan uw raad aangeboden. Hoewel deze plannen nog niet zijn afgerond en vastgesteld vormen ze met de vastgestelde kwaliteit in de BOR stukken en de bekende hoeveelheden de basis voor de begroting. De beheerplannen geven in hoofdzaak aan, wat beheren we buiten, wat zijn idealiter de beheerkosten per onderdeel en hoeveel budget is er beschikbaar. Dit gezien in een langjarige periode. Daarna worden de plannen jaarlijks herzien en hierover wordt verantwoording afgelegd.

Beleid

Nr.	Onderhoudsactiviteit	Beleidskader	Beheerplan	Beschikking over een voorziening (ja/nee)	Korte toelichting (o.a. jaar van herziening nota en/of plan, looptijd plan)
1a.	Wegen	Beheer Openbare Ruimte (BOR)	Wegen Fietspaden, Wegen en Knelpunten plan.	Nee	Het Strategisch Plan Verkeersveiligheid (als opvolger van het FWK) wordt in Q4 van 2023 in het college besproken en daarna aan de raad aangeboden.
1b.	Wegenbeheerplan	Beheer Openbare Ruimte (BOR).		Nee	Gereed in 2024 als beheerplan.
2.	Openbare verlichting	Licht in de openbare ruimte.		Nee	Gereed in 2024 als beheerplan.
3.	Kunstwerken en beschoeiing.	Beheer Openbare Ruimte (BOR).		Nee	Gereed in 2024 als beheerplan.

Nr.	Onderhoudsactiviteit	Beleidskader	Beheerplan	Beschikking over een voorziening (ja/nee)	Korte toelichting (o.a. jaar van herziening nota en/of plan, looptijd plan)
4.	Riolering	Gemeentelijk Rioleringsplan (vGRP).	Verbreed gemeentelijk Rioleringsplan Gemeente Tynaarlo.	Ja	Het geactualiseerd GRP eind 2022 aan de raad aan te bieden.
5.	Groen	Beheer Openbare Ruimte (BOR) Landschapsontwikkelings plan. Invasieve exoten Biodiversiteit Bomenstructuurplan, Monumentale en herdenkingsbomen, Groene Dorpenplan, Speelruimteplan, Over hoeken (verkoop snippergroen). Beheerplan Groen	FSC Bosplan	Nee	In 2024 wordt het bomenbeleid herzien. Gereed in 2024
6.	Gebouwen	Sober en doelmatig.	Ultimo	Ja	Wordt jaarlijks voor de komende 10 jaar vastgesteld.

Wegbeheer

Basisgegevens/uitgangspunten

De lengte van het gemeentelijk wegennet bedraagt ca. 470 km. Het aantal km fietspad bedraagt 109 km. Aan zandwegen is 44 km in onderhoud. De lengte van de te onderhouden voetpaden bedraagt 183 km. Daarnaast zijn er nog 73 vaste bruggen en een sluis.

De verandering van het klimaat en intensiteiten van de regenbuien zijn met name bij de zandpaden zichtbaar. In en na een natte periode is er meer schade (diepe uitspoeling) aan de zandpaden en overlast voor omgeving. Er moet vaker worden hersteld. Als voorbeeld gelden het Hunebedpad in Midlaren en de Oude Coevorderweg in Zuidlaren. Er wordt in de komende jaren gekeken of het huidige beheer budget toereikend is.

	Km	M ²	Aantal
<i>Asfaltwegen binnen de bebouwde kom</i>	94	492.509	607
<i>Asfaltwegen buiten de bebouwde kom</i>	165	662.085	357
<i>Fietspaden</i>	109	238.055	655
<i>Voetpaden</i>	184	372.013	2961
<i>Zandwegen</i>	44	162.246	80
<i>Totaal asfalt</i>	316	1.299.644	1373
<i>Totaal elementenverharding</i>	390	1.262.803	8534
<i>Lichtmasten</i>			8393

De wegen en voetpaden die onder groen vallen zijn niet in deze tabel opgenomen. Door conversie van GBI 6 naar GBI world zijn we wat achterop geraakt in bijwerking data. Hierdoor enkele grotere afwijkingen in data dan precies buiten aanwezig.

Consequenties voortvloeiende uit het beleidskader

Met de beschikbare middelen voeren we op de meest efficiënte wijze het onderhoud aan de wegen uit. Hierbij kijken we naar functie van het wegvak, type verharding, intensiteiten, enz. De weginspectie (CROW methode) wordt uitgevoerd na de winter door eigen personeel, waarbij er conform de aanbestedingsregels aanbesteed wordt.

Wijziging op beleidskader

Binnen het taakveld 2.1 (hoofdstuk 2) kennen we de onderdelen (onderhoud wegen, bruggen, onkruidbestrijding, openbare verlichting, gladheidbestrijding en vergunningen).

In de huidige systematiek waarop de wijze van het wegbeheer wordt uitgevoerd, wordt in het gekozen niveau (basis) rekening gehouden met verschillende onderdelen. Hierbinnen vallen o.a.: wettelijke kaders, verkeersveiligheid, Klimaat adaptief (RAS) en duurzaamheid, milieu, materiaalkeuzes en financiën. Bekeken zal worden of de aspecten veiligheid, functionaliteit en levensbestendigheid een hogere prioriteit kunnen krijgen.

Fietspaden

We hebben ruim 109 kilometer fietspad in onze gemeente. Dit gaat van doorgaande paden tot aan kleine recreatieve schelpenpaden. In 2019 hebben we onze ambitie in beeld gebracht, dit is geactualiseerd in 2021 in het Fietspaden en Wegen Knelpuntenplan (FWK). Dit plan is samen met onze inwoners opgesteld en aan de raad voorgelegd.

Budgetten wegen

Omschrijving	2022 Rekening	2023 Begroting	2024 Begroting	2025 Begroting	2026 Begroting	2027 Begroting
Onderhoud wegen	1.735.472	2.041.800	2.093.400	2.133.400	2.155.400	2.203.000
Kapitaallasten wegen	179.291	230.700	225.800	270.600	396.600	502.800
Onderhoud verlichting	130.522	112.000	115.800	119.000	122.200	125.300
Kapitaallasten verlichting	110.248	133.000	128.800	149.300	165.500	164.000
Totaal	2.155.533	2.517.500	2.563.800	2.672.300	2.839.700	2.995.100

Bedragen afgerond op € 1.000

Lichtmasten

Middels het nieuwe technische beheersplan 'Licht in de openbare ruimte' wordt voor de periode 2023/2028 de nieuwe lijn uitgezet hoe technisch om te gaan met verlichting in de openbare ruimte.

Binnen het huidige onderhoudsbudget (hoofdstuk 2.1) worden ook (gedeeltelijke) vervangingen van armaturen/lampen en lichtmasten uitgevoerd. Voor het terugdringen van het energieverbruik zullen er meer grootschalige vervangingen moeten plaats vinden waarbij extra geïnvesteerd zal moeten worden. Hiervoor is een beheersplan opgesteld voor vijf jaar, voor de eerste drie jaar zijn middelen beschikbaar gesteld, daarna moeten er opnieuw middelen worden gevoteerd.

In het kader van 'licht waar het licht moet zijn en donker op plekken waar het kan', worden waar mogelijk lichtmasten verwijderd voor besparingen op energie- en onderhoudskosten. Jaarlijks worden, naast het regulier onderhoud en het oplossen van storingen, lichtmasten vervangen en (verouderde) armaturen met hogere vermogens verwijderd. Als vervanging wordt voor passende, meestal led armaturen gekozen.

Binnen Drenthe en Groningen werd het dagelijks onderhoud en de grote vervangingen gezamenlijk uitgevoerd. Deze samenwerking is tot stand gekomen middels een Europese aanbesteding. Waarbij we hebben overwogen om in 2022 dit weer gezamenlijk op te pakken, maar met onze opgedane kennis door de jaren heen e.e.a. hebben we besloten dit weer zelf te gaan organiseren.

Samen met gemeente Midden Drenthe en gemeente Noordenveld is gezamenlijk een beheercontract opgesteld en daarnaast een bestek vervaardigd voor het dagelijks onderhoud en de grote vervangingen. Deze zijn inmiddels ieder voor zich aanbesteed.

Kunstwerken en beschoeiing

Basisgegevens/uitgangspunten

	Meter	Aantal
Betonbruggen		60
Houten bruggen		17
Sluizen		1
Stalen beschoeiing	3300	
Kunststof beschoeiing	1475	
Houten beschoeiing	9000	
Betonnen beschoeiing	90	

Beleidskader

Voor het onderhoud wordt jaarlijks een onderhoudsprogramma opgesteld. De gemeenteraad heeft in februari 2002, en dit in 2015 bestendigd, besloten om voor de kunstwerken en beschoeiing uit te gaan van een basis kwaliteitsniveau, inhoudende sober en doelmatig onderhoud. Het reguliere onderhoud bestaat uit het schoonmaken en desgewenst schilderen van de bruggen, vervangen van enkele planken en het repareren van betonerosie.

Wijziging op beleidskader

Geen

Toekomst

Er heeft in 2018, 2019 en 2020 een externe inspectie plaatsgevonden van alle bruggen waarbij zowel het onderhoud op de korte als de middellange termijn inzichtelijk is gemaakt. Uit deze inspectie blijkt dat de huidige budgetten op de korte en middellange termijn (drie jaar) voldoende zijn voor het onderhouden van de bruggen en de beschoeiingen. Onderhoud bestaat uit schilderen, planken vervangen, coaten beton, betonreparatie en incidenteel vervangen van lichte houten beschoeiingen.

Door gewijzigde regelgeving is bij een deel van de bruggen de draagkracht onvoldoende volgens de huidige eisen. De afgelopen jaren is er aanvullend onderzoek naar gedaan. Dit zijn kostbare onderzoeken, omdat er van de bestaande bruggen weinig aanleggegevens bekend zijn. Inmiddels zijn 6 betonnen bruggen uit de jaren 50 en 60 doorgerekend. Hieruit bleek de draagkracht niet conform de huidige normen te zijn. Inmiddels wordt gewerkt aan de vervanging van deze bruggen.

Door het in 2015 beschikbare gestelde budget voor de kapitaallasten voor vervanging van bruggen kan bij geconstateerd schade indien nodig snel een krediet aan de raad gevraagd worden om tot vervanging over te gaan. Er is inmiddels een vervangingsplanning opgesteld voor de bruggen waarvan de draagkracht niet meer voldoet aan de huidige eisen.

Budgetten kunstwerken en beschoeiing

Omschrijving	2022 Rekening	2023 Begroting	2024 Begroting	2025 Begroting	2026 Begroting	2027 Begroting
Onderhoud	297.463	360.800	422.700	383.100	393.500	403.300
Kapitaallasten	14.700	79.800	32.700	152.600	151.500	150.500
Totaal	312.163	440.600	455.400	535.700	545.000	553.800

Bedragen afgerond op € 1.000

Rioolbeheer

Basisgegevens/uitgangspunten

In de gemeente ligt ruim 347 km vrij vervalriolering, 131 km persleiding, 439 drukunits, 83 rioolgemalen, 7 randvoorzieningen en 7 IBA's (Individuele Behandeling Afvalwater). In totaal zijn 15.358 percelen aangesloten op het gemeentelijk rioolstelsel. In 2023, gaan we weer een aantal riolen, gemalen vervangen dan wel renoveren (jaarlijks terugkerend)

	Km	Aantal
<i>Rioolaansluitingen</i>		15.358
<i>Rioolgemalen</i>		83
<i>Randvoorzieningen</i>		7
<i>Trottoir- en straatkolken</i>		15.900
<i>Vrij vervalriolering</i>	347	
<i>Drukleiding</i>	131	
<i>Individuele Behandeling Afvalwater</i>		7
<i>Drukunits</i>		439

Beleidskader

Het Gemeentelijk Water en Riolerings Plan is de weerslag van de wettelijke verplichting dat de gemeenten een rioleringsnota moeten hebben. Deze nota bepaalt de normen voor de kwaliteit van het milieu, het onderhoud en nieuwe ontwikkelingen van het rioolsysteem en wordt eens in de vier jaar geactualiseerd.

In december 2022 heeft de raad de huidige versie van het GWRP vastgesteld. Onderdeel in het GWRP is de planning van uitvoering en de hoogte van de heffing.

Als de planning van uitvoering wordt bijgesteld, heeft dit gevolgen voor de heffing. Het financiële component wordt daarop afgestemd. Jaarlijks wordt de rioolheffing bepaald en afgestemd op de werkelijke uitgaven.

In het huidige GWRP zijn de ontwikkelingen met betrekking tot de omgevingswet, stresstesten en klimaatadaptatie meegenomen.

We voldoen in de hele gemeente op rioleringsgebied aan het waterkwaliteitsspoor dan wel de basisinspanning. Voor 2024 staat er een aantal rioolvervangingen op de planning. Met betrekking tot de Leenakkersweg, Westlaren en de Hoofdweg Paterswolde zijn de voorbereidingen begonnen en wordt gestart met de werkzaamheden in 2024. De voorbereidingen voor de aanpassing van de Dorpsstraat in Tynaarlo zijn gestart. Uitvoering, afhankelijk van de nutsbedrijven, wordt nu voorzien in 2025.

Klimaatadaptatie

In 2023 wordt de Lokale Adaptatiestrategie ter vaststelling aan de raad aangeboden. In dit document worden de kaders geschetst voor we omgaan met de gevolgen van het veranderende klimaat in Tynaarlo. Voor het onderdeel wateroverlast is dit een nadere uitwerking van het GWRP. Het gaat ook over hitte, droogte, overstromingsrisico, bodemdaling en verzilting. De Lokale Adaptatiestrategie wordt in 2023/2024 uitgewerkt in een Lokale Uitvoeringsagenda.

Budgetten riolering

Omschrijving	2022 Rekening	2023 Begroting	2024 Begroting	2025 Begroting	2026 Begroting	2027 Begroting
Onderhoud	777.817	636.500	617.500	634.800	652.000	668.200
Kapitaallasten*	893.900	1.083.300	1.065.300	1.244.500	1.417.400	1.407.000
Totaal	1.671.717	1.719.800	1.682.800	1.879.300	2.069.400	2.075.200

* excl. nog geplande investeringen GRP. De financiën zijn in vergelijking tot eerdere jaren beter toegespitst op acties uit het GWRP. Dat resulteert in wat hogere kosten.

Bedragen afgerond op € 1.000

Groenbeheer

Het totaal te beheren areaal groen is 593 ha, waarbij de volgende onderverdeling van toepassing is:

	Ha	Aantal
Groen in bebouwde kom	278	
Landschappelijk groen	116	
Bermen en singels langs wegen	146	
Begraafplaatsen	20	
Sportvelden	33	
Speelplaatsen		100
Speeltoestellen		437
Sporttoestellen		102
Zandbakken		23

Beleidskader

De verankering van de kwaliteit van het groenbeheer vindt plaats in het zogenaamde stuk Beheer Openbare Ruimte (BOR). Dit stuk is in februari 2002 door de raad vastgesteld en in 2015 geactualiseerd. Met de keuze van de raad voor het scenario "sober en degelijk" zijn toen voor de verschillende gebieden in het groen de kwaliteitsniveaus vastgelegd. Deze niveaus gelden nog steeds, maar worden geüpdatet en verwerkt in beheerplannen.

Het beheerprogramma GBI Groen stelt ons in staat om de planning ten aanzien van groenonderhoud te optimaliseren en te differentiëren, zodat er efficiënter kan worden gewerkt. Hierbij valt te denken aan de uitvoeringsplannen, maar ook het schouwen met betrekking tot de kwaliteitsniveaus. Tevens kunnen voor andere beleidsvelden de kosten voor groenonderhoud worden berekend.

Tynaarlo ligt met 182 m² groen per inwoner ruim boven het landelijk gemiddelde van 47 m². Hierdoor zijn de kosten van onderhoud openbaar groen hoger, maar het vele groen geeft ook de meerwaarde als groene long aan. Tynaarlo kenmerkt zich door een landschap met veel bomen, gras en hagen. Als gemeente hebben we een aantal bossen in ons bezit. De beheerskosten van bossen zijn laag.

BOR

We onderhouden onze buitenruimte op een BOR-basis niveau (gazons worden op een laag niveau beheert), conform de afspraken met de raad. Door mechanisatie en omvormingen kunnen we met minder budget, uitbreidingen arealen en minder eigen personeel het BOR-basis niveau nog steeds halen. In de afgelopen jaren wordt er jaarlijks geschouwd.

Speelvoorzieningen

Op 16 februari 2010 is het Speelruimteplan Gemeente Tynaarlo vastgesteld. Daar waar we nieuwe speelplaatsen aanleggen of toestellen vervangen wordt dit op een participatieve wijze gedaan. Het huidige budget is toereikend om aan de vraag van nieuwe speelvoorzieningen te voldoen.

Biodiversiteit

In de afgelopen jaren hebben we conform het plan: "Bevorderen biodiversiteit in de openbare ruimte" een aantal extra stappen gezet om te komen tot meer biodiversiteit in de openbare ruimte. Twintig jaar geleden zijn we al gestopt met chemisch onkruidbestrijding. De laatste jaren zijn er aanpassingen doorgevoerd om het leefgebied voor de aanwezig flora en fauna te verbeteren. Denk hierbij o.a. aan aanpassingen in het maaibeheer, gefaseerd uitvoeren van onderhoudswerkzaamheden, inzaaien van inheemse bloemenmengsels, aanplanten van inheemse beplanting en het aanleggen van natuurvriendelijke oevers. Deze aanpassingen worden de komende jaren verder doorgevoerd.

Invasieve exoten

Met de in 2020 extra beschikbaar gestelde middelen worden de invasieve exoten conform het beleidsplan 'Invasieve soorten, wat moeten we ermee' bestreden danwel beheerst. We constateren wel dat de bestrijding van waterplanten steeds meer aandacht vergt.

Budgetten groen

Omschrijving	2022 Rekening	2023 Begroting	2024 Begroting	2025 Begroting	2026 Begroting	2027 Begroting
Onderhoud	1.035.219	1.137.800	1.204.200	1.206.100	1.238.800	1.269.700
Kapitaallasten	0	0	0	0	0	0
Totaal	1.035.219	1.137.800	1.204.200	1.206.100	1.238.800	1.269.700

Bedragen afgerond op € 1.000

Gebouwenbeheer

Basisgegevens/uitgangspunten

De totale vastgoedlijst van de gemeente kent in 2024 105 registraties in 14 verschillende taakvelden van de begroting.

Deze 105 registraties zijn als volgt onderverdeeld:

- 64 gebouwen niet door de gemeente onderhouden omdat:
of de gemeente hier geen eigenaar van is, of omdat de gebouwen en grond zijn verpacht en daarmee tijdelijk vervreemd,
of de gebruiker het recht van opstal heeft waardoor de gebruiker de eigenaar van het opstal is, of omdat volgens een overeenkomst tussen de gebruiker en de gemeente al het onderhoud voor rekening is (en wordt uitgevoerd door de gebruiker),
of omdat het schoolgebouwen betreft (15 stuks) waarvoor de schoolbesturen verantwoordelijk zijn voor het onderhoud
- 34 gebouwen welke via de voorziening "onderhoud gebouwen" worden onderhouden;
- 6 gebouwen die wij tijdelijk in beheer en onderhoud hebben (ondergebracht in taakveld 0.3). Het onderhoud voor deze gebouwen wordt betaald uit de post "gebouwen in eigendom en tijdelijk beheer" totdat besluitvorming over de lange termijn van deze gebouwen genomen is en duidelijk is of deze gebouwen structureel in onderhoud bij de gemeente komen of niet. Dit is mede afhankelijk van de beleidskeuzes welke ondermeer in het Accommodatiebeleid 2.0 zullen worden gemaakt.

De vastgoedportefeuille van de 40 (34 + 6) te onderhouden gebouwen is als volgt verdeeld over de taakvelden binnen de begroting.

Taakveld	Taakveld omschrijving	Gebouwsoort	Aantal
0.3	Beheer overige gebouwen en grond	Woningen en woonwagens	10
0.4	Overhead	Gemeentehuis	1
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	Brandweerposten	3
4.2	Onderwijs huisvesting	Multifunctionele accommodaties	3
5.2	Sport	Sportaccommodaties	6
5.5	Cultureel erfgoed	Kerktorens en molens	4
5.6	Media Bibliotheek	Bibliotheek	1
5.7	Openbaar groen en recreatie	Toiletgebouw	1
6.1	Samenkracht/burgerparticipatie	Welzijnsaccommodaties	3
7.3	Afval	Gemeentewerf	1
7.5	Begraafplaatsen	Bergingen en aula's	7

Beleidskader

Het doel van het gemeentelijk vastgoed is het ondersteunen en faciliteren van de wettelijke taken, eigen organisatie en beleidstaken. Hiertoe worden de huisvestingscomponent uit beleidsstukken van de verschillende taakvelden (sport, welzijn, cultuur) samengevat in accommodatiebeleid. Het accommodatiebeleid vormt, naast het beleid omtrent huisvesting van de gemeentelijke organisatie en diensten, de basis voor vastgoedbeleid.

Het vastgoedbeleid betreft een doorvertaling van het accommodatie en huisvestingsbeleid naar vastgoedbeleid. Hierin worden de technische, en exploitatie technische keuzes, uitgangspunten en financiële uitwerking opgenomen. In die doorvertaling worden overigens ook andere beleidsambities (zoals duurzaamheids- en inclusiebeleid) betrokken .

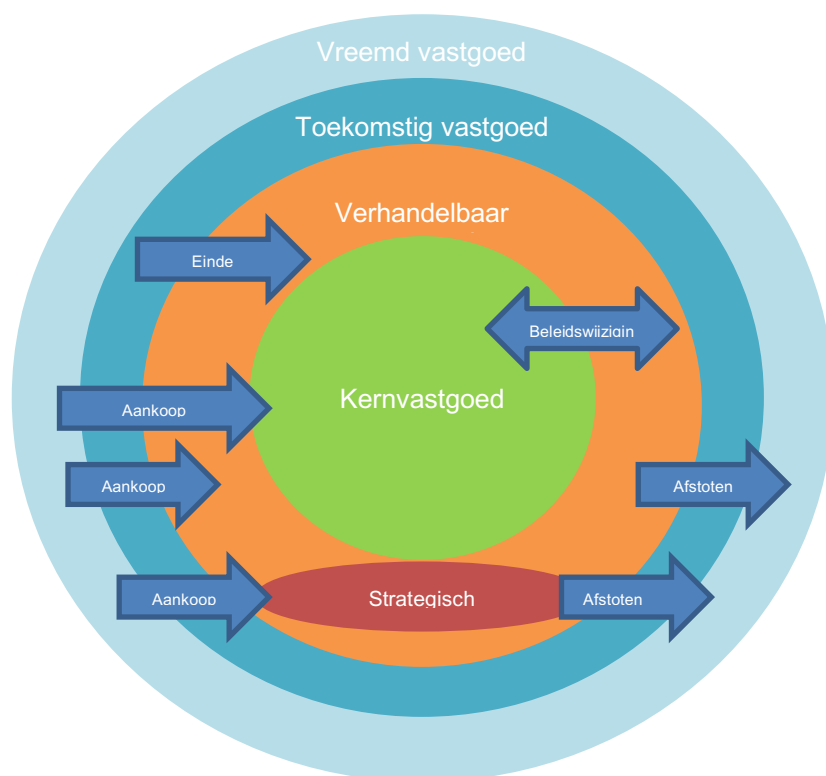
Binnen onze huidige vastgoedportefeuille van 40 panden onderscheiden we kernvastgoed en verhandelbaar vastgoed. Onder kernvastgoed wordt verstaan gebouwen die activiteiten huisvesten waarvoor we een wettelijke of beleidsmatige verplichting hebben en huisvesting van het gemeentelijk apparaat.

Kernvastgoed

Deze gebouwen (momenteel 19 stuks) willen we duurzaam (langdurig) in stand houden, hiervoor gebruiken we de voorziening "Onderhoud gebouwen". Vanwege het langdurig in stand houden zullen deze gebouwen tenminste conform de wet- en regelgeving, verduurzaamd moeten worden. Hier voor is het meerjaren duurzaamheidsplan (MJDP) opgesteld. In sommige gevallen is het financieel technisch beter om vervangende nieuwbouw te realiseren dan om te verbouwen en te verduurzamen. Dit geldt onder andere een voor een aantal sportaccommodaties. Dit is via project accommodatiebeleid ook in planning gezet. Datzelfde geldt voor de brandweerposten (in uitvoering door de VRD) en de gemeentewerf.

Momenteel vallen 19 gebouwen onder kernvastgoed: 3 Multifunctionele accommodaties (ook wel MFA's, deze huisvesten een combinatie van onderwijs sport en welzijn/cultuur activiteiten), 6 binnensportaccommodaties, 1 gemeentehuis, 1 gemeentewerf, 3 brandweerposten en 5 bergingen op de begraafplaatsen.

In 2022 is de VRD begonnen met de vervanging van de brandweerposten. De brandweerpost Eelde is begin 2023 in gebruik genomen. De bouw van brandweerpost in Vries is begin 2023 gestart. In 2024 wordt met de post in Zuidlaren begonnen. De 3 nieuwe brandweerposten worden na gereedkomen overgedragen aan de VRD. De brandweerposten veranderen dan van categorie, van "kernvastgoed" naar "toekomstig vastgoed". Toekomstig vastgoed is vastgoed in eigendom van derden dat bij opheffen of verplaatsen van de activiteit weer onze eigendom wordt. Hiermee gaat het aantal kernvastgoed objecten naar 16 objecten.

Verhandelbaar vastgoed

Begin 2024 vallen 21 gebouwen onder verhandelbaar: 5 woningen, 2 woonwagendstandplaatsen, 2 kerktorens, 2 molens, 2 aula's, 1 bibliotheek, 3 dorpshuizen, 3 tijdelijke huisvesting onderwijs, 1 toiletvoorziening. Verhandelbaar vastgoed zijn gebouwen die activiteiten huisvesten waar we geen wettelijk of beleidsmatige verplichting voor hebben maar die we wel in stand houden. Deze zouden we dus kunnen afstoten. Dit gebeurt meestal op natuurlijke momenten bijvoorbeeld als de gebruiker vertrekt. Tot die tijd zullen deze gebouwen onderhouden moeten worden dit gebeurt via de voorziening "Onderhoud gebouwen". Ook zullen deze gebouwen, afhankelijk van de verwachte instandhoudingstermijn, verduurzaamd moeten worden.

Van bovenstaande opsomming worden 6 onderhouden via de begrotingspost "gebouwen tijdelijk in beheer en eigendom" onderhouden is omdat nog onduidelijk is of we deze gebouwen houden of afstoten of omdat deze gebouwen in afwachting van gebiedsontwikkeling in ons eigendom zijn. De verdeling van deze 6 gebouwen is als volgt: 3 tijdelijke onderwijshuisvesting, 1 bibliotheek, 1 dorpshuis en 1 toiletgebouw. Met het gereed komen van het nieuw en geactualiseerd accommodatiebeleid wordt verwacht dat dorpshuizen en bibliotheken een beleidsmatige verplichting worden. In dat geval zullen 3 dorpshuizen en de bibliotheek kernvastgoed worden, wat het kernvastgoed naar 19 laat groeien.

In 2022 zouden de 2 aula's afgestoten worden. Dit heeft onder andere vanwege het zogenoemde Didam arrest vertraging opgelopen Het is de bedoeling dat dit nu in 2024 beslag krijgt.

Twee woonwagendstandplaatsen zijn in 2022 vrij van huur gekomen. Voor de standplaats in Zuidlaren loopt een traject om deze opnieuw te verhuren. De andere is conform de woonvisie opgeheven.

In 2023 zijn twee woningen vrij van huur gekomen en zullen eind 2023 begin 2024 verkocht worden.

Het aantal objecten in verhandelbaar vastgoed is 21 stuks met de start van 2024 en zal naar verwachting in 2024 afnemen naar 16 stuks en afhankelijk van het nieuwe accommodatiebeleid naar 13 stuks.

	Start 2024	Na verwachte mutaties in 2024
Kernvastgoed	19	16 of 19
Verhandelbaar vastgoed	21	17 of 14
Totaal	40	33 of 33

Onderhoudsniveau

Voor de gebouwen die onderhouden worden via de voorziening is het doel het zo efficiënt mogelijk in stand houden van onze gebouwen zodat een veilige functievervulling in deze gebouwen kan plaatsvinden met zo min mogelijk verstoringen. Het uitgangspunten voor het gebouwenonderhoud is eeuwigdurende instandhouding op het niveau “sober en doelmatig”.

De definitie van onderhoud is dat wat er is in stand wordt gehouden. Verbeteringen en toevoegingen van gebouwendelen vallen niet onder “onderhoud”, maar betreffen investeringen en moeten apart gefinancierd worden. Via ons vastgoed registratieprogramma kunnen we het onderhoud van de gemeentelijke gebouwen op een doeltreffende wijze te plannen en in een meerjaren onderhoudsplanning (MJOP) te zetten. Op basis van de MJOP wordt jaarlijks, met de jaarrekening, doorerekend of de voorziening en in de begroting opgenomen dotatie nog voldoen. Indien nodig worden dit bijgesteld.

Uitvoering gebouwenonderhoud

Al het geplande noodzakelijk onderhoud aan de gebouwen wordt jaarlijks uitgevoerd volgens de betreffende jaarschijf in de MJOP. Hierbij worden overigens voor uitvoering nogmaals kritisch gekeken naar de noodzaak tot uitvoering. Met name bij gebouwen die op de nominatie staan te worden afgestoten, worden alleen de noodzakelijke onderhoudsactiviteiten uitgevoerd om het functioneren tot het einde van de exploitatie te waarborgen.

Ontwikkelingen

Op het gebied van gemeentelijk vastgoed zijn een aantal ontwikkelingen die invloed hebben op de vastgoedportefeuille en daarmee onderhoudsvoorziening. De mate van invloed kan nu nog niet volledig concreet worden gemaakt qua vertaling naar de onderhoudsvoorziening. Het betreft de volgende ontwikkelingen:

Duurzaamheid

Begin 2020 is het “Meerjaren duurzaamheidsplan gemeentelijke gebouwen” vastgesteld, in het kort MJDP genoemd. Dit plan voorziet in het energieneutraal en aardgasloos maken van gebouwen in eigendom van de gemeente die we duurzaam willen exploiteren. In grote lijnen bestaat het plan uit het vervangen van lichtbronnen door LED, het installeren van PV panelen, het op natuurlijke momenten verhogen van de isolatie en het uit faseren van de aardgas verwarmingsinstallatie. In 2023 heeft de raad en het college aangegeven te willen versnellen daarom zijn alle kredieten vanaf 2024 aangevraagd. In 2024 hebben we de voorbereidingen en voorafgaande noodzakelijke werkzaamheden getroffen (denk aan vervangen dakbedekking, vergroten meterkasten en draagkracht van daken) zover dat we PV panelen kunnen gaan installeren. Tijdens de capaciteitsberekeningen hebben we geconstateerd dat in veel gevallen onze daken te klein zijn voor onze de ambitie op locatie de gebouwen energieneutraal te maken (even veel opwekken als verbruiken). We beraden ons op een manier om alsnog onze ambitie te halen.

Project accommodatiebeleid

Het project accommodatiebeleid zit in de uitvoeringfase voor Zuidlaren, de kernen Eelde en Vries zijn gereed. Voor onze vastgoedportefeuille houdt dit in dat we vervangende nieuwbouw plegen voor 1 sporthal (De Zwet) en 2 gymzalen. Naar verwachting zullen deze gebouwen medio 2027 gereed zijn.

Het vernieuwd en geactualiseerd accommodatiebeleid

In afwachting van het vernieuwd en geactualiseerde accommodatiebeleid worden voor het ontwikkelen of afstoten van maatschappelijk vastgoed in ;principe geen nieuwe stappen gezet. Ook worden hierdoor een aantal gebouwen die al afgestoten zouden moeten zijn voorlopig in eigendom aangehouden totdat de beleidsactualisatie gereed is, dan wel, indien daar een aanleiding voor is, indien er noodzakelijke separate besluitvorming over moet worden genomen.. Deze worden (niet planmatig) onderhouden via de begrotingspost gebouwen tijdelijk in beheer en eigendom.

Gebiedsontwikkeling Laarhoven

In de gebiedsontwikkeling Centrumontwikkeling Zuidlaren (voorzijde PBH-locatie) is een bouwvolume opgenomen voor dorpshuis en bibliotheek. Realisatie hiervan brengt met zich mee dat twee oude, niet duurzame panden in Zuidlaren afgestoten kunnen worden. Uitvoering, omvang en manier van exploitatie van dit in de plannen opgenomen bouwvolume is onder andere afhankelijk van het vernieuwd en geactualiseerd accommodatiebeleid. De planning daarvan is helaas nog niet bekend.

Samenvatting

Tynaarlo is al meer dan tien jaar één van de beste woongemeenten van Drenthe. Een titel waar we trots op mogen zijn en die we vast willen houden. Dit wordt ingegeven door een hoog aandeel groen per inwoner, de bomen, waaronder monumentale bomen, de hagen en de groenstructuur. Passend hierbij zijn de vele oude gebakken klinkerwegen, zandwegen, oude gebouwen en cultuurhistorie die onze gemeente rijk is.

Al met al wordt er door de werknemers van Tynaarlo hard gewerkt om de buitenruimte aan te laten sluiten bij het met de raad afgesproken BOR-niveau. Maar de uitdaging blijft bestaan.

Riolering technisch heeft de gemeente Tynaarlo e.e.a. goed op orde. Het riooltarief is laag en er zijn minimale rioolknelpunten bij extreme regenval. We voldoen aan de basisinspanning of het waterkwaliteit spoor. Zorgen in de riolering, zitten voornamelijk op financieel gebied. Door vervanging van riolering zullen de kapitaallasten gaan stijgen, waardoor het tarief voor de rioolheffing gaat stijgen. Een onzekere factor zijn de stresstesten en de klimaatadaptaties, vanwege de mogelijke investeringen die voortvloeien uit de resultaten van de testen.

In 2022 zagen we weer een aantal extreme buien over onze gemeenten trekken. Dit heeft veel overlast veroorzaakt in bijvoorbeeld Midlaren. We hebben met de aanwonenden gekeken naar de problematiek en gezamenlijk geconstateerd dat de wateroverlast niet door alleen maatregelen op gemeentegrond te realiseren opgelost kan worden. Er is een bureau ingeschakeld dat de gehele omgeving in kaart heeft gebracht en mogelijk oplossingen heeft aangedragen. Voor de bewustwording is dit een goede oplossing gebleken. We moeten het samen oplossen en ook is de conclusie is dat dit soort buien niet altijd in buizen op te vangen zijn. Dat betekent dat je naar de omgeving kijkt en het water daar naar toe brengt waar het geen schade aanricht. We hebben recentelijk een opdracht uitgezet om de gehele gemeente in kaart te brengen. Overlast is helaas niet te vermijden. Ook onze inwoners kunnen hier hun steentje in bijdragen, door diezelfde steentjes minder aan te brengen dan wel anders aan te brengen. We brengen dit onder de aandacht middels het project "Steenbreek".

We gaan het groenonderhoud blijvend oppakken met de werknemers die eerder bij Alescon in dienst waren en nu via de WPDA in onze eigen onderhoudsteams geplaatst zijn. We geven ze bij Tynaarlo een veilige basis.

Een zorg die we delen met meerderde gemeenten om ons heen, zijn de invasieve exoten, bijvoorbeeld de Japanse duizendknoop. Een lastig te bestrijden exoot die zoveel mogelijk wordt gemaaid met de maai-zuig combinatie. Daar waar de machine niet bijkan wordt er met de hand/bosmaaier gemaaid en afgevoerd. Waar nieuwe kleine plekken ontstaan kunnen we die soms nog weghalen met de kraan. En wij hebben een pilot lopen om de Japanse duizendknoop te lijf te gaan met de stroomlans. Mogelijk ligt een sleutel tot het bestrijden van de processierups in het verhogen van de biodiversiteit.

We kunnen onze gebouwen nog steeds goed onderhouden ondanks prijsstijgingen veroorzaakt door de coronacrisis. Met de aanpassingen van de administratie voortkomend uit de accountantscontrole zijn we ook op dit gebied weer actueel en toekomstbestendig. Aandachtspunt blijft het op peil houden van de structurele dekking van de onderhoudskosten. Het verduurzamingsplan, MJDP, voor ons vastgoed loopt vertraging op door het niet honoreren van de aanvraag voor het aanbrengen van PVpanelen op de gebouwen. Op termijn heeft dit invloed op het halen op tijd behalen van de wettelijke doelstellingen verduurzamen.

9. Grondbeleid

Algemeen

De paragraaf grondbeleid vormt een vast onderdeel van de begroting en verantwoordingscyclus van de gemeente. In deze paragraaf wordt ingegaan op de wijze waarop de gemeente invulling geeft aan haar te voeren grondbeleid. Het kader voor deze paragraaf vormt de nota grondbeleid tezamen met de wettelijke voorschriften zoals opgenomen in het BBV en de Wro. Dit betreffen voornamelijk beleidsregels m.b.t. risicomangement, waarderingsgrondslagen, resultaatbepaling, het instellen dan wel liquideren van complexen.

Ontwikkelingen woningmarkt en bedrijfshuisvesting

Afgelopen jaren zijn de koopprijzen van woningen sterk gestegen door de krapte op de woningmarkt en met de gestegen energieprijzen staat de betaalbaarheid van het wonen steeds meer onder druk.

In de loop van het jaar 2022 nam het woningaanbod toe en begonnen de huizenprijzen van bestaande woningen licht te dalen. Of deze daling zich gaat voortzetten is o.a. afhankelijk van het aantal huizen dat wordt bijgebouwd, de gestegen hypotheekrente en de status van de economie.

Op dit moment is het onduidelijk wat het effect hiervan is op de verkoopbaarheid van de woningen.

De transactieprijs van bestaande koopwoningen ligt in het tweede kwartaal van 2023 gemiddeld 8,9 procent lager vergeleken met een jaar eerder. De gemiddelde verkoopprijs van bestaande woningen bedraagt € 410.000. De gemiddelde prijs van een nieuwbouwwoning is in een jaar tijd met 2,9 procent toegenomen tot gemiddeld € 468.000 in het tweede kwartaal 2023.

In Noord-Drenthe bedroeg de gemiddelde transactieprijs in het tweede kwartaal € 356.623. Ten opzichte van een jaar eerder een daling van 9,1% (NVM)

De koopmarkt wordt volgens de NVM iets vriendelijker bij een nog steeds krap aanbod. Kopers hebben hogere financieringslasten en verkopers krijgen iets minder betaald voor hun woning dan de vraagprijs. Tynaarlo biedt een kwalitatief goede en gewilde leefomgeving. Binnen Tynaarlo zien wij een grote vraag naar woningbouwkwavels. In de bestaande woningmarkt is sprake van een grotere vraag dan dat er aan aanbod is. Nieuwbouw vult dit gat voor een deel. Particuliere kaveluitgifte wordt in vrijwel alle gevallen overschreven en ook de projectmatige woningbouwkwavels worden goed verkocht. Dit geldt zowel voor de grotere uitleggebieden aan de rand van de kerndorpen als voor de diverse inbreidingslocaties daarbinnen.

De interne en externe makelaars van de gemeente verwachten dat deze situatie zich voor Tynaarlo ook in 2024 zal voortzetten maar wel met de kanttekening dat er op dit moment steeds minder kwavels beschikbaar en in de verkoop zijn en het lastig is in te schatten wat voor effect de stijging van de hypotheekrente heeft op de verkoop van de woningen.

Op de kantorenmarkt is een sterke afwaardering van de vastgoedwaarden waargenomen. Dit is met name het gevolg van de hoge rentestanden en gestegen bouwkosten. Ook de bedrijfsruimtemarkt, met name energie-intensieve bedrijven hebben veel last van de gestegen energieprijzen. Voor alle typen vastgoed geldt dat er een daling is in de opname van vastgoed. Het aanbod is toegenomen en het beleggingsvolume is gedaald naar een niveau dat lager ligt dan aan het einde van de kredietcrisis. Ondernemers zijn nog steeds voorzichtig en stellen activiteiten en investeringen uit. Deze voorzichtigheid heeft met name gevolgen voor de planning van de inkomsten.

De ontwikkeling van bedrijventerreinen zijn in hoge mate afhankelijk van de economische ontwikkelingen in Nederland en in de regio Groningen in het bijzonder. Naast de hoge energiekosten is er sprake van een dalende koopkracht als gevolg van stijgende financieringslasten en de inflatie. Dit heeft een negatieve invloed op de afzet en daarmee de winsten.

Met de vaststelling van de het bestemmingsplan Vries Zuid, de centrumvisie Zuidlaren (m.n. de achterzijde PBH-terrein inzetten voor woningbouw) en de vrijkomende AB-locaties in Eelde-Paterswolde wordt de komende jaren op de vraag ingespeeld. Er bestaat een vraag naar lokale / regionale bedrijventerreinen. Op bedrijventerrein Vriezerbrug is hiervoor nog één (zicht)kavel beschikbaar welke in optie is genomen. Het staat nog niet vast of de optie omgezet wordt in koop. Daarnaast hebben wij kwavels op het (boven)regionale bedrijventerrein Businesspark Ter Borch.

De recente uitspraak van de Hoge Raad in de zaak “Didam” brengt met zich mee dat in principe overheidslichamen de gelegenheid moeten bieden aan alle gegadigden om mee te dingen naar de aankoopmogelijkheden van grondpositie van de gemeente. De Hoge Raad heeft hierop alleen de uitzondering op aangegeven indien op grond van objectieve, toetsbare en redelijke criteria slechts één serieuze gegadigde in aanmerking komt voor de aankoop.

Deze uitspraak brengt met zich mee dat wij ons uitgiftebeleid waar nodig hierop gaan aanpassen. Deze uitspraak heeft echter geen consequenties op ons grondprijzenbeleid voor de locatieontwikkelingen, aangezien we bij de verschillende toe te passen methodieken altijd al het uitgangspunt van marktconformiteit hanteren.

Wij houden de ontwikkelingen zoals hiervoor beschreven nauwlettend in de gaten. Op dit moment geven deze ontwikkelingen geen aanleiding om de lopende alsook de in voorbereiding zijnde gemeentelijk woningbouwplannen zoals Laarhove en enkele vrijkomende locaties in Eelde, alsmede de in uitgifte zijnde plannen Ter Borch en Vries Zuid bij te stellen. Datzelfde geldt voor de realisatie van de bedrijvenlocaties Businesspark Ter Borch en Vriezerbrug.

Zoals bekend hanteren wij vanwege de aangepaste regelgeving in het BBV nu de RISMAN-methode. Voor het bepalen van de risico's binnen onze grondexploitaties.

Macro-economische risico's worden afgedekt ten laste van het weerstandsvermogen en projectgebonden risico's worden in mindering gebracht op de bepaalde tussentijdse winstnemingen.

Sinds december 2018 ligt er een vaststellingsovereenkomst (VSO) voor gemeentelijke grondexploitaties. De VSO ziet op de invulling van de belastingplicht voor de vennootschapsbelasting ten aanzien van grondexploitaties. De inhoud van deze VSO is niet landelijk bekend gemaakt. De VSO geeft handvatten en enkele uitgangspunten bij het berekenen van de openingsbalanswaarde en de berekening van de fiscale jaarwinst. De VSO-methode gaat in principe uit van een verdeling van de kosten van het jaarlijkse verloop van de m2 in een project.

De voorbereiding op de komst van de Omgevingswet is in volle gang. Deze wet bundelt alle regels op het gebied van RO, bouwen, milieu, water, bodem en lucht, veiligheid, gezondheid en infrastructuur. Deze transitie is een grote en complexe operatie die we projectmatig hebben opgepakt. De invoeringsdatum is 1 januari 2024.

Grondprijzenbeleid

Marktconformiteit is het uniforme uitgangspunt bij het bepalen van (grond)prijzen. Veelal bepalen wij dit aan de hand van advisering waarin de residuele berekeningsmethode is toegepast. De uitgifteprijsberekeningen worden direct voorafgaand aan de daadwerkelijke uitgifte toegepast.

Voor sociale huurwoning kavels voor onze corporaties houden we rekening met het feit dat de woningen langjarig als huurwoning worden ingezet.

Om ook de komende jaren prijszekerheid en investeringsruimte te geven aan onze corporaties willen wij op de door de gemeente te ontwikkelen en uit te geven locaties een vaste lage grondprijs per sociale huurwoning hanteren van €20.500,- exclusief BTW. En deze jaarlijks (m.i.v. 2024) te indexeren met de Consumentenprijsindex, voor een periode van 5 jaar (conform looptijd woonvisie).

Ook voor zogenoemd “snippergroen” (voor particuliere tuinuitbreiding) en voor kavels binnen een ontwikkellocatie bestemd voor realisatie van gemeentelijk maatschappelijk vastgoed, wordt een uitzondering op het principe van marktconformiteit gemaakt. Voor snippergroen geldt, bijzondere omstandigheden daargelaten, een vaste verkoopprijs van € 50,- per m². Voor grond voor maatschappelijk vastgoed binnen een grondexploitatie wordt uitgegaan van € 110,- per m² excl. BTW).

Voortgang beleidsuitvoering

Ook in 2023 is er een groot aantal bouwplan initiatieven (verzoeken voor de bouw van een of meer woningen) ingediend, wij gaan er dan ook van uit dat ook in 2024 dit het geval zal zijn. Elk verzoek wordt getoetst aan de uitgangspunten van Ruimtelijk Beleid zoals o.a. opgenomen in de Omgevingsvisie, Woonvisie, etc.

Bij de beoordeling van deze verzoeken zijn meerdere vakdisciplines betrokken. De behandeltermijnen hiervan blijven onder druk staan o.a. omdat de inzet van diezelfde disciplines ook benodigd is voor de gemeentelijke ruimtelijke plannen zoals woonwijkontwikkeling en centrumplannen. Ook zal de inwerkingtreding van de Omgevingswet (1 januari 2024) en daarmee de overgang van het opstellen van

een bestemmingsplan naar een Omgevingsplan naar verwachting in de beginfase meer capaciteitsinzet vragen.

Wij verwachten dan ook dat wij ook komend jaar nadere afwegingen moeten maken qua prioritering, van bouwplan initiatieven waarbij wij, naast ons collegeprogramma ook het nieuwe ruimtelijk kader van de Omgevingsvisie, de Woonvisie en de Regionale Woondeal als hulpmiddel voor die afweging zullen inzetten.

De komende periode gaan we in ieder geval verder vorm en inhoud geven aan o.a. de centrumontwikkeling Zuidlaren, planvoorbereiding en realisatie Laarhove, afronden planuitwerking locaties De Kooi en Bladergroenschool, en planrealisatie Vries Zuid en Ter Borch.

Boekwaarden

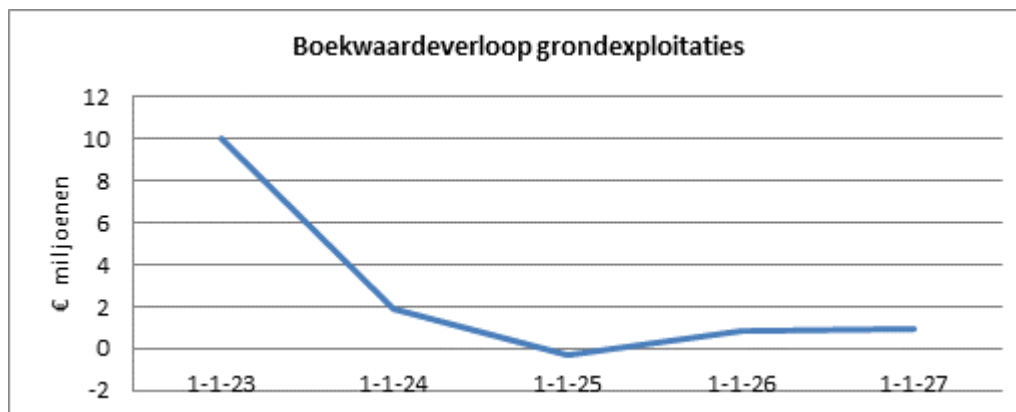
De totale boekwaarde op 1 januari 2023 van alle locatieontwikkelingen (inclusief bedrijventerreinen) is ruim € 10,0 miljoen. Dit is de boekwaarde waarbij is rekening gehouden met de winstnemingen welke zijn verantwoord in de jaarrekening 2022 en de verwachte winstnemingen vanaf 2023. Op basis van de geactualiseerde grondexploitaties per 1 januari 2023 zijn de verwachte winstnemingen vanaf 2023 becijferd op ca. € 6,25 miljoen.

In onderstaande tabel treft u de weergave de boekwaarde en het verwachte verloop daarvan aan:

Overige materiële vaste activa	Boekwaarde 1 januari 2023	Verwachte boekwaarde per 1 januari 2024	Verwachte boekwaarde per 1 januari 2025	Verwachte boekwaarde per 1 januari 2026	Verwachte boekwaarde per 1 januari 2027
Verspreide Gronden	307.380	276.642	248.978	224.080	201.672
Vriezerbrug Zuid	1.903.299	1.903.299	1.903.299	1.903.299	1.903.299
Loopstukken fase 2	197.709	197.709	197.709	197.709	197.709
Tienelswolde	86.800	86.800	86.800	86.800	86.800
Prins Bernhardhoeve vm erfpacht gronden	375.048	375.048	375.048	375.048	375.048
Aankoop gronden Leyten	3.984.671	3.984.671	3.984.671	3.984.671	3.984.671
Goudenregenlaan	38.363	38.363	38.363	38.363	38.363
Broekveldt	26.407	26.407	26.407	26.407	26.407
Percelen Brongebied	270.066	270.066	270.066	270.066	270.066
Dagmavo Paterswolde	-34.026	-34.026	-34.026	-34.026	-34.026
Gronden De Bronnen	1.322.193	1.322.193	1.322.193	1.322.193	1.322.193
Totaal	8.477.910	8.447.172	8.419.508	8.394.610	8.372.202

Projecten in exploitatie	Boekwaarde januari 2023	Verwachte boekwaarde per 1 januari 2024	Verwachte boekwaarde per 1 januari 2025	Verwachte boekwaarde per 1 januari 2026	Verwachte boekwaarde per 1 januari 2027
Ter Borch	2.898.989	270.000	-360.000	340.000	230.000
Business Park Ter Borch	4.442.127	1.480.000	1.630.000	2.170.000	2.190.000
Zuidoevers Zuidlaardermeer	-70.397	0	0	0	0
Vriezerbrug bedrijventerrein	887.183	597.622	300.774	-315	0
Groote Veen	-429.735	0	0	0	0
Vries Zuid	2.322.839	-399.659	-1.887.471	-1.673.157	-1.432.959
Totaal	10.051.006	1.947.963	-316.697	836.528	987.041

Zoals blijkt uit onderstaande grafiek, laat de totale boekwaarde van de projecten in exploitatie een dalende lijn zien. Dit komt met name door de voorspoedige verkopen in Vries Zuid en Ter Borch.

Op de balans wordt de boekwaarde van de grondexploitaties als volgt onderverdeeld:

Bouwgrond in exploitatie (BIE): € 10.051.006 – vlottende activa/voorraden

Zie bovenstaande tabel onder projecten in exploitatie voor een specificatie van dit bedrag.

Grondexploitaties in voorbereiding (voormalige NIEGG) € 8.477.910 – materiële vaste activa

Zie bovenstaande tabel onder overige materiële vaste activa voor een specificatie van dit bedrag.

Vorbereidingskosten € 660.101 – immateriële vaste activa

Het totaal geactiveerde bedrag onder immateriële vaste activa (voorbereidingskosten en kosten voor onderzoek en ontwikkeling voor het centrum Zuidlaren en de PBH-locaties) per ultimo 2022 is € 660.101. Per medio augustus is deze boekwaarde toegenomen met ca. € 473.000, waardoor de boekwaarde medio augustus 2023 ca. € 1,13 miljoen is.

Immateriële vaste activa	Boekwaarde 1-1-2023	Uitgaven tot medio augustus 2023	Ontvangen subsidie	Boekwaarde medio augustus 2023
Kosten onderzoek en ontwikkeling Centrumvisie Zuidlaren	79.607	35.100		114.707
PBH-voorzijde	188.058	227.350		415.408
Laarhove	392.436	210.550		602.986
totaal	660.101	473.000	0	1.133.101

Ook de komende jaren zal de aandacht binnen het grondbeleid zich blijven richten op realisatie van de in de woningbouwmonitor en in de Verstedelijkingsstrategie voor de komende jaren opgenomen ontwikkellocaties.

Speerpunten voor het grondbeleid zijn:

- Het bewaken en tijdig bijstellen van lopende grondexploitaties gericht op het bereiken van de voor de onderscheiden locatieontwikkelingen vastgestelde beleidsdoelen en het beoogde en/of vastgestelde financiële eindresultaat;
- Implementeren en toepassen uitgangspunten gemeentelijke Woonvisie, regionale Woondeal en Omgevingsvisie;
- Actualisatie Nota Grondbeleid en Nota Grondinventarisatie;
- Voortgang in de planvorming en realisatie voor nieuwbouw en herontwikkeling van vrijkomende locaties zoals De Kooi en Bladergroenschool;
- Het komen tot realisatie van het woningbouwplan Laarhoeve op basis van een in 2024 vast te stellen bestemmingsplan/Omgevingsplan;
- Het op basis van besluitvorming Centrumontwikkeling Zuidlaren komen tot planvorming en ontwikkeling van het complex voorzijde PBH;
- Intake en begeleiding van niet gemeentelijke bouwplaninitiatieven;
- Verdere uitvoering van de belastingplicht voor de VPB;
- Het op basis van besluitvorming over het Masterplan voor het centrum van Eelde komen tot nieuwe ruimtelijke kaders voor bouwplan(initiatieven) en ontwikkelingen in het centrum van Eelde.

Financiële stand van zaken

De financiële vertaling van een locatieontwikkeling in exploitatie vindt plaats in een grondexploitatie. Aan de hand van de actuele inzichten omtrent de van toepassing zijnde beleids- en overige kaders en de diverse planonderdelen worden berekeningen en prognoses opgesteld en uitgevoerd en verwerkt in een grondexploitatie. Uiteindelijk wordt de financiële stand inzichtelijk gemaakt via een berekende eindwaarde en contante waarde. Op deze wijze wordt voldaan aan het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) vereisten over de informatievoorziening grondbeleid.

Ten minste eenmaal per jaar vindt deze actualisatie plaats.

Het beeld van de huidige actieve grondexploitaties per 1 januari 2023 is als volgt:

- Uit de winstgevende exploitaties wordt aan het einde van de looptijd van deze exploitaties een positief resultaat van ca. € 6,25 miljoen op contante waarde verwacht. Dit bedrag zal via tussentijdse winstnemingen voor verdere bestemming in aanmerking komen;
- Daarnaast worden er geen verlieslatende grondexploitaties verwacht op basis van de huidige inzichten tot en met het einde van het jaar.

De eerstvolgende actualisatie van de grondexploitaties krijgt in het eerste kwartaal 2024 zijn beslag en zal dan voorafgaand aan de jaarrekening ter besluitvorming aan uw raad worden voorgelegd.

Centrumontwikkelingen

In dergelijke projecten is sprake van meer kosten dan opbrengsten voor de planrealisatoren. Hierdoor kunnen niet alle door de gemeente ten behoeve van deze bouwplannen gemoeide kosten op de realisatoren van het bouwplan c.q. de eigenaren in het ontwikkelgebied worden verhaald, dan wel kan er sprake zijn van een negatieve grondexploitatie

Ook is er sprake van gewenste en noodzakelijke investeringen in het openbaar gebied die, omdat ook anderen daarvan profiteren, en e.e.a. ook ten behoeve van het algemeen maatschappelijk nut is, lang niet volledig aan de bouwplaninitiator kunnen worden toegerekend.

Naast de mogelijk beschikbare subsidies is een gemeentelijke investeringsbijdrage in centrumgebiedsontwikkelingen vaak onontkoombaar.

Op basis van de in najaar 2023 verwachte besluitvorming over het te realiseren programma op de voorzijde PBH-locatie ("uitkomst volumestudie") zal het Omgevingsplan voor de voorzijde PBH-locatie worden opgesteld. Dit kan in 2024 ter besluitvorming aan de gemeenteraad worden voorgelegd. Ook zal het plan voor herinrichting van het openbaar gebied in het centrum van Zuidlaren worden uitgewerkt en eveneens in 2024 ter besluitvorming aan de gemeenteraad kunnen worden voorgelegd.

Voor het centrum van Eelde zullen wij op basis van de resultaten van de uitkomst van diverse onderzoeken en acties en de besluitvorming omtrent het Masterplan Eelde nieuwe ruimtelijke kaders voor bouwplan(initiatieven) en -ontwikkelingen in het centrum van Eelde opstellen en zo mogelijk uitvoering daarvan faciliteren of initiëren.

Ook zullen wij daarbij komen met een voorstel voor het inzetten van de gemeentelijke grondpositie in het centrum van Eelde.

Verwachte inkomsten en uitgaven grondexploitaties

Onderstaande tabel geeft een overzicht van het onderhanden werk van de gronden in exploitatie exclusief eventuele toekomstige winstnemingen. In de tabel is onderscheid gemaakt tussen woningbouwlocaties en bedrijventerreinen.

	Boekwaarde 01-01-2023	Inkomsten 2023	Uitgaven 2023	Boekwaarde 31-12-2023	Inkomsten 2024	Uitgaven 2024	Boekwaarde 31-12-2024
Ter Borch	2.898.989	7.550.000	3.414.788	-1.236.223	3.730.000	2.210.000	-2.756.223
Zuidoevers	-70.397	0	64.260	-6.137	0	0	-6.137
Groote Veen	-429.735	0	369.685	-60.050	0	0	-60.050
Vries Zuid	2.322.839	3.470.593	418.723	-729.031	1.818.330	108.917	-2.438.444
subtotaal	4.721.696	11.020.593	4.267.456	-2.031.441	5.548.330	2.318.917	-5.260.854
Vriezerbrug Bedrijventerrein Business Park Ter Borch	887.183	338.010	33.736	582.909	338.010	27.953	272.852
subtotaal	5.329.310	4.518.010	1.307.042	2.118.342	1.518.010	1.357.953	1.958.285
Totaal	10.051.006	15.538.603	5.574.498	86.901	7.066.340	3.676.870	-3.302.569

Bovengenoemde geraamde inkomsten en uitgaven zijn gebaseerd op gespecificeerde ramingen zoals opgenomen in de op 6 juni 2023 door uw raad vastgestelde grondexploitaties.

Voor eventuele af te waarden of afgewaardeerde gronden wordt/is een voorziening "afwaardering gronden" gevormd. Eventuele verliezen worden afgeboekt ten laste van bij de jaarrekening 2022 gevormde reserve Grondexploitaties en indien onvoldoende, de Algemene Reserve Calamiteiten (ARCA). Echter, hiervan is op dit moment geen sprake.

In onderstaand overzicht worden de verwachte kosten en opbrengsten vanaf het jaar 2024 weergegeven. De laatste twee kolommen geven het verwachte resultaat weer aan het einde van de looptijd van het project. Deze gegevens zijn gebaseerd op de grondexploitaties per 1 januari 2023.

	Raming kosten vanaf 2024	Raming opbrengsten vanaf 2024	Eindwaarde 2023*	Netto Contante Waarde 2023*
Ter Borch	5.710.000	8.330.000	5.933.469	5.523.643
Zuidoevers	0	0	22.223	21.959
Groote Veen	0	0	297.837	294.305
Vries Zuid	2.120.001	2.641.080	1.433.228	1.318.414
subtotaal	7.830.001	10.971.080	7.686.757	7.158.321
Vriezerbrug Bedrijventerrein Business Park Ter Borch	51.740	676.020	27.351	26.390
subtotaal	12.291.740	15.196.020	14.547.351	741.740
Totaal	20.121.741	26.167.100	22.234.108	7.900.061

In de genoemde eindwaarden en netto contante waarden is nog geen rekening gehouden met de verwachte winstnemingen vanaf het jaar 2022.

Niet in exploitatie genomen (bouw)grond (NIEGG)

Deze gronden zijn meestal anticiperend of strategisch aangekocht. Er is dan nog geen grondexploitatie, maar de verwachting is wel dat de grond dient voor bebouwinguitbreiding. Voor deze grond moet een reëel en stellig voornemen bestaan dat deze in de nabije toekomst wordt bebouwd. Deze verwachting moet zijn gebaseerd op een raadsbesluit. In dit besluit dient de raad inhoud te hebben gegeven aan ambitie en planperiode. NIEGG bevindt zich dan als het ware op de startlijn van de “vervaardigingsfase” vanwege de intenties met de grond.

Vanaf 1 januari 2016 komt de balanscategorie “niet in exploitatie genomen bouwgronden” niet meer voor in het BBV (Besluit Begroten en Verantwoorden). Dit betekent de gemeente deze gronden heeft moeten herrubriceren van de voorraden naar terreinen en gronden bij de materiële vaste activa (MVA).

MVA hebben als waarderingsgrondslag verkrijgingsprijs of duurzaam lagere marktwaarde. Inmiddels hebben alle gronden een marktwaardetoets ondergaan en zijn alle gronden gewaardeerd tegen de geldende bestemming of marktwaarde.

Deze nieuwe rubricering heeft tevens tot gevolg dat het met ingang van 1 januari 2016 niet meer is toegestaan om rente of overige kosten toe te rekenen aan deze gronden.

Eventuele voorbereidingskosten voor toekomstige grondexploitaties (bijvoorbeeld kosten van onderzoek en ontwikkeling) mogen onder voorwaarden worden geactiveerd onder de immateriële vaste activa (IMVA) zoals het geval is bij de centrumontwikkeling Zuidlaren (PBH-terrein).

Van de nog niet in exploitatie genomen gronden, nu strategische gronden (MVA) is de gemiddelde boekwaarde per m² als volgt:

Project	Boekwaarde per m ²
Verspreide Gronden	1,73
Vriezerbrug Zuid	4,25
Loopstukken fase 2	3,60
Tienelwolde	3,60
Prins Bernhardhoeve vm erfpacht gronden	22,73
Aankoop gronden Leyten	22,63
Broekveldt	3,60
Percelen Brongebied	2,30
Gronden De Bronnen	4,25

10. Duurzaamheid

Wij streven ernaar Tynaarlo te verduurzamen. Dit brede maatschappelijke thema staat hoog op de maatschappelijke en gemeentelijke agenda. In veel beleidsvelden komt de aandacht voor duurzaamheid aan bod, of het nu gaat om woningbouw en gebouwen, verkeer en vervoer, economie, water en groenbeheer.

Planvorming Programma Duurzaamheid

In het duurzaamheidsprogramma 2020-2030 hebben we de opgaven beschreven en onze ambities bepaald. We zien de gemeente als één van de partijen die bijdraagt aan de duurzaamheidsopgave. We werken daarom niet alleen. Samen met inwoners, bedrijven, kennisinstellingen en (maatschappelijke) organisaties zijn we aan de slag. De ene keer als aanjager, de andere keer als ondersteuner, dan weer als verbinder. Ieder thema en elk project vraagt om maatwerk. Welke rol we als gemeente oppakken, bekijken we dan ook per onderwerp. Zo spelen we in op dat wat nodig is. Daarbij gaan we uit van onze leidende principes: (1) lokale kracht, (2) gemeente als voorbeeld en (3) kennis delen.

De stip op de horizon

Onze ambitie is kort maar krachtig: In Tynaarlo realiseren we in 2030 een CO₂-reductie van 49% en in 2050 een reductie van 95% ten opzichte van 1990. Daarmee zetten we een duidelijke stip op de horizon. We willen CO₂ reduceren en bewegen in die richting door in te zetten op vijf pijlers. Bij alle activiteiten die we ondernemen, vragen we ons af welke CO₂-effecten die hebben. We proberen daarbij zo goed mogelijk in beeld te brengen wat die effecten zijn en welke keuzes er te maken zijn.

De vijf pijlers voor de visie zijn:

- Pijler 1: 'Hernieuwbare energie'
- Pijler 2: 'Woningen en gebouwen'
- Pijler 3: 'Mobiliteit'
- Pijler 4: 'Circulaire economie'
- Pijler 5: 'Natuur en Milieu'

Monitoring

Jaarlijks monitoren we de CO₂-reductie, die wordt betrokken bij de reguliere Planning&Control cyclus. Er is een gemeentelijke CO₂-monitor ontwikkeld, waarin we de voortgang van de ambitie en de doelen per pijler inzichtelijk maken. In kwartaal 3 van 2023 is de actualisatie van de CO₂-monitor gereed. Tweejaarlijks worden de duurzaamheidsdoelen en ambities in de raad geëvalueerd en waar nodig bijgesteld. In het vierde kwartaal van 2023 wordt het programma duurzaamheid geëvalueerd, waarbij we de meest recente gegevens uit de CO₂-monitor zullen betrekken. Op basis van de uitkomsten van de evaluatie gaan wij het programma duurzaamheid verder uitvoeren in 2024.

Regionale Energiestrategie

Er ligt een sterke relatie tussen het Programma duurzaamheid en de Regionale Energie Strategie. Drenthe is één van de dertig regio's in Nederland die een Regionale Energie Strategie (RES) heeft ontwikkeld. Hierin wordt beschreven welke bijdrage de regio levert aan het behalen van de doelstellingen uit het Nationaal Klimaatakkoord. In de RES maken we afspraken welke energiemaatregelen we in onze regio nemen op het gebied van hernieuwbare energie, de warmtetransitie in de gebouwde omgeving en de daarvoor benodigde opslag- en energie-infrastructuur.

Voortgangsdokument RES

De ambities binnen onze pijler hernieuwbare energie en hoe we die willen bereiken, geven ons richting om onze bijdrage aan de RES inhoud te kunnen geven. De Regionale Energie Strategie 1.0 Drenthe is in 2021 vastgesteld. Tweejaarlijks krijgt deze RES een update die in 2023 gereed is gekomen. De update is hoofdzakelijk gericht op de voortgang en de uitvoering van de versie 1.0 en is aangeduid als voortgangsdokument RES. Er is geen sprake van bijstelling van ambities of het opnemen van additionele opgaven. Dit voortgangsdokument is een piketpaaltje richting 2030. Het laat zien waar we in de RES-regio Drenthe op dit moment staan, wat er is gebeurd en waar we de komende jaren aan gaan werken.

Routekaart elektriciteit en pMIEK

De RES beschikt over een routekaart elektriciteit. Het is een “routekaart” waarin planning en programmering tussen netinvesteringen en realisatie van hernieuwbare elektriciteitsopwekking op elkaar zijn afgestemd om de RES-bijdrage richting 2030 te realiseren. Hierbij wordt actief gezocht naar de samenhang met het provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (pMIEK). Mede aan de hand van de pMIEK komen de netbeheerders met investeringsplannen voor 2024-2026 die afgestemd worden met gemeenten en provincie.

Regionale Routekaart Warmtebronnen

De routekaart warmtebronnen is in RES-verband ontwikkeld en eind 2022 gereed gekomen. Bij het opstellen ervan zijn de transitievisies warmte van de gemeenten betrokken. Het doel van de regionale routekaart is om de inzet van duurzame warmtebronnen regionaal af te stemmen en de transitie naar aardgasvrij in Drenthe zo efficiënt mogelijk te laten verlopen. De toekomstige elektriciteitsvraag voor warmte wordt in beeld gebracht, zodat netbeheerders ook op deze effecten van de energietransitie kunnen inspelen.

Uitvoeringsprogramma groen gas

De productie van groen gas biedt kansen voor onze regio. De komende periode maken we daarom regionale afspraken over de productie van groen gas. Op weg naar 2025 stellen we aan de hand van deze afspraken een uitvoeringsprogramma op, dat in samenwerking met alle betrokken RES-partners wordt uitgevoerd.

Versnellingsaanpak zon-op-dak

In Drents verband werken we mee aan de voorbereiding van een versnellingsprogramma zon op dak. Daarbij worden de ervaringen betrokken van eerdere Drentse pilots met zon op dak. In 2024 kan het programma in uitvoering worden gebracht.

In de gemeenten Aa en Hunze, Coevorden, De Wolden, Hoogeveen, Tynaarlo en Noordenveld is het project ‘Zon op Dak Drenthe’ gestart. Daarbij worden geïnteresseerde agrarische ondernemers geadviseerd en begeleid bij het verduurzamen van hun agrarische erf door middel van het opwekkingen van duurzame energie en het verminderen van hun energieverbruik. Een vergelijkbaar project wordt uitgevoerd voor het MKB. Beide projecten zijn een vervolg op eerder uitgevoerde projecten.

Beleidskader zon-op-land

In de gemeentelijke Omgevingsvisie wordt op hoofdlijnen beschreven hoe hernieuwbare energie een plek kan krijgen in onze gemeente. Het ontwerp is in december ter inzage gelegd voor inspraak en kan naar verwachting in het najaar van 2023 door de gemeenteraad worden vastgesteld. In 2024 wordt gestart met een participatietraject om het beleidskader verder uit te werken in een beleidskader zon-op-land.

Warmtetransitie

De uitvoering van de warmtetransitie vindt plaats conform de vastgestelde Transitievisie Warmte in 2022. Vooral energiebesparing centraal, met als isoleren als eerste belangrijke stap. De focus voor de komende jaren ligt vooral op het helder informeren en begeleiden van inwoners om in actie te komen. We sluiten aan bij de inzet van lokale initiatieven (de lokale kracht), die gericht is op energiebesparing en verduurzaming. Voor 2030 zijn er geen wijken aangewezen om van het aardgas af te gaan, omdat het op wijkniveau nog niet realistisch, haalbaar en betaalbaar is voor vele inwoners.

Uitvoeringsniveau en rijksmiddelen

Bij de stukken van de najaarsbrief 2022 en begroting van 2023 is aangegeven dat het de inzet was om in 2023 de Transitievisie warmte minimaal volgens scenario 2 (zie paragraaf 7.3 van de Transitievisie warmte) uit te voeren, en zelfs hoger wanneer er gebruik kon worden gemaakt van mee te nemen middelen en regelingen vanuit het Rijk. Het lukt om in 2023 de Transitievisie Warmte op een niveau richting scenario 3 uit te voeren. Ons doel is ook om in 2024 de Transitievisie warmte volgens scenario 3 uit te voeren. Om dit te bereiken, is samenwerking met lokale initiatieven, woningcorporaties, netbeheerders en de gemeente belangrijk, om samenloop en verduurzamingskansen goed in beeld te houden en te verzilveren.

Bij de uitvoering wordt gebruik gemaakt van Rijksmiddelen die voor 2023 t/m 2027 beschikbaar zijn gesteld ten behoeve van de uitvoering van klimaat- en energietaken, waaronder de CDOKE-gelden. Ook wordt er in het najaar 2023 in afstemming met de provincie Drenthe en de Drentse gemeenten een subsidieaanvraag voorbereid voor de Specifieke Uitkering (SpUk) Lokale Aanpak Isolatie. De aanpak kan dan in 2024 uitgevoerd worden.

Tevens krijgen we in de gemeente Tynaarlo te maken met de uitwerking van Maatregel 29 uit de kabinetsreactie 'Nij Begun' op het rapport "Groningers boven gas". Maatregel 29 betreft een extra impuls aan het isoleren van woningen in alle gemeenten in de provincie Groningen en de gemeenten Aa en Hunze, Noordenveld en Tynaarlo in de provincie Drenthe (t/m 2035). Er wordt gewerkt aan een aanpak hiervoor.

De provincie Drenthe ondersteunt maatschappelijke organisaties bij verduurzaming door het programma verduurzaming maatschappelijk vastgoed gericht op onder meer scholen, kerken, zorginstellingen en culturele organisaties.

Lokale kracht

De gemeente Tynaarlo wil inwoners, groepen en buurten die samen willen werken of al bezig zijn, helpen en begeleiden. Dit helpt om krachten te bundelen en gezamenlijk aan de overgang naar duurzame warmte te werken. Bewoners die zelf initiatieven nemen, kunnen gebruik maken van gemeentelijke steun in de vorm van subsidies voor duurzame projecten en lokale energie-initiatieven. Hierbij kunnen ze tot maximaal 15.000 euro aanvragen.

In 2023 heeft Buurtteam De Fledders het rapport "Op weg naar het wijk-energieplan" opgeleverd. De visie voor de wijk is om samen met bewoners te streven naar een wijk zonder gebruik van fossiele brandstoffen in 2035. Hierbij wordt gelet op de technische en financiële haalbaarheid en de betrokkenheid van bewoners. Voor verdere stappen heeft het buurtteam twee werkgroepen en twee ondersteuningsgroepen opgericht. We beschouwen de aanpak als een kennis- en leertraject waarvan lessen ook in andere wijken kunnen worden toegepast.

Flexteam warmte

Regionaal is een Flexteam Warmte Drenthe opgezet dat als uitvoerend ondersteuningsteam met gemeenten en voor de inwoners in de wijken, dorpen en buurten aan de slag kan gaan met uitvoeringsplannen en projecten. Dit team is in het leven geroepen door de Drentse gemeenten, de provincie Drenthe en de Vereniging Drentse Gemeenten.

Energiearmoede

Voor de uitvoering van de aanpak van energiearmoede is via een specifieke uitkering van het Rijk in 2022 en 2023 in totaal € 762.987 ontvangen. De termijn van besteding en uitvoering is voor al de ontvangen middelen (€ 762.987) verlengd naar 31 december 2025. Vanuit de specifieke uitkering is eind 2022/begin 2023 een wijkgerichte aanpak opgezet waarbij vrijwilligers van Energiecoöperatie Drentse Aa bij huishoudens op bezoek gaan voor energiecoach-gesprekken. De energiecoach neemt gratis energiebesparende producten mee en kan deze meteen installeren en/of aanbrengen. Eventueel samen met een energieklusser. Ook het Buurtteam energie Zuidlaren betreft huishoudens met energiearmoede in hun aanpak. In het najaar van 2023 wordt een nieuwe impuls aan deze activiteiten gegeven en wordt verkend of de middelen in 2024 ingezet kunnen worden ten behoeve van een vernieuwde witgoedregeling en een gemeentelijke subsidieregeling voor isolatiemaatregelen. De gemeente Tynaarlo werkt al samen binnen het Drentse Isolatieprogramma, waarbij woningeigenaren die een inkomen hebben tot 130% van het sociaal minimum, in aanmerking komen voor subsidie voor het aanbrengen van spouwmuur- en vloerisolatie.

Drents Energieloket

We helpen inwoners en organisaties om stappen te zetten naar verduurzaming van hun woning. Daarvoor werken we in Drenthe onder meer samen binnen het Drents Energieloket. Daar kunnen inwoners terecht voor onafhankelijk advies over maatregelen en financiering. Ontwikkelingen hebben geleid tot een flinke toename in verduurzaming en dat vraagt ook om doorontwikkeling van het Drents Energieloket. De verwachting is dat het loket zich verder zal uitbouwen. Onderzoek hiervoor vindt momenteel plaats.

Energie neutrale bedrijventerreinen

Bedrijventerrein De Punt heeft in maart een eigen ondernemersvereniging opgericht. Dit is een gevolg geweest van deelname van het bedrijventerrein aan het pilotproject 'energie neutrale bedrijventerreinen 2035' van provincie Drenthe. De Punt was één van de vier pilotlocaties in de provincie Drenthe. De oprichting van Ondernemersvereniging De Punt gaat helpen bij het toekomstbestendig en energie neutraal maken van het bedrijventerrein. Er wordt uitgewerkt met welke projecten de ondernemers gezamenlijk als eerste aan de slag gaan om concrete verduurzamingsstappen te zetten.

Duurzame openbare verlichting

Donker waar het kan, voldoende licht waar nodig is. Dat is het uitgangspunt voor de openbare verlichting in onze gemeente. Als lampen vervangen worden, wordt ledverlichting aangebracht. In het buitengebied zoeken we naar alternatieven, zoals werken met reflecterende onderdelen of nachtdier vriendelijke verlichting. Bij ingrijpende werkzaamheden wordt de buurt vooraf altijd geïnformeerd. In Oudemolen is een proef met straatverlichting uitgevoerd. Hierbij is gedimde, amberkleurige LED-verlichting toegepast, vriendelijker voor mens én natuur. De uitwerking van de proef volgt.

Meer Jaren Duurzaamheids Plan (MJDP) gemeentelijke gebouwen 2021-2040

Het vervangen van lichtbronnen door LED is nagenoeg afgerond, op de MFA's na. Deze worden samen met de installatie van zonnepanelen ingepland. Voor het aanbrengen van zonnepanelen op verschillende van onze gebouwen zijn we in de engineeringfase waarbij het aantal panelen en de draagkracht van de constructie wordt bepaald. Daarbij worden de bijbehorende aanbestedingsdocumenten gemaakt. Voor de MFA's en het gemeentehuis geldt dat eerst een aantal onderhoudswerkzaamheden gereed moet zijn alvorens te verduurzamen. Voor MFA Borchkwartier en het gemeentehuis wordt het aanbrengen van zonnepanelen gecombineerd met het vervangen van de dakbedekking en het aanbrengen van een groendak (onder voorbehoud van de draagkracht). Met de voorjaarsnota in juli 2023 is het prijspeil van de budgetten bijgesteld zodat voldoende middelen beschikbaar zijn. De doorlooptijden van de verduurzamingsprojecten zijn nog niet bekend vanwege leveringsproblemen van materialen, arbeidskrachte en beperkingen van de netcapaciteit. Voor de beperkingen van de netcapaciteit onderzoeken we lokale oplossingen.

Natuur, landschap en biodiversiteit

De openbare ruimte beheren we op een duurzame manier. Zo wordt er al 20 jaar geen gebruik meer gemaakt van chemische middelen voor onkruidbestrijding. Daarnaast worden bermen bij herstelwerkzaamheden niet meer ingezaaid met de standaard grasmengsels maar met wilde bloemenmengsels. Deze wilde bloemenmengsels bestaan uit diverse soorten die hier van oorsprong voorkomen of voorkwamen.

Om invulling te geven aan het vastgestelde beleidsplan 'bevorderen biodiversiteit in de gemeentelijke openbare ruimte' is sinds 2021 structureel € 35.000,- beschikbaar gesteld voor de uitvoering. Ook in 2024 gaan we op meerdere locaties invulling geven aan deze opdracht, waarbij locaties worden omgevormd met als doel meer biodiversiteit te realiseren. Denk hierbij onder andere aan aanpassingen in het maaibeheer, gefaseerd uitvoeren van onderhoudswerkzaamheden, inzaaien van inheemse bloemenmengsels, aanplanten van inheemse beplanting en het aanleggen van natuurvriendelijke oevers. Bij het opstellen van nieuwe onderhoudscontracten wordt extra aandacht gegeven aan de voorgestelde beheermaatregelen ter bevordering van de biodiversiteit zoals beschreven in het beleidsplan.

De kansen die zich voordoen om biodiversiteit te bevorderen bij nieuwe ruimtelijke plannen gaan we volop benutten. Daarnaast werken we mee aan gebiedsprojecten met diverse gebiedspartners in het Hunzedal (Noordma), Drentsche Aa (Roodzanden en Polders Oosteland-Lappenvoort) en Kop van Drenthe (Peizer- en Eelderdiepsysteem). Verder zijn er nog diverse particuliere initiatieven zoals 'Samen voor meer biodiversiteit en landschapselementen' bij Eelde.

Basiskwaliteit Natuur – natuurwaardenkaart

Biodiversiteit is zowel nationaal als internationaal van groot belang. Ook voor de gebieden buiten de natuurgebieden gelden factoren die moeten voldoen aan minimum vereisten om de kwaliteit van de natuur duurzaam te garanderen. Algemene soorten moeten ook algemeen blijven. Met een natuurwaardenkaart wordt een goed beeld gegeven van de huidige natuurkwaliteit en waar de biodiversiteit kan of moet worden versterkt.

Soortenmanagementplan

Bij ruimtelijke ontwikkelingen en verduurzamingsopgaven zoals het isoleren van bestaande woningen, moet in het kader van de Wet Natuurbescherming onderzoek worden gedaan naar het voorkomen van beschermde soorten. Dit is ter bescherming, behoud en versterking van populaties (beschermde) inheemse diersoorten. Met een soortenmanagementplan (hierna SMP), een gebiedsbrede aanpak, wordt een ecologisch onderzoek op voorhand voor een heel gebied uitgevoerd. Het gaat hier om onderzoek naar de meest voorkomende gebouwbezonende soorten zoals de huismus, de gierwaluw en vleermuizen. Met een SMP hoeft er niet meer voor elke ingreep een ontheffing te worden aangevraagd. Hier staat tegenover dat gerichte natuurinclusieve maatregelen moeten worden genomen om schade aan beschermde soorten te voorkomen en geschikte verblijfplaatsen en leefgebied worden gewaarborgd.

Goed omgaan met invasieve exoten

Onze natuur houdt geen rekening met landsgrenzen. Steeds vaker zien we nieuwe dieren of planten Nederland binnenkomen. Soms hebben ze meerwaarde, soms zijn het ook plagen die moeilijk te bestrijden zijn. In 2020 is het beleid invasieve exoten vastgesteld. Dit beleid beschrijft welke invasieve exoten we in Tynaarlo hebben of kunnen krijgen en wat de beste manier is om beheren en te beheersen. Hierbij wordt met name aansluiting gezocht bij de wettelijke taken van de gemeente.

Drents Programma Landelijk Gebied

In 2024 wordt het Drents Programma Landelijk Gebied (DPLG) door Gedeputeerd Staten vastgesteld. Het programma bevat een integrale aanpak voor de opgaven van stikstof, natuur, water en klimaat in onze leefomgeving. Naast het herstellen van de natuur moet ook de vitaliteit, de leefbaarheid en het sociaaleconomisch perspectief van Drenthe worden behouden of verbeterd. Op gebiedsniveau wordt met alle gebiedspartners zoals de waterschappen, de provincie, de gemeenten, natuurbeheerders, landbouw- en andere belangenorganisaties samengewerkt aan het gebiedsplan en de implementatie hiervan op lokaal niveau.

Extra bosuitbreiding

De Drentse Bomen- en Bossenstrategie is door Provinciale Staten vastgesteld in 2022 en wordt opgenomen in het DPLG. Deze strategie is een uitwerking van de landelijke bossenstrategie die is opgesteld naar aanleiding van het landelijke Klimaatakkoord, waarin staat dat het bos in Nederland in 2030 met 10% moet zijn uitgebreid ten behoeve van CO2 reductie, natuur, biodiversiteit, wateropslag, schone lucht, houtproductie en om in te recreëren. In Drenthe is de ambitie om in 2030 3.700 hectare bos aangeplant te hebben. Naast uitbreiding van (bestaand) bos kan ook met het aanplanten van (laan)bomen, landschapselementen of voedselbossen in de dorpen of op het platteland uitvoering worden gegeven aan de bossenstrategie.

In de gemeente zijn er een aantal particuliere bosuitbreidingsinitiatieven als uitvoering van de bossenstrategie. Daarnaast zijn er al een aantal voedselbossen in voorbereiding of uitgevoerd.

Stikstofproblematiek

Vanwege de achteruitgang van stikstofgevoelige natuur in Natura 2000 gebieden is vergroting van de stikstofuitstoot door nieuwe economische ontwikkelingen niet meer geoorloofd. In 2019 heeft de Raad van State besloten dat de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) niet meer rechtsgeldig is als kader voor stikstofreductie, natuurherstel in Natura 2000-gebieden en vergunningverlening voor nieuwe ontwikkelingen. De stikstofaanpak is een onderdeel van het DPLG. Gebiedsgerichte maatregelen worden opgenomen in het gebiedsplan. Het juridisch op slot zetten van de stikstofuitgave zorgt voor beperkingen in nieuwe ontwikkelingen en vergunningverlening.

Klimaatadaptatie

De Nederlandse overheden hebben in 2018 met het bestuursakkoord Klimaatadaptatie afgesproken dat we ons de komende jaren voorbereiden op klimaatveranderingen. Het hoofdoel daarvan is dat Nederland 2050 klimaatbestendig en waterrobuust is ingericht. Met het Deltaplan Ruimtelijke adaptatie (DPRA), een gezamenlijk plan van gemeenten, waterschappen, provincies en het rijk, geven wij hier uitvoering aan. In de regio willen we leren van elkaars aanpak, samen efficiënter werken aan klimaatadaptatie en vooral zorgen voor goede afstemming tussen organisaties, die werken aan de kwaliteit van de leefomgeving.

Adaptatiestrategie RAS, RUA, LAS, LUA

De Regionale Adaptatie Strategie (RAS) is in 2022 gereed gekomen. Daarin wordt beschreven hoe we samenwerken aan een klimaatadaptieve leefomgeving. Deze strategie werken we voor onze gemeente uit tot Lokale Adaptatie Strategie (LAS) met een Lokale Uitvoeringsagenda (LUA). In het najaar van 2023 wordt de LAS ter besluitvorming aan de gemeenteraad aangeboden. Het voornemen is om de LUA begin 2024 aan de gemeenteraad ter vaststelling aan te bieden. De RAS heeft onlangs ook een uitwerking gekregen in een uitvoeringsprogramma (RUA).

Klimaatstresstesten

De klimaatstresstesten geven ons inzicht waar gebieden kwetsbaar zijn bij hitte, droogte en hevige neerslag. We willen ook de gevoelstemperatuur bij hoge temperaturen aan de stresstesten toevoegen. De uitwerking naar oplossingen is maatwerk. In het proces van de stresstesten staan we in stap 2, de interne en externe dialoog. De uitkomsten helpen ons om te bepalen welke maatregelen wij uit moeten voeren.

Klimaatweek

De afgelopen twee jaar waren we Klimaat supporter van de Nationale Klimaatweek: een initiatief van het ministerie van EZ. Deelnemende gemeenten besteden dan extra aandacht aan de thema's energie, klimaatadaptatie, natuur en biodiversiteit. Wij bieden onze inwoners dan een programma aan, waarbij we samen werken met lokale organisaties en inwoners. Ook in 2023 zijn we weer Klimaat supporter en organiseren we van 30 oktober tot en met 5 november een Klimaatweek.

Mobiliteit

Het Regionaal MobiliteitsPlan Drenthe (RMP) is een verplichting vanuit het klimaatakkoord en is in 2021 met provincie en gemeenten opgesteld. Het doel ervan is om via beleid en maatregelen CO2 te reduceren in de Drentse mobiliteit. Onderdeel hiervan is een laadvisie met plaatsingsbeleid, die in 2022 is voorbereid en in 2023 door de gemeenteraad is vastgesteld. Een doorontwikkeling van het Regionaal MobiliteitsPlan Drenthe zal naar verwachting 1^e kwartaal 2024 onder regie van de provincie als RMP 2.0 worden vastgesteld. Door de krachten te bundelen bij het opstellen en het uitvoeren van het RMP is een hoger rendement te behalen.

Het onderzoek naar de verduurzaming van het eigen wagenpark is in 2022 uitgevoerd. Dit onderzoek vormt de onderbouwing bij de te maken keuzes op weg naar een duurzaam wagenpark.

Circulaire economie

Hoe beter afval wordt gescheiden, hoe meer er hergebruikt kan worden en hoe minder het milieu wordt belast. Dit is een belangrijk onderdeel van de circulaire economie. We zetten er daarom op in de hoeveelheid restafval te verminderen. Het uiteindelijke doel is dat in 2050 geen grondstoffen meer worden verspild. Als tussenstap streven we ernaar dat in 2030 maximaal 100 kilogram restafval per inwoner wordt ingezameld.

Om inwoners bewust te maken van de noodzaak om afval goed te scheiden, is de Drentse campagne 'Geef het door' gestart. Met posters, infographics, socialmediaberichten en succesverhalen worden alle Drenten gestimuleerd tot afvalscheiding. In de gemeente Tynaarlo worden onder de vlag van 'Geef het door' de 'Geefhetdoorweek' en de 'Race tegen afval' georganiseerd. Drenthe breed wordt een verkenning uitgevoerd naar de mogelijkheden voor circulaire ambachtscentra in de provincie.

De ontwikkeling van gescheiden huisvuilinzameling van luiers wordt gevolgd. Als er goede recyclingmogelijkheden zijn, wordt een definitieve afweging gemaakt over de wijze van inzameling van luiers. Ten slotte worden de voorzieningen voor het gescheiden inzamelen van afval continu geanalyseerd en waar mogelijk verbeterd, waaronder door het inschakelen van een afvalcoach. Wij doen dit om inwoners te faciliteren hun afval zodanig in te zamelen en aan te bieden, dat de materialen volledig als grondstoffen hergebruikt kunnen worden.

Ambitie/ accenten	Actie 2023 - 2024	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed	Raadsvoorstel
Regionale Energie- strategie regio Drenthe.	Versterken netwerken, pMIEK Uitvoering RES 1.0 Voortgangs- document RES.	Vergroten aandeel hernieuwbare energie en verminderen CO2-uitstoot.	Gemeente, RES-regio Drenthe.	Doorlopend	Nee Nee
Kaders hernieuwbare energie.	Ontwikkelen Beleidskader zon-op-land.	Goede ruimtelijke en maat- schappelijke inpassing zon op land.	Gemeente	Q2 2025	Ja
Uitvoering Transitievisie Warmte.	Aanpak energie- armoede, ondersteunen initiatieven, communicatie, Drents isolatie- programma.	Verduurzamen woningen en gebouwen, richting aardgasloos wonen.	Gemeente, stakeholders en inwoners.	Uitvoering doorlopend	Nee
Programma duurzaamheid.	Evaluatie programma duurzaamheid.	Voortgang, doelstellingen en ambities evalueren, zo nodig bijstellen.	Gemeente	2023	Ja, als doelen worden bijgesteld.
LAS	Lokale Adaptatie- strategie.	Beleid klimaat- adaptatie.	Gemeente	Najaar 2023	Ja
LUA	Lokale Uitvoerings- agenda.	Uitvoerings- agenda klimaat- adaptatie.	Gemeente, stakeholders, inwoners.	Begin 2024	Wordt nog bepaald.
Eigen vastgoed verduurzamen.	Aanbrengen LED-verlichting.	Duurzame gemeentelijke gebouwen.	Gemeente	Doorlopend	Nee
Duurzame mobiliteit	Plaatsen openbare laadpalen.	Verminderen uitstoot CO2.	Gemeente	Doorlopend	Nee
Duurzame mobiliteit	Opstellen laadvisie.	Kaders voor plaatsen laadpalen.	Gemeente	2023	Ja
Duurzame mobiliteit	Regionaal Mobiliteitsplan 2.0.	Minder CO2- uitstoot.	Gemeente, provincie	2024	Ja
Duurzame openbare verlichting.	Sox-lampen vervangen door LEDS-lampen.	Minder energieverbruik en CO2- uitstoot.	Gemeente	Doorlopend	Nee
Circulaire economie	Apart inzamelen luiers.	Minder CO2- uitstoot.	Gemeente en recycler.	Als er een goede recycling- mogelijkheid is.	Nee
Circulaire economie	Voorlichtings- campagne Drenthe geeft door / Geef het door.	Verbeteren broninzameling afval en daarmee recycling- mogelijkheden afvalstromen.	Alle gemeenten in Drenthe.	Doorlopend	Nee

11. Bedrijfsvoering

Naast de gebruikelijke drie informatieavonden per jaar voor de raad over dit onderwerp, informeren wij u in deze paragraaf over de ontwikkelingen in de bedrijfsvoering van de gemeentelijke organisatie.

Organisatieontwikkeling

Zoals in de begroting 2023 gemeld, zijn we bezig onze organisatie verder te ontwikkelen om goed in te spelen op ontwikkelingen, kansen en bedreigingen in en voor onze samenleving en daarmee die samenleving nog beter te bedienen. Onze dienstverlening is gericht op onze inwoners, ondernemers en instellingen. Om hen goed te bedienen is het van belang de verantwoordelijkheden laag in de organisatie te beleggen en de regelruimte hier te verruimen. Dit vergroot onze slagvaardigheid. Dit uitgangspunt is de basis voor de verdere ontwikkeling van de organisatie.

Na besluitvorming over een nieuw organisatieplan en het inrichten van een nieuwe organisatiestructuur in 2022 zijn in 2023 de eerste positieve effecten daarvan duidelijk geworden. Aan de uitwerking van het organisatieplan ligt een implementatieplan ten grondslag met 22 projecten. Deze projecten zijn ingedeeld in drie categorieën. Allereerst is er de categorie 'Implementatie Organisatiestructuur (IOS)'. Deze categorie bestaat uit acties waarmee de gewenste structuur in de organisatie wordt ingevoerd, deze acties liggen vooral bij het CMT. Voor een belangrijk deel zijn de projecten uit deze categorie uitgevoerd. Voor 2024 staan er binnen deze categorie nog projecten op de rol. Bovendien zijn er projecten die continu aandacht vragen, zoals het versterken van de verbinding tussen raad, college en organisatie. De tweede categorie is de 'Actielijst Goed Werkgeverschap (AGW)', deze categorie bevat projecten die tezamen duidelijk maken hoe we willen werken, deze projecten worden vooral uitgevoerd door CMT en HRM en in nauwe samenwerking met de rest van de organisatie, waaronder de ondernemingsraad. Ook hier zijn projecten die al voor een groot gedeelte klaar zijn, zoals het herformuleren van de gewenste bedrijfscultuur en het personeelsbeleid. Maar ook in deze categorie gaan we in 2024 verder, bijvoorbeeld met het project Handboek soldaat, dat alle interne werkwijzen en procedures beschrijft en bundelt, zodat voor iedere medewerker duidelijk en vindbaar is hoe we bij Tynaarlo ons werk doen. Daarnaast zal een intern trainingsprogramma opgezet worden, waarbij we vooral gebruik gaan maken van de expertise die er in het gemeentehuis aanwezig is bij individuele medewerkers en die breder gedeeld zou kunnen worden.

Tenslotte is najaar 2023 een traject gestart waarin het management wordt ondersteund om de organisatievisie samen met de medewerkers waar te kunnen maken. Dit managementontwikkeltraject neemt anderhalf jaar in beslag. De derde categorie uit het implementatieplan is de 'Werklijst Gewoon Dóen (WGD)', deze categorie bestaat uit een aantal acties en kleinere projecten die moeten worden uitgevoerd en die op diverse plaatsen binnen de organisatie zijn belegd. Dit is een verzameling van soms heel concrete acties zoals het actualiseren van het noodplan BHV tot grotere projecten zoals het opstellen van een organisatiebreed informatiserings- en automatiseringsplan.

Externe ontwikkelingen

Terwijl intern gewerkt wordt aan het optimaal laten functioneren van de gemeentelijke organisatie, volgen extern de ontwikkelingen waarmee we geconfronteerd worden zich in rap tempo op. Na de Coronapandemie kwam de opvang van Oekraïense vluchtelingen, direct gevolgd door de bredere asielproblematiek en de oplopende inflatie waarvoor ook een beroep wordt gedaan op gemeenten. Tegelijkertijd komen er vanuit de rijksoverheid voortdurend nieuwe taken en wetten op de gemeenten af. Slechts enkele voorbeelden die (ook) dit jaar onze inzet zullen vragen, zijn: de nieuwe Wet open overheid, de nieuwe audit Wet politiegegevens, de nieuwe rechtmatigheidsverantwoording en de langverwachte invoering van de Omgevingswet. Naast deze inhoudelijke ontwikkelingen merken we als gemeente steeds meer dat de nieuwe verhouding tussen overheid en inwoners een ander soort inzet en soms ook meer inzet van onze medewerkers vraagt. Waar ooit het aanleggen van een weg of het onderhoud van het gemeentelijk groen puur technische taken waren, zijn dit nu onderwerpen waarover inwoners graag mee willen praten en denken. Een verandering die past in de tijd en past bij de visie van het college, maar aanpassing vraagt van medewerkers die soms al decennialang anders gewend zijn. Bij projecten op het terrein van de ruimtelijke ordening is ook al langere tijd een ontwikkeling gaande op dit gebied. Waar eerder de interactie met inwoners vooral verliep via formele juridische lijnen zoals zienswijzenprocedures, werken we nu steeds meer met informelere participatieve vormen. En ook deze ontwikkeling vraagt aanpassingen van onze medewerkers.

Tot slot hebben we als gemeente een weg te vinden in een sterk veranderende markt. Zowel de arbeidsmarkt als de grotere markt van vraag en aanbod van diensten en goederen staan zwaar onder druk. Dit leidt tot grote kostenstijgingen die op allerlei manieren onze bedrijfsvoering raken. Maar

daarnaast kunnen sommige ambities, ook wanneer voldoende geld beschikbaar is, simpelweg niet of niet volgens planning worden uitgevoerd door gebrek aan materialen of mensen. Al met al zijn we als gemeente genoodzaakt vaker onze grenzen aan te geven. Waar onze eerste reactie is dat we alles willen oppakken wat op ons afkomt, moeten we steeds meer en kritischer kijken naar wat we kunnen oppakken en moeten we daarbij van tijd tot tijd ook aangeven dat iets niet lukt, meer gaat kosten of langer gaat duren.

12. Wet Open Overheid

Wet open overheid (Woo)

Sinds 1 mei 2022 is de Wet open overheid (Woo) van kracht. Dit is de opvolger van de Wob. Actieve openbaarmaking van overheidsinformatie wordt hiermee de norm. Op termijn wordt het voor 11 categorieën gemeentelijke documenten verplicht om deze tijdig actief openbaar te maken. Om actief openbaar mogelijk te maken verplicht de Woo om de informatiehuishouding op orde te brengen en digitale overheidsinformatie duurzaam toegankelijk te maken en te houden.

Om de implementatie van de Woo bij de gemeente Tynaarlo succesvol te volbrengen pakken we de werkzaamheden projectmatig aan en spreiden deze uit over een langere periode. Het doel is tot een open Tynaarlo te komen (uiterlijk in 2029). Hiervoor moeten concrete oplossingen tot stand komen omtrent drie thema's.

1. Informatiehuishouding op orde
2. Actief openbaar maken
3. Duurzame toegankelijkheid

Deze drie thema's zijn onlosmakelijk aan elkaar verbonden en de uitwerking van de drie thema's moeten ook als zodanig worden opgepakt. Actieve openbaarmaking is namelijk alleen mogelijk als de documenten duurzaam toegankelijk zijn en de informatiehuishouding op orde is.

Nr.	Documenten	Status
1.	Wet- en regelgeving	Beschikbaar op Overheid.nl
2.	Organisatiegegevens	Beschikbaar op de website Tynaarlo
3.	Raadsstukken	Beschikbaar op de website Tynaarlo (Gemeenteraad)
4.	Bestuursstukken	Beschikbaar op de website Tynaarlo (college B&W)
5.	Stukken van adviescolleges	In ontwikkeling
6.	Convenanten	In ontwikkeling
7.	Jaarplannen en – verslagen	In ontwikkeling
8.	Woo-verzoeken	Beschikbaar op de website Tynaarlo
9.	Onderzoeken	In ontwikkeling
10.	Beschikkingen	Beschikbaar op Overheid.nl
11.	Klachten	In ontwikkeling

Actieve en passieve openbaarmaking van documenten

In het kader van transparantie en toegankelijkheid heeft de gemeente Tynaarlo stappen ondernomen om te voldoen aan de eisen van de Woo. Deze wet stelt richtlijnen voor het actief openbaar maken van documenten binnen de overheid. Conform de bepalingen van de wet, dienen specifieke documenten in elf categorieën, verspreid over verschillende fases, digitaal op een algemeen toegankelijk wijze openbaar te worden gemaakt.

Het tweede kwartaal 2023 markeerde we een mijlpaal in dit proces. In deze periode is succesvol geïmplementeerd dat Woo-verzoeken, vallende onder de passieve openbaarmaking, worden gepubliceerd op de website van de gemeente Tynaarlo. Dit initiatief bevordert niet alleen de transparantie binnen onze gemeente, maar zorgt er ook voor dat inwoners en belanghebbende op een gemakkelijke en toegankelijke manier inzicht kunnen verkrijgen in relevante documenten.

Hoewel aanvankelijk de verwachting was dat de minister verantwoordelijk zou zijn voor het ontwikkelen van een systeem om documenten openbaar te maken, is de oplevering van dit systeem (genaamd PLOOI) voor onbekende tijd uitgesteld. Niettemin hebben we als gemeente Tynaarlo niet gewacht op deze ontwikkeling. We hebben actie ondernomen om de passieve openbaarmaking zelf te bewerkstelligen, wat heeft geresulteerd in het publiceren van Woo-verzoeken op onze website.

Deze succesvolle implementatie vormt een solide basis voor verdere stappen. We hebben voornemen om op vergelijkbare wijze te onderzoeken hoe we andere categorieën van documenten, zoals stukken van het adviescollege, convenanten, jaarplannen en – verslagen, onderzoeken en klachten, eveneens op een transparante wijze kunnen openbaren. Hierbij zullen we streven naar een effectieve en efficiënte benadering om aan de eisen van de Woo te voldoen, terwijl we tegelijkertijd onze verantwoordelijkheid naar de burgers waarborgen. We zullen de ontwikkelingen nauwlettend volgen en streven naar verbeteringen in de openbaarmakingsprocessen conform de richtlijnen van de Woo.

De Woo verplicht gemeenten om de informatiehuishouding op orde te brengen. De bepaling uit de Archiefwet, dat gemeenten documenten in een goede, geordende en toegankelijke staat moeten bewaren, wordt herhaald in de Woo. Hiermee is een aanzienlijke doorlooptijd gemoeid. Het is wenselijk voor alle te publiceren documenten een proces in te richten om documenten geschikt te maken voor openbaarmaking. Hiervoor zijn in de uitvoering van de werkprocessen aanpassingen nodig in het structureren van informatie en het publiceren van informatie om verplichte openbaarheid mogelijk te maken.

Om deze informatiehuishouding op orde te krijgen wordt er een informatiebeheerplan opgesteld. Dit plan geeft inzicht en overzicht van de informatiestromen in de organisatie.

Contactpersoon/ Woo-verzoeken

De Woo schrijft voor dat de gemeente een contactpersoon Woo heeft. Het college heeft besloten de medewerkers van het team Juridische zaken aan te wijzen als Woo-contactpersoon.

Op dezelfde afdeling worden de Woo-verzoeken, ontvangen, gecoördineerd en afgehandeld. De implementatie van de Woo heeft merkbare gevolgen voor de activiteiten van de gemeente Tynaarlo. Het jaar 2022 diende als een overgangperiode waarin we begonnen te wennen aan de nieuwe vereisten en procedures die door de Woo werden opgelegd. In dat jaar ontvingen we in totaal 15 Woo-verzoeken, variërend van burgers binnen onze gemeente tot externe individuen en instanties. Hoewel dit een inleidende ervaring was, toonde het duidelijk de toenemende vraag naar informatie en transparantie vanuit diverse hoeken.

Met een peildatum van augustus 2023 kunnen we nu een meer actueel beeld schetsen van de impact van de Woo op onze organisatie. Het huidige jaar 2023 heeft al 39 Woo-verzoeken opgeleverd. Deze stijging illustreert de groeiende bekendheid van de wet en het toenemende vertrouwen van zowel inwoners/instanties van de gemeente Tynaarlo als van buiten de gemeente om gebruik te maken van de Woo. We erkennen dat verzoeken een aanzienlijke impact kunnen hebben op onze operationele capaciteit, aangezien sommige verzoeken uitgebreide inspanningen vereisen om tijdig en volledig te kunnen voldoen aan het verzoek.

Desondanks zetten we ons in om de wettelijke termijnen voor het afhandelen Woo-verzoeken strikt na te leven. Hierbij streven we naar een balans tussen het vervullen van onze verplichtingen uit hoofde van de wet en het waarborgen van een goede afhandeling van het verzoek. Door actief te blijven werken aan het verbeteren van onze processen en het waarborgen van een toegankelijke informatiestroom, hopen we zowel de behoefte van onze gemeenschap te vervullen als te voldoen aan de doelstellingen van de wet.

Anonimiseren van documenten

In de Woo zijn weigeringsgronden opgenomen op basis waarvan het openbaar maken van informatie achterwege blijft (absolute weigeringsgronden) respectievelijk achterwege kan blijven (relatieve weigeringsgronden). Voor het toepassen de weigeringsgronden wordt er binnen de organisatie gebruik gemaakt van verschillende programma's. Namen, woorden, zinnen en/of alinea's worden dan per document handmatig geanonimiseerd. Naast dat het tijdrovend werk is, is het ook foutgevoelig. Momenteel is I&A bezig om het anonimiseren grotendeels te kunnen automatiseren. Verschillende afdelingen worden betrokken bij de ontwikkeling van deze software.

Mindset ambtenaren en bestuurders

Een fundamentele doelstelling van de Woo is ingang zetten van een cultuurverandering binnen onze organisatie. De rol van transparantie binnen een levendige democratie is van onschatbare waarde, het biedt burgers de mogelijkheid om overheid te controleren en versterkt daarmee het vertrouwen tussen beide partijen.

Het adagium van openbaarheid reikt verder dan enkel de feitelijke informatie. Zelfs persoonlijke beleidsopvattingen, mits in een niet tot individuen herleidbare vorm, dienen principieel openbaar te zijn. Het label 'vertrouwelijk' op documenten impliceert bijvoorbeeld niet automatisch dat ze niet openbaar kunnen worden gemaakt. Het is daarom van cruciaal belang om bewustwording te vergroten binnen onze organisatie, niet alleen omtrent openbaarmaking van documenten, maar ook met betrekking tot interne en externe communicatie met belanghebbende buiten onze organisatie.

In lijn met de eisen van de Woo en de Wet elektronisch publicatie (Wep), zullen we gerichte inspanningen leveren om duidelijke richtlijnen te formuleren met betrekking tot het omgaan met persoonsgegevens. Deze richtlijnen zullen consistent en begrijpelijk zijn voor alle betrokkene. Ons streven is om deze (eenduidige) richtlijnen voor het jaar 2024 te hebben geformuleerd en geïmplementeerd.

Financiële details

13. Meerjarenbegroting + balans meerjarig

	2024			2025			2026			2027		
	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo
0: Bestuur en ondersteuning	1.106	3.255	-2.149	1.116	3.029	-1.913	1.127	3.038	-1.911	1.136	3.187	-2.050
1: Veiligheid	29	2.938	-2.909	29	3.101	-3.072	29	3.182	-3.153	29	3.319	-3.290
2: Verkeer en vervoer en waterstaat	83	5.087	-5.004	85	5.232	-5.146	87	5.364	-5.277	89	5.587	-5.498
3: Economie	1.771	2.656	-884	1.771	2.624	-852	1.771	2.649	-878	1.771	2.624	-852
4: Onderwijs	456	5.366	-4.910	399	5.704	-5.305	400	5.895	-5.495	401	6.099	-5.698
5: Sport, cultuur en recreatie	822	10.096	-9.274	842	9.522	-8.680	862	9.828	-8.966	879	10.090	-9.211
6: Sociaal domein	6.834	34.722	-27.888	6.847	35.478	-28.630	6.860	36.266	-29.406	6.872	36.987	-30.115
7: Volksgezondheid en milieu	7.999	9.412	-1.413	8.607	10.402	-1.795	8.338	10.222	-1.884	8.613	10.543	-1.930
8: Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	6.490	8.607	-2.117	6.778	8.830	-2.052	6.779	8.947	-2.168	6.782	9.003	-2.221
Algemene dekkingsmiddelen	69.407	1.711	67.696	72.527	2.525	70.002	70.061	2.932	67.129	72.516	3.237	69.278
Overhead	1.166	13.705	-12.539	1.195	14.520	-13.325	1.227	15.008	-13.781	1.258	15.335	-14.078
Heffing VPB	0	67	-67	0	69	-69	0	71	-71	0	72	-72
Bedrag onvoorzien	0	34	-34	0	34	-34	0	34	-34	0	34	-34
Saldo van baten en lasten	96.164	97.657	-1.493	100.197	101.070	-873	97.541	103.436	-5.894	100.345	106.116	-5.771
Toevoegingen en onttrekkingen reserves	4.421	1.450	2.971	3.470	1.623	1.847	3.050	1.794	1.256	2.615	1.961	655
Resultaat			1.478			974			-4.638			-5.116

Toelichting meerjarenraming

In dit hoofdstuk presenteren we de financiële begroting 2024-2027. Daarbij gaan we in op de financiële kaders van de begroting, de geprognostiseerde balans en het EMU-saldo.

Baten en lasten

Een overzicht van de baten en lasten per hoofdstuk en taakveld vindt u in hoofdstuk 1 van deze begroting.

Overzicht van incidentele baten en lasten

In de begroting zijn naast structurele gelden ook incidentele gelden opgenomen.

In het hoofdstuk 1 is een voorstel opgenomen voor de inzet van de middelen voor incidenteel nieuw beleid voor 2024. In hoofdstuk 15 van deze begroting staat een overzicht van de incidentele baten en lasten uit de begroting 2024 inclusief de meerjarenraming.

De uitgangspunten waarop de ramingen zijn gebaseerd

Algemeen

De basis voor de begroting is vastgesteld beleid. Dit zijn de vastgestelde begroting 2023, en alle structurele effecten uit besluitvorming door de raad tot en met 31 juli 2023. De uitkomsten van de najaarsbrief zijn niet in de begroting verwerkt, maar wel meegenomen in de tabel met het resultaat in hoofdstuk 1. Voor de prijsindex en de index op de loonkosten is aangesloten bij de september-circulaire. De waarderingsgrondslagen voor activa en passiva zijn ongewijzigd en conform de grondslagen zoals die in de jaarrekening 2022 zijn gehanteerd.

De volgende algemene uitgangspunten worden gehanteerd, zoals door de raad vastgesteld bij de integrale voortgangsrapportage 2023:

- Incidentele mee- en tegenvallers die gedurende het jaar kunnen ontstaan en die geen directe bestemming hebben voegen we toe, of onttrekken we aan de Algemene Reserve Grote Investerings (ARGI);
- Geen nieuw beleid zonder financiële dekking, waarbij structurele lasten worden gedekt door structurele baten;
- Er is sprake van structureel en reëel begrotingsevenwicht, conform de eisen die door de toezichthouder (provincie) aan de (meerjaren)begroting worden gesteld;
- De reservepositie moet ons voldoende weerstandsvermogen garanderen en aan het einde van de huidige bestuursperiode voldoende ruimte bieden aan een nieuw bestuur om keuzes te maken;
- De prijsindex 2023 en verder voor kosten, overgedragen budgetten en voor subsidies aan derden stellen we vast conform de prijsindexeringen per jaarschijf zoals opgenomen in de tabel 'indexeringen'. Deze percentages zijn conform de prijsindex die door het rijk in de septemberrcirculaire 2023 zijn opgenomen.
- Ten aanzien van mutaties in de algemene uitkering worden alleen mutaties in decentralisatie- en integratie-uitkeringen budgettair neutraal verwerkt. Hierbij wordt de uitkering in principe taakstellend voor de taak opgenomen. Voor overige wijzigingen in de algemene uitkering die het gevolg zijn van taakmutaties geldt dat deze als mutatie van de algemene uitkering (algemene dekkingsmiddelen) worden opgenomen;
- Voor het bepalen van de ruimte onder het plafond van het BTW compensatiefonds wordt het advies van het rijk overgenomen waarbij een raming wordt opgenomen die maximaal gebaseerd is op de meest recente, gerealiseerde ruimte onder het plafond.
- We hanteren de genoemde indexeringen zoals opgenomen in de tabel Indexeringen;

Indexeringen

We stellen de meerjarenbegroting op basis van de huidige inzichten en verwachtingen en aannames voor de komende jaren op. De belangrijkste indexeringen en uitgangspunten voor de meerjarenbegroting sommen we hieronder op. In de eerste kolom staat aangegeven wat de indexatie in de begroting 2023 is geweest, in de kolommen daarna geven we aan welke indices tot en met 2027 zijn opgenomen.

Indexeringen	Opgenomen in begroting 2023	2024	2025	2026	2027
Prijnsindex	4,90%	3,30%	2,80%	2,70%	2,50%
Loonkosten (cao, structureel)	3,30%	6,70%	5,80%	4,80%	4,20%
Interne rente	1,00%	1,00%	1,00%	1,00%	1,00%
Rente lang geld op te nemen	2,00%	3,50%	3,50%	3,50%	3,50%
Rente kort geld op te nemen	1,00%	1,00%	1,00%	1,00%	1,00%
Rente kort geld uit te zetten	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%

Personeelskosten

De in de begroting opgenomen loonsommen zijn geïndexeerd op basis van bovenstaande percentages. De huidige CAO loopt tot en met december 2023.

Renteontwikkelingen en treasury

** Interne rente*

De omslagrente (gewogen gemiddelde rente op in- en externe financieringsmiddelen) is berekend op 1,00%. Deze interne rente geldt voor de kapitaallasten. De omslagrente wordt berekend door de aan de taakvelden toe te rekenen rente (in euro's) te delen door de boekwaarde per 1 januari van de vaste activa die integraal zijn gefinancierd. De omslagrente moet vervolgens op consistente en eenduidige wijze worden toegerekend aan de individuele activa.

Indien de werkelijke rentelasten in euro's die over een jaar aan taakvelden hadden moeten worden doorbelast afwijken van de rentelasten in euro's die op basis van de (voor)gecalculeerde renteomslag aan de taakvelden zijn toegerekend, dan kan de gemeente besluiten tot correctie. Correctie wordt verplicht gesteld indien deze afwijking groter is dan 25%.

Voor het grondbedrijf wordt voor 2024 een percentage gehanteerd van 1,11%. Dit is het gewogen gemiddelde rentepercentage van de bestaande leningenportefeuille van de gemeente, naar verhouding vreemd vermogen/totaal vermogen.

** Rente vast geld op te nemen*

In de begroting 2024 is voor de 'rente vast geld op te nemen' een rentepercentage van 3,5% gehanteerd. Op basis van de inzichten en verwachtingen in de renteontwikkeling is dit percentage niet gewijzigd. Op basis van het voorzichtigheidsprincipe wordt wel rekening gehouden met een risico-opslag en is onderdeel van het rentepercentage van 3,5%.

** Rente kort geld op te nemen*

In de begroting 2024 is voor de 'rente kort geld op te nemen' een rentepercentage van 1% gehanteerd. Op basis van de inzichten en verwachtingen in de renteontwikkeling is dit percentage niet gewijzigd. Op basis van het voorzichtigheidsprincipe wordt wel rekening gehouden met een risico-opslag en is onderdeel van het rentepercentage van 1%.

** Rente kort geld uit te zetten*

In de begroting 2024 is voor de 'rente kort uit te zetten geld' een percentage van 0% gehanteerd. Het uitzetten van kort geld komt eigenlijk niet meer voor sinds de invoering van het schatkistbankieren.

Financiële positie

Investerings

In hoofdstuk 7 van deze begroting zijn de kredietaanvragen opgenomen.

Arbeidskosten

De loonsom voor de hele interne organisatie in de begroting 2024 is € 24.138.945. Dit is exclusief de loonsom van het college van B&W en de vergoeding voor raadsleden. Het verloop van deze kosten is in een aantal jaren als volgt:

2024	24.138.945
2025	25.468.970
2026	26.683.965
2027	27.800.445

Mutatie met reserves

De mutaties met de reserves zijn gebaseerd op bestaand beleid en bestaan voornamelijk uit:

- 1) onttrekken van gelden uit de reserves voor incidenteel beleid;
- 2) het onttrekken van gelden uit de reserves ter dekking van kapitaallasten.

In hoofdstuk 17 is aangegeven welke mutaties in de reserves een incidenteel karakter hebben.

Kapitaallasten

Afschrijvingslasten worden, met inachtneming van de afschrijvingstermijnen uit de financiële verordening, berekend op basis van de staat van vaste activa. De boekwaarden per 1-1 vormen de grondslag voor de berekening.

Algemene uitkering

De omvang van de algemene uitkering wordt berekend op basis van de meest recente circulaire (september-circulaire).

Geprognotiseerde balans

Onderstaande balans is opgesteld vanuit de geprognotiseerde staat van vaste activa (staat C), staat van reserves en voorzieningen (staat D), het verloop van boekwaardes van het grondbedrijf en de staat van langlopende leningen (staat E) inclusief de financieringsbehoefte die ontstaat uit voorgaande staten.

Activa x 1.000	JR 31-12-2023	31-12-2023	31-12-2024	31-12-2025	31-12-2026	31-12-2027
(im) Materiële vaste Activa	105.885	118.371	153.162	157.123	166.065	163.109
Financiële vaste activa kapitaalverstrekkingen	412	412	412	412	412	412
Financiële vaste activa leningen	6.975	6.497	6.017	5.537	5.058	4.578
Totaal vaste activa	113.272	125.280	159.591	163.072	171.535	168.099
Voorraden gronden in exploitatie	10.051	1.948	-317	837	987	95
Uitzettingen < 1 jaar	19.597	23.000	6.500	6.500	6.500	6.500
Liquide middelen	368	0	0	0	0	0
Overlopende activa	8.900	9.000	9.000	9.000	9.000	9.000
Totaal Vlottende Activa	38.916	33.948	15.183	16.337	16.487	15.595
Totaal Activa	152.188	159.228	174.774	179.409	188.022	183.694
Passiva x 1.000	JR 31-12-2022	31-12-2023	31-12-2024	31-12-2025	31-12-2026	31-12-2027
Eigen vermogen	73.495	69.529	64.373	60.036	57.430	56.370
Voorzieningen	12.163	10.213	9.521	9.349	9.703	9.757
Vaste schulden	52.374	46.231	53.436	73.628	77.807	77.500
Totaal Vaste Passiva	138.032	125.973	127.330	143.013	144.940	143.627
Vlottende schuld	4.466	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000
Overlopende Passiva	9.690	23.255	37.444	26.396	33.082	30.067
Totaal Vlottende Passiva	14.156	33.255	47.444	36.396	43.082	40.067
	152.188	159.228	174.774	179.409	188.022	183.694

EMU-saldo

Als gevolg van Europese regelgeving mogen EU-lidstaten een begrotingstekort (EMU-saldo) hebben van maximaal 3% van het bruto binnenlands product (BBP). Aan dit maximale tekort van 3% hebben, naast de Rijksoverheid, ook de decentrale overheden een aandeel. De EMU-systematiek werkt op een andere manier dan het (gemodificeerde) baten- en lastenstelsel dat de gemeenten hanteren. Investerings tellen bijvoorbeeld niet mee in het stelsel van baten en lasten, daarbij wordt uitgegaan van de kapitaallasten van de investeringen. Investerings in een jaar tellen echter wel volledig mee in het EMU-saldo. Bij een sluitende begroting kan een gemeente daardoor toch een negatief EMU-saldo hebben. Het EMU-saldo van de gemeente Tynaarlo voor 2024 komt uit op € 21,8 miljoen (tekort). Het betekent dat in EMU-termen de uitgaven € 21,8 miljoen euro hoger zijn dan de inkomsten. Dit ontstaat door de enorme investeringskredieten die nog moeten worden afgerond.

			2023	2024	2025	2026	2027
Activa	Financiële vaste activa	Kapitaalverstrekkingen en leningen	-478	-480	-480	-479	-480
		Uitzettingen	0	0	0	0	0
	Vlottende activa	Uitzettingen	3.403	-16.500	0	0	0
		Liquide middelen	-368	0	0	0	0
Overlopende Activa		100	0	0	0	0	
Passiva	Vaste Passiva	Vaste schuld	-6.143	7.205	20.192	4.179	-307
	Vlottende passiva	Vlottende schuld	5.534	0	0	0	0
		Overlopende passiva	13.565	14.189	-11.048	6.686	-3.015
EMU-SALDO			-15.024	-21.874	-9.624	-11.344	2.843

14. Algemene dekkingsmiddelen

In het overzicht van de algemene dekkingsmiddelen wordt een verantwoording aangegeven op de volgende onderdelen

- Lokale heffingen, waarvan de besteding niet gebonden is
- Algemene uitkeringen
- Dividend
- Saldo van de financieringsfunctie

Algemene dekkingsmiddelen	Raming begrotingsjaar (x 1.000)
Lokale heffingen, waarvan de besteding niet gebonden is	6.997
Algemene uitkeringen	61.271
Dividend	375
Saldo van de financieringsfunctie*	-948
Totaal	67.696

- * Het saldo van de financieringsfunctie is het saldo van (a) de betaalde rente (last) over de aangegane leningen en over de aangetrokken middelen in rekening courant en (b) de ontvangen rente (baat) over de uitzettingen.

15. Incidentele baten en lasten

Incidentele baten en lasten per programma	2024		2025		2026		2027	
Hoofdstuk 0 Bestuur en ondersteuning								
0.2 Burgerzaken								
Lasten								
Uitgifte extra reisdocumenten	116.144		116.144		116.144		116.144	
		116.144		116.144		116.144		116.144
Baten								
Uitgifte extra reisdocumenten	-273.241		-273.241		-273.241		-273.241	
		-273.241		-273.241		-273.241		-273.241
0.4 Overhead								
Lasten								
Aanbesteding financieel pakket	75.000		0		0		0	
Extra impuls concernmanagement	150.000		150.000		100.000		0	
Invoering participatievormen	25.000		25.000		25.000		0	
Motie rookvrije zones	40.000		0		0		0	
Verduurzamen brandstof wagenpark gemeente	35.743		35.743		0		0	
Wet open overheid	62.941		64.301		61.514		0	
		388.684		275.044		186.514		0
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds								
Lasten								
Schommelfonds Algemene Uitkering	500.000		500.000		500.000		500.000	
		500.000		500.000		500.000		500.000
Baten								
Asiel (inburgering)	-65.461		0		0		0	
DUJ Veilig wonen	-7.062		-7.062		-7.062		0	
Eenmalige rijksbijdrage	0		0		-1.387.057		-1.382.722	
		-72.523		-7.062		-1.394.119		-1.382.722
0.10 Mutaties reserves								
Lasten								
Toevoeging Argi i.v.m. vrijval kapitaallasten	693.212		825.523		956.754		1.119.632	
		693.212		825.523		956.754		1.119.632
Baten								
Dekking loonsommen inburgering	-50.000		-52.900		-55.439		-57.767	
Ensemble de Buitenplaats	-1.000.000		0		0		0	
Grondbeleid en actualisatie grondpositie	-40.000		0		0		0	
Incidenteel nieuw beleid begroting 2023	-90.743		-45.743		0		0	
Incidenteel nieuw beleid Wet Open Overheid	-62.941		-64.301		-61.514		0	
Inventarisatie bedrijventerreinen	-20.000		0		0		0	
Nieuw beleid Coalitieakkoord	-375.000		-375.000		-225.000		-25.000	
Resultaat integrale voortgangsrapportage	-374.737		-150.000		-100.000		0	
Soorten managementplan	-200.000		-200.000		0		0	
Voorstellen nieuw beleid integrale voortgangsrapportage	-355.000		-255.000		-255.000		-67.000	
		-2.568.421		-1.142.944		-696.953		-149.767
Saldo incidentele baten en lasten hoofdstuk 0		-1.216.146		293.463		-604.902		-69.955
Hoofdstuk 1 Veiligheid								
1.2 Openbare orde en veiligheid								
Lasten								
Projectgelden digitale weerbaarheid	10.000		10.000		0		0	
		10.000		10.000		0		0
Saldo incidentele baten en lasten hoofdstuk 1		10.000		10.000		0		0
Hoofdstuk 2 Verkeer en vervoer en waterstaat								
2.1 Verkeer en Vervoer								
Lasten								
Obstakelvrije zones langs buitenwegen	50.000		50.000		50.000		0	
Ontsluitingsweg de Onlanderij	100.000		0		0		0	
Uitbreiding laadpalen netwerk fietsers	100.000		100.000		0		0	
		250.000		150.000		50.000		0
2.5 Openbaar vervoer								
Lasten								
Verbeteren fietsenstallingen bij bushaltes	50.000		50.000		0		0	
		50.000		50.000		0		0
Saldo incidentele baten en lasten hoofdstuk 2		300.000		200.000		50.000		0

Incidentele baten en lasten per programma	2024	2025	2026	2027
Hoofdstuk 3 Economie				
3.1 Economische ontwikkeling				
Lasten				
Uitvoering motie Regio Groningen Assen	40.000	0	0	0
	40.000	0	0	0
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur				
Lasten				
Inventarisatie bedrijventerreinen	20.000	0	0	0
	20.000	0	0	0
3.4 Economische promotie				
Lasten				
Stimuleren recreatie en toerisma	25.000	25.000	25.000	0
Versterken vitale vakantieparken	25.000	25.000	25.000	0
	50.000	50.000	50.000	0
Saldo incidentele baten en lasten hoofdstuk 3	110.000	50.000	50.000	0
Hoofdstuk 5 Sport, cultuur en recreatie				
5.4 Musea				
Lasten				
Behoud ensemble de Buitenplaats	1.000.000	0	0	0
	1.000.000	0	0	0
5.7 Openbaar groen en (openlucht)recreatie				
Lasten				
Beweegparken	45.000	0	0	0
	45.000	0	0	0
Saldo incidentele baten en lasten hoofdstuk 5	1.045.000	0	0	0
Hoofdstuk 6 Sociaal domein				
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie				
Lasten				
Asiel (inburgering)	65.461	0	0	0
Dorpsraden	25.000	25.000	25.000	0
	90.461	25.000	25.000	0
Saldo incidentele baten en lasten hoofdstuk 6	90.461	25.000	25.000	0
Hoofdstuk 7 Volksgezondheid en milieu				
7.4 Milieubeheer				
Lasten				
Faciliteren lokale energie coöperaties	25.000	25.000	25.000	0
Faciliteren sociaal zonnepark	50.000	50.000	50.000	0
Tijdelijke regeling CDOKE	628.859	628.859	0	0
	703.859	703.859	75.000	0
Baten				
Tijdelijke regeling CDOKE	-628.859	-628.859	0	0
	-628.859	-628.859	0	0
Saldo incidentele baten en lasten hoofdstuk 7	75.000	75.000	75.000	0
Hoofdstuk 8 Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing				
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)				
Lasten				
Actualisatie Grondbeleid	40.000	0	0	0
	40.000	0	0	0
8.3 Wonen en bouwen				
Lasten				
Bouwvergunningen i.v.m omgevingswet	-40.000	0	0	0
DU) Veilig wonen	7.062	7.062	7.062	0
Leader 2023-2027	67.194	67.194	67.194	67.194
Soortenmanagementplan	200.000	200.000	0	0
	234.256	274.256	74.256	67.194
Baten				
Bouwvergunningen i.v.m omgevingswet	286.944	0	0	0
	286.944	0	0	0
Saldo incidentele baten en lasten hoofdstuk 8	561.200	274.256	74.256	67.194
Totale incidentele lasten	4.231.615	2.979.826	2.033.668	1.802.970
Totale incidentele baten	-3.256.100	-2.052.106	-2.364.313	-1.805.730
Totaal incidentele baten en lasten	975.515	927.720	-330.645	-2.760

16. Reserves en voorzieningen

16.1 Inleiding

In deze paragraaf wordt een geactualiseerd beeld van de reserves en voorzieningen gegeven naar de stand van 1 januari 2024. In hoofdstuk 17 bij deze begroting is een overzicht opgenomen van de incidentele en structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves.

16.2 Wettelijk kader

Het wettelijk kader is neergelegd in het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording). Het gemeentelijk beleid is opgenomen in de Nota Reserves en Voorzieningen 2020 en de Financiële verordening gemeente Tynaarlo 2020.

16.3 Omvang van de reserves en voorzieningen per 1 januari 2024

Totaaloverzicht

De reservepositie per 1-1-2024 wordt als volgt gecompriemd weergegeven:

Reserves en voorzieningen	Stand per 1 januari 2024
Arca	7.897.395
Argi	17.159.859
Bestemmingsreserves (totaal)*	43.722.018
Totaal reserves	68.779.272
Voorzieningen (totaal)	23.122.824
Totaal Reserves en voorzieningen	91.902.096

* Exclusief reservemutaties uit de Najaarsbrief 2023

Algemene reserve calamiteiten (Arca)

De Arca dient als weerstandsvermogen voor de opvang van de gevolgen van calamiteiten en risico's. In de nota weerstandsvermogen 2014 (raad 28 oktober 2014) is dit beleid verwoord. Per 31 december 2024 is de stand, wat in de Arca beschikbaar is voor risicoafdekking, € 9.541.650

Hieronder is het verloop van de Arca voor de komende jaren opgenomen:

Geprognostiseerd verloop van de Arca van 1-1-2023 t/m 31-12-2027					
	2023	2024	2025	2026	2027
Stand op 1 januari	7.897.395	7.897.395	9.541.650	9.541.650	9.541.650
Aanzuiveren i.v.m. Weerstandsvermogen t.l.v. de Argi	0	1.644.255	0	0	0
Stand op 31 december	7.897.395	9.541.650	9.541.650	9.541.650	9.541.650

Algemene reserve grote investeringen (Argi)

De Argi is bedoeld als:

- Buffer voor opvang van risico's. Dit betekent een onderdeel van het weerstandsvermogen;
- Buffer voor de opvang van tegenvallers in de lopende exploitatie (voor- en najaarsnota en jaarrekening);
- Goed rentmeesterschap t.b.v. de toekomst/nieuw bestuur in 2026;
- Budget voor het realiseren van wensen.

Geprognotiseerd verloop van de Argi van 1-1-2023 t/m 31-12-2027					
	2023	2024	2025	2026	2027
Stand op 1 januari	17.068.674	17.159.859	14.920.679	15.666.299	16.784.373
<i>Begrotingswijzigingen</i>					
Incidenteel nieuw beleid begroting 2023 2022	-882.622	-90.743	-45.743		
Vormen bestemmingsreserve flexibele volkshuisvesting	-750.000				
Resultaatbestemming JR 2022	2.340.574				
Dekking nieuw beleid WOO	-61.942	-62.941	-64.301	-61.514	
Resultaat integrale voortgangsrapportage 2023	-1.049.745	-374.737	-150.000	-100.000	
Diverse voorstellen integrale voortgangsrapportage 2023	-645.000	-1.990.000	-830.000	-480.000	-92.000
Kapitaallasten dekking uit Argi	-55.335	-80.793	-25.750	-25.500	-25.250
	-1.104.070	-2.599.214	-1.115.794	-667.014	-117.250
<i>Thema: Accommodatiebeleid</i>	969.392	963.067	757.469	577.941	250.744
<i>Thema: Beheer en onderhoud wegen</i>	376.167	343.410	273.822	245.793	245.793
<i>Toevoeging vrijval kapitaallasten algemeen</i>	599.696	697.812	830.123	961.354	1.124.232
Subtotaal themaboekje en activabeleid	1.945.255	2.004.289	1.861.414	1.785.088	1.620.769
Stand op 31 december	17.909.859	16.564.934	15.666.299	16.784.373	18.287.892
Stand op 31 december	17.909.859	16.564.934	15.666.299	16.784.373	18.287.892
Verwachtingen mutaties Argi					
Verwachte mutaties 2023 en verder					
Thema: Accommodatiebeleid Zuidlaren	-750.000				
Resultaat najaarsbrief 2023	237.000				
Aanzuiveren Arca i.v.m. weerstandsvermogen		-1.644.255			
Verwachte mutaties	-750.000	-1.644.255	0	0	0
Verwachte stand ultimo	17.159.859	14.920.679	15.666.299	16.784.373	18.287.892

De Argi is de reserve die wordt gebruikt in directe relatie met de exploitatie. Incidentele meevallers die gedurende het jaar ontstaan worden toegevoegd aan deze reserve en incidentele tegenvallers worden onttrokken. Per 1 januari 2024 is de verwachte stand van de Argi € 17.159.859. De financiële ruimte in de Argi bepaalt de ruimte die beschikbaar is voor de invulling van incidenteel nieuw beleid. Hierbij dient ook rekening te worden gehouden met de weerstandsratio. Het college streeft naar een risicoafdekking van minimaal 100%.

Bestemmingsreserves

In hoofdstuk 17 van deze begroting is een overzicht opgenomen van de bestemmingsreserves.

17. Mutaties in reserves

Incidentele onttrekkingen aan reserves	2024	2025	2026	2027
Dekking loonsommen inburgering	50.000	52.900	55.439	57.767
Ensemble de Buitenplaats	1.000.000	0	0	0
Grondbeleid en actualisatie grondpositie	40.000	0	0	0
Incidenteel nieuw beleid begroting 2023	90.743	45.743	0	0
Incidenteel nieuw beleid Wet Open Overheid	62.941	64.301	61.514	0
Inventarisatie bedrijventerreinen	20.000	0	0	0
Nieuw beleid Coalitieakkoord	375.000	375.000	225.000	25.000
Resultaat integrale voortgangsrapportage	374.737	150.000	100.000	0
Soorten managementplan	200.000	200.000	0	0
Voorstellen nieuw beleid integrale voortgangsrapportage	355.000	255.000	255.000	67.000
Totaal incidentele onttrekkingen aan reserves	2.568.421	1.142.944	696.953	149.767

Incidentele toevoegingen aan reserves	2024	2025	2026	2027
Toevoeging Argi i.v.m. vrijval kapitaallasten	693.212	825.523	956.754	1.119.632
Totaal incidentele toevoegingen aan reserves	693.212	825.523	956.754	1.119.632

Structurele onttrekkingen aan reserves	2024	2025	2026	2027
Dekking kapitaallasten SVTynaarlo	11.055	10.973	10.890	10.808
Dekking kapitaallasten accommodatiebeleid	514.888	820.491	842.075	931.806
Dekking kapitaallasten centrumontwikkeling Zuidlaren	0	100.000	100.000	100.000
Dekking kapitaallasten duurzaamheid	12.195	12.083	11.971	11.859
Dekking kapitaallasten gemeentehuis	356.848	354.265	351.682	349.099
Dekking kapitaallasten huisvesting 2e fase Ter Borch	35.215	34.906	34.597	34.288
Dekking kapitaallasten mechanisatie buitendienst	82.339	81.541	45.490	32.985
Dekking kapitaallasten overig	2.050	70.104	74.565	109.036
Dekking kapitaallasten Transferium de Punt	0	19.500	19.370	19.240
Dekking kapitaallasten uit de ARG1	80.793	25.750	25.500	25.250
Dekking reserve BCF Riolering en Reiniging	756.724	797.075	837.344	841.284
Totaal structurele onttrekkingen aan reserves	1.852.107	2.326.688	2.353.484	2.465.655

Structurele toevoegingen aan reserves	2024	2025	2026	2027
Reserve BCF Reiniging	415.728	430.979	438.479	436.055
Reserve BCF Riolering	340.997	366.097	398.864	405.229
Totaal structurele toevoegingen aan reserves	756.725	797.075	837.344	841.284

Totaal toevoegingen	1.449.937	1.622.598	1.794.098	1.960.916
Totaal onttrekkingen	4.420.528	3.469.632	3.050.437	2.615.422

Saldo mutaties	-2.970.591	-1.847.034	-1.256.339	-654.506
-----------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-----------------

In de overzichten hieronder zijn per reserve voor de jaren 2024-2027 de verloopoverzichten opgenomen. Het verloop van de ARCA en de ARG1 zijn te vinden in hoofdstuk 16 van deze begroting. De mutaties zijn veelal schattingen. Het zijn dus niet in alle gevallen onttrekkingen of toevoegingen die al zijn verwerkt in de begroting. De mutaties in de reserves die daadwerkelijk in de begroting zijn verwerkt, zijn te vinden op de vorige pagina. De mutaties van de najaarsbrief 2023 zijn hierin nog niet meegenomen.

Bestemmingsreserves		Stand 31-12-2023	Verminderings	Stand 31-12-2024
521700007	Reserve nieuwbouw gemeentehuis	7.241.809	356.848	6.884.961
521700008	Egalisatiereserve BCF	0		0
521700011	Reserve mechanisatie buitendienst	262.513	82.339	180.174
521700025	Mee te nemen gelden	-	840.704	-
521725611	BR. Sloop, Asb., Boekw. De Vijverstee	398.069	10.789	387.280
521725612	BR. Sloop, Asb., Boekw. De Holtenhoek	293.657	9.207	284.450
521725621	BR. Sloop, Asb., Boekw. OBS Oelebred	368.362	7.679	360.683
521725633	BR. Sloop, Asb., Boekw. OBS Westerburcht	464.780	11.411	453.369
522700004	Reserve automatisering	57.139	36.000	21.139
522700082	BR sport en bewegen sociaal domein	96.305		96.305
522700095	Reserve combinatiefunctionarissen WW	40.319		40.319
522000018	Reserve actualisering/digitalisering bestemmingsplannen	81.257	-	81.257
522700079	BR openbare orde en veiligheid	47.040	-	47.040
522700081	BR Sanering locatie Wijk en Boerma	109.440	-	109.440
522700096	Reserve Participatie	1.056.386	200.000	856.386
522700098	Reserve project Vitaal Platteland	23.474	23.474	-
522700104	BR. Complex de Inloop	20.562	20.562	-
522700109	BR. SV Tynaarlo	343.323	11.055	332.268
522700111	BR. Krediet Transferium de Punt	857.188	-	857.188
522700113	BR. MFA Zeijen	2.367.965	79.105	2.288.860
522700114	BR. MFA Yde	2.810.892	96.413	2.714.479
522700115	BR Bedrijfsvoering	1.430.326	250.000	1.180.326
522700120	BR jeugdsoos Donderen	1.500	1.500	-
522700123	BR. Meedoenbanen	25.000	25.000	-
522700126	BR. Omgevingswet	251.354	115.000	136.354
522700134	BR. Sloop 't Punthoes en Bladergroenschool	447.790	150.000	297.790
522700127	BR. Asserstraat 21	13.200	-	13.200
522700129	BR. Grondexploitaties	2.100.000	-	2.100.000
522700124	BR investeringsbijdrage GAE	496.151	161.400	334.751
522700130	BR Duurzaamheidsinvesteringen gebouwen	283.390	12.307	271.083
522700132	BR. Centrumontwikkeling Zuidlaren	522.500	-	522.500
522700133	BR. Tussenvoorziening spoedzoekers	200.000	100.000	100.000
522700135	BR Verkiezingen	51.590	50.000	1.590
522700136	BR Corona Steunpakket	1.286.703	250.000	1.036.703
522700137	BR Woningbouwontwikkeling Zuidlaren	1.600.000	800.000	800.000

Bestemmingsreserves		Stand 31-12-2023	Verminderingsen	Stand 31-12-2024
522700139	BR Bruisende kernen	82.617	50.000	32.617
522700140	BR Grote projecten	750.000	250.000	500.000
522700141	BR Flexibele volkshuisvesting	750.000	150.000	600.000
522700142	BR Opvang Oekraïne	2.400.000	750.000	1.650.000
522702600	BR Kap.Istn dekvloer Borchkwartier	565.000	-	565.000
522723222	BR. Tijdelijke huisvesting de Veenvlinder	135.145	1.889	133.256
522723289	BR. 2e fase huisvesting Ter Borch	507.352	35.215	472.137
522723301	BR. Jonglaren flexibele schil	108.334	-	108.334
522723302	BR Jonglaren Sloop, Asbest, Boekw.	235.054	-	235.054
522723304	BR. De Lichtkring flexibele schil	155.002	8.865	146.137
522723305	BR De Lichtkring Sloop, Asbest, Boekw.	444.734	12.489	432.245
522723306	BR Flexibele schil de Schuthoek	133.401	-	133.401
522723307	BR De Schuthoek Sloop, Asbest, Boekw.	293.373	-	293.373
522723309	BR. De Tolflexibele schil	351.734	3.000	348.734
522723310	BR De Tol Sloop, Asbest, Boekw.	653.611	-	653.611
522723312	BR. Schuilingsoord flexibele schil	337.318	3.039	334.279
522723313	BR Schuilingsoord Sloop, Asbest, Boekw.	777.431	3.684	773.747
522723315	BR. De Zuidwester flexibele schil	195.799	-	195.799
522723316	BR De Zuidwester Sloop, Asbest, Boekw.	125.042	-	125.042
522723318	BR. Het Stroomdal flexibele schil	164.846	55.038	109.808
522723319	BR. Het Stroomdal Sloop, Asbest, Boekw.	120.298	3.370	116.928
522723321	BR. Harens Lyceum Sloop, Asbest, Boekw.	660.651	-	660.651
522723326	BR. Tijdelijk lokaal Menso Alting school	151.285	19.228	132.057
522725058	BR. Aanleg onderbouw Hockey en Korfbal	113.169	-	113.169
522725059	BR. Nieuwbouw Kantine	684.393	12	684.381
522725060	BR. Nieuwbouw Kleedkamers	266.011	-	266.011
522725061	BR. Sloop Opstal Hockey Korfbal	50.000	50.000	-
522725062	BR. Aanleg jeu de Boules en verleggen scatebaan	79.188	-	79.188
522725063	BR. Procedurekosten Sport Zuidlaren	13.917	13.917	-
522725621	BR. (ver)nieuwbouw OBS Oelebred	1.544.579	45.666	1.498.913
522725633	BR. (ver)nieuwbouw De Westerburcht flex	349.030	36.982	312.048
522725637	BR. Flexibele Schil OBS centrum/ Eelde	266.247	38.537	227.710
522725639	BR. Flexibele Schil Menso Altingschool	30.382	15.085	15.297
522725640	BR. Tijdelijk lokaal Mariaschool	93.173	15.677	77.496
522725641	BR. Speellokaal Mariaschool	72.033	12.120	59.913
522725685	BR. Tijdelijke huisvesting tijdens bouw	300.000	100.000	200.000

Bestemmingsreserves		Stand 31-12-2023	Verminderings	Stand 31-12-2024
522726201	BR. Gym de Zwet Sloop, Asbest, BW	317.938	731	317.207
522726202	BR. Gym de Ludinge Sloop, Asb., BW	99.825	-	99.825
522726203	BR Goudenregent Sloop, Asbest, BW	123.043	197	122.846
522726370	BR. Nieuwbouw Gymzaal Tynaarlo	993.078	24.678	968.400
522740606	BR. Kapitaallasten revitalisering gemeentehuis	170.000	-	170.000
522740670	BR Kap.Istn zonnepanelen bijgebouwen gemeentewerf	376.000	-	376.000
522740607	BR Kap.Istn Veiligheid en veiligheidsbeleving	113.000	500	112.500
522723098	BR Kap.Istn Fietspaden wegen en knelpuntenplan	1.883.000		1.883.000
522740608	BR Kap.Istn Parkeerplaats gemeentehuis	36.000	1.550	34.450
		43.722.018	5.402.262	39.160.460

Bestemmingsreserves		Stand 31-12-2024	Verminderings	Stand 31-12-2025
521700007	Reserve nieuwbouw gemeentehuis	6.884.961	354.265	6.530.696
521700008	Egalisatiereserve BCF	0		0
521700011	Reserve mechanisatie buitendienst	180.174	81.541	98.633
521700025	Mee te nemen gelden	-	-	-
521725611	BR. Sloop, Asb., Boekw. De Vijverstee	387.280	10.710	376.570
521725612	BR. Sloop, Asb., Boekw. De Holtenhoek	284.450	9.139	275.311
521725621	BR. Sloop, Asb., Boekw. OBS Oelebred	360.683	7.623	353.060
521725633	BR. Sloop, Asb., Boekw. OBS Westerburcht	453.369	11.328	442.041
522700004	Reserve automatisering	21.139	21.139	-
522700082	BR sport en bewegen sociaal domein	96.305		96.305
522700095	Reserve combinatiefunctionarissen WW	40.319		40.319
522000018	Reserve actualisering/digitalisering bestemmingsplannen	81.257	-	81.257
522700079	BR openbare orde en veiligheid	47.040	-	47.040
522700081	BR Sanering locatie Wijk en Boerma	109.440	-	109.440
522700096	Reserve Participatie	856.386	200.000	656.386
522700098	Reserve project Vitaal Platteland	-	-	-
522700104	BR. Complex de Inloop	-	-	-
522700109	BR. SV Tynaarlo	332.268	10.973	321.295
522700111	BR. Krediet Transferium de Punt	857.188	19.500	837.688
522700113	BR. MFA Zeijen	2.288.860	78.536	2.210.324

Bestemmingsreserves		Stand 31-12-2024	Verminderings	Stand 31-12-2025
522700114	BR. MFA Yde	2.714.479	96.032	2.618.447
522700115	BR Bedrijfsvoering	1.180.326	250.000	930.326
522700120	BR jeugdsoos Donderen	-	-	-
522700123	BR. Meedoenbanen	-	-	-
522700126	BR. Omgevingswet	136.354	115.000	21.354
522700134	BR. Sloop 't Punthoes en Bladergroenschool	297.790	297.790	-
522700127	BR. Asserstraat 21	13.200	-	13.200
522700129	BR. Grondexploitaties	2.100.000	-	2.100.000
522700124	BR investeringsbijdrage GAE	334.751	161.400	173.351
522700130	BR Duurzaamheidsinvesteringen gebouwen	271.083	12.083	259.000
522700132	BR. Centrumontwikkeling Zuidlaren	522.500	100.000	422.500
522700133	BR. Tussenvoorziening speedzoekers	100.000	100.000	-
522700135	BR Verkiezingen	1.590	1.590	-
522700136	BR Corona Steunpakket	1.036.703	250.000	786.703
522700137	BR Woningbouwontwikkeling Zuidlaren	800.000	800.000	-
522700139	BR Bruisende kernen	32.617	32.617	-
522700140	BR Grote projecten	500.000	250.000	250.000
522700141	BR Flexibele volkshuisvesting	600.000	250.000	350.000
522700142	BR Opvang Oekraïne	1.650.000	750.000	900.000
522702600	BR Kap.Istn dekvloer Borchkwartier	565.000	25.000	540.000
522723222	BR. Tijdelijke huisvesting de Veenvlinder	133.256	1.874	131.382
522723289	BR. 2e fase huisvesting Ter Borch	472.137	34.906	437.231
522723301	BR. Jonglaren flexibele schil	108.334	300	108.034
522723302	BR Jonglaren Sloop, Asbest, Boekw.	235.054	-	235.054
522723304	BR. De Lichtkring flexibele schil	146.137	8.802	137.335
522723305	BR De Lichtkring Sloop, Asbest, Boekw.	432.245	12.399	419.846
522723306	BR Flexibele schil de Schuthoek	133.401	58.862	74.539
522723307	BR De Schuthoek Sloop, Asbest, Boekw.	293.373	-	293.373
522723309	BR. De Tolflexibele schil	348.734	73.667	275.067
522723310	BR De Tol Sloop, Asbest, Boekw.	653.611	18.210	635.401
522723312	BR. Schuilingsoord flexibele schil	334.279	97.858	236.421
522723313	BR Schuilingsoord Sloop, Asbest, Boekw.	773.747	21.762	751.985
522723315	BR. De Zuidwester flexibele schil	195.799	-	195.799
522723316	BR De Zuidwester Sloop, Asbest, Boekw.	125.042	-	125.042
522723318	BR. Het Stroomdal flexibele schil	109.808	54.503	55.305
522723319	BR. Het Stroomdal Sloop, Asbest, Boekw.	116.928	3.346	113.582

Bestemmingsreserves		Stand 31-12-2024	Verminderingen	Stand 31-12-2025
522723321	BR. Harens Lyceum Sloop, Asbest, Boekw.	660.651	1.000	659.651
522723326	BR. Tijdelijk lokaal Menso Alting school	132.057	19.050	113.007
522725058	BR. Aanleg onderbouw Hockey en Korfbal	113.169	6.815	106.354
522725059	BR. Nieuwbouw Kantine	684.381	15.190	669.191
522725060	BR. Nieuwbouw Kleedkamers	266.011	13.580	252.431
522725061	BR. Sloop Opstal Hockey Korfbal	-	-	-
522725062	BR. Aanleg jeu de Boules en verleggen scatebaan	79.188	490	78.698
522725063	BR. Procedurekosten Sport Zuidlaren	-	-	-
522725621	BR. (ver)nieuwbouw OBS Oelebred	1.498.913	45.350	1.453.563
522725633	BR. (ver)nieuwbouw De Westerburcht flex	312.048	36.363	275.685
522725637	BR. Flexibele Schil OBS centrum/ Eelde	227.710	38.177	189.533
522725639	BR. Flexibele Schil Menso Altingschool	15.297	14.937	360
522725640	BR. Tijdelijk lokaal Mariaschool	77.496	15.529	61.967
522725641	BR. Speellokaal Mariaschool	59.913	12.006	47.907
522725685	BR. Tijdelijke huisvesting tijdens bouw	200.000	100.000	100.000
522726201	BR. Gym de Zwet Sloop, Asbest, BW	317.207	8.864	308.343
522726202	BR. Gym de Ludinge Sloop, Asb., BW	99.825	-	99.825
522726203	BR Goudenregenl Sloop, Asbest, BW	122.846	3.411	119.435
522726370	BR. Nieuwbouw Gymzaal Tynaarlo	968.400	24.506	943.894
522740606	BR. Kapitaallasten revitalisering gemeentehuis	170.000	7.500	162.500
522740670	BR Kap.Istn zonnepanelen bijgebouwen gemeentewerf	376.000	26.067	349.933
522740607	BR Kap.Istn Veiligheid en veiligheidsbeleving	112.500	5.000	107.500
522723098	BR Kap.Istn Fietspaden wegen en knelpuntenplan	1.883.000	5.000	1.878.000
522740608	BR Kap.Istn Parkeerplaats gemeentehuis	34.450	1.538	32.912
		39.160.460	5.083.128	34.077.332

Bestemmingsreserves		Stand 31-12-2025	Verminderings	Stand 31-12-2026
521700007	Reserve nieuwbouw gemeentehuis	6.530.696	351.682	6.179.014
521700008	Egalisatiereserve BCF	0		0
521700011	Reserve mechanisatie buitendienst	98.633	45.490	53.143
521700025	Mee te nemen gelden	-	-	-
521725611	BR. Sloop, Asb., Boekw. De Vijverstee	376.570	10.631	365.939
521725612	BR. Sloop, Asb., Boekw. De Holtenhoek	275.311	9.071	266.240
521725621	BR. Sloop, Asb., Boekw. OBS Oelebred	353.060	7.566	345.494
521725633	BR. Sloop, Asb., Boekw. OBS Westerburcht	442.041	11.244	430.797
522700004	Reserve automatisering	-	-	-
522700082	BR sport en bewegen sociaal domein	96.305		96.305
522700095	Reserve combinatiefunctionarissen WW	40.319		40.319
522000018	Reserve actualisering/digitalisering bestemmingsplannen	81.257	-	81.257
522700079	BR openbare orde en veiligheid	47.040	-	47.040
522700081	BR Sanering locatie Wijk en Boerma	109.440	-	109.440
522700096	Reserve Participatie	656.386	200.000	456.386
522700098	Reserve project Vitaal Platteland	-	-	-
522700104	BR. Complex de Inloop	-	-	-
522700109	BR. SV Tynaarlo	321.295	10.890	310.405
522700111	BR. Krediet Transferium de Punt	837.688	19.370	818.318
522700113	BR. MFA Zeijen	2.210.324	77.968	2.132.356
522700114	BR. MFA Yde	2.618.447	95.330	2.523.117
522700115	BR Bedrijfsvoering	930.326	250.000	680.326
522700120	BR jeugdsoos Donderen	-	-	-
522700123	BR. Meedoenbanen	-	-	-
522700126	BR. Omgevingswet	21.354	21.354	-
522700134	BR. Sloop 't Punthoes en Bladergroenschool	-	-	-
522700127	BR. Asserstraat 21	13.200	-	13.200
522700129	BR. Grondexploitaties	2.100.000	-	2.100.000
522700124	BR investeringsbijdrage GAE	173.351	161.400	11.951
522700130	BR Duurzaamheidsinvesteringen gebouwen	259.000	11.971	247.029
522700132	BR. Centrumontwikkeling Zuidlaren	422.500	100.000	322.500
522700133	BR. Tussenvoorziening spoedzoekers	-	-	-
522700135	BR Verkiezingen	-	-	-
522700136	BR Corona Steunpakket	786.703	250.000	536.703
522700137	BR Woningbouwontwikkeling Zuidlaren	-	-	-

Bestemmingsreserves		Stand 31-12-2025	Verminderings	Stand 31-12-2026
522700139	BR Bruisende kernen	-	-	-
522700140	BR Grote projecten	250.000	250.000	-
522700141	BR Flexibele volkshuisvesting	350.000	250.000	100.000
522700142	BR Opvang Oekraïne	900.000	750.000	150.000
522702600	BR Kap.Istn dekvloer Borchkwartier	540.000	24.800	515.200
522723222	BR. Tijdelijke huisvesting de Veenvlinder	131.382	1.858	129.524
522723289	BR. 2e fase huisvesting Ter Borch	437.231	34.597	402.634
522723301	BR. Jonglaren flexibele schil	108.034	1.300	106.734
522723302	BR Jonglaren Sloop, Asbest, Boekw.	235.054	6.549	228.505
522723304	BR. De Lichtkring flexibele schil	137.335	8.738	128.597
522723305	BR De Lichtkring Sloop, Asbest, Boekw.	419.846	12.310	407.536
522723306	BR Flexibele schil de Schuthoek	74.539	58.296	16.243
522723307	BR De Schuthoek Sloop, Asbest, Boekw.	293.373	8.174	285.199
522723309	BR. De Tolflexibele schil	275.067	72.991	202.076
522723310	BR De Tol Sloop, Asbest, Boekw.	635.401	18.080	617.321
522723312	BR. Schuilingsoord flexibele schil	236.421	96.935	139.486
522723313	BR Schuilingsoord Sloop, Asbest, Boekw.	751.985	21.607	730.378
522723315	BR. De Zuidwester flexibele schil	195.799	-	195.799
522723316	BR De Zuidwester Sloop, Asbest, Boekw.	125.042	-	125.042
522723318	BR. Het Stroomdal flexibele schil	55.305	53.969	1.336
522723319	BR. Het Stroomdal Sloop, Asbest, Boekw.	113.582	3.322	110.260
522723321	BR. Harens Lyceum Sloop, Asbest, Boekw.	659.651	23.123	636.528
522723326	BR. Tijdelijk lokaal Menso Alting school	113.007	18.872	94.135
522725058	BR. Aanleg onderbouw Hockey en Korfbal	106.354	6.760	99.594
522725059	BR. Nieuwbouw Kantine	669.191	15.082	654.109
522725060	BR. Nieuwbouw Kleedkamers	252.431	13.483	238.948
522725061	BR. Sloop Opstal Hockey Korfbal	-	-	-
522725062	BR. Aanleg jeu de Boules en verleggen skatebaan	78.698	5.880	72.818
522725063	BR. Procedurekosten Sport Zuidlaren	-	-	-
522725621	BR. (ver)nieuwbouw OBS Oelebred	1.453.563	45.034	1.408.529
522725633	BR. (ver)nieuwbouw De Westerburcht flex	275.685	36.290	239.395
522725637	BR. Flexibele Schil OBS centrum/ Eelde	189.533	37.817	151.716
522725639	BR. Flexibele Schil Menso Altingschool	360	-	360
522725640	BR. Tijdelijk lokaal Mariaschool	61.967	15.381	46.586
522725641	BR. Speellokaal Mariaschool	47.907	11.891	36.016
522725685	BR. Tijdelijke huisvesting tijdens bouw	100.000	100.000	-

Bestemmingsreserves		Stand 31-12-2025	Verminderings	Stand 31-12-2026
522726201	BR. Gym de Zwet Sloop, Asbest, BW	308.343	8.801	299.542
522726202	BR. Gym de Ludinge Sloop, Asb., BW	99.825	-	99.825
522726203	BR Goudenregent Sloop, Asbest, BW	119.435	3.387	116.048
522726370	BR. Nieuwbouw Gymzaal Tynaarlo	943.894	24.335	919.559
522740606	BR. Kapitaallasten revitalisering gemeentehuis	162.500	7.440	155.060
522740670	BR Kap.Istn zonnepanelen bijgebouwen gemeentewerf	349.933	25.840	324.093
522740607	BR Kap.Istn Veiligheid en veiligheidsbeleving	107.500	4.960	102.540
522723098	BR Kap.Istn Fietspaden wegen en knelpuntenplan	1.878.000	10.000	1.868.000
522740608	BR Kap.Istn Parkeerplaats gemeentehuis	32.912	1.525	31.387
		34.077.332	3.723.394	30.353.938

Bestemmingsreserves		Stand 31-12-2026	Verminderings	Stand 31-12-2027
521700007	Reserve nieuwbouw gemeentehuis	6.179.014	349.099	5.829.915
521700008	Egalisatiereserve BCF	0	-	0
521700011	Reserve mechanisatie buitendienst	53.143	32.985	20.158
521700025	Mee te nemen gelden	-	-	-
521725611	BR. Sloop, Asb., Boekw. De Vijverstee	365.939	10.553	355.386
521725612	BR. Sloop, Asb., Boekw. De Holtenhoek	266.240	9.003	257.237
521725621	BR. Sloop, Asb., Boekw. OBS Oelebred	345.494	7.510	337.984
521725633	BR. Sloop, Asb., Boekw. OBS Westerburcht	430.797	11.161	419.636
522700004	Reserve automatisering	-	-	-
522700082	BR sport en bewegen sociaal domein	96.305	-	96.305
522700095	Reserve combinatiefunctionarissen WW	40.319	-	40.319
522000018	Reserve actualisering/digitalisering bestemmingsplannen	81.257	-	81.257
522700079	BR openbare orde en veiligheid	47.040	-	47.040
522700081	BR Sanering locatie Wijk en Boerma	109.440	-	109.440
522700096	Reserve Participatie	456.386	200.000	256.386
522700098	Reserve project Vitaal Platteland	-	-	-
522700104	BR. Complex de Inloop	-	-	-
522700109	BR. SV Tynaarlo	310.405	10.808	299.597
522700111	BR. Krediet Transferium de Punt	818.318	19.240	799.078
522700113	BR. MFA Zeijen	2.132.356	77.399	2.054.957

Bestemmingsreserves		Stand 31-12-2026	Verminderings	Stand 31-12-2027
522700114	BR. MFA Yde	2.523.117	94.629	2.428.488
522700115	BR Bedrijfsvoering	680.326	250.000	430.326
522700120	BR jeugdsoos Donderen	-	-	-
522700123	BR. Meedoenbanen	-	-	-
522700126	BR. Omgevingswet	-	-	-
522700134	BR. Sloop 't Punthoes en Bladergroenschool	-	-	-
522700127	BR. Asserstraat 21	13.200	-	13.200
522700129	BR. Grondexploitaties	2.100.000	-	2.100.000
522700124	BR investeringsbijdrage GAE	11.951	11.951	-
522700130	BR Duurzaamheidsinvesteringen gebouwen	247.029	11.859	235.170
522700132	BR. Centrumontwikkeling Zuidlaren	322.500	100.000	222.500
522700133	BR. Tussenvoorziening speedzoekers	-	-	-
522700135	BR Verkiezingen	-	-	-
522700136	BR Corona Steunpakket	536.703	250.000	286.703
522700137	BR Woningbouwontwikkeling Zuidlaren	-	-	-
522700139	BR Bruisende kernen	-	-	-
522700140	BR Grote projecten	-	-	-
522700141	BR Flexibele volkshuisvesting	100.000	100.000	-
522700142	BR Opvang Oekraïne	150.000	150.000	-
522702600	BR Kap.Istn dekvloer Borchkwartier	515.200	24.600	490.600
522723222	BR. Tijdelijke huisvesting de Veenvlinder	129.524	1.843	127.681
522723289	BR. 2e fase huisvesting Ter Borch	402.634	34.288	368.346
522723301	BR. Jonglaren flexibele schil	106.734	82.582	24.152
522723302	BR Jonglaren Sloop, Asbest, Boekw.	228.505	6.502	222.003
522723304	BR. De Lichtkring flexibele schil	128.597	8.675	119.922
522723305	BR De Lichtkring Sloop, Asbest, Boekw.	407.536	12.221	395.315
522723306	BR Flexibele schil de Schuthoek	16.243	57.730	-
522723307	BR De Schuthoek Sloop, Asbest, Boekw.	285.199	8.115	277.084
522723309	BR. De Tolflexibele schil	202.076	72.316	129.760
522723310	BR De Tol Sloop, Asbest, Boekw.	617.321	17.950	599.371
522723312	BR. Schuilingsoord flexibele schil	139.486	96.011	43.475
522723313	BR Schuilingsoord Sloop, Asbest, Boekw.	730.378	21.452	708.926
522723315	BR. De Zuidwester flexibele schil	195.799	65.434	130.365
522723316	BR De Zuidwester Sloop, Asbest, Boekw.	125.042	3.484	121.558
522723318	BR. Het Stroomdal flexibele schil	1.336	1.336	-
522723319	BR. Het Stroomdal Sloop, Asbest, Boekw.	110.260	3.298	106.962

Bestemmingsreserves		Stand 31-12-2026	Verminderings	Stand 31-12-2027
522723321	BR. Harens Lyceum Sloop, Asbest, Boekw.	636.528	22.958	613.570
522723326	BR. Tijdelijk lokaal Menso Alting school	94.135	18.694	75.441
522725058	BR. Aanleg onderbouw Hockey en Korfbal	99.594	6.705	92.889
522725059	BR. Nieuwbouw Kantine	654.109	14.973	639.136
522725060	BR. Nieuwbouw Kleedkamers	238.948	13.386	225.562
522725061	BR. Sloop Opstal Hockey Korfbal	-	-	-
522725062	BR. Aanleg jeu de Boules en verleggen scatebaan	72.818	5.831	66.987
522725063	BR. Procedurekosten Sport Zuidlaren	-	-	-
522725621	BR. (ver)nieuwbouw OBS Oelebred	1.408.529	44.718	1.363.811
522725633	BR. (ver)nieuwbouw De Westerburcht flex	239.395	35.945	203.450
522725637	BR. Flexibele Schil OBS centrum/ Eelde	151.716	37.456	114.260
522725639	BR. Flexibele Schil Menso Altingschool	360	360	-
522725640	BR. Tijdelijk lokaal Mariaschool	46.586	15.233	31.353
522725641	BR. Speellokaal Mariaschool	36.016	11.777	24.239
522725685	BR. Tijdelijke huisvesting tijdens bouw	-	-	-
522726201	BR. Gym de Zwet Sloop, Asbest, BW	299.542	8.738	290.804
522726202	BR. Gym de Ludinge Sloop, Asb., BW	99.825	-	99.825
522726203	BR Goudenregenl Sloop, Asbest, BW	116.048	3.363	112.685
522726370	BR. Nieuwbouw Gymzaal Tynaarlo	919.559	24.164	895.395
522740606	BR. Kapitaallasten revitalisering gemeentehuis	155.060	7.380	147.680
522740670	BR Kap.Istn zonnepanelen bijgebouwen gemeentewerf	324.093	25.613	298.480
522740607	BR Kap.Istn Veiligheid en veiligheidsbeleving	102.540	4.920	97.620
522723098	BR Kap.Istn Fietspaden wegen en knelpuntenplan	1.868.000	45.000	1.823.000
522740608	BR Kap.Istn Parkeerplaats gemeentehuis	31.387	1.513	29.874
		30.353.938	2.562.761	27.832.664

18. Onvoorzien

In het overzicht van onvoorzien wordt een verantwoording gegeven op het gebruik van het geraamde bedrag voor onvoorzien. De post onvoorzien is als een post in de begroting opgenomen en dient als dekking voor incidentele lasten en structurele lasten voortvloeiend uit nieuw beleid. Onvoorzien wordt verantwoord onder taakveld 0.8: Financiering.

Bestaand beleid is, dat een bedrag van € 34.000 voor incidenteel onvoorzien wordt begroot.

Gedurende het boekjaar worden de stand en het verloop van deze onvoorzien posten iedere twee weken aan de gemeenteraad gerapporteerd, als daar door begrotingswijzigingen aanleiding toe is.

Onvoorzien incidenteel algemeen	€
<i>(kostenplaats 4008300 / 4380100)</i>	
Beschikbaar geraamd 2024	34.000

19. Kredietaanvragen

De investeringskredieten voor 2024 zijn grotendeels opgenomen in de Integrale Voortgangsrapportage 2023. In deze begroting 2024 is sprake van drie aanvullende investeringen en bijbehorende kredietaanvragen.

MFA Borchkwartier herstel constructiefout

Een krediet van € 250.000 vanuit het onderwijshuisvestingsprogramma 2024 voor het herstel van een constructiefout in de vloer bij MFA Borchkwartier. Deze kredietaanvraag hangt samen met de eerdere kredietaanvraag van € 500.000 voor het vervangen van de dekvloer bij de Integrale Voortgangsrapportage 2023. Dekking van de kapitaallasten is aanwezig binnen de bestaande budgetten van onderwijshuisvesting.

Zwerfafvalbakken

Een krediet van € 140.000 voor het plaatsen van 200 zwerfafvalbakken in 2024. De kapitaallasten, uitgaande van een afschrijvingstermijn van 10 jaar en 1,25% rente bedragen € 15.750.

Elektrische auto

Een krediet van € 65.000 voor de aanschaf van een elektrische auto in 2024 ten behoeve van het (ver)plaatsen, eventueel verwijderen en legen van zwerfafvalbakken.

20. Subsidieplafonds

Volgens de Algemene Subsidieverordening (ASV) van de gemeente Tynaarlo kan de raad voor een bepaalde uitvoeringsregeling een subsidieplafond instellen. Een subsidieplafond kan wenselijk zijn om te voorkomen dat we meer subsidie moeten verstrekken dan er middelen beschikbaar zijn. Met het instemmen met deze begroting stemt de gemeenteraad ook in met de voorgestelde subsidieplafonds.

Ook moet bij de vaststelling van een subsidieplafond worden aangegeven op welke wijze het beschikbare bedrag wordt verdeeld. De wijze van verdeling vindt plaats conform de vastgestelde bijbehorende uitvoeringsregelingen (op volgorde van binnenkomst).

Na het instemmen met deze begroting moeten de subsidieplafonds gepubliceerd worden op de elektronische gemeentepagina (www.officielebekendmakingen.nl).

	Plafond 2023	Plafond 2024
Uitvoeringsregeling kunst & cultuur		
Subsidies kunst en cultuur	11.516	11.874
Uitvoeringsregeling maatschappelijke activiteiten		
Activiteiten internationale bewustwording	6.805	7.017
Subsidies maatschappelijke ondersteuning	57.695	59.488
Preventiefonds	75.300	77.639
Uitvoeringsregeling hartveilig Tynaarlo		
Projecten preventie	3.145	3.240
Uitvoeringsregeling sport		
Subsidiëring aan verenigingen	11.980	12.352
Uitvoeringsregeling ondersteuning bewonersinitiatieven duurzaamheid		
Investeren in een duurzame leefomgeving	15.000	15.000
Uitvoeringsregeling leefbaarheidsfonds		
Subsidies leefbaarheidsfonds	16.630	17.147
Algemene subsidieverordening		
Subsidies respijtzorg mantelzorgers	20.980	21.632
Stimuleringsregeling vergroten toegankelijkheid		
Subsidies toegankelijkheid	20.000	20.000

De subsidieplafonds zijn vastgesteld op basis van de subsidiebudgetten die in de begroting ter vaststelling aan de gemeenteraad zijn voorgelegd. Mochten er nog wijzigingen volgen bij deze vaststelling, dan wordt het subsidieplafond in overeenstemming aangepast.

Toelichting op de belangrijkste afwijkingen ten opzichte van het budgetplafond in het vorige jaar (2023):

In algemene zin zijn de budgetten in 2024 geïndexeerd met 3% ten opzichte van de begroting 2023.

21. Structureel en reëel begrotingsevenwicht

Gedeputeerde Staten van Drenthe hebben in het vastgestelde “Gemeenschappelijk financieel toezichtkader” aangegeven dat de begroting 2024 “structureel en reëel in evenwicht” moet zijn. Dat betekent dat de structurele lasten gedekt moeten worden door structurele baten.

Uit een nadere analyse van de structurele lasten en baten en de incidentele lasten en baten is gebleken dat de begroting voor 2024 materieel sluitend is.

In hoofdstukken 15 en 17 is een uitgebreide becijfering van incidentele baten en lasten en de structurele en incidentele toevoegingen en onttrekking aan reserves opgenomen.

Gecomprimeerd ziet het beeld er voor 2024 als volgt uit:

Presentatie van het structurele begrotingssaldo (bedragen x € 1.000)	2024	2025	2026	2027
Saldo baten en lasten	-1.493	-873	-5.894	-5.771
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	2.971	1.847	1.256	655
Primitief begrotingssaldo na bestemming	1.478	974	-4.638	-5.116
Waarvan incidentele baten en lasten (hoofdstuk 15)	976	928	-331	-3
Structureel primitief begrotingssaldo	2.454	1.902	-4.969	-5.119
Voorgestelde structurele bijstellingen begroting 2024				
Structurele effecten najaarsbrief 2022	134	134	133	133
Structureel nieuw beleid	-232	-252	-252	-252
Structureel begrotingssaldo na vaststelling begroting	2.356	1.784	-5.088	-5.238

Bijlagen

Bijlage 1: Begrippenlijst

A.

Accres

Groei/daling van het gemeentefonds (zie ook trap-op-trap-af methodiek).

Activa (vaste)

Bezittingen die langer dan één jaar meegaan en die in meerdere jaren worden afgeschreven (bijvoorbeeld gebouwen). Activa staan op de balans.

Algemene dekkingsmiddelen

Algemene dekkingsmiddelen zijn inkomsten zonder vooraf bepaald bestedingsdoel. De gemeente kan deze vrij besteden. Het gaat om de uitkeringen vanuit het gemeentefonds, om bepaalde gemeentelijke belastingen (zoals OZB-belasting) en deelnemingen/dividend.

Algemene uitkering

Uitkering uit het gemeentefonds van het Rijk dat de gemeente geheel vrij mag besteden.

Algemene reserve

Het vrij besteedbare eigen vermogen van de gemeente. Dit vormt een buffer voor financiële tegenvallers.

B.

Balans

De balans toont een overzicht van de bezittingen, schulden en eigen vermogen van de gemeente op een bepaald moment.

Baten en lasten (stelsel van)

Gemeenten werken met een stelsel van baten en lasten. Dit betekent dat inkomsten en uitgaven moeten worden toegerekend aan het begrotingsjaar waarop zij betrekking hebben (dat wil zeggen het jaar waarin de prestatie geleverd is).

Bedrijfsvoering

De beheersing van, het toezicht op en de verantwoording over de bedrijfsprocessen binnen de gemeentelijke organisatie.

Begroting

Een begroting geeft aan welke beleidsvoornemens de gemeente heeft, hoeveel middelen daarmee gemoeid zijn en uit welke bronnen die middelen afkomstig zijn.

Begrotingsresultaat

Financieel verschil tussen het bedrag dat volgens de begroting is toegestaan en het te verwachten bestede bedrag.

Begrotingstekort

Een begrotingstekort treedt op wanneer de lasten hoger zijn dan de baten.

Beheersmaatregel

Een activiteit die zich richt op het elimineren, vermijden of verkleinen van de oorzaak of het gevolg van een ongewenste gebeurtenis.

Belastingcapaciteit

De OZB is voor gemeenten de belangrijkste eigen belastinginkomsten. De belastingcapaciteit geeft inzicht in de mate waarin bij het voordoen van een financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar kan worden opgevangen of ruimte is voor nieuw beleid. Om deze ruimte weer te kunnen geven is een ijkpunt nodig. In dit geval de landelijk gemiddelde tarieven. Voor gemeenten wordt de belastingcapaciteit gerelateerd aan de hoogte van de gemiddelde woonlasten (OZB, rioolheffing en reinigingsheffing). Naast de OZB wordt tevens gekeken naar de riool- en afvalstoffenheffing omdat de heffing niet kostendekkend hoeft te zijn, maar ook lager mag worden vastgesteld (er is dan sprake van belastingcapaciteit die niet benut wordt). Dit is een van de verplichte kengetallen die gemeenten moeten opnemen in de paragraaf weerstandsvermogen van de begroting en de jaarstukken.

Benodigde weerstandscapaciteit

Het bedrag dat benodigd is om alle risico's in de begroting waarvoor geen maatregelen zijn getroffen, in financiële zin af te dekken.

Beschikbare weerstandscapaciteit

De middelen die beschikbaar zijn om eventuele tegenvallers (risico's) op te kunnen vangen.

Bestaand beleid

Beleid waarover al besluitvorming heeft plaatsgevonden.

Bestemmingsreserve

Naast de algemene reserve zijn er buffers gevormd die niet worden meegerekend tot de weerstandscapaciteit. Het gaat hier om de bestemmingsreserves. Bestemmingsreserves zijn voor specifieke doeleinden gevormd op basis van een raadsbesluit. Bestemmingsreserves zijn gebonden aan de bestemmingen die door de raad zijn vastgesteld. Wanneer de nood echt hoog is kan er door de raad aan de betreffende bestemmingsreserve een andere bestemming worden gegeven. Aan een deel van de bestemmingsreserves hangen verplichtingen tot bestedingen (bijvoorbeeld kapitaallasten) waarbij er beperkte sprake is van beleidsvrijheid.

Besluit begroting en verantwoording (BBV)

Het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) beschrijft de regels waaraan onder andere de begroting en de jaarstukken van een gemeente aan moeten voldoen.

Bestuurlijk belang

Een gemeente kan een bestuurlijk belang hebben in een verbonden partij doordat zij in het bestuur is vertegenwoordigd. De gemeente kan het ook hebben doordat zij stemrecht heeft in de verbonden partij.

BTW compensatiefonds

Rijksfonds waaruit gemeenten een bepaald deel van de door hen betaalde BTW kunnen terugvorderen.

C.

Circulaire

Een circulaire informeert de gemeenten over de omvang en de verdeling van de algemene uitkering, de integratie-uitkeringen en de decentralisatie-uitkeringen uit het gemeentefonds.

D.

Deelneming

Participatie in een besloten of naamloze vennootschap, waarin de gemeente aandelen heeft.

Dividend

Een vergoeding die wordt uitbetaald aan de aandeelhouders.

Doeluitkering

Uitkering door het Rijk aan een lagere overheid voor een nauw omschreven wettelijk vastgesteld doel of taak. De gelden zijn niet vrij besteedbaar.

E.

EMU-saldo

Het geraamde of het gerealiseerde saldo van de ontvangsten en uitgaven van een gemeente. Dit bedrag wordt berekend op transactiebasis en volgens Europese voorschriften en is verplicht onderdeel van de begroting en de jaarstukken.

Exploitatielasten

Alle jaarlijkse kosten van kapitaalgoederen die terug te vinden zijn op de begroting. Daarbij gaat het om afschrijvingen, rentekosten, onderhoudskosten, kosten om risico's te dekken en overheadkosten.

F.

Financieel belang

Van financieel belang is sprake als de gemeente de middelen die ze ter beschikking stelt verloren gaan in geval van faillissement van de verbonden partij (een derde rechtspersoon) en/ of als financiële problemen bij de verbonden partij verhaald kunnen worden op de gemeente.

Financiële kengetallen

Getallen waarmee inzicht verkregen kan worden in de financiële positie van de gemeente. Het BBV verplicht alle gemeenten een aantal specifieke kengetallen op te nemen in de begroting en de jaarstukken, waaronder de netto schuldquote en het solvabiliteitsratio.

Financieringsmiddelen

Kort- of langlopende geldmiddelen die nodig zijn om de kosten van uitgaven te betalen.

G.

Gemeenschappelijke regeling

Is het publiekrechtelijk juridisch kader waarbinnen twee of meer gemeentebesturen kunnen samenwerken.

Gemeentefonds

Uitkering van het Rijk die de gemeenten in principe vrij mogen besteden.

Grondexploitatie

De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitatie een forse impact kan hebben op de financiële positie van een gemeente. Indien gemeenten leningen hebben afgesloten om grond te kopen voor een (toekomstige) woningbouwproject hebben zij een schuld. Bij de beoordeling van een dergelijke schuld is het van belang om te weten of deze schuld kan worden afgelost wanneer het project wordt uitgevoerd. Van de opbrengst van de verkochte gronden kan immers de schuld worden afgelost. Het kengetal grondexploitatie dat is opgenomen in de paragraaf weerstandsvermogen van de begroting en de jaarstukken geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale (geraamde) baten en daarmee de mogelijke invloed van negatieve waardeontwikkelingen voor de begroting.

H.

Hoofdstuk

Is een samenhangende verzameling van activiteiten en geldmiddelen gericht op het bereiken van vooraf bepaalde maatschappelijke effecten, ook wel een programma genoemd.

HR21

Is het functiewaarderingssysteem van de VNG.

K.

Kapitaalgoederen

Investeringsgoederen met een groot maatschappelijk nut die de gemeente nodig heeft voor de uitvoering van haar taken. Deze goederen hebben doorgaans een hoge vervangingswaarde en gaan meerdere jaren mee. Voorbeelden hiervan zijn wegen, riolering, water, groen en gebouwen.

Kapitaallasten

Afschrijvingen en toegerekende rente op activa. De afschrijvingen betreffen de jaarlijkse waardevermindering van de investering. Door middel van de afschrijving worden lasten van de investering uitgespreid over de jaren dat er van de investering gebruik wordt gemaakt. De rente betreft het eigen of geleende geld dat besteed wordt om de investering te financieren.

L.

LEADER

Liaison Entre Actions de Développement de l'Economie Rurale of te wel: Samenwerking voor plattelandsontwikkeling. Het is een subsidieprogramma op initiatief van de Europese Commissie.

Leges

Worden geheven ter dekking van de kosten van gemeentelijke dienstverlening. Leges mogen maximaal kostendekkend zijn.

Lokale heffingen

Lokale heffingen zijn, naast de algemene uitkering uit het gemeentefonds en de doeluitkeringen een belangrijke inkomstenbron voor de gemeente. De lokale heffingen vallen uiteen in twee groepen: belastingen en retributies/bestemmingsheffingen. Voorbeelden van belastingen zijn: forensenbelasting en toeristenbelasting. Voorbeelden van (bestemmings)heffingen zijn de rioolheffing of de afvalstoffenheffing. Het geld dat gemeenten met heffingen ophalen, moeten gebruikt worden om de kosten te dekken van datgene waarvoor ze in rekening worden gebracht.

M.

Meerjareninvesteringsplan

In het meerjareninvesteringsplan wordt de planning van de investeringen voor de komende jaren inzichtelijk gemaakt.

Meerjarenraming

Een prognose van de voor meerdere jaren, na het begrotingsjaar, te verwachten baten en lasten alsmede mutaties in reserves.

N.

Netto schuldquote en netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Een hoge netto schuldquote hoeft op zichzelf geen probleem te zijn. Of dat het geval is valt niet direct af te leiden uit de netto schuldquote zelf, maar hangt af van meerdere factoren. Zo kan een hoge schuld worden veroorzaakt doordat er leningen zijn afgesloten en die gelden vervolgens worden doorgeleend aan bijvoorbeeld woningbouwcorporaties die op hun beurt weer jaarlijks aflossen. In dat geval hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn. Om inzicht te verkrijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven (netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen).

NMD-samenwerking

Samenwerking in Noord- en Midden-Drenthe op het gebied van het sociaal domein.

O.

Overhead

De kosten van de werkzaamheden of faciliteiten die slechts een indirecte relatie vertonen met de prestaties (bijvoorbeeld leidinggeven, afdelingsadministratie of huisvesting).

P.

Paragrafen

Geven volgens het BBV een dwarsdoorsnede van de begroting op financiële aspecten. Het gaat dan om de beleidslijnen van beheersmatige aspecten die belangrijk zijn, financieel, politiek of anderszins. De paragrafen zijn verplicht onderdeel van zowel de begroting als de jaarstukken.

Planning & Control cyclus

De jaarlijks terugkerende werkzaamheden die samenhangen met het opstellen, bespreken, bewaken, bijstellen en verifiëren van budgetten.

P.M. post

Schatting van uitgaven, opgenomen in de begroting terwijl de werkelijke kosten nog niet exact bepaald kunnen worden.

Prestatie-indicator

Kwantitatieve en kwalitatieve gegevens die inzicht geven in de resultaten van het gevoerde beleid van de gemeente.

R.

Reserve

Bedrag dat is gereserveerd voor toekomstige uitgaven, zonder dat de aard en de omvang van deze uitgaven al bekend zijn. Reserves worden onderverdeeld in algemene reserves en reserves met een specifieke bestemming (bestemmingsreserves).

Restrisico

De inschatting van het risico met medeneming van de effecten van beheersmaatregelen. Risico dat overblijft na risicobeheersing. (netto risico)

Risico

Gebeurtenis die zich al dan niet kan voordoen en die kan leiden tot schade met een financieel gevolg of afwijking van een te behalen beleidsdoel.

Risicobeheersing

Zijn activiteiten (beheersmaatregelen) die de kans op het optreden van risico's dan wel de gevolgen van risico's beïnvloeden (voorkomen of reduceren)

Risico irt. weerstandsvermogen

De kans op een gebeurtenis die leidt tot een directe financiële tegenvaller van materiële betekenis, die niet is afgedekt in de begroting.

Risicomanagement

Het geheel aan activiteiten en maatregelen gericht op het expliciet en systematisch omgaan met en beheersen van risico's.

S.

Samenwerkingsverband Drentsche Aa

Samenwerking op het gebied van specifieke onderdelen binnen de bedrijfsvoering tussen de gemeenten Tynaarlo, Aa en Hunze en Assen.

Solvabiliteit

Is de verhouding tussen het eigen vermogen en het totale vermogen.

Solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Indien er sprake is van een forse schuld én veel eigen vermogen (het totaal van de algemene en de bestemmingsreserves), hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn voor de financiële positie. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente. De mate van weerbaarheid geeft in combinatie met de andere kengetallen een indicatie over de financiële positie van een gemeente.

Staat C

Staat/overzicht van vaste activa.

Staat D

Staat/overzicht van reserves en voorzieningen.

Staat E

Staat/overzicht van langlopende leningen.

Structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van de financiële positie is het ook van belang te kijken naar de structurele baten en structurele lasten. Structurele baten zijn bijvoorbeeld de algemene uitkering uit het gemeentefonds en de opbrengsten uit de onroerende zaakbelasting OZB. Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is, doordat wordt gekeken naar de structurele baten en structurele lasten en deze worden vergeleken met de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van een lening) te dekken.

T.

Taakmutatie

Extra geld uit het gemeentefonds voor de uitvoering van nieuwe en/of bestaande taken.

Taakveld

Eenheid waarin de hoofdstukken zijn onderverdeeld.

Trap-op-trap-af systematiek/ accresmethode

Om het totaal beschikbare bedrag te bepalen dat aan de gemeenten wordt uitgekeerd, gebruikt het Rijk de accresmethode, ook wel de 'trap-op-trap-af systematiek' genoemd. Het accres is gekoppeld aan de ontwikkeling van rijksuitgaven (niet van alle uitgaven). Stijgen de uitgaven dan stijgt het accres, dalen de uitgaven dan daalt het accres.

Treasury

Is het geheel van activiteiten in verband met het beheren van de geldstromen.

V.

Verbonden partij

Is een partij waarmee de gemeente een bestuurlijke relatie onderhoudt en waarin zij een financieel belang heeft.

Voorziening

Dit is een reservering (geormerkte gelden) met als doel het bedrag aan te wenden in de toekomst waar de voorziening oorspronkelijk voor is gecreëerd.

W.

Weerstandsratio

= Beschikbare weerstandscapaciteit : Benodigde weerstandscapaciteit. Een ratio > 100% kan als voldoende worden beschouwd.

Weerstandvermogen

Het weerstandvermogen is de mate waarin de gemeente in staat is om de gevolgen van risico's op te vangen, zonder dat het beleid of de uitvoering daarvan in gevaar komt. Het weerstandvermogen is de verhouding (ratio) tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstands-capaciteit.

Bijlage 2: Afkortingenlijst

A .

AED – Automatische externe defibrillator
APKK – Adviesgroep platteland kleine kernen
APPA – Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers
APV – Algemene Plaatselijke Verordening
ARCA – Algemene Reserve Calamiteiten
ARGI – Algemene Reserve Grote Investeringen
Asv – Algemene Subsidieverordening
AU – Algemene uitkering (gemeentefonds)
AVG – Algemene Verordening Persoonsgegevens
Awb – Algemene wet bestuursrecht
Awbz – Algemene wet bijzondere ziektekosten
AZC – Azielzoekerscentrum

B .

BAG – Basisregistratie Adressen
BBP – Bruto Binnenlands Product
B&W – Burgemeester & Wethouders
BBV – Besluit Begroting en Verantwoording
BIE – Bouwgronden In Exploitatie
BIO – Baseline Informatiebeveiliging Overheden
BNG – Bank Nederlandse Gemeenten
BOA – Buitengewoon opsporingsambtenaar
BOR – Beheer Openbare Ruimte
BRP – Basisregistratie Personen
BTW – Belasting Toegevoegde Waarde
BUIG – Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorzieningen Gemeenten
BV – Besloten Venootschap

C .

CAO – Collectieve arbeidsovereenkomst

CBS – Centraal Bureau voor de Statistiek

CJG – Centrum voor Jeugd en Gezin

COELO – Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden

CROW – Netwerk waar gemeentelijke professionals kennis etc uitwisselen over openbare ruimten

CPB – Centraal Plan Bureau

D.

DAR – Digitale Aanvraag Rijbewijs

DB – Dagelijks Bestuur

DU – Decentralisatie Uitkering

DPO – Distributieplanologisch onderzoek

DVO – Dienstverleningsovereenkomst

E.

EDR – Europese Diensten Richtlijn

EV – Eigen Vermogen

EMU – Economische en Monetaire Unie

EZ – Economische Zaken

F.

FIDO – Financiering Decentrale Overheden

FTE – Fulltime-equivalent (formatieplaats)

FWK – Fietspaden, wegen en knelpunten

G.

GAE – Groningen Airport Eelde

GALA – Gezond en Actief Leven Akkoord

GFT – Groente, fruit en tuin(afval)

GGD – Gemeentelijke Gezondheidsdienst Drenthe

GKB – Gemeentelijke Kredietbank

GO – Georganiseerd Overleg

GR – Gemeenschappelijke Regeling

GRP – Gemeentelijk Rioleringsplan

H.

HHT – Huishoudelijke hulp toelage
HR – Human Resources, zie ook P&O
HVP – Huisvestingsprogramma

I.

IBA – Individuele Behandeling Afvalwater
ICT – Informatie- en communicatietechnologie
IHP – Integraal Huisvestingsplan
IKB - Individueel keuzebudget
IMVA – Immateriële Vaste Activa
IVR – Integrale Voortgangsrapportage
IZA – Integraal Zorg Akkoord

J.

JGZ – Jeugdgezondheidszorg
JOGG – Jongeren Op Gezond Gewicht

L.

LAS – Lokale adaptatiestrategie
LEA – Lokaal Educatieve Agenda

M.

MEBV – Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer
MFA – Multi Functionele Accommodatie
Ministerie OCW – Ministerie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Ministerie van BZK – Ministerie van Binnenlandse Zaken
MJDP – Meerjaren Duurzaamheidsplan (gemeentelijke gebouwen)
MJOP – Meerjaren Onderhoudsplan
MKB – Midden- en Kleinbedrijf
MO – middelbaar onderwijs
MVA – Materiële Vaste Activa

N.

NIEGG – Niet In Exploitatie Genomen Gronden

NMD – Noord- en Midden-Drenthe

NPO – Nationaal Programma Onderwijs

NV – Naamloze Vennootschap

NVM – Nederlandse Vereniging van Makelaars

O.

3 O's – Onvermijdelijk, onuitstelbaar en onvoorzien

OCW – Ministerie Onderwijs Cultuur en Wetenschap

OGGz – Openbare Geestelijke Gezondheidszorg

OHP – Onderwijs Huisvestingsprogramma

OM – Openbaar Ministerie

OPK – Oud papier en karton

OR – Openbare Ruimte

OV – Openbaar Vervoer

OZB – Onroerend Zaak Belasting

P.

PBH – Prins Bernhard Hoeve (Zuidlaren)

P&O – Personeel & Organisatie

PMD - plastic-, metaalverpakkingen en drankenkartons

PO – primair onderwijs

PoC – Percentage of Completion

R.

R&T – Recreatie en Toerisme

RES – Regionale Energiestrategie

RGA – Regio Groningen Assen

RIEC – Regionaal Informatie en Expertise Centrum

RMC – Regionaal Meld- en Coördinatiepunt

RUD – Regionale Uitvoeringsdienst Drenthe

S .

SDA – Samenwerkingsverband Drentsche Aa

SMI – Sociaal Medische Indicatie

SO – Speciaal onderwijs

SPP – Strategische Personeelsplanning

SPUK – Specifieke uitkering

SVP – Strategisch Plan Verkeersveiligheid

SW – Sociale Werkvoorziening

SZW – Sociale Zaken en Werkgelegenheid

T.

TVO – Tactisch Veiligheidsoverleg

U.

UWV – Uitvoeringsinstituut Werknemers Verzekeringen

V .

VDG – Vereniging Drenthe Gemeenten

VEGANN – Vereniging van Gemeenten Aandeelhouders Essent Noord-Nederland

VMBO – Voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs

VNG – Vereniging Nederlandse Gemeenten

VNN – Verslavingszorg Noord-Nederland

VO – Voortgezet Onderwijs

VRD – Veiligheidsregio Drenthe

VSO – Voortgezet Speciaal Onderwijs

VSO – Vaststellingsovereenkomst

VTH – Vergunningverlening Toezicht en Handhaving

VNG – Vereniging Nederlandse Gemeenten

VV – Vreemd vermogen

VVE – Voor- en vroegschoolse educatie

VWO – Voorbereidend wetenschappelijk onderwijs

VWS – Volksgezondheid welzijn en sport

W.

Wabo – Wet algemene bepalingen omgevingsrecht

Wbb – Wet bodembescherming

Wet hof – Wet houdbare overheidsfinanciën

WGR – Wet gemeenschappelijke regelingen

Wgs - Wet gemeentelijke schuldhelpverlening

Wkb – Wet kwaliteitsborging voor het bouwen

Wlz – Wet langdurige zorg

Wmo – Wet maatschappelijke ondersteuning

WOZ – Wet waardering onroerende zaken

WPDA – Werkplein Drentse Aa

Wpg – Wet publieke gezondheid

WPO – Wet op het primair onderwijs

Wsnp – Wet schuldsanering natuurlijke personen

Wsw – Wet sociale werkvoorziening

WSW - Waarborgfonds Sociale Woningbouw

WVO – Wet op het voortgezet onderwijs

WWB – Wet werk en bijstand

Wwnv – Wet werken naar vermogen

Z.

ZZP – Zelfstandige Zonder Personeel